

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԱՅՈՑ
(1880-1908)

ԵՌԱՄԵԱՅ
Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ր

21 ՕԳՈՍՏՈՍ 1908 — 1911 ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՑԳԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆ Ե. ՄԱՑԹԷՈՍԵԱՆ
1912

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԱՅՈՑ

(1880 - 1908)

ԵՌԱՄԵԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

21 ՕԳՈՍՏՈՍ 1908 - 1911 ՕԳՈՍՏՈՍ 31

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. Շ. Ն. - Պ. Ա. Պ. Ե. Ե. Ա. Ն.
Կ. ՊՈԼԻՍ
1911

Կ. Պոլիս, 16 Հոկտեմբեր, 1911

Ազնուաշուք

Քոփ. Յովնանենի Թախրեան

Անդամ Միաց. Ընկերութեանց Տնօրէն Ժողովի
մաս

Ազնիւ պաշտօնակից,

Տնօրէն Ժողովս հասնելի պատրաստութիւն մը կը եկասէ իրեն իր ջերմագին շնորհակալիչը ներկայէջ Ձեզ այն ծառայութեան համար զոր սոյն Եռամեայ Տեղեկագրի պատրաստութեան առթիւ Ձեր շննդած պատկոթեանքը մասնացիք Ընկերութեան՝ նոր գրաւակն մը սաշով այսու Գաւառի կրթութեան գործին համար Ձեր ունեցած ջերմ վերաբերմունքին՝ որուն իրական փորձերը մեկէ աւելի անգամներ տեսնելու բաղդն ունեցած եմք:

Մնամք խորին յարգանքով

Ի դիմաց Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց
Տնօրէն Ժողովոյ

Վ. Ասենազպիրի

ՄԻՀՐԱՆ Գ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ասենապէս

ԵՐ. ԽՈՐԱՍԱՆ

Հայոց Միացեալ Ընկերութիւն

ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

Անցեալ դարու Հայ Վերածնութեան ամէնէն արգասարեր արդիւնքն է Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը: Եւ ի՞նչ բան կարող է ազդ մը աւելի բարձրացնել, ազնուացնել, կազմակերպել ու քաղաքակրթութեան բարձրագոյն մակարդակի մը հասցնել քան դաստիարակութիւնը և դաստիարակութեան հզօր գործը:

Ազդի մը բարոյական ու սնտեսական բարձրացումը կախում ունի անոր ունեցած դաստիարակութեան կարելիութենէն և ճիգէն:

Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը ազգային այդ ճիգին արտայայտութիւնն եղած է՝ ու կը մնայ միշտ, չբժապուած տոհմային միահամուռ խանդավառ համակրութեամբ և համազգային եղբայրական գործակցութեամբ: Հոն ու անոր շուրջը կը միանան ամէնուն ձեռքերն ու սիրտերը:

Միացեալին անցեալն ու ներկան այդ կը խօսին: Ակնարկ մը:

Երբ անցեալ դարու կիսուն արեւմուտքէն կուգային գաղափարապաշտ անձնուրաց Հայ երիտասարդներ՝ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը, արեւ-

մտեան դաստիարակութիւնը պատուաստելու, սիւնելու

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

իրենց հայրենակիցներուն մէջ, ու նոր շարժումի մը,

ՎԵՐԱՆՆՈՒՆԻ

նոր սկզբունքներու, նոր խաչապնակներու ծաւալումին կը

բոլորանուիրուէին, ճիշդ այդ ստեղծները ուրիշ ազգակ-

ներէ մղուած նոր հոսանք մը կը ստեղծուէր ու կ'ուսնանար Մայր Հայրե-

նիքի ծոցին մէջ: Ազգային Գաղափարին վերածնութիւնն էր այդ: Ու այդ

Գաղափարին մարմնացումն ու առաքեալը կը հանդիսանար Հայաստանցի

երիտասարդ ու ներշնչուած վարդապետ մը՝ Վանի ու Տարօնի Հայրիկը:

Այդ մեծ Հայք, որ վերջէն Հայոց Հայրենի եղաւ, Հայաստանէն կ'անցնէր Կովկաս, կուգար մայրաքաղաքս ու ամէն տեղ իր դիւթիչ լեզուով Հայաստան կ'ողբար ու Հայաստան կ'երգէր: Հոտանքներն արեւմուտքէն ու արեւելքէն կը միանային, ու կրակը կը բռնկէր, կը հրդեհէր ամէնուն սրտերը:

Երազներ կը ծնէին սրտերու մէջ, հին ու նոր չի կար, ամէնքը մասնակից էին: Մանգի ու Խոսնոյի, գործունէութեան, միութեան ու անձնութեան շրջան մը կը սկսէր: Վերածնութեան ամէնէն աւելի կրագուն ու Խոսնոյն գերակատարները կը հանդիսանային զպրոցական պատանիները: Ու անոնք ծնունդ կու տային ՀԱՅՈՅ ՄԻԱՅԵԱՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Երբ Խրիմեան Հայրիկ 1869ին Պատրիարքութեան աթոռին կը կոչուէր, ճիշդ այդ կրջանիկ, անմեղ օրերուն, կըր ո՛չ օք գիտէր թէ ի՞նչ փոթորիկներ կը սպասէին Հայ Յեղին, ամէն հայրնակ վայրերու մէջ ընկերութիւններ ու միութիւններ կը կազմակերպուէին Հայութեան պատարարութեան, մասուր զարգացման ու քաղաքակրթութեան ստատրիլու համար: Այս շարժումը

զոյութիւն ունէր ո՛չ միայն չափահասներու, այլ աւելի ուժգնօրէն զպրոցական գրասեղաններու վրայ սպրոզ պատանիներու մէջ:

Այս կարգի պատանիներն էին որ իրական հիմնադիրները եղան Հայոց Միացեալ Ընկերութեան: Ակիզները առանձին առանձին ընկերութիւններ էին, որոնք վերջէն իրարու միացան, աւելի զօրուոր թափով մը վարելու համար այն զաւատական կրթական գործը, որուն համար գոհարեա՞ծ էին իրենց ջանքն ու աշխատանքը:

Առաջին ընկերութիւնը Նուպար-Շահնազարեան վարժարանի աշակերտները կազմեցին: Միացեալի առաջին սահմիրաններն ըլլալու պատիւը անոնց կը վերաբերի: Այս Հաստատութեան բարձրա-

ԿՈՒԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ժամաւորապէս Կիլիկիցի տասը ժառանգաւոր աշակերտները, իրենց ընկերակից Մինաս Զեբազի գրգիռովն ու Խոսնոյի Կովկասեան Նախագահ Ներսէս Եպիսկոպոս Վարժապետեանի քաջակերանքովը հիմնեցին Վարդանեան Ընկերութիւնը, որ նպատակ ունէր կրթութիւն ծաւալել Կիլիկիոյ մէջ: Նոյն տարին առաջին վարժարանը բացուեցաւ Հաճրն: Այս Ընկերութիւնն էր որ անունի նպատակալարմար փոփոխութեամբ մը եղաւ ապա Կիլիկեան Ընկերութիւնը, մին՝ Միացեալ Ընկերութիւնը կազմող երեք ընկերութիւններէն:

Երկրորդը՝ Դպրոցասիրաց Միութիւնը՝ հիմնուեցաւ 1870ին Կալաթա-Սէրայի Լիւթին Հայ ուսանողներուն կողմէ: Յովհաննէս Թորոսեան, Յովհաննէս Շահնազար, Յովսէփ Խոսնոյեան, Ստեփան Տառնտեան, Կարապետ Սվածեան և ուրիշներ առաջին

ՊՐՈՑԵՍՈՐԱՆ ԱՐՄԵՆԻԱՆ

հիմնադիրները կը հանդիսանան այդ Ընկերութեան: Իրենց գործունէութեան զաշար Մեծ Հայոց Տուրքիստան նահանգը կ'ընտրեն, իրենց տեսակէտ ընտրելով նախ կայուն զբանազրուի մը կազմել և ապա զորձի ձեռնարկել: Այս Միութիւնը զորձի ապարէզ կ'իջնէ Արևելեան Ընկերութեան հետ միանալէ յետոյ և իր ստաջին վարժարանը կը բանայ Մուշի մէջ:

Իսկ երրորդը՝ որ հիմնուեցաւ 1876ին՝ ամէնէն կորովին ու ամէնէն զօրաւորն եղաւ: Արարատեան Ընկերութիւնն էր այդ, որուն հիմնադիրներն եղան Օրթագիւղցի չորս-հինգ խանդավառ երիտասարդներ՝ Արփիար Արփիարեան, Զարեհ Ծիլմանեան,

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պետրոս Վասիլեան, Յովհաննէս Երլարզեան ու Մկրտիչ Փորթուզաբեան: Արարատեանին նպատակն էր Պոլիս գտնուող զաւատացի ազալոց ուսում և արուեստ սորվեցնել: Երբ առաջին նիստը կը գումարուի՝ Մինաս Զեբազն այ կը հրաւիրուի, և չուսով իր ծրագիրը փոխելով Վասպուրական նահանգը սուպարէզ կ'ընտրէ իրեն: Հիմնադիր

անդամներէն Մկրտիչ Փարթեզպետն որպէս տեսուչ Վան կը գրկուի և առաջին վարժարանը կը բացուի Ալիւր գիւղին մէջ:

Գործունէութեան ժամը այլ հասած էր: Երեք ընկերութիւններն այլ բարենախանձ մրցումի մը մէջ են: Կը վազեն, կը գործեն, նոր վարժարաններ կը բանան, նոր յայտեր կը ստանան: Աննախորհուրդ գործունէութեան մը շրջանն է այդ: Երբէք Հայտիւնը աբիջ ս ե է տանն անսած չէ խանդավառումի և յայտի այս ծիփուն ալիքները: Թուրքիոյ մէջ ու դուրսը ուր որ Հայ կայ, նաև ձեռքեր կ'երկարին օգնելու Բնագաւառի կրթութեան Գործին:

«Մշակ» Հայկական նկարուն նամակները կը ստարածէ Արարատին չորս բոլորը և անհուն համակրանք մը կը ստեղծէ «Արարատեան»ին չորսը: Արձրուներ կը մղէ ու կը մարակէ հասարակաց կարծիքը, Հայտ սիրտ կրող մը չի կրնար խուսափիլ իր մասնակցութեան բաժինէն: Մեծ, հակոյ ու նախրական Փառափար մը կայ իրազօրծկու և ամենքը սիրազօծար պարտախանութեան սեղանին չորսը կը բոլորին: Առ նպատի առատ հաւնք մը կուզայ քաջաբերկու և կրկնազատկու անձնուրաց երիտասարդներու աշխատանքը:

Երեք Ընկերութիւններն այլ կ'աշխատին: Գարսցիներ կը բացուին ու երկու տարուան մէջ անոնց թիւը կը բազմազատկուի: Արուեստանոց մը կը բացուի Մուշի Առաքելոց Վանքին մէջ ու վարժարանաց մը Վանի Այգեհատանին մէջ: Կիլիկիոյ ու Մեծ Հայքի ամեն կողմերը ցանցի նման կը սփռուին նորարաց վարժարանները որոնց թիւը:

ՎԱՅՈՒՆԱՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1880ին սկիզբները, 24ի կը համնի:

Այս երեք Ընկերութեանց գործունէութիւնը երբ իրական աղբյուրքով երեւան կուզայ, երբ պարսկներու բացումն ու անոնց տարեկան գործունէութեանց նախնական ու տեղեկատուութիւնները կը հրատարակուին, համակրանքը արեւմտեան կը շատնայ որ ընդհանուր համայնք մը կը ստեղծուի և ամեն կողմէ միութեան հրաւեր կը կարգացուի: «Արարատեան»ը միանայ չուգեր: Ան ունի Արձրուների հայկազ աջակցութիւնը, սղբուցեայ նահատակ Արթիւր Արթիւրեանի սրտացունց գրիչը, վարժարաններու աւելի մեծ թիւ մը և աւելի խոշոր գրամագրուի մը:

Բայց միւս երկու ընկերութիւններն այլ անզործ չեն: Անոնք կ'աշխատին, կը աքնին, պարահանդէսներ կու տան ու վաս կը պահեն համակիր ժողովրդեան աջակցութիւնը. սակայն միութեան մէջ կը տեսնեն աւելի ընդարձակ և դարձուն գործունէութեան մը ուժը: Գարսցիներու-Արեւելեան Ընկերութեան կողմէ Յովհաննէս Շահապարի նման կրթով անձնուրութիւն մը Կովկաս կը մեկնի, նաև Արձրուներ համոզելու և երեք ընկերութեանց միութիւնը իրականացնելու համար: Արձրուներ հայկազ մէտք մը կ'ընէ զբաւարարելու խոտանալով որ պատրաստ է, նաւազօրոյն չափով, տարեկան 12,000 ռուպլիի նպաստ մը ապահովել Ընկերութեանց՝ եթէ բազմազատած միութիւնը իրազօրծուի:

Ամենքը միութեան ոյժ կու տան, ջանք կ'ընեն, մինչև վերջապէս հեղինակուար ձայն մը այդ կողմը կը հաստատէ: Երբևէս վարժարանեան, օրուան Պատրիարքը, այդ մեծ հայրենասէրը, որ

**ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԻՍՏՈՒՄԸ**

կրեք Ընկերութեանց այլ աջակից-գործակից ու պաշտպանն եղած էր, կը յաջողի իրարու բերել ու օրհնել այն միութիւնը որ ինչպէս անցեալին ու ներկային, նախապէս այլ ապագային համար կուտած է ազգային կրթութեան ապաւէնը բլրապէս:

ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՅՈՒՆԱՆՍԵՆՆԻ

«ՀԱՅՈՒՆ ՄԻՍՏՈՒՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» պաշտնապէս յայտարարուեցան 1880 Յունիս 1ին:

Երբ «Արարատեան», «Գարսցիներու-Արեւելեան» և «Կիլիկեան» Ընկերութիւնները կը միանային վերջնականապէս 1880ին, առաջինն ունէր 11, երկրորդը 5, իսկ երրորդը 8 վարժարան: Նոյնպէս սրբով 1386,28 օամ գրամագրուի առաջինն ունէր 3306,88 օամ. սակի, երկրորդը՝ 1386,28 օամ. սակի, իսկ երրորդը՝ 422,43 օամ. սակի և Արվազափոքի մէկ գեղեցիկ ու մեծապիւր ծովանկարը, որ սպառ վիճակահանութեան դրուելով 200 օամ. սակի դուրսը մը բերաւ Ընկերութեան գանձին: Միացումն յետոյ աւելի զօրութիւնով մը Միացեալ Ընկերութիւնը ձեռնարկեց զօրով ընդարձակման և տարածման: Ոչ կամըր կը պակեր, ոչ ուշխտանքը և ոչ այլ ընդհանուր համակրութիւնը: Պահանջն անհամեմատ մեծ էր քան այն հարաւորու-

մամուտըստ «Մայրենի Լեզու»-ները կանոնադր եկամուտ մը կը բերէին Ընկերութեան :

Ձեռք կարող զլանայ մեր համակրանքն ու գնահատումը և «Ազգա- նուէր-Հայուհեաց» Ընկերութեան, որ իզական սեռի կրթութեան տարածման գերազնիւ ճիգն ունեցաւ՝ Միացեալին սրամաղրեկով տարեկան որոշ գումար մը որով իզական վարժարանները կը կառա- վարուէին գաւառներու մէջ(*): «Եւրոպոս- սէր Տիկնանց» Ընկերութիւնն ալ սքան- չելի ծառայութիւն մը կը մատուցանէր պատրաստելով վարժուհիներ, որոնցմէ շատերը սիրալոյծար գաւառ կ'երթային Միացեալ Ընկերութեանց վարժա- րաններուն մէջ ծառայելու համար :

Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը կրթական նոր ուղղութիւն, նոր դրութիւն մը մտցուց գաւառներու մէջ : Առաջ հոս ու հոն ցրուած ցանցաւ վարժարանները Սազմոս, Ժամագիրք ու

ՄԻՈՑԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

րուան գիտութեանց, դասարանական դրութիւնը գոյութիւն չունէր և անկարգ, անկանոն ու խառն խառն էր ամէն ինչ, ոչինչ կար նպատակ իրական զատարարութեան ներմուծման և միջախոյրին աշխուշցման : Միացեալը մանկավարժութիւն մտցուց գաւառը և գաւառացի տղան ձեռքը տուաւ «Մայրենի Լեզու»-ներն ու նոր ոճով գրուած դասագիրքերը : Անոր ուսուցիչ- ները տարբեր կը հագուէին, սպորտսփի ու վարուելակերպի տարբեր եղանակ մը ունէին, և այս բոլորը բաւական էր օրինակ հանդիսանալու, և նմանո- ղութիւնը, բնական հետևանքով, այս քաղաքակրթական նոր հոսանքը կը տանէր — կը ծառայէր Միացեալի վարժարան գանուած զիւրերու մէջ և անկէ դուրս ալ ամբողջ գաւառները : Միացեալը նեղմակրութիւն մը գործած էր գաւառին համար և այս բանը իր փրկարար հետևանքը կ'ունենար :

Ու այս չէր պատճառը, որ ամէն տեղ Միացեալի տեսուչները, ու- սուցիչներն ու ներկայացուցիչները սիրով կ'ընդունուէին : Միացեալի տեսիլ մը այցելութիւնը պատահար մըն էր իրօք : Անրոյձ զիւրն ոտքի կ'ելլար դի- մաւորելու Գատարարութեան ներկայացուցիչը, Հայ շինականին մետեան : Կուսակալներ, միւլտարքիներ, գայմազամներ և ուրիշ պետական պաշ- տօնեաներ այս իսկ համակրանքի ու ազդեցութեան պատճառաւ էր որ մեծ կարեւորութիւն կու տային Ընկերութեան ներկայացուցիչներուն, շատ ան- գամ օրերով հիւրասրբեկով զանանք իրենց բնակարաններուն մէջ, ու շատ

(*) Ազգանուէր-Հայուհեացին սահեկան նպատր կը հասներ 210 օտ. ոսկիի : Սովից Յանձնաժողովը կու սահ սահեկան 120 օտ. ոսկի : Իսկ Ալաշիեհի համար Էջմիածնէն կ'աւ- նուէր սահեկան 70 օտ. ոսկի :

անգամ ալ, կարեւոր խնդիրներու առթիւ, անոնց խորհրդակցութեանը կը դիմէին :

Երբ Հայոց Միացեալին գործը օրէ օր կը զարգանար, կը ծաւալէր և կը խոստանար ցեղային միասնակ ու միահամուռ դաստիարակութեան փայլուն ապագայ մը, քաղաքական փոփոխու-

ԿԱՍԻԱՆՆԵՐ ՄԻՈՑԵԱՆ ԿՐԹ

թիւններ կուզային միագնելու : Հայաստանի հորի- զանը և օր մը խորտակելու բոլոր քաղաքակրթա- կան, զարգացողական և անտեսական ձեռնարկ- ները և մինչև իսկ ամբողջ ցեղի մը կեանքը : Հայոց Միացեալին գործն ալ վտանգի մէջ էր :

Վերածնութեան այս հսկայ գործն այլևս սուր փուշ մը կը դառնար Ազադի Համիտի աչքին ու կեդրոնէն հրահանգ կ'երթար գաւառները հետա- պնդելու բոլոր Հայկական ձեռնարկները : Արեւելեան Բումբիլի միացումը Պուլկարիայ հետ Բաճապետին կապածները զրգուած էին : Միացեալը այս անարդար կակածանքին զմբողջ զոհը դարձաւ :

Երբուրդի չրջափակին մէջ այն կարծիքը գոյացած էր իէ Հայոց Միաց- եալ Ընկերութիւնը կրթական անուան ներքեւ յեղափոխական կազմակեր- պութիւն մըն էր :

Ասկէ աւելի վատ կասկած մը գոյութիւն չէր կրնար ունենալ : Միացեալը իր կեդրոնական մարմինովն ու ամբողջ կազմովը միայն մէկ իտեպ ունէր, մէկ ծրագիր, այն է կրթութիւն տարածել գաւառի մէջ : Անոր հաշիւները բաց էին, տարեկան տեղեկագրեր ու վիճակացոյցներ հրա- պարակ կ'իլլէին, և նոյն իսկ կառավարութիւնը ամիսներով կեդրոնէն գա- ւառ զրկուած նամակները կը բանար և կը կարդար, և օր մը օրանց յեղափո- խական, սպորտամրական բառ մը անգամ անոնց մէջ չի գտաւ :

Վանայ Վարժարկեանոցը արդէն փակուած էր 1881 Սեպտեմբեր : Փակ- ման զլիսուար շարժառիթը նիւթականին չափ և աւելի ալ քաղաքական հա- խաղաչութիւնն էր : Տեսուչ Մկրտիչ Փորթուգալեան անկէ յետոյ երկու տարի եւս շարունակեց գալն Կեդրոնական Վարժարան անուան ներքեւ և ապա 1884ին Կառավարութիւնը փակեց այդ հաստատութիւնը և Տեսուչը Պոլիս աքսորեց :

1885-1886 դպրոցական տարին ամէնէն տազնապալի չրջանն եղաւ Միացեալ Ընկերութեան համար : Տեսուչներ և ուսուցիչներ սկսան հարցա-

ՀԱՍԻԱՆՆԵՐ ԵՒ ՋԵՐԲԱՆԱՆՈՒՄ

քննութեանց ենթարկուիլ ու դժուարութեանց մասնուիլ : 1886 Գեղեանքեր 15ին՝ միևնույն օրը՝ ձերբակալուեցան Հայաստանի Ընդհանուր Տեսուչ Մկրտիչ Սպարեան Ալաշիերաի մէջ և Օգնական Տեսուչ Մարկոս Նախան- կան Մուշի մէջ : Երկուքն ալ երկար ասան բանտը մնացին առանց հարցաքննութեան և առանց գիտնալու իէ ինչ էր իրենց դէմ

եղած ամբաստանութիւնը: Վերջէն ասոնք արքայութեան ասանց դատական վճռի: Տարարազդ Սարգսն մինչև իր մահը անյուր հայրամայնց ենթարկուեցաւ և իր մահկանացուն կնքեց տառապանքի ու թշուառութեան մէջ^(*): Իսկ Մարկոս Նախանեան երկար ասան նրուադէմ արքայ մնայէ յետոյ ներման արժանացաւ:

Ձերակալութիւնները ընդհանուր վնասութիւն առաջ բերին և ամէնքը կը վախճային թէ կառավարութիւնը վճռած է կործանել Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը: Վնասակետան Յարութիւն Պատրիարք չափազանց զգուշատը դիրք մը բռնեց և ստատմանցաւ գիտումներ ընկելու ի նպաստ Ընկերութեան՝ կասկածելով իր դիրքը խախտել կառավարութեան մաս: Համիտական հայածանքները նեղչեալ էր ստատմանային Հայոց գէմ, մանաւանդ երթիւնեկութիւնը Հայաստանի մէջ գրեթէ անկարելի կը դառնար:

Այնուամենայնիւ Միացեալի վարժարանները կը շարունակուէին: Ընդհանուր և Օգնական Տեսուչներու ձերբակալումէն յետոյ Մուշի «Նեկաէսեան» վարժարանի Տնօրէն Միհրան Տառնտեան Կեդրոնէն ստացած հրահանգներուն վրայ մասնատը չըջարեալանով մը բոլոր ուսուցիչներուն գումանց լուրը՝ յորդոր կարգադով միանգամայն իրենց գործը անձնուիրարար շարունակելու:

Եւ ո՛վ կը յուսահատէր: Ընկերութեան վարժարաններուն մէջ պատաստանաբարդ տուցիչներուն մեծ մասը Միացեալի նախկին ասնին էին: Անոնք նախընտրած էին իրենց գործին, անոնք խանդաղատանք մը ունէին իրենց alma materի նանկէպ և պատրաստ չընկրկելու ու եւ արգելիք և խոչընդոտի ստաջ: Հայրամայնքի ու արհաւիրքի մէջ կրթական գործը կը քայլէր դարձեալ:

Ընկերութեան Կեդրոնական Մարմինը նուազ կասկածանքի տակ չէր: Թղթակցութիւնները նուազած էին, նախարարութիւնները ցանցատ, այլեւս տեղեկատուութիւններ և տեղեկագրեր չէին հրատարակուէր: Սպասողական ու վարանոտ մտայնութիւն մը կը տիրէր: Վերջապէս վիբուսը ու հայրամայն Միացեալը գնաց Դարաթիոյ Ս. Լուսաուորչի Եկեղեցին ապաւինի և անոր հովանիին ներքեւ շարունակելու փշոտ գործը:

Կասկածները նեղչեալ էր զօրանային Հայոց գէմ: Արտատանանի մէջ յեղափոխական հրատարակութիւնները բուն պաշար մը կը մղէին Հա. միտական բէթիմին գէմ: 1890ին Գում-Գարուի ցոյցը տեղի կ'ունենար և հակահարուածը կը կրէր Միացեալ Ընկերութիւնը, որ կառավարութեան աչքին յեղափոխական մարմին մը նկատուած էր պարզապէս:

Ընկերութիւնը կը ստիպուէր փոխել իր կանոնադրութիւնը և յարմարցնել ժամանակի պահանջին ու պարագաներուն:

(*) Սարգսն իր մահկանացուն կնքեց Խզմիթի հիւանդանոցին մէջ 1900 Յունվար 10ին: Խզմիթի պանդոխ Մեզիները՝ ի յարգանս այս անձնուրաց կրակամ մեակին՝ համեստ սապանաբար մը դրին անոր շիւթին վրայ: Իսկ ինչոյն ազգայինները, գոյսի հանգամակուրեամբ մը, նպաստեցին ողբացեալ Սարգսնի դժբաղ այրիին ու որբերուն:

Նոյն ասուն Մուշի մէջ երեւան կու գար յեղափոխական կազմակերպութիւն մը գլխաւորարար Միացեալի նախկին ասնին ու անոնց ընկերակիցներէն կազմուած: Անմիտ հայրամայնք մղած էր յուսահատ երիտասարդութիւնը բմբոստանայու բռնապետութեան դէմ: Շատերը կը ձերբակալուէին, կը բանտարկուէին ու կ'աքարուէին:

Մարդկային կեանքը այլ անկարելի դարձած էր Հայաստանի մէջ: Տեսնական վիճակը վտանգուած ու կրթական բոլոր ձեռնարկները խանգարուած: Հայոց Միացեալի գործն այ օրուան Զոնն էր:

Այլեւս գաւառի նեւ հազարակցութիւնը խզուած էր: Վարժարաններու մեծ մասը փակուած, նախարարութիւնները նուազած: Ո՛վ կը համարձակէր այլեւս Միացեալին շուրջը բոլորուիլ, անոր օժանդակել նիւթապէս կամ բարոյապէս. ո՛վ կը համարձակէր այլեւս լքուած Տեսութեանց պաշտօն ստանձնել: Ո՛չ ոք: Գերմարդկային արիւթիւն պէտք էր: Բայց անոնք այ, որ այդ արիւթիւնը կը ցուցադրէին, անոնց բաժին կը մնար բանտ, աքար, մահ:

Տեսութեանց փոխարէն Տնօրէն մը^(*) կը նշանակուէր Կեդրոնի մէջ վարելու համար մէջ միայն կրթական գործը, այլ և Կեդրոնի ղեկավարումը, որովհետեւ Տնօրէն ժողովը այլեւս չէր համարձակել նիւս գումարել: Անոր անդամներէն ոմանք արդէն հրաժարած էին, իսկ Հիմնադիր Անդամոց հաւաքումը ներքի չէր մտքէ անգամ անցունել: Սակայն անոնք այ, որ դեռ կը յամաւէին մնալ, ուրիշ բան չունէին ընկիւք եթէ ոչ երբեմն երբեմն խորհրդակցել ու աջակցել Տնօրէնին՝ միշտ սպասողական դիրքի մը մէջ, միշտ այն յոյսով թէ փոփոխիկ օրերը պիտի անցնին ու Միացեալը վերստին ձեռք պիտի ստնէ իր խանգարուած մեքենան:

Սակայն օրը օրին աւելի ու աւելի վատթարացաւ Հայութեան վիճակը: 1895-96 զրրկայից կատարածներուն յաջորդեցին սնարին կատարածի օրերը: Կեանքն այ դադրած էր իր բնական քայլէն: Հայոց **ՄԻԱՅՆԱԿ** Միացեալն այ այդ մահաուրիթ խորակէն կը քշուէր, կը **ԿՈՐՆԱՆՈՒՐԸ** տարուէր գէպի գերեզման...: Մահը կը մօտենար Միացեալին, բայց կամաց կամաց:

1896ին, Մարաքիա Արքեպ. Օրմանեանի Պատրիարքութեան ստաջին տարին, Ազգ. Վարչութեան մէկ որոյումով Միացեալ Ընկերութեան բոլոր գործառնութիւնները Պատրիարքարանը ինքն ստանձնեց քաղաքական վտանգէ գայն զերծ պահելու համար: «Խնամակալութիւն Միացեալ Վարժարանաց» անունով առանձին մարմին մը կազմուեցաւ և անոր փոխանցուեցան Ընկերութեան բոլոր գոյքերն ու բաց մնացած վարժարաններու կառավարումը:

(*) Տնօրէն նշանակուեցաւ Տիար Լեւոն Հանեան որ այդ պատճառով վարեց մինչև Ընկերութեան կործանումը եւ արդի վերակազմութենէն յետոյ վերսին ստանձնեց այդ պատճառը:

Շուտով այս մարմինն այ անհետացաւ ու Միացեալի գործը՝ իր բոլոր գոյքերովը՝ յանձնուեցաւ պարագաներէ ծնունդ ստան Նպաստից Յանձնատեղովին որ կը գործէր Պատրիարքարանի մէջ ուղղակի Պատրիարքին նախագահութեանը ներքեւ։ Այ վարժարանները փակուած էին։ Նպաստից Յանձնատեղովը կը բաւականանար միայն կոտորածի ու սովի առիթի իր ձեռքը՝ նստած նպաստներէն փաքը մաս մը հանել կրթութեան գործին՝ նպաստելով երբեմն այս երբեմն այն գաւառական վարժարանին, և կամ գրեթեական պիտոյք ու դասագրքեր հայկալիկով կարօտ վայժարու վարժարաններուն։

Որքան որ Հայոց Միացեալը կը մեռնէր, որքան որ ամէնքը կսկծանքով կը նայէին ազգային վերածնութեան այդ մեծ դերակատարին դազալին ետեւէն, սակայն մարդ սրտապնդում մը կը զգայ Հայ ցեղի նկարագրի ու առնականութեան վրայ՝ երբ կը տեսնէ որ Միացեալին գործը չի մտաւ, կանգ չառաւ մինչեւ անոր յարութիւնը։

Աւերի ու քանդումի օրերէն յետոյ կրկին կառուցինք մեր այրած եկեղեցիները ու կրկին կանգնեցուցինք մեր փրտակներուն վրայ նոր վարժարաններ և Միացեալի ժառանգները՝ անոր անձնուրաց պաշտօնեաներն ու ստաները՝ հուրի ու սուրի մէջէն տասը երկար տարիներ կրկին հուսաբեցին հայ մանկան — քաղքենին ու շինականը միահամուռ — հայրենի կառուին սով, ու անոր սովեցուցին մեր մայրենի լեզուն, նախնեաց հաւատքը, նախահայրերու պատմութիւնը, ու այն ամէն գիտութիւնները զորս սովբած էին իրենց վարժարաններէն։ Ազգաս, սկար ու վախ էր գործը, բայց վտեմ, ստաբլնի ու ստաբլտեան։ Ապացոյց մըն էր թէ ապերսւ ընդունակ ենք։

Օտանեան Սահմանադրութեան վերահաստատութեան առաջին օրերուն, 1908 Յուլիան վերջերք, ընդհանուր խանդավառումի, խրախմանքի ու գինտութեան պահուն, ագնիւ հայ մը պարզ կոչով մը (*) հրաւեր կարդաց Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը վերահաստատելու։

ՄԻԱՅՆՈՒՄ

ՎՅՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այնքան թարմ էր այս կրթական հոյակապ Հաստատութեան յիշատակը, այնքան բուռն գորով մը ու սէր մը կ'ապրէր զեռ Հայութեան մտքին ու սրտին մէջ անոր վերաբերմամբ, որ քանի մը օրուան մէջ Հայոց Միացեալը վերակենդանացած էր, վերակազմուած ու գործի ձեռնարկած։ Մայրաքաղաքէն դուրս ջնակոյ հեռաւոր հայերն ուլ անմասն չէին մնացած այս եռ ու զեռ գործունէութենէն, ու շուտով իրենց համակրանքի ու նիւթական ու բարոյական աջակցութեան բաժինը կը բերէին միայնկու կեդրանի ջանքերուն։

(*) Այս պատուական անձն էր Վանցի Հայ վանատկաններէն Պոլիս հաստատած Տիար Յովնանէս Իսազուլեան, որ կը խոստանար արեւան 20 օտ. ոսկւոյ նպաստ մը վճարել իր կողմանէ երբ Ընկերութեան վերակազմութեան զաղափար իրականանար։

Ազգային տնեցոտ գործունէութեան նորանշան, բայց ոչ անբաշտարիկ, երեւոյթ մըն էր այս։ Կարծես տանեւհինգ տարուան հայածանքի ու կտաւանքի շղթաներէն ձերբազատուած Հայը կ'ուղէր յետամնաց քալլը սունել զէպի սուաջ, զէպի քաղաքակրթութեան զէնիթը։

Շուտով Ընդհանուր Ժողով կը գումարուէր Գալաթիոյ Ազգ. Խորհրդարանի սրահին մէջ, ուր ստամանակեայ մարմին մը կ'ընտրուէր ստանձնելու Միացեալի վարչութիւնը։

Գ Բ Ի Կ Ո Ր Ա Ր Ծ Բ ՈՒ Ն Ը

Հայիւ երկու ամիս անցած՝ 1908 Աւետմեծերի վերջերք՝ նորեմբեր Հիմնադիր Ժողովը իր անդրանիկ նիստը գումարելով կ'ընտրէր իր Գիւանը ու վերակազմութեան ստալին Տնօրէն Ժողովը (*), որ Հիմնական Կանոնադրի

(*) Առաջին Գիւանը կազմուած էր նեհեակ անձնէր՝

Տնօրէն	Միքայիլ Չեռոյ	Ա. Ասեւապետ
	Բոմբ. Յակոբոս ձեկիլեան	Բ. Ասեւապետ
	Թոսով Մամիկեան	Ա. Ասեւապետ
	Կոմիսար Կորոյեան	Բ. Ասեւապետ

Իսկ Տնօրէն Ժողովը՝

Տնօրէն	Գ. Յ. Յովակիմեան	Ասեւապետ
	Արամ Հալաբեան	Ասեւապետ
	Արսաւես Գնարկեան	Գանձապետ
	Արամ Գարակոչեան	
	Արսաւես Հիւրմիւզ	
	Լեւոն Բանիկեան	
	Սիմոն Բայալեան	

արամազրութեանց համաձայն կոչուած էր Ընկերութեան գործերը վարելու: Այդ օրէն Միացեալի գործունէութիւնը կանոնաւոր ու պաշտօնական հանգամանք կը ստանար:

Վերակազմութեան առաջին Տնօրէն Ժողովը անմիջապէս Պատրիարքարան կը զիմէր վերստանալու համար Միացեալի զոյքերն ու արժէքաւոր իրերը, որոնք Ընկերութեան կործանումէն յետոյ աւանդ կը մնային հին: Շատ բան չէր մնացած, շատ բան չը կար

**ԱՌԱՅԻՆ
ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎՐ**

ձեռք բերելու: Ամենակարեւոր զոյքը «Մայրենի Լեզու»ներու հրատարակութեան պահպանումը եղած էր, զոր կատարած էր նպաստից Յանձնաժողովը և որ ամբողջութեամբ Միացեալին կը յանձնուէր կրկին:

Մասնաւոր ու գնահատելի ճիգ մը կ'ըլլար բաժանորդագրութեանց կազմակերպութեան, և ասոր նպատակու համար թաղերու մէջ մասնաճիւղեր կը կազմակերպուէին: Բաժանորդական հասոյթը տարեկան 600—700 տկիի կը հասնէր: Մասնաճիւղեր կը կազմուէին նաև, միեւնոյն ասան, Կարին, Տրապիզոն, Սաման, Չարչանցա, Սերասոբա, Չմիւսճիա, Պանսրբա, Ռատոթօ, Աղբիւնուպոլիս, Նիկոմիդիա և Ատարազար:

Եզիպատի մէջ ալ քանի մը պատուական հայեր նախաձեռնութիւնը կ'ունենային Օմանգալի Մասնաճիւղ մը կազմելու ամէնէն արդիւնաւոր օժանդակութիւնը ընելով Ընկերութեան ինքնարեւոյրար:

Աւանդական արահանդէսը վերստին կը տուէր և Ընկերութիւնը 600 տկիի զուտ հասոյթ մը կ'ունենար: Ի գնահատութիւն իրենց մատուցած նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան, ՊԱՏՈՒՈՅ ԱՆԴԱՄ կ'ընտրուին Տեառք Յովհաննէս Իսաղուխան, Արտաշէս Ֆընարպեան և Վսեմ Բարթոլ Բաչա: Դժբաղդարար զաղթային հոսանքը Հայկական զաւառներու մէջ, տիրող սովը և Ասանայի Աղէտքը կուգային սակայն Հայութեան ուշադրութիւնը իրենց վրայ դարձնել պահ մը և Միացեալի Վարչութիւնը չէր կարող այլ եւս պնդել հանրային նիւթական աջակցութեան վրայ: Այս փոխանցման շրջանին մէջ նպաստի գործին կազմակերպումը որքան ալ նիւար ըլլար, պէտք է գնահատել առաջին Տնօրէն Ժողովին թաղման աշխատութիւնը, այս աննպաստ հանգամանքներուն մէջ իր ցուցուցած քաղաքացիական արուեստներն ու յարատեւութեանը համար:

Այս առաջին շրջանին—1908 Յուլիս—1909 օգոստոս—կը բացուէին Մշոյ «Ներսէսեան» վարժարանը և Ալաշկերտի երկսեռ վարժարանը՝ այս վերջինը տարեկան որոշ գումարով մը նպաստուորումով ըլլալով Ս. Էջմիածնէն, որպէս և Սալուսի նախակրթարանն ու Չէլիքուանի 5 վարժարանները որոնց մասնակարարութեանը կը յատկացուէր Կիլիկիոյ Հրկիզելոց Յանձնաժողովին մնացած գումարին տարեկան տոկոսը, բարեգաւթնակ կրկու պատուական ազգայիններու: Բէլէկեան Տիգրան Խանի ու Տօթի . Արքրէսանի կողմանէ սահմանուած

եւամեայ նպաստ մը: Գրեհական օժանդակութիւններ կ'ըլլային նաև Մշոյ Ս. Կարապետի ժառանգութեանց Գիւրգիւթի Վարժարանին և ուրիշ գպրոցներու:

Հ Ո Յ Ե Ա Ն
(ԱՐՓԻՒՐ ԱՐՓԻՒՐԵԱՆ)

1909 Օգոստոս 5/18ին Հիմնադիր Ժողովը կը գումարուէր և առաջին Տնօրէն Ժողովը իր հրատարականը կուտար ներկայացնելով իր հաշիւները: Ասիկ կը տեսնուէր թէ Ընկերութիւնը տարեկան ծառայողապէս 550 օտմ. տկիի պիւսածէ մը ու

**ՆԵՐՆՈՐԿ
ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎՐ**

նեցած էր և Դրամատան ու Մնուէկին մէջ պատրաստ զբամ ունէր 1500 օտմ. տկիի գումար մը: Հիմնադիր Ժողովը կը խնդրէր Տնօրէն Ժողովէն ժամանակ մը եւս շարունակել արանելով զայն պէտք եղած տեղերը վարժարաններ բանալ Հայաստանի ու Կիլիկիոյ մէջ: Այս արամութեան համեմատ բացուցան Կարնոյ շրջանակի մէջ 5 վարժարան, Բիլի գաւառին մէջ 6 վարժարան, Բայաւի գաւառին մէջ 4 վարժարան, Տարձնի մէջ 5 վարժարան, Կիլիկիոյ շրջանակի մէջ 19 վարժարան, համազումար 36 վարժարան:

1909 Գեկտեմբեր 15/28ին կ'ընտրուէր ներկայ Տնօրէն Ժողովը, որ հետեւեալ կազմակերպութիւնն առաւ վերջնականապէս.

Տնօրէն	
Երուանդ Խորասան	Աննապէս
Աբաղ Հալանեան	Աննադայիր
Մինրոն Մուրասեան	Գաննապէս
Յովն. Յակոբեան	
Յարութիւն Ներկարեան	
Լեւոն Բանիկեան (*)	
Վանան Սուրենեան	

ՄԿՐՏԻՉ ՍՍՐԸՅԱՆ
(Ընդն. Տնօրէն Միացեալի Վարժարանաց)

Մեզի չիմար այս յառաջարկման մէջ գնահատել ներկայ Տնօրէն Ժողովոյ երկամեայ գործունէութիւնը: Աոյն Տեղեկագիրը կը յանձնենք Հայոց

(*) Տիար Լեւոն Բանիկեանի նախնական շիջանդի Ժողովը Տնօրէն Ժողովի անդամ ընտրեց Տիար Ա. Հարէնց, 1911 Յուլիս 5ին:

Միացեալի բոլոր բարեկամներուն ու ամէն մէկ ճշմարիտ Հայու քննութեան ու գնահատման:

Երբ առաջին Տնօրէն Ժողովը իր հրաժարականը կը մատուցանէր, իր վերջին տեղեկագրով կ'ըսէր. «Ընկերութիւնը առնուազն 3000 սակեայ սկսածէի մը կը կարօտի հասնելու համար, դէ՞ի՞ փոքր չափով մը, գաւառաց անմիջական պէտքերուն, և զժրագլուխներն մը կ'ըլլայ ստուգիլու եթէ ազգին կրթական մեծագոյն հաստատութիւնը իր նպատակին գործադրութեանը համար

ՏԻԿՆՆ ՏԻՒՍՅԱ ԲԱՇՍ
ՊԱՏՈՒՅՑ ԱՆԳՆԱԿ ԸՆԴՐՈՒՄ 1887 ԻՆ

Ընկերութեան մասուցած բարոյական օժանդակութեանը համար

այսչափ մը գունճ չի կարենայ ծախակ, մանուանց որ զժրագլուխը նորանոր պէտքեր կը ստեղծուին ամէն օր և այն քաղաքը՝ որ հազարաւոր յիրալի կրթական ծախք մը ունէր երկէ՛ր ծաղկոյ մը սրահելու համար անգամ օգնութեան կը կարօտի»: Արքան հակայ յառաջդիմութիւն մը կայ այսօր: Հազի մէկ երկու տարի յետոյ այս օրումն Միացեալի գործին ընդարձակումն ու ծաւալումը կը ցուցնէ ի՞նչ Հայ ցեղը կարանցուցած չէ իր կենսունակութիւնը, կրօնով ու անձուէր զոհարելու մը:

1909—1940 զպրոցական շրջանին Միացեալ Ընկերութիւնը ունէր 56 վարժարան 5097 երկես աշակերտներով: Տարեկան հասոյթը 4200 օտ. սակի և ծախքը 3375 օտ. սակի (*): Պահեստի գումար

**ՆԵՐԿԱՅ
ՎԱՐՃԱՐԱՆՆԵՐԸ**

մէջ կը պաշտօնավարէին 195 ուսուցիչ, ուսուցչուհի և պաշտօնեաներ: Գպրոցները տարածուած էին զլիսաւորարար Տարօնի, Սաւաւնի, Աղբրղի, Կարնայ, Տէրօթի և Կիլիկիայ շրջանակներու մէջ երկու ընդհանուր տեսչութեանց հարգութեան ներքեւ:

Ներկայ 1940—1944 զպրոցական շրջանը աւելի փայլուն զարգացման, ծաւալումի ու յատաշխմութեան շրջան մը եղաւ Միացեալի համար: Ամէն կողմ տիրող ընդհանուր համակրութիւնը, ձեռնառութիւնն ու վստահութիւնը այնքան լայն համեմատութիւններ առնել պիտի, որ Տնօրէն Խորհուրդը յանդգնութիւնն առնելու վարժարաններու թիւը 85ի բարձրացնել և 1940—1944 զպրոցական շրջանին համար ստրեկան 5974, 25 օտ. սակի պիւստէ մը ներկայացուց շինարար Ժողովին և անոր վաւերացնել սուսա զայն:

Տեղեկագրին մէջ առանձին առանձին դրոշմներով ու վիճակացոյցներով ցույց տրուած է Միացեալ Ընկերութեանց արդի կրթական ու նիւթական կայսութիւնը: Ներկայ զպրոցական շրջանին Ընկերութիւնը ունէր 85 վարժարաններ, 72 մանկերու և 13 աղջկանց, որոնց մէջ կը պաշտօնավարէին 2 ընդհ. տեսուչներ, 1 օգն. տեսուչ, 192 ուսուցիչ և ուսուցչուհի, և 58 անուս, 253 պաշտօնեայ ընդամենը: Աշակերտ 5605, աշակերտուհի 1208, Գումար 6813 ուսանողներ: Միայն այդ վարժարաններու համար ստրեկան ծախք եղած է 4300 օտ. սակի, Կեդրոնի Վարչական ծախք 778 սակի և գրեհական օժանդակութիւնը 500 սակի, ամանային երկու Վարժարանացուցներու ծախքը 118 սակի, որով ընդհանուր գումարը կ'ընէ 5696 օտ. սակի:

Այս երկու ատրուան շրջանին Տնօրէն Ժողովը իր զլիսաւոր ուշադրութիւնը կեդրոնացուց առաջ կարեւորութիւն աւնեցող հետեւեալ կէտերուն վրայ.

- Ա. Գիւտնի կազմակերպութիւնը:
- Բ. Բաժանորդագրութեան և ուրիշ նի թական հասոյթներու կանոնադրումն ու ընդարձակումը:
- Գ. Կրթական ուղղութեանց ուսումնասիրութիւնը՝ վարժարանները արդի գործնական աշխարհի մանկավարժական պահանջներուն համապատասխան գործելու համար:

(*). Ռոպինեսի դպրոցներէն մաս մը դպրոցական սարեցանքին սկսումէն ամիսներ յետոյ բացուած էին, Տնօրէն Ժողովը կարողացած էր 533 օտ. սակի լաւելում մը ունենալ, սակայն երէ դպրոցները նիւզ օրջանին սկիզբը սկսած ըլլալին սարեկան ծախքը պիտի ըլլար 4551 օտ. սակի:

- Դ. Կրթական ձեռնարկներու կեդրոնացումը:
- Ե. Ամանային վարժարաններու բացումը:
- Զ. Վարժարանացումի մը բացումը:
- Է. Համերայն գործակցութիւն Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան հետ:
- Ը. Անձեւաթիւի գումարի մը հաստատումը:

Այս բոլորի մասին թողով ոչ ոք խօսիլ, յատկապէս փակել տալ կ'արժէ քանի մը խօսքով պարզել Միացեալի ընդգրկած արդի կրթական ուղղութիւնն ու դրութիւնը: Եթէ Միացեալ Ընկերութիւնը իր ներկայ ընդարձակ կազմով և 6000 սակի պիւստէով նոր ու արդիական մանկավարժական ուղղութիւն մը չընդգրկեր, այն ատեն գորագորարար նոր բան մը աւելցուցած չէինք ըլլար ազգային կրթական գործին, այն ատեն նոր ու կազմակերպուած ուժերու ու գրամի վստահութիւն պիտի ըլլար:

**ՆԵՐԿԱՅ
ՈՒՂՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

Բայց Միացեալը նոր քայլ մը առնել սկսաւ իր վերակազմութեան օրէն, իր ծրագրին ու ուղղութիւնը յարմարեցնելով արդիական դաստիարակութեան հասկացողութեանց ու դրութեանց: Մեր մէջ դաստիարակութիւն ըսելով կը հասկնալ իր իմացական կրթութիւնը, այսինքն մանուկներուն կարելի եղածին չափ շատ ու բազմազան գիտական ծանօթութիւններ սոյ դասագրքերու ու դասատուներու միջոցաւ: Միջնադարեան կրթական ուղղութեան ժառանգութիւնն է այս, որ դեռ բոլորովին անհետացած չէ քաղաքակիրթ երկիրներէ սնգամ:

Միայն ամբարուած փորձառութեանց դասաւորուած ծանօթութիւններ սոյը մանուկի մը, կրթիկ ու զարգացնել անոր յիշողութիւնը և Ընկերութեան մէջ մտցնել զայն որպէս «զարգացած մարդ», զանց առնելով կրթիկ անոր հոգեկան ու բարոյական կարողութիւնները, անտեսելով ազգին մէջ զնկ Գեղեցիկն, Բարբին ու ճշմարտին իտէպը, զօրաւոր կամքի տիրացումը, և մէկ խօսքով անարարտ նկարագրի կազմաւորումը, կը նշանակէ պատրաստել մարդիկ որոնք արատաղութեամբ, գործունէութեամբ բեղուն կեանք մը ապրելու անընդունակ են, և իրենց ամբարած ծանօթութիւններու չնայելի դիւրութեամբ կարող են մակարոյծներ դառնալ հասարակութեան մը սրտին մէջ, ծծելով անոր արիւնը, կենսունակութիւնը, կեանքը, ու առաջնորդելով զայն դէպի բարոյական անկում ու նիւթական կործանում:

Դաստիարակչական դրութիւնը, ուղղութիւնը՝ զոր Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը իւրացուցած է՝ յեղաշրջում ու յեղափոխութիւն մը պիտի ըլլայ մեր ազգային կրթական գործին մէջ:

Միացեալը իր գպրոցներու նպատակ ընտրած է ազան պատրաստել կեանքի համար, սոյ անոր ֆիզիքական, իմացական ու հոգեկան դաստիարակութիւն մը՝ յարմար գործնելով զինքը արդի ճարտարարուեստական աշխարհի

բարդ գործառնութեանց պայքարին: Տղան ո՛չ միայն ծանօթութիւններու պաշարով մը պէտք է որ դուրս կէլ գործողէն, այլ և պէտք է որ ան ունենայ՝ առողջ ու զարգացած կազմուած մը, զորուսը միանունքներ, անյողզող կամք մը, անպարտելի բարոյական, գեղեցիկ հոգի մը և ազնիւ նկարագիր մը: Ա՛յ միայն մշակուած գլուխ մը՝ այլ և մշակուած սիրտ մը ու ճարտար ձեռքեր:

ՅՈՒՂԱՆՆԷՍ ՍՊԱՐԹՍԷՍՅԱՆ
ՊԱՏՈՒՅՑ ԱՆՉԱՄ ԻՆՏՐՈՒՄ ԻՆՏՐՈՒՄ 1886 ին
Ընկերութեան ինքապս ըրած կտակին համար

Բարեբաղդարար Միացեալի վարժարաններու գրեթէ ամբողջութիւնը կը գտնուի գիւղերու մէջ: Հոն, գիւղին աղատ ու արձակ միջնորդային մէջ, աղան միջավայրն ունի գոհացնելու իր բոլոր բնագոյական պահանջները և թող ստայու որ բնութեան հպարտական օրէնքով աճին ու զարգանան իր բոլոր միանունքները՝ որոնք ազգակներն են կամքի կազմաւորման:

Գարտչական ազատ խաղին ու մարնամարզին հետ ձեռակամ մարզանքի (Manuel training) դասերը առաջին տարիէն սկսեալ պարտաւարիչ են Միացեալի վարժարաններու մէջ:

Այն առարկաները՝ զոր աշակերտները կը շինեն գպրոցին մէջ՝ նիւթական արվէք մը չունին, բայց ձեռական այն մարզանքը՝ զոր մանուկը օրը օրին առարկանաբար կը ստանայ՝ կը պատրաստէ զինք ճարտարարուեստի, կեանքի ու բնկերութեան մէջ ապրելու յարմարութիւն:

Մեր հայրենիքը ճարտարարուեստի երկիր մը չէ, այլ ուղղութեամբ դեռ չստ ետ մնացած ենք քաղաքակիրթ երկիրներէն, տակայն Մայր Բնութիւնը հարուստ հոյ մը պարգևած է մեզ, առատ **ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ** ջուրով ու բազմազան բուսականութեամբ: Երկրագործութեան ու գիւղատնտեսութեան սքանչելի պատեհութիւններ կան այս երկրին մէջ: Ժողովուրդը, գէթ մարտարդի հոծ զանգուածը, մարդավայել սպորտաօր միակ ապաւէն մ'ունի, այն է երկրագործութիւնը:

Այսօր ճարտար մը մեր երկրին մէկ ծայրէն միւսը պիտի տեսնէ որ Հայ գիւղացին կը գործածէ նոյն խոփն ու արարը, գութանն ու մածը, զոր մեր նախնիքները կը գործածէին ասկէ հարիւրաւոր տարիներ առաջ: Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ երկրագործութիւնն ու գիւղատնտեսութիւնը հսկայաբայ յոտաջգիտած են. գիւղացին վիճակը անհամեմատ բարձր ու նախանձելի է քան իր գտնակարգին պատկանող այն անհատը, որ ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ գործուսը դարձած է:

Պիտի առարկուի թէ փոխազգրութեան միջոցները այնքան ազգաս են մեր երկրին մէջ որ գիւղատնտեսական զարգացման չնորհիւ երկրագործական սրտազրութեանց յաւելումը չստ նուազ չարիտ մը պիտի կարենայ բարձրացնել գիւղացին անտեսական վիճակը:

Բայց բնութեանք թէ կը բարձրացնէ: Եւ Միացեալ Ընկերութիւնը, կըր կը պնդէ թէ պէտք է տարածել մեր երկրին մէջ գիւղատնտեսութիւնը. ըսել չուզեր մէկ օրէն միւսը մեր դաշտերը Քաղիֆորնիայի և Եգիպտոսի վերածել, երկրագործական բարձրագոյն մեթոտներ մտցնել նոն, մեքենաներ դրկել: Ա՛յ, Աւ ո՛չ այ երկրագործական բարձրագոյն վարժարաններ հաստատելով՝ զարգացած երկրագործներ պատրաստել: Եւ արդէն երկրագործական համապարսններէ չըջանաւարտները չեն որ կը կազմեն ս՛ և է բարձրագոյն քաղաքակիրթութեան անգամ հասած երկրի մը գիւղացիները, այլ սրբոր մարդիկ, նախակիրթութիւն կամ նուազ կրթութիւն ստացած մարդիկ:

Միացեալի վարժարաններու աշակերտները՝ գրեթէ ամբողջութեամբ՝ գիւղացիներ են, և անոնք վաղը գործ պիտի ունենան հոյի հետ, արտի

հետ, դաշտի հետ, բոցի հետ: Ուրեմն առաջին օրէն որ ազան վարժարան կը մանէ, այդ օրէն պէտք է ստանայ այն ծանօթութիւնները, այն գիտելիքները, որոնց վաղը անհրաժեշտօրէն պէտք պիտի ունենայ: Պէտք է որ ան իր հօրմէն որոշ աստիճանով մը աւելի բարձր հասկացողութիւն ունենայ հողա-մշակութեան մասին: Եթէ իր հայրը սասը կը շահէր, ինքը պէտք է քսան շահի, որպէս զի յաջող սերունդը կարողանայ պատրաստ գանուել, երբ երկաթուղիները սկսին շարժել մեր երկրին մէկ ծայրէն միւսը: Եթէ այն օրը անպատրաստ գանուինք, քաղաքակրթութեան հասանքը պիտի գայ մեզ գլխու ամնի:

Պէտք է որ գիւղացի ազան սիրէ իր հայրենի հողը, փարի անօր և միանգամ ընդ միշտ քմայնէ թէ ինքը նոյնքան բարձր անհասականութիւն մըն է և նոյնքան վե՛՛շ ու կորուստ ծառայութիւն մը կը մատուցանէ ընկերութեան, որքան քարղիչը, խմբղիչը, փաստարանը, բժիշկը, ուսուցիչը, դատաւորը, վաճառականը և ուրիշ ամէն օգտակար սք:

Միացեալի նախակրթական գիւղատնտեսական դասընթացքներն ու դպրոցներուն կից մշակութեան պարտէզները փոքր բաներ են, պարզ բաներ են, սակայն այդ նախնական պարզ ու փոքր բաներն են որ պիտի զարգանան, պիտի մեծանան և իրենց հետ զարգացնեն, մեծցնեն ու կատարելագործեն ժողովուրդը:

Միացեալը իր վարժարաններով քաղաքակրթութեան սահմիրան կը հանդիսանայ դաւառի մէջ: Ամառնային վարժարաններ, գիշերային դասեր և ընդհանուր դասախօսութիւններ թէ ազգային **ԳԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ** և թէ պետական յեզուներով կոչուած են բարերար ու փրկարար դեր մը կատարել երկրին մէջ: Այս ձեւանորինքը այսօր փախ են, վաղը կրնան զարգանայ ու տարածուիլ: Յուսեալս ըլլալու սեղի չի կայ:

Երկրի գանազան ցեղերը, գանազան տարրեր իրարու ծանօթացնել, իրարու մտակցնել ամենաազնիւ պարտականութիւնն է զոր Միացեալ Ընկերութիւնը ստանձնած է: Ո՛չ միայն վարժարաններու մէջ մեծ ուժ կը արուի պետական լեզուին՝ այլ և դպրոցներուն գումները յայտնաբերելու համար: Գիւղատնտեսական ու է ձեւանարկ՝ որ կը նպաստէ երկրին բարգաւաճմանը՝ միայն մէկ ցեղի համար չէ, ամէնքը անխտիր կ'օգտուին անկից: Այս փոխադարձ օգտակարութեան ու օգնութեան ոգին զօրաւոր կերպով կը միացնէ կղզայութեան, համերաշխութեան ու զրացիութեան նուիրական կապերը:

Ամէն անոնք որ երկրի քաղաքակրթութեան ու զարգացման նուիրուած

են՝ պէտք չէ որ անտես ընեն համերաշխութեան պայմանը: Երբ մէկը ետ կը մնայ միւսէն, զժրաշղթութեան նոր դուռ մը կը բացուի ամբողջութեան համար: Քիչ մ'աւելի զոնողութիւն ու անձնակրթութիւն ստանձնենք հիմա, ու պարզային վտառ՝ ըլլանք թէ ետ պիտի ստանանք մեր աշխատութեանց վարձքը, ու նոր ցուեր ու դուեր չպիտի զան խանդարելու մեր խաղաղ կեանքը:

Սակայն ո՛վ պիտի իրագործէ այս կրթական նորագոյն բայց բարդ ու նուրբ գրութիւնը: Ո՛վ: Ուսուցիչ չի կայ մեր մէջ կամ եղածը շատ քիչ է ընդհանուր տամար: Ո՛վ որ կեանքի ուրիշ գործերու մէջ յոգնած է, ո՛վ որ ապկար եղած է ուրիշ ծառայութիւններ մատուցանելու իր անպարզ գին մէջ, վազած եկած դպրոցներու գանէն ներս աշխուժ է: Մեր ժողովուրդը զեռ անկարող է դատել ու գնահատել իրական ուժը դպրոցին մէջ, և ինամիական բարեգործական և կամ կուսակցական նկատուիներ պահած ու պահպանած են ամէն սեսակի ապկարութիւնները:

Միացեալը այս ահագին դժուարութեանը յարկեցաւ առաջին օրէն իսկ և թէև բարերազրութիւն մըն էր որ Միացեալը իր հին ամերիկացիներ իր արամազրութեան ներքեւ որոնք բաւական սաստար մ'եղան իրեն այս դժուարութեան գէ՛մ կուսկուր, բայց անոնք այ չէին կրնար զոնացնել զինք այս նոր ուղիութեան մէջ:

Տնօրէն Ժողովը այս պակասը մատմը դարմանելու համար հաստատեց ամառնային դասընթացքներ իր ուսուցիչներուն գիւրութիւն մը ընծայելու:

համար որ անոնք մանկավարժական և գիւղատնտեսական զարգացում մը ձեռք բերեն: Առաջին Ամառնային Վարժարանները հային Վարժարանները բացուեցաւ Կարին քաղաքի մէջ, 1910ի ամբան: Ներկայ տարուան ընթացքին աւելի լայն ծրագրով մը երկու միայն ամառնային դասընթացքներ հաստատուեցան մին Քղիի և միւսը Մէրսինի մէջ, երեք տարուան շրջանով մը: Ուսուցիչ-ուսանողներուն հայթայթուեցաւ Ընկերութեան հաշուէն անոնց ապրուստը և ձանապարհածախար: Ամառնային դասընթացքներու արդիւնքը շուտփելի աչքի կ'իջնայ, և այս ուղիութիւնը պիտի շարունակուի ապագային:

Սակայն միայն Վարժարանները մը պահանջը միշտ մտաւեւեւում մը եղած էր Ընկերութեան:

Ուսկից կրնար գանել կարող ու ձեռներեց ուսուցիչներ վարժարանները իր ծրագրին համաձայն վարելու համար: Արտասահմանէն բերուած քանի մը համալսարանականները, որոնք զաւառ գրկուած են, վարժարանները վարելու համար շատ քիչ են համեմատաբար պահանջին:

Զարմանալի չէ ուրեմն որ ամենախանդավառ ուղեւորութիւն մը ստեղծուեցաւ ամէն կողմ, երբ Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը համերաշխութեան

ու գործակցութեան ձևաք երկնացուց ուրիշ պատուական քայր Ընկերութեան մը՝ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեանը: Աւ այդ համերաշխութեան ամենաուղջ դասակը եղաւ Վանի վարժապետանոցը:

1911 Յունիսը ամսին Տնօրէն Ժողովի անդամներէն Տիար Յովհաննէս Յակոբեան իր Ընկերութեան իրազօր պատուիրակ եղիպատս այցելելով հին Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան Վարիշ Մարմնին ներկայացուց Վանի մէջ վարժապետանոցի մը հաստատութեան ծրագիր մը, որ նոյնութեամբ ընդունուեցաւ: Այս զեղեցիկ ընդունելութիւնը նոր արդարացի մըն էր այդ պատուական ընկերութեան աշգային կրթութեան հանդէպ սասձած անձնուէր ու անկեղծ փայտքներուն:

Միեւնոյն ատեն Հ. Բ. Ընդհ. Միութիւնը Չոր-Մարտուանի Քէլէկեան Որբանոց-Արհեստանոցի մասակարարութիւնն ու վարչութիւնը յանձնեց Ընկերութեանս: Այս հաստատութիւնը, որ կոչուած է կարեւոր պահես մը լրացնել կիրիկիոց ազգային շրջանակին մէջ, հիմնուած է բարիգարեակ Տիար Տիգրան իսն Քէլէկեանի նուիրատուութեամբ: Տնօրէն Ժողովս արդէն տեղւոյն մրայ ուսումնարարութիւններ կատարած է իր տեսչին միջոցաւ և ձեւնարկած ծրագրի պատրաստութեան: Որբանոց-Արհեստանոցը պիտի բացուի յասօջիկայ զպրտցական շրջտնին 1100 օտմ. սակի պիւտձէով մը և պիտի ընդունուին միայն հարիւր 10—13 տարեկան որբեր:

**ՔԵԼԷԿԵԱՆ
ՈՐԲԱՆՈՑ-ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ**

Երկու քայր Ընկերութեանց համերաշխ գործակցութեան հետեւանքն եղաւ նաև յանուամէկ դիւղական նախակրթարաններու բացումը այնպիսի վայրերու մէջ, ուր ամէնէն սակի պահանջ կար:

**Հ. Բ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ, Հ. Բ. Ընդհ. Միութիւնը իր կազմութեանէն ի վեր
ԳԻՒՂԱՆՈՎ, կը ստասրէր կրթական ձեւնարկներու՝ միանուայ
ՆԱՍԱՆԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐԸ** նպաստներ յատկացնելով զանազան վայրերու, ստանց իրական հակակշիտի: Տնօրէն Ժողովս գրաւար և բերանացի դիտումներով առաջարկեց այդ պատուական Միութեան Վարիշ Մարմնին կրթական ձեւնարկները կեդրանացնելու Ընկերութեանս ձևաք, և ոչս առթիւ ծրագիր մը ներկայացուց ապագայ գործակցութեան:

Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան Վարիշ Մարմինը համաձայնեցաւ վերջնականապէս որ այսուհետեւ իր կրթական բոլոր ձեւնարկները յանձնուին Միացեալ Ընկերութեանց: Յատկացուած գումարները պիտի զործածուին յանուն և ի հաշիւ Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան բացումը կամ բացուելիք վարժարաններուն որոնք պիտի գտնուին Ընկերութեանս մասակարարութեան ու վարչութեան ներքեւ: 1910—1911 զպրտցական շրջանին բացուեցան 21 վարժարանները որոնցմէ 16ը Ազգրդի, Ալիւանի ու Պէլիկի շրջանակներուն և 5ը կիրիկիոց

մէջ: Ասոնց համար վճարուեցաւ տարեկան 320 սնդղ. սակի (*): Տնօրէն Ժողովս կը յուսայ որ այս վարժարաններու թիւը սակի պիտի ընդարձակուի ու տարածուի այլ շրջանակներու մէջ, ինչպէս որ արդէն նոր բանակցութիւններն ու համաձայնութիւնները այդ յայտը կը ներշնչեն:

Մին Ընկերութեան Հիմնադիր Ժողովի անդամներէն

Միացեալ Ընկերութեան կեւմտական վիճակի որբ որին զարդացումը շատ քաջայերիշ եղած է: Տեղեկագրիս մէջ հրատարակուած հաշուեկէտը կը ցուցնէ որ առաջին տարուան 550 օտմ. սակի պիւտձէն կրբորդ տարին մասուտրապէս 6000 օտմ. սակի բարձրացած է: Ամերիկայի մէջ կազմուած կարգ մը «Ուսումնարարաց» Ընկերութիւնները Ընկերութեանս հետ կապուեցան, և անոնց ընձեռած տարեկան կրթական նպաստները Ընկերութեանս միջոցաւ յատկացուեցան իրենց նպատակներուն: Նոր Աշխարհի մէջ ցրուած

(*) Այս տեղեկագիրը մամուլին յանձնուելու պահուն Հ. Բ. Ընդհ. Միութիւնը Տնօրէն Ժողովիս ուղղում նուանվով մը այս գումարը կը բարձրացնէ 420 սակի:

մեր հեռավոր հայրենակիցներուն իրենց ընդառանգի հանդէպ ցուցուցած կրթական եռանդը ամէն գովեստի ու քաջակերութեան արժանի է:

Մասնաճիւղերու կազմութեան գործը կարելի չեղաւ մեր փառաքանաց համաձայն ընդգայնել: Տնօրէն ժողովը կարելիութիւն չունեցաւ իր ներկայացուցիչները զրկելու հայտնակ վարչերը, ծանօթացնելու Ընկերութեանս գործը և հաւաքելու հեռարձակ հայրենակիցները կրթական աւագ կարեւորութիւն ունեցող գործին շուրջը: 1911 Յունուարին Տնօրէն ժողովի անդամներէն Տիար Յովհաննէս Յակոբեան իր Եզրագոս այցելութեան ատիւ Գահիրէի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան Տեղական Մասնաժողովի հետ համաձայնութեան երաւ որ անոնք ներկայացնեն Միացեալ Ընկերութիւնը իրենց քաղաքին մէջ, իսկ Աղեքսանդրիոյ մէջ Վսեմ. Բարխոյն բաշայի նախագահութեամբ վերակազմեց Միացեալի Մասնաճիւղը: Նոյնպէս Տնօրէն ժողովի անունապետ Տիար Երուսնդ Խորասան Զմբուհիա այցելելով միեւնոյն ասան վերակազմեց նոյն տեղի Մասնաճիւղը: Այն Մասնաճիւղերը իրենց վերակազմութենէն ի վեր գնահատելի արդիւնք մը առած են և Տնօրէն ժողովս մեծ հաւատք ունի անոնց ապագայ գործունէութեան ծառայման վրայ:

Միացեալի ուսնողական տարեկան պարահանդէսը, որ մշտապէս Ընկերութեանս եկամտաւ գլխաւոր աղբիւրներէն մին եղած է, երեք չրջանին այ կանանաւորապէս սրտեցաւ և արդիւնքը աստիճանաբար խրախուսիչ եղաւ: Տեղեկագրին մէջ կը հրատարակենք պարահանդէսի Կարգադիր Մասնախումբի ցանկերը: Ընկերութիւնը պարտաւոր կը զգայ իր հրատարակային հոգիակարութիւնը յայտնել այս պատուական ազգայիններուն, ինչպէս նաև յոյր անոնց որոնք իրենց անխնայ աշխատութեամբ նպաստաւորեցին այս ձեռնարկը: Ընկերութիւնս բազմաւոր կը համարէ ինքզինքը որ յաջողեցաւ Բարձր. Գահաժառանգ Իշխան Եւստոֆ-Իզզէտովն էֆէնտի ըրածը հովանաւորութիւնը ապահովել սրպէս Պատուոյ Նախագահ: Մասնաւոր յիշատակութեան ու հորհակարութեան արժանի է նախորդ Հանրային Ծինութեանց Նախարար Վսեմ. Պետրոս էֆ. Հայաձեանի ժառուցած ծառայութիւնը 1911ի պարահանդէսին ատիւ: Նոյնպէս Տնօրէն ժողովի անդամներէն Տիար Արամ Հայաձեան, ինչպէս այլ ատիժներու, նոյնպէս պարահանդէսի ներխուկան արդիւնաւորման մէջ անօրինակ գործունէութիւն ու անձնակերութիւն մը ցուցուցած է: Պարահանդէսի արդիւնքը եղած է 1909ին 600 օսմ. ոսկի, 1910ին 1000 օսմ. ոսկի, 1911ին 2200 օսմ. ոսկի:

Տնօրէն ժողովը իր պաշտօնաւարտութեան երկու տարւան ընթացքին մէջ ջանադիր եղաւ ո՛չ միայն ցարգ հրատարակուած Ընկերութեան սեփական դասագրքերու նոր և ժառմբ սրբազրուած սպազրութիւններ կատարել, այլ և 1910-1911 չրջանին ժամուկին առաւ քանի մը նորագոյն մանկավարժական հրատարակութիւններ որք են Յովհ. Յակոբեանի «Քաղաքացիական կրթութիւն», Միք. Մինասեանի

Գ.Ա.Ա.Կ.Բ.Կ.Ե.Բ.Ո. Լ.Բ.Ս.Ս.Բ.Ա.Ո.Թ.Ի.Ե.Ը.

«Հողամշակութիւն», Հրանտ Խանձեանի «Թուարանութիւն» և «Օսմանեան Աշխարհագրութիւն»: Բանակցութիւններ կատարուած են հեղինակներու հետ Մայրենի Լեզուներու նոր շարքի մը պատրաստութեան կամ մեր արդէն ունեցածներու սրբազրութեան համար, և անոնց կատարումն նոր չրջանին կը յուսանք ի գլուխ հանել: Ընկերութեանս սրտումն է ամբողջացնել դասական ըզր շարքերը:

Այս ատիւ կ'ուզենք յիշատակել որ մեր երկրին մէջ գիւղատնտեսական գիտելիքներ տարածելու համար սկսուած է արդէն «Գիւղատնտեսական Մասնաշարքի մը հրատարակութեանը: Լոյս տեսած են քանի մը պրակներ և շարքը պիտի շարունակուի յառաջիկային: Փախաքելի է որ նոյն կերպով և պարզ ու ժողովրդական լեզուով գրուած ամբողջապահական տեսրակներ եւս հրատարակուին:

Տնօրէն ժողովին անդամներէն Տիար Արամ Հայաձեան Ընկերութեան կրթական գործը աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար անձեռնմխելի գրամագլուխի մը կազմութեան ԱՆՁԵՆՆԵՐԻՆԻ ԳՐԱՄԱԿՂՈՒՄԻ ԶԵՆՆԱԲԵՐՈՒ

միեւնոյն գրամագլուխի մը կազմութեան ժողովս համամիտ գտնուելով իր պատուական պաշտօնակցին՝ գլխում ըրաւ Ազգային Վարչութեան և այդ նպատակին համար Սրբազան Պատրիարքի ստորագրութեամբ կնդակ մը և ժապաւինեալ տետրակ մը լսանալով՝ դրաւ Տիար Արամ Հայաձեանի տրամադրութեան ներքեւ, սրպէս զի ան իր յարմար գտած ազգայիններուն և օտար բարեւէյններու զիմելով հանդահակութիւն մը կատարէ: Տնօրէն ժողովս մեծ գոհունակութեամբ կը յայտարարէ որ Տիար Բարսեղ Հայաձեան այդ նպատակին առաջին նուիրատուն հանդիսացաւ՝ ժապաւինեալ տետրակին ձախաւը ստորագրելով 500 օսմ. ոսկիի գումար մը և 31/13 Օգոստոս 1910 թուակիր առանձին նամակով մը՝ ուղղուած Տնօրէն ժողովին՝ կրկնեց իր նուիրատուութեան այդ խոստումը: Ընկերութիւնս կրախառնութեամբ ընդունեցաւ այդ խոստումները նամակը:

Անձեռնմխելի գումարի մը կազմութեան առաջարկին ներկայացուցելուն ատիւ երեւան եկաւ որ Ընկերութեանս Կանոնադրին մէջ այդպիսի հիմնական գրամագլուխի մը կազմութեան մասին ճշգրտած նոր կ.Ա.Ա.Կ.Բ.Կ.Ե.Բ. յոգուած մը չկար, ինչպէս և օրուան պահանջները ի նկատի առնելով կանոնադրութիւնը չստ մը տեսակէտներով թերի էր: Այս ատիւ Տնօրէն ժողովս Կանոնադրութեան սրբազրութեան պէտք տեսնելով, յետ երկար խորհրդակցութեան, իր անդամներէն Տիար Յովհաննէս Յակոբեանի յանձնեց նոր կանոնադրութեան մը պատրաստութիւնը, այդ ատիւ անոր արամագրելով նաև Տիար Մինաս Զբարգի կողմէն պատրաստուած Ընկերութեանս կանոնադրի մը մէկ պատճէնը: Նոր

կաննապիրը ներկայացուեցաւ. Հիննապիր ժողովի վիճարանութեան և վաւերացման: 1911 Յունիս և Յուլիս ամիսներուն հինգ յաջորդական նիստերու մէջ Հիննապիր ժողովը յօդուած առ յօդուած քննելով ընդունեց զայն և ներկայացուց Ազգային Կեդր. Վարչութեան առ ի վաւերացումն:

Տնօրէն ժողովս վերջին երկու տարիներու ընթացքին մէջ մտաւորապէս չորս հարիւր գիւղերէ և կարգ մը գաւառական քաղաքներէ իննգրանքներ ընդունած է նոր վարժարաններ հաստատելու և կամ արդէն բացուած կրթական հաստատութեանց վարչութիւնը ստանձնելու: Այս բազմաթիւ խնդրանքները հետեւանք են երկու պատճառներու. նախ որ, թէև մէկ կողմէն հայտնակ գիւղերու մէջ կրթասիրութիւնը սկսած է մեծ ծաւալ

ՕՐԻՈՐԳ ԿԱՒՆԻՒՆԷ ԱՍՍՏՈՒՐ

Միուրեան սկիզբը — 1880 ին — Պատույ Անգաղ ընտրուած «Կիլիկեան» Ընկերութեան մասուցած բարոյական աջակցութեան նամաք

զանկ, միւս կողմէ հայ գիւղացին աղքատ է, նիւթապէս գրեթէ անկարող հոգալու իր գաւառներու կրթութեան հոգը, և երկրորդ, Միացեալ Ընկերու-

թեանց կաննաւորութիւնը, իր վարժարաններու կրթական մակարդակի բարձրութիւնը, և տեղական ու կուսակցական վէճերէ հեռու գտնուիլը, այնքան բարձրացուցած են Միացեալ Ընկերութեանց հմույքը որ ամէնքը նախաժամար կը համարեն Միացեալ հայկանաւորութիւնը ու անոր վարչական անխախտութիւնը ենթարկուիլ:

Միացեալ կարագէս կը ցաւի որ ստիպուած էր մերժել այս բազմաթիւ խնդրանքները, որովհետև հնարաւորութիւն չկար այս կարճ ժամանակամիջոցի մէջ Ընկերութեան պիւտճէն աւելի ընդարձակել, երբ մանաւանդ ի նիւտի ունենանք որ Միացեալ հաստատուն և մէկ մէկ եկամուտ ունի և մի միայն իր բաժանորդներու և նուիրատուներու պաշտօնական նպատակաբով է որ կը կտաւորէ իր վարժարանները: Արդէն ցարկ հաստատուած 85 դպրոցներու թիւը աւելի յանգուզն գործունէութեան հետեւանք էին քան հետատեսութեան, թէև միշտ ցանկացի են այս անտակ «անհետատեսութիւններ», քանի հայ ժողովուրդը պատրաստ է գնահատելու և քաջալերելու սոցիալազաւ ձեւանորդները:

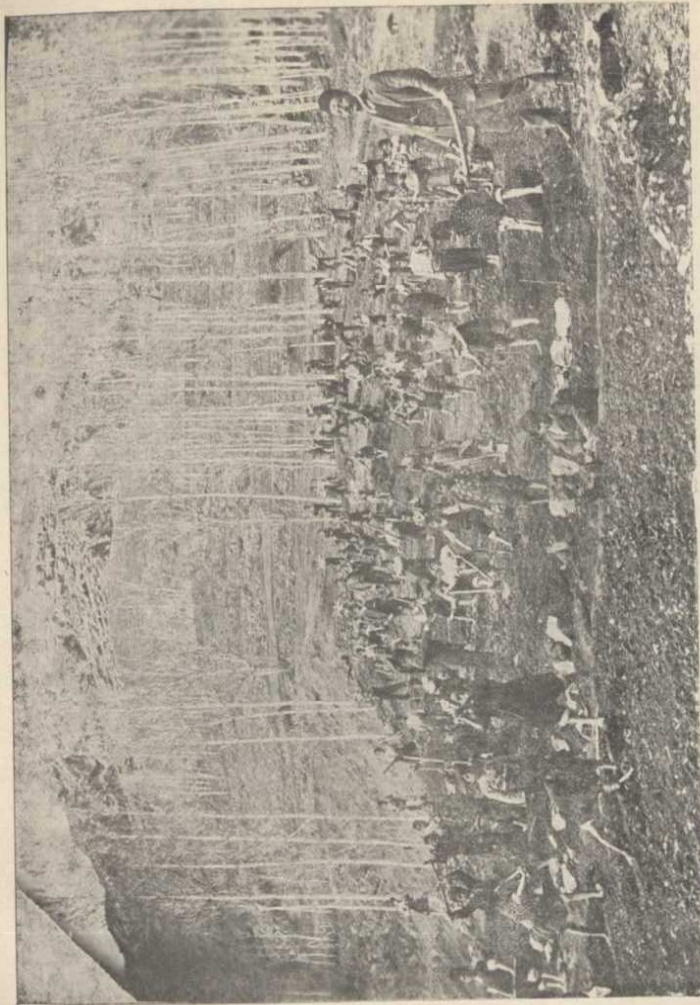
Միեւնոյն տանն Տնօրէն ժողովը թէև նոր դպրոցներու խնդրանքներուն մերժումին տխուր հարկին տակ գտնուեցաւ, բայց միւս կողմէ կարելիութեան սահմանին մէջ գրեական օժանդակութիւններ եղան շատ մը ազգային կրթարաններու, ինչպէս և Աստանայի աղէտին հետեւանքով Կիլիկիոյ մէջ հաստատուած եօթը որբանոցներուն: Ընկերութեան կողմանէ վերջին երեք տարուան մէջ թէ՛ Միացեալի և թէ՛ այլ վարժարաններու եղած գրեական օժանդակութեան գումարը կը հասնի 1300 օսմ. սակի:

Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց նպատակն է կրթութիւն տարածել հայտնակ գաւառներու մէջ և իր ամբողջ ճիգը այդ նպատակին իրազորման նուիրած է:

Ներկայացնելով այս տեղեկագիրը և չեղակալ նպատակի նուիրականութիւնը, Հայոց Միացեալը իրաւունք ունի պահելու ամէն պարտաճանաչ Հայու աջակցութիւնը և գործակցութիւնը:

31 Յոգոստ 1911
Կ. Պոլիս

Տնօրէն ժողով
ՀԱՅՈՅ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

Փնի Գառառապի մանկարանի գիւղատնտեսական աշխատանքների արձանագրությունը և արձանագրությունը

Հ Ի Մ Ն Ա Կ Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Ա Գ Ի Ր

*

Ն Պ Ա Տ Ա Կ

- Յօդ. 1. Ընկերությունների նպատակն է թուրքիայ հայտնակ գաւառաց մէջ կրթութիւն տարածել:
- Յօդ. 2. Ընկերություններ աշխարհի իշխանութեանց վերաբերեալ գործերու չմիջամտել, ազգային կամ քաղաքական ոչ մի կուսակցութեան չի վերադարձիլ և իր նպատակէն դուրս և է խնդրով չի գրաւիր:
- Յօդ. 3. Ընկերությունների կեդրոնաւանդին է Կ. Պոլիս և տարեկանին է Սեպտեմբեր 1ը:
- Յօդ. 4. Ընկերություններ իր նպատակը կը գործադրէ հետեւեալ կերպով. իր միջոցներուն ներքո չափովը.
- Ա. Նախաընթացները բանալով և վարելով.
 - Բ. կրթական, գիւղատնտեսական և արհեստական ծրագիրներ պատրաստելով.
 - Գ. վարժարանները և վարժուչիւնները բանալով ու վարելով.
 - Դ. Գիւղատնտեսական և արհեստագիտական դասընթացներ ու վարժարաններ բանալով ու վարելով.
 - Ե. Գրեմական օժանդակութեամբ ազգային նախաընթացներուն օգնելով.
 - Զ. ժողովուրդին համար գիշերային դասեր, հրատարակելու գաւառատնութիւններ և բնակեցնելու հաստատելով.
 - Է. Գաւառագրքեր ապելով և գիւղատնտեսական, մանկավարժական, աւազանագրական ու արհեստագիտական պարբերական հրատարակութիւններ բնակելով.
 - Ը. Գործարաններ գրովածառանցները բանալով:
- Յօդ. 5. Ընկերություններ կրնայ բարեբաղններու անուամբ և հայուսն հաստատութիւնները բանալ, որոնք ենթակայ պետի ըլլան Ընկերություն կանոնադրի ու ծրագրի արամադրութեանց:
- Յօդ. 6. Ընկերություններ Օսմ. ու Ազգ. Սահմանադրութեանց համաձայն ուղղութիւն մի կուսաց իր ծրագրին:
- Յօդ. 7. Ընկերություններ իր կրթական և նիւթական գործունէութեանց մէջ բոլորովին անկախ է ու է ազգային կամ արիւ ժամանէ մը և կրկին օրինական արամադրութիւններէն դուրս ամէն միջամտութիւն կը մերժէ:

Կ Ա Չ Մ Ո Ւ Յ Ի Ե Ն

- Յօդ. 8. Ընկերաթիւնը կը կազմուի բաժանորդ անդամներէ, և կ'ունենայ Հիմնադիր ժողով մը, Տնօրէն ժողով մը և Մասնաճիւղեր:
- Յօդ. 9. Ամէն նայ, որ ազգային կամ քաղաքային գաղափարաւթիւն մը չ'կրամ, կրնայ անդամ ըլլայ Ընկերաթիւնն ընդունելով ներկայ կանոնադրի արտադրութիւններն ու վճարելով իրբն մուտքի տուրք տանուադն 20 դանկան և իրբն աւանտիքն առ նուազն 5 դանկան արժամ:
- Յօդ. 10. Ամէն անոնք որ ամսական 5 դրշէն նուազ կը վճարեն՝ կը կոչուին նուիրաւու:
- Յօդ. 11. Ամէն անդամ որ վեշ ամիս չ'է վճարած իր ամսական բաժնը, կը գրկուի իր անդամակցութեան իրաւունքներէ:
- Յօդ. 12. Անդամներու իրաւունքներն են.
 - Ա. Հիմնադիր ժողովի ընտրութեան քուէարկութեանը մասնակցիլ, որչաճանա որ 6 ամիս անդամակցած ըլլան Ընկերաթիւնն և վճարած վեցամսեայ բաժնեկիւնը ու մուտքի տուրքը.
 - Բ. Ընտրելի ըլլալ Հիմնադիր ժողովի անդամակցութեան պայմանաւ որ մայրաքաղաքս բնակին.
 - Գ. Պահանջել և ստանալ տարեկան տեղեկագիրն ու հաշիւը և զբաւար կարծիք յայտնել:
- Յօդ. 13. Պատուոյ անդամ պիտի հռչակուի ընկերութեան բարոյական մեծ ծառայութիւն մը մատուցանող կամ տանուադն 50 ոսկեոյ միանուազ նուիրատուութիւն մ'ընող անձը: Իսկ Բարեբաւ անդամ պիտի հռչակուի այն անձը որ բարոյական նշանակելի աջակցութիւն մը կամ տանուադն 500 ոսկեոյ գումար մը կը նուիրէ միանուազ:

Հ Ի Մ Ն Ա Դ Ի Բ Ժ Ո Ղ Ո Վ

- Յօդ. 14. Հիմնադիր ժողովը Ընկերութեան օրէնագիրն ու համարաւու մարմինն է և կը բաղկանայ 48 անդամներէ:
- Յօդ. 15. Հիմնադիր ժողովի չորսնոր 8 ատրի է և կրկու ատրին անգամ մը անոր 1/2-ը վիճակով կը գաղբի մինչև որ ամբողջովին նորոգուած ըլլայ: Անկէջ վերջը 1/4 ի գաղարու մը տեղի կ'ունենայ ընտրութեան կարգով: Գաղարեայ անդամները վերընտրելի են:
- Յօդ. 16. Հիմնադիր ժողովի ո և է պատճառաւ գաղարեայ անդամներուն յաջորդները քուէից մեծամասնութեամբ կ'ընտրուին Կ. Պոլիս զբաւար անդամներու գաղանի քուէարկութեամբ: Քուէարկութեան

- օրէն ստանդինգ որ առաջ կը յայտարարուի բոլոր անդամներուն՝ գիրութեան համար եւ ապա տիկ ցանկ մը գրկուելով անոնց Մայր Դիւանին կողմէ:
- Յօդ. 17. Հիմնադիր ժողով կը զուարուի ամէն տարի յունիսի վերջին շաբթուն, քննելու և վաւերացնելու համար պիւստէն: Իսկ զեկտեմբերի առաջին շաբթուն կը վաւերացնէ Ընկերութեան հաշիւները:
- Յօդ. 18. Հիմնադիր ժողովը արտակարգ նիստ ալ կ'ընէ Մայր-Դիւանի կամ Տնօրէն ժողովի որոշումով և կամ զէթ 10 անդամներու գրաւար առաջարկով:
- Յօդ. 19. Որպէս զի Հիմնադիր ժողովին նիստը օրինաւոր ըլլայ, Ատեանի բացմանը համար անդամներուն կէսէն մէկ աւելիին ներկայութիւնը և որոշմանց համար ալ՝ այդ մեծամասնութիւնը կազմող ներկայից կէսէն մէկ աւելիին միաբանութիւնը անհրաժեշտ է:
- Յօդ. 20. Ամէն անբաւական նիստէ ետքը ի հարկին յաջորդ օրը նոր նիստ կը զուարուի միեւնոյն օրակարգով և այս նիստը օրինաւոր կը նկատուի անդամներուն 1/3-էն մէկ աւելիին ներկայութեամբ, այս պարագան Մայր-Դիւանի կողմէ գրաւար կերպիւ ազգարարութեամբ նախապէս բոլոր անդամներուն և մինչև այդ օրակարգին աւարտու մը յաջորդ նիստերուն մէջ ալ նոյն թիւով կրնայ շարունակուիլ, սակայն որչաճանց համար այդ մեծամասնութիւնը կազմող ներկայից կէսէն 1 աւելիին միաբանութիւնը անհրաժեշտ է:
- Յօդ. 21. Օրուան Պատրիարքը կը հրաւիրուի նախապէս չ'ընկալի Հիմնադիր ժողովի նիստերուն:
- Յօդ. 22. Հիմնադիր ժողովը կը հրատարակէ իր այն անդամը որ Ընկերութեան օրէնքներուն ու շահերուն հակառակ կը գործէ կամ դատապարտութիւն կը կրէ ազգային կամ քաղաքային յանցանքի մը համար:
- Յօդ. 23. Հրատարեայ կը համարուին այն անդամները որոնք յաջորդական 4 նիստերէ բացակայ կը գտնուին՝ առանց բանաւոր պատճառ յայտնելու:
- Յօդ. 24. Հիմնադիր ժողովը կ'ընտրէ իր Մայր-Դիւանը՝ որ կը բաղկանայ Ատեանապետէ մը, Ատեանադպրէ մը, Դեր-ատեանապետէ մը և Դեր-ատեանադպրէ մը: Մայր-Դիւանի պաշտօնավարութիւնը երկամսեայ է: Անդամները վերընտրելի են:
- Յօդ. 25. Հիմնադիր ժողովը կ'ընտրէ նաև երեքական անդամներէ բաղկացած կրթական Դիւան մը և երկամսական Դիւան մը: Այս Դիւանները՝ կ'ընտրեն իրենց Ատեանապետը և կը ծանուցանեն Մայր-Դիւանին, կը քննեն Հիմնադիր ժողովին կողմէ իրենց յանձնուած խնդիրները և կը տեղեկագրեն անոր:
- Յօդ. 26. Մայր-Դիւանի՝ և կրթական ու երկամսական Դիւաններու անդամները չեն կրնար անդամակցիլ Տնօրէն ժողովին:

- Յոգ. 27. Հիմնադիր ժողովը ամէն տարի հինգ անդամէ բաղկացած Հաշուեքննիչ Յանձնախումբ մը կ'ընտրէ որ Գեկեակներին սկիզբը վերջացած տարւոյն հաշիւը կը քննէ և իր տեղեկագիրը կը պատրաստէ: Այս պաշտօնագիրը 41րդ յօդուածով յիշուած տեղեկագրին կը կցուի:
- Յոգ. 28. Հիմնադիր ժողովը կը զբաղի Ընկերութեան վերաբերեալ բոլոր խնդիրներով և գլխաւորաբար
- Ա. Կ'ընտրէ Տնօրէն ժողովը.
 - Բ. Կը քուէարկէ տարեկան կրօնացոյցը.
 - Գ. Կը վաւերացնէ տարեկան հաշիւները.
 - Դ. Կը քննէ և կը վաւերացնէ տարեկան տեղեկագրերը.
 - Ե. Կը վաւերացնէ կրթական ծրագիրները.
 - Զ. Տնօրէն ժողովին առաջարկներն ու բացատրութիւնները լսելէ յետոյ՝ կ'արտօնէ նոր վարժարաններու բացումը և հիներուն այ վաղեմը եթէ հարկ տեսնէ: Իսկ պիւտակն ապահովուած ու և է դպրոցի բացումը Տնօրէն ժողովը կրնայ կտտարել իր պատասխանատուութեան ներքեւ, Հիմնադիր ժողովի յաջորդ նիստին վաւերացնել առաւ պայմանով:

ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎ

- Յոգ. 29. Ընկերութեան նպատակին գործադրութիւնն ու գործերուն վարչութիւնը կը յանձնուի եօթն անդամներէ բաղկացած Տնօրէն ժողովի մը զոր Հիմնադիր ժողովը կ'ընտրէ իր անդամներուն մէջէն կամ դուրսէն:
- Յոգ. 30. Տնօրէն ժողովի պաշտօնավարութիւնը երեք տարի է: Անդամները վերընտրելի են:
- Յոգ. 31. Տնօրէն ժողովը ընտրելով իր Դիւանը՝ Ասեմնապետ, Ասեմնադպիր և Գանձապետ՝ կը տեղեկագրէ Մայր-Դիւանին որ հրատարակութեան կուտայ և կը հաղորդէ Ազգ. Վարչութեան ի գիտութիւն:
- Յոգ. 32. Տնօրէն ժողովի մէն մի անդամ պատասխանատու է թէ՛ Տնօրէն ժողովին և թէ՛ Հիմնադիր ժողովին: Տնօրէն ժողովը հաւաքաբար այ պատասխանատու է Հիմնադիր ժողովին:
- Յոգ. 33. Եթէ անդամներէն մին կամ մի քանին հրաժարին, նոր ընտրութիւն կը կատարուի: Եթեմէն նոր ընտրութիւն կը կատարուի այն անդամներուն տեղ որոնք յաջորդաբար չորս նիստերէ բացակայ կը մնան առանց բանաւոր պատճառ յայտնելու:

- Յոգ. 34. Տնօրէն ժողովը արտօնուած է կրթական ու երեսական զործերու կամ Ընկերութեան վերաբերող ու և է խնդրի մը համար իր պատասխանատուութեան տակ մասնախումբեր ընտրել, որոնք պարտաւոր են իրենց համարատուութիւնը ներկայել Տնօրէն ժողովին:
- Յոգ. 35. Տնօրէն ժողովը կը պատրաստէ տարեկան կրօնացոյցը յանձնի մէջ և կը զործադրէ զայն Հիմնադիր ժողովին վաւերացումէն յետոյ: Եթեմէն ինք կը պատրաստէ կրթական ծրագիրները զորս Հիմնադիր ժողովի վաւերացման ենթարկելէ յետոյ կը զործադրէ:
- Յոգ. 36. Տնօրէն ժողովը իր այլևայլ գործառնութիւններուն համար պարտի ունենալ պաշտօնական ստամբներ, որոնք զործածուելէ առաջ թուահամարով ու թուականով վաւերացուած պիտի ըլլան Մայր-Դիւանի կրիքով ու ստորագրութեամբ:
- Յոգ. 37. Եթէ Տնօրէն ժողովը կայուած կամ արմեկուղի գնել և կամ ծախել ուզէ, պարտաւոր է պատճառարանեալ տեղեկագրով մը զիմեղ Հիմնադիր ժողովին որ իր երեսական Դիւանին կամ յատուկ մասնախումբի մը քննութեան ենթարկելէ յետոյ կուտայ իր վճիռը:
- Յոգ. 38. Տնօրէն ժողովի Գանձապետը ապահով դրամատան մը կը յանձնէ իր քով հաւաքուած դրամը երբ 200 ոսկին սնցնի:
- Յոգ. 39. Ընկերութեան ընդհանուր հասոյթներու 50/100 ապահով դրամատան մը մէջ պահեստի կը դրուի:
- Յոգ. 40. Տնօրէն ժողովը ապահով դրամատան մը մէջ կը պահէ իրր անձեռնմխելի դրամագլուխ՝ հետեւեալ հասոյթները.
- Ա. Այդ նպատակաւ եղած նուիրատուութիւններն ու կտակները.
 - Բ. Մուտքի տուրքերը.
 - Գ. Պատուով ու բարեբար անդամներու նուիրատուութիւններէն անոնք որոնք անձեռնմխելիութեան հակառակ պայժման չեն պարունակեր:
- Յոգ. 41. Տնօրէն ժողովը ամէն տարեւըմնի վերջ իր պաշտօնավարութեան համարատուութիւնը կ'ընէ Հիմնադիր ժողովին յատուկ տեղեկագրով մը որ պիտի պարունակէ.
- Ա. Ընկերութեան ընդհ. կրեւմուտքը մանրամասնօրէն.
 - Բ. Մասնաճիւղերուն ու անոնց անդամներուն անունները.
 - Գ. Բացուած դպրոցներն, անոնց պաշտօնեաներուն ու սշակեալներուն թիւը, ուսուցման առարկաներն ու վճարուած թուականները.
 - Դ. Պահեստի գումարին և անձեռնմխելի դրամադրոյին քանակութիւնը.
 - Ե. Իւրաքանչիւր նուէրի կամ նպատակ տեսակն ու քանակութիւնը.
 - Զ. Կեդրոնական ծախքերն ու կարասիները.
 - Է. Վիճակագրական տեղեկութիւններ.

Ը. Գասազիրքերու սպազրութեան և այլ գործառնութեանց հաշիւը. Թ. Տեսութեանց տեղեկագրերը, և արգտյին ու օտար մարմիններու հետ փոխանակուած թղթակցութիւններէն յարմար դատուածները:

Երբ Հիմնադիր ժողովը այս ամէնը վաւերացնէ, տեղեկագիրը կը տպուի ու կը հրատարակուի:

Յօդ. 42. Տնօրէն ժողովը պարտի մտնելի միջոցաւ հրատարակել տարեկան հաշիւներուն ամփոփումը:

Մ Ա Ս Ն Ա Ճ Ի Ի Ղ Ե Ր

Յօդ. 43. Ընկերութիւնը ամէն հայրենակ տեղերու մէջ կ'ունենայ Մասնաճիւղ մը, հինգէն մինչեւ եօթն անդամներէ բաղկացած՝ զորս Տնօրէն ժողովը կ'ընտրէ տեղւոյն անդամներուն մէջէն:

Յօդ. 44. Կ. Պոլիսի մէջ ս' և է թաղ և Կ. Պոլսէ դուրս ս' և է քաղաք մէկէ աւելի Մասնաճիւղ չի կրնար ունենալ:

Յօդ. 45. Իւրաքանչիւր Մասնաճիւղ ընտրելով իր զիւանն ու գանձապետը, կը տեղեկագրէ Տնօրէն ժողովին:

Յօդ. 46. Մասնաճիւղերուն պաշտօնավարութիւնը եռամեայ է: Անդամները վերընտրելի են:

Յօդ. 47. Մասնաճիւղերուն պաշտօնն է.

Ա. Բամանորդներուն թիւը չապցնել և բաժնեզիններուն կանոնաւոր գանձումին վրայ հսկել:

Բ. Գանձապետին հաշիւները քննել ամէն երեք ամիս և արդիւնքը նշանակել ատենակոն արձանագրութեան մէջ:

Գ. Ամէն երեք ամիս Տնօրէն ժողովին զրկել հաշիւներն ու գանձումը գրամը:

Դ. Տեղական միջոցներով նպաստ հաւաքել և արդիւնքը զրկել Տնօրէն ժողովին, առանց սպասելու եռամեայ հաշուետուութեան: Ընդհանուր նպաստահաւաքումները Տնօրէն ժողովի հաւանութեամբ միայն կրնան կատարուիլ:

Ե. Տնօրէն ժողովի յանձնարարութեան վրայ, տեղական դպրոցի մը, անոր պաշտօնէութեան և կամ ընդհանուր նպաստի վերաբերեալ որոշումները գործադրել:

Յօդ. 48. Մասնաճիւղերը ընկերութեան դպրոցներու վրայ ս' և է իրաւասութիւն կամ միջամտութեան իրաւունք չունին, ցորչափ Տնօրէն ժողովը չարտօնէ զիրենք առ այդ:

Վ Ե Ր Ա Ք Ն Ն Ո Ւ Յ Ի Ի Ն

Յօդ. 49. Այս Կանոնագիրը վերաքննելի է վեց տարին անգամ մը, բայց եթէ Հիմնադիր ժողովի անդամներուն երկու երրորդին զրուար առջարկովը ս և է յօդուածի փոփոխութիւն պահանջուի՝ Հիմնադիր ժողովը կրնայ զուժարուիլ և Կանոնագրին այդ յօդուածը կամ յօդուածները վերաքննել:

Յօդ. 50. Սոյն Կանոնագիրը, ինչպէս նաև ամէն նոր փոփոխութիւն, Ազգային Վարչութեան կը ներկայացուի վաւերացման համար:

Գ Ա Գ Ա Ր Ո Ւ Մ

Յօդ. 51. Եթէ երբէք Ընկերութիւնը ս և է պատճառաւ դողարման ենթարկուի, Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը աէր կը կանգնի յանուն Ազգին Ընկերութեան բոլոր ընչից ու ստացուածոց և կը յատկացնէ զայնս հայրենակ գուտուաց կրթութեան գործին:

ԲԱՐԵՐԱՐ ՀԱՆՍՈՒՅՆ

Բարերար Անդամ ընտրուած 1910 Յոգոսոս 11ին Ընկերութեան անուամբ անձեռնմխելի դրամագլխի մը կազմութեան սկիզբ դնելու նպատակաւ՝ իբր առաջին նուիրեալ՝ իբր 500 օսմ. սսկիւն օժանդակութեամբ համար:

(Ուրախ ենք յայտարարելու. Սէ Հայանեան Բարսեղ Է.Ք-ի այդ նուէրը, որուն վճարումը՝ ինչպէս Տեղեկագրիս յառաջարանին մէջ ալ յիշուած է՝ խոստացուած էր Ընկերութեանս իբր 1910 Յուլիս 31 ամսամիջնամակումը, զանձուած է այս անգամ անձեռնմխելի դրամագլխին կազմութեան պայմանները լրացած ըլլալուն բերմամբը և յատկացուած իբր նպատակներ):

ԲԱՐԵՐԱՐ ԵՒ ՊԱՏՈՒՈՅ ԱՆԴԱՄՔ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՅ

Հ Ա Յ Ո Ց

ԲԱՐԵՐԱՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

Երջանկայիւսակ Տ. Տ. Գեորգ Գ. Կարողիկոս
Առնեացն Հայոց,
 Երջանկայիւսակ Տ. Տ. Ներսէս Արեւիսկոպոս,
Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ:

ՊԱՏՈՒՈՅ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

Հին արջունին ընտրուած

Տեարք

Ընտրութեան
 րուական

† Գրիգոր Արծրունի, <i>Մոնթագրապէս «Մշակ» Լրագրոյ ի Տփղիս,</i>	1880
† Ե. Գեորգեան Փիրոյեանց, <i>ի Տփղիս,</i>	1880
† Յովնաննէս Վարձեղովեանց, <i>ի Բագու,</i>	1880
† Ա. Նաւասարդեան, <i>ի Վաղարշապատ,</i>	1880
† Սարգիս Արվանեան, <i>ի Կ. Պոլիս,</i>	1880
† Յովնաննէս Այվազովսկի, <i>նկարիչ, ի Թեոդոսիա,</i>	1880
† Յովակիմ Գեղամեան, <i>խորհրդակց, յԱխալցխա,</i>	1880
† Սուբիա Նալպանդեան, <i>ի Վաղարշապէտ,</i>	1880
† Ասուածասուր Շահինեան, <i>ի Մոշ,</i>	1880
ձեղնա Պրայս, <i>Խորհ. Անգ. Արս. Գործ. Նախարարութեան, ի Լոնտոն, (*)</i>	1880
Պօպօն, <i>ի Բօքի,</i>	1882
† Մկրտիչ Սանասարեանց, <i>ի Ս. Բեքերայուրկ,</i>	1884
Իսխան Ապան ՏԱպրօ Բագրասիր, <i>ի Նախօշի,</i>	1886
Նիկողայոս Տէր Աւետեանց, <i>ի Տփղիս,</i>	1886
† Յովնաննէս Սպարապեան, <i>ի Զմիւռնիս,</i>	1886
† Մ. Հ. Ժօսէփ, <i>Ընդն. Տնօրէն Օսմ. Կայս. Պակիսի, ի Կ. Պոլիս,</i>	1887
† Ժօզէֆ Ազարեան, <i>ի Կ. Պոլիս</i>	1889

(*) Այժմ Անգլիական դեսպան ի Ռաւիլիքըն:

Տիկեայք

- Զարուհի Սարգիս Համամնեան, ի Կ. Պոլիս, 1880
- † Մբուհի Տիւսաբ բաւա, ի Կ. Պոլիս, 1887
- Օրիորդ*
- Կալինիկե Ասատուր, ի Կ. Պոլիս, 1880

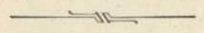
Ընկերութեան վերականգնութենէն ետքը ընտրուած

Տնարք

- Յովնաննու Բազուլեան, ի Կ. Պոլիս, 1908
- Արսաւեա Ֆնսիլեան, ի Կ. Պոլիս, 1908
- † Բարբող Աբրահամ բաւա, Աղեմսանդրիս, 1908
- Միմոն Քայսերլեան, ի Կ. Պոլիս, 1910
- Տիգրան Խան Քելեկեան, ի Բարիզ, 1910
- Միլնաս Չերազ, ի Բարիզ, 1910
- Պետրոս Հալանեան, ի Կ. Պոլիս, 1911
- Ա. եւ Տ. Կամաարական Եղբարք, յԱղեմսանդրիս, 1911
- Ք. եւ Կ. Մելիֆնեան, յԱղեմսանդրիս, 1911

Տիկիմ

- Մերնան Եւկեան, ի Ֆրեզնո՝ Քալիֆորնիս: 1910.

ՅՈՒՆՆԱՆՆԱՆ ԿԱՅՐԱՆՆԱՆ
Պատույ Անդամ ընտրուած 1908 Հոկտեմբեր 23ին
Ընկերութեան վերականգնութեանը առ քիւ ժեստոն ցած քարտական
նիւ տղայացու բանը նստար

ԱՐՏԱՐՆԱՆ ՅԱՏՏՐԱՆՆԱՆ
Պատույ Անդամ ընտրուած 1908 Հոկտեմբեր 23ին
Ընկերութեան վերականգնութեանը առ քիւ ժրած 100 տոկոս
օժանդակութեանը նստար

ԱՆՔՐՈՎՂ ԱՆՔՆՆՈՒՄ ԲԱՇԵՆ

Պատույ Անդամ ընտրում 1908 Հոկտեմբեր 24ին
Ընկերության վերահսկման բաժնի անդամ 2500 ֆրանկի էպոսեթի նամուր

ՍՈՒՐԻՆ ԿԱՌՈՒՄՅԱՆՆԻ

Պատույ Անդամ ընտրում 1910 Ապրիլ 19ին
200 օտ. անույ օժանդակության նամուր

ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՆ ԳՅՆՎԵՆՆԻ

Պատույ Անդամ ընտրում 1910 Գեկտեմբեր 16ին
Ընկերության ընձեռում 1500 ֆ.ի է և այ նիստական օժանդակություններուն նամուր

Մ Ի Ն Ա Ս Չ Ե Բ Ա Ն
 Պատույ Անդամ ընտրուած 1910 Պեկեմբեր 16ին
 Ընկերութեան հաստատութենէն 1 զեր ընձեռած բարոյական
 մեծ աջակցութեանը համար

Տ Ի Կ Ի Ն Մ Ի Ք Ի Ա Ն Ն Ն
 Պատույ Անդամ ընտրուած 1910 Մարտ 15ին
 75 տու. ուրույ օծանդակութեանը համար

Պ Ե Տ Կ Ո Ս Հ Ո Վ Ա Ն Ա Ն
 Պատույ Անդամ ընտրուած 1911 Յունիս 17ին
 Կողմ սարույ պարամանդէսի առքիւ Ընկերութեան ընձեռած
 մեծ աջակցութեանը համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

Ա. ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎ

Ընտրուած 1908 Հոկտեմբեր 24ին

1908 Հոկտեմբեր 24 — 1909 Գեկտեմբեր 14

Տեսք

Դառնիկ Յովակիմեան	Ասենայեհ
Արամ Հալանեան	Ասենայպիր
Արսաշես Ֆնիֆեան	Գանձայեհ
Արամ Գարակեօղեան	} Անդամ
Արսաշես Հիւրմիւզ	
Լեւոն Բանիկեան	
Սիմոն Քայսերեան	

41 նիստ գումարած է և գրազած 234 խնդիրներով:

Անդամներէն ներկայ եղած են.

Տեսքը՝ Գառնիկ Յովակիմեան 29 նիստի, Արամ Հալանեան 22 նիստի, Արտաշէս Ֆնադրեան 35 նիստի, Արամ Գարակեօղեան 12 նիստի, Լեւոն Բանիկեան 35 նիստի, Արտաշէս Հիւրմիւզ 21 նիստի և Սիմոն Քայսերեան 29 նիստի:

Բ. ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎ

Ընտրուած 15 Գեկտեմբեր 1909ին

1909 Գեկտ. 15էն 1910 Օգոստոս 31 և 1910 Սեպտեմբեր 1էն 1911 Օգոստոս 31

Տեսք

Երուանդ Խորասան	Ասենայեհ
Արամ Հալանեան	Ասենայպիր
Յարութիւն Ներկարարեան	Գանձայեհ
Յովնաննես Յակոբեան	Համարակալ
Լեւոն Բանիկեան	Անդամ
Վահան Սուրենեան	»
Միքեան Մուրաշեան	»

Տեսք Միքեան Մուրաշեան Տնօրէն Ժողովոյ անդամակցած է 1910 Օգոստոս 14էն սկսեալ. ընտրուելով Տեսք Սարգիս Գառնեանի տեղ որ առաջին օրէն հրատարած և հետեւապէս չէ մասնակցած ընտ. ժողովին:

Տեսք Յարութիւն Ներկարարեան Գանձապետութենէ հրատարած է 1911 Ապրիլ 1ին և իր տեղը Գանձապետ ընտրուած է Տեսք Միքեան Մուրաշեան:

Տեսք Լեւոն Բանիկեան հրատարած է անդամակցութենէ 1911 Յուլիս 13ին և իր տեղը ընտրուած է Տեսք Աստուածատուր Հարէնց:

Տեսքը Երուանդ Խորասան և Յովնաննէս Յակոբեան մէկ մէկ ամսոյ չափ բացակայած են տեղէն 1910 Դեկտ. և 1911 Յունվարի մէջ Ընկերութեան գործոց համար:

Տնօրէն Ժողովը գումարած է 93 նիստ և գրազած 643 խնդիրներով: Ներկայ գտնուած են.

Տեսքը Երուանդ Խորասան 82 անգամ, Արամ Հալանեան 53 անգամ, Յարութիւն Ներկարարեան 64 անգամ, Լեւոն Բանիկեան 73 անգամ, Յովնաննէս Յակոբեան 84 անգամ, Վահան Մուրշեան 4 անգամ, Միքեան Մուրաշեան 69 անգամ 70 նիստի մէջ, Աստուածատուր Հարէնց 10 անգամ 10 նիստի մէջ:

Հ Ի Մ Ն Ա Դ Ի Ի Ժ Ո Ղ Ո Վ

Ա. Մ Ա Յ Ի Դ Ի Ի Ա Ն

Ընթացում 1908 Հոկտեմբեր 24ին

Տեարք

Մինաս Չերազ	Ա. Ասենայես
Բրոժ. Յակոբոս ձենիզեան	Բ. Ասենայես
Ռոսոյն Սամիկեան	Ա. Ասենայայիր
Կոմիսաս Կորոյեան	Բ. Ասենայայիր

Բ. Մ Ա Յ Ի Դ Ի Ի Ա Ն

Ընթացում 1910 Նոյեմբեր 16ին

Տեարք

Ասեվան Գարսեան	Ա. Ասենայես
Բրոժ. Յակոբոս ձենիզեան	Բ. Ասենայես
Արսաբէս Հիւրմիւզ	Ա. Ասենայայիր
Ասուածասուր Հարկնց (*)	Բ. Ասենայայիր

Կ Ր Թ Ա Կ Ա Ն Յ Ա Ն Ձ Ն Ա Ժ Ո Ղ Ո Վ

Ընթացում 1909 Դեկտեմբեր 15ին

Տեարք

Յակոբ Գորեան
Մելիոն Կիւրեան
Մարկոս Նարանեան

Այս Յանձնաժողովը օրինական չըջանք բոլորելէ վերջ վերակազմուեցաւ 1910 Նոյեմբեր 16ին սա՛ միակ փոփոխութեամբ թէ Տեարք Յակոբ Գորեանի տեղ որ կը չըստարէր՝ պաշտօնի կոչուեցաւ Տեարք Յակոբ Պօյանեան :

(*) Վերջին անգամ 1911 Յուլիս 13ին Տնօրէն ժողովին անգամ բնութեւոյն նենեամբօր նրամարմ :

Ե Լ Ե Ի Մ Տ Ա Կ Ա Ն Յ Ա Ն Ձ Ն Ա Ժ Ո Ղ Ո Վ

Ընթացում 1909 Դեկտեմբեր 15ին

Տեարք

Զարմայր ձեմարսախօսեան
Սիմոն Քայսերեան
Միրզա Մանեան

Այս Յանձնաժողովն այ օրինական չըջանք բոլորելէ ետք վերակազմուեցաւ 1910 Նոյեմբեր 16ին սա՛ միակ փոփոխութեամբ թէ Տեարք Միրզա Մանեանի տեղ որ կը բացակայէր Պոյանէ՛ պաշտօնի կոչուեցաւ Տեարք Համբարձում Պօյանեան :

Հ Ա Շ Ո Ւ Ե Ք Ն Ն Ի Չ Յ Ա Ն Ձ Ն Ա Ժ Ո Ղ Ո Վ

1908-1909 տարեազանի

Տեարք

Կարապետ Բազումեան
Խնդիր Սիմոնեան
Մինաս Մուրսեան
Յովնաննէս Իսապուլեան
Յովնաննէս Տերունեան

1909-1910 տարեազանի

Տեարք

Կոմիսաս Կորոյեան
Մկրտիչ Մանուկեան
Յովնաննէս Իսապուլեան
Յովնաննէս Տերունեան
Վահան Էսայեան

1910-1911 տարեազանի

Տեարք

Կոմիսաս Կորոյեան
Մկրտիչ Մանուկեան
Յովնաննէս Իսապուլեան
Յովնաննէս Տերունեան
Վահան Էսայեան

Ա Ն Դ Ա Մ Ք

1. Տ. Հմայակ Ս. Արքեպ. Դիմարեան	24. Մեղբուն Կիրճեան
2. Տ. Մուշեղ Ս. Եպիսկ. Սերոբեան ⁽¹⁾	25. Միհրան Մուրափեան
Տեսար	
3. Աստուածատուր Հարկեց	26. Միհրդատ Նորատունկեան ⁽¹⁾
4. Արամ Հարաճեան	27. Մինաս Զերազ
5. Արայ Արապեան	28. Միրզա Մսերեան
6. Արչակ Գարակէօզեան ⁽¹⁾	29. Մկրտիչ Մանուկեան
7. Արսէն Արաէնեան	30. Յակոբ Գորեան
8. Արտաշէս Հիւրովիզ	31. Յակոբս ձէճիգեան (ՔրօՓ.)
9. Արտաշէս Ֆնաբլեան	32. Յակոբ Պօյաճեան ⁽²⁾
10. Բիւզանդ Քէշեան ⁽²⁾	33. Յարութիւն ձիհանկիւղեան
11. Գրանիկ Յովակիմեան ⁽³⁾	34. Յարութիւն Ներկարարեան
12. Գրանիկ ՍարգիսօՓ ⁽²⁾	35. Յովհաննէս Իսաղաչեան
13. Եղուարզ Գարակէօզեան	36. Յովհաննէս Տէրունեան
14. Զորմայր Ճշմարտախոսեան	37. Յովսէփ Խաւարճեան ⁽²⁾
15. Լեւոն Բունիկեան	38. Ռուզի Սամիկեան
16. Խնդիր Միմնեան	39. Սարգիս Գնաճեան
17. Կարապետ Բաղուճճեան	40. Սիմոն Քայսէրչեան
18. Կարապետ Խորատունճեան ⁽³⁾	41. Ստեփան Գարսեան
19. Կարապետ Մութաֆեան (Տ. Քթ.)	42. Վահան Էտայեան
20. Կամբաստ Կաթայեան	43. Վահրամ Քորդումեան (Տ. Քթ.) ⁽⁴⁾
21. Համբարձում Պօյաճեան	44. Վահրամ Մարգարեան
22. Մարկոս Նաթանեան	45. Վառձապուտ Մանուկեան
23. Մատթուս Նաշպազ	46. Տիգրան Առաքիլեան
	47. Տիրան Կրմիր չիկերտեան
	48. Րատաճ Բոստամեան

(1) Նախկին Հիմն. Կամուսարի ժ.Ք. Յօդուածի վերջին հաստատի սրտապարբեան համեմատ նամակայ ցկասում՝ Պոլսէն բացակա յուրեան պատճառաւ :
 (2) Հիմնադիր ժողովի 6 Յուլիսի 1911 նիստին մէջ նամակայ ցկասում՝ սկիզբէն ի վեր սեղի ունեցած բոլոր նիստերէն շարունակաբար բացակայ գտնուելուն պատճառաւ :
 (3) Վախճանաճ :
 (4) Հրամարսճ :

ԵՄՓՈՓՈՒՄ ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Հիմնադիր ժողովը ընդամենը քսաներկու նիստ ունեցած եւ գլխաւորապէս նիստերէն յոռուսները տուած է.

Ընկերութեան վերակազմութեանն անմիջապէս ետքը Հիմնադիր ժողովի ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ տեղի ունեցաւ 1908 Հոկտեմբեր 24ին Դպրատնայ, Կեդրոնական Վարժարանի Սրահին մէջ, Առժամեայ Յանձնախմբին Ատենապետ Սերոբեան Տ. Մուշեղ Արքեպոստոսի Նախագահութեամբը :

Ներկայութիւն Հիմնադիր Անդամաց՝ 26 հոգի :
 Այս առաջին նիստին մէջ Ընկերութիւնը ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒՄԸ հռչակուեցաւ պաշտօնապէս եւ ընտրուեցաւ Մայր-Դիւանն ու Տնօրէն ժողովը : Կազմուեցաւ նաեւ Մասնախումբ մը, երեք անդամէ բաղկացեալ, վերաբննչու համար Ընկերութեան Հիմնական Կանոնադրիրը եւ Կանոնադրական Նոր Մրցարկը մը բերելու ժողովին :

Կարգադրուեցաւ Պատրիարքական Տեղապահ Դուրեան Արքեպոստոսի մէկ գրութիւնը սրով կը ծանուցանէր ժողովին թէ եղիպտոսեանկ պղպայններէն Բարձրագ Արքեպոստոս Բաշա 2500 Քրանքի տարեկան նպաստ մը յատկացուցած է Ընկերութեան եւ առաջին տարեվճարն այ գրկած է աչքբաղ մը :

Բ. ՆԻՍՏԸ — 30 Յուլիս 1909 — մեծամասնութիւն չունենալուն հետեւանօք Դիւանական գործողութիւններով միայն զբաղեցաւ :

Գ. ՆԻՍՏԸ — 5 Օգոստոս 1909 — զուտընտրուեցաւ Արքեպոստոս Պատրիարք Հօր Նախագահութեամբը եւ ներկայութեամբը 25 անդամներու :

Այս նիստին մէջ Տնօրէն ժողովը իր իննամսեայ պաշտօնադատութեան համարառուութիւնը ներկայելով առաւ իր հրամարտները, բայց ժողովին ստիպանցքը եւ Նախագահ Արքեպոստոս Հօր յանձնարարութեանը վրայ հաւանեցաւ երեք ամիս եւս շարունակելու իր պաշտօնը :

Դ. ՆԻՍՏ — 12 Օգոստոս 1909 — Նախագահութեամբը Արքեպոստոս Պատրիարք Հօր եւ ներկայութեամբը 27 Հիմնադիր Անդամներու :

Այս նիստին մէջ երկար վիճարանութիւններէ եւ մէկ քանի փոփոխութիւններէ ետք ընդունուեցաւ յատուկ Մասնախմբին ձեռօք պատրաստուած Նոր Կանոնադրիրը որ առաւմաստիարակեան համար Հիմնադիր Անդամաց բաժնուած էր նախապէս, կ'որոշուի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան վաւերացմանը ներկայել զայն :

Միաձայնութեամբ ընդունուեցան Ընկերութեան վարժարանաց մէջ գործածուելիք գիւղատնտեսական ու կրթական ծրագրերը զորս Տնօրէն Ժուզովը պատրաստել տուած էր մասնագէտ անդամներէ կազմուած յատուկ Գանձախմբի մը:

Ե. ՆԻՍՏ — 15 Դեկտեմբեր 1909 — Կարգացուեցաւ երջանկայիշատակ Տ. Տ. Մաթէոս Վեհափառ Կաթողիկոսի կոնդակը որով իր Հայրապետական Օրհնութիւնները կը գրկէր Ընկերութեան: Ժուզովը գոհութեամբ տեղեկանելով որ Ընկերութեան նոր Կանոնադիրը Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնէն վաւերացած է անբողբոսութեամբ, որոշեց քանի մը անհրաժեշտ արամադրութիւններ աւելցնել այդ Կանոնադիրն մէջ, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան վաւերացմանը ներկայելով զանոնք նոյնպէս:

Ընդունուեցաւ Ա. Տնօրէն Ժուզովին հրատարականը և ընտրուեցաւ Բ. Տնօրէն Ժուզովը: Ընտրուեցան նաև Կրթական ու Ելեւմտական առաջին Գանձառնուողիները, որպէս և 1908-1909 տարեշրջանի Հաշուեքննիչ Գանձառնուողովը:

Զ. ՆԻՍՏ — 14 Օգոստոս 1910 — Նախագահութեամբ Գուրեան Սրբազան Պատրիարք Հօր: Ներկայութիւն անդամաց 25: Ժուզովը միաձայնութեամբ մերժեց Ա. Ասեմապետ Տեար Մինաս Չերազի հրատարականը: Կարգացուեցաւ տեղեկագիրը Հաշուեքննիչ Գանձառնուողովին որ կը յայտարարէր թէ քննելով 1908-1909 շրջանի համար նախորդ Տնօրէն Ժուզովը պատրաստած հաշիւները՝ ճիշտ ու եղած գործառնութեանց համապատասխան գտած է զանոնք:

Ընդունուեցաւ նաև Տնօրէն Ժուզովը ներկայած ասանտեսեայ ելեւմտացոյցը՝ վստահութիւն յայտնուելով Տնօրէն Ժուզովը կատարած աշխատութեանց համար:

Տեար Սարգիս Գնաճեանի տեղ՝ որ ընտրուած օրէն հրատարած էր Տնօրէն Ժուզովի անդամ ընտրուեցաւ Տեար Միհրան Մուրադեան:

Խնդիր ծագելով Ժուզովին մէջ թէ Միացեայ Ընկերութիւնը պարտաւոր է հաշիւ տալ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան և կեդրոնի կամ գաւտախ Ռուսաւանան Խորհուրդները իրաւունք ունին միջամտելու Ընկերութեան զարգացական կարգադրութեանց, Ժուզովը կարծեաց փոխանակութիւնէ մը ետք որոշեց յատուկ Մասնախմբի մը քննութեան ենթարկել ինչպէր յաջորդ նիստին տեղեկագիրը բերելու պայմանաւ: Մասնախմբին անդամ կ'ընտրուին

- Տեար
- Արսաեկա Հիւրմիւզ
- Համբարձում Պոյաճեան
- Մելիսն Կիւրճեան
- Յակոբ Գորեան
- Յովնանեկ Յակոբեան

Է. ՆԻՍՏ — 16 Նոյեմբեր 1910 — Տեար Մինաս Չերազ կրկնորդ գրով մը Բարիդ հաստատուած ըլլալը յայտնելով, կը կրկնէր իր հրատարականը թէ Ասեմապետութիւնէ և թէ անդամակցութիւնէ: Հիմնադիր Ժուզովը Ասեմապետութիւնէ հրատարականը ընդունուեցաւ օրինօք սահմանուած երկամեայ շրջանը լրացած ըլլալուն, բայց մերժուեցաւ հրատարականը անդամակցութիւնէ: Ընտրուեցաւ Բ. Մայր-Գիւանը և վերակազմուեցան Կրթական ու Ելեւմտական Գանձառնուողիները, որպէս և Հաշուեքննիչ Գանձառնուողովը 1909-1910 տարեշրջանի հաշուեքննութեանը համար: Թեր ու զէմ կարծեաց փոխանակութիւնէ ետք՝ կը վաւերացուի 1910-1911 տարեշրջանի ելեւմտացոյցը որ ներկայացուած էր Տնօրէն Ժուզովէն, շարժակալութիւն յայտնուելով ձեռք բերուած գոհացուցիչ արդիւնքին համար:

Ը. ՆԻՍՏ — 15 Յունիս 1911 — Ընկերութեան զրտեսնակին մէջ: Յաւակցութիւն յայտնուեցաւ յանկալոյ Հիմնադիր Անդամներէն Տեար Գաւնիկ Յովակիմեանի մահուանը համար: Կարգացուեցաւ տեղեկագիրը Հիմն. Կանոնադիր Գանձառնուողովը որ մէկի զէմ չորս ձայնով կ'եղարկուեցէր թէ ազգային իրաւասութիւնք Կանոնադիր ներկայ արամադրութիւններով ի նկատ առնուած են արդէն և հետեւագէս պէտք չկայ Կանոնադիր փոփոխութեան և թէ Ընկերութիւնը պարտաւոր չէ՝ ենթարկուելու Տնտեսական կամ Ռուսաւանան Խորհուրդներուն:

Տնօրէն Ժուզովին կողմանէ ներկայացուեցաւ նոր կանոնադիր-ծրագիր մը, որ ուսումնասիրութեան համար Հիմնադիր Անդամաց բաժնուած էր նախապէս: Այս ծրագրին պատրաստութեան պէտք տեսնուած էր, որովհետեւ եւսամեայ փորձը ցոյց տուած էր թէ նախկին Կանոնադիրն ինչ ինչ մասերուն փոփոխութեանը անհրաժեշտ պէտք կար:

Ժուզովը Կանոնադիրն վերաքննութեանը համար սահմանուած օրինական եռամեայ շրջանը լրացած համարելով, որոշեց պատրաստուած ծրագիրը նկատողութեան տանել և յօդուած անոր քննութեանը ձեռնարկելով առաջին եօթը յօդուածները ընդունել ինչ ինչ փոփոխութիւններով:

Թ. ՆԻՍՏ — 22 Յունիս 1911 — Շարունակուելով Կանոնադիրն յօդուած առ յօդուած քննութիւնը, ընդունուեցան նոյնութեամբ կամ բարելոխութեամբ ճիշտ յօդուածէն սկսեայ մինչև 29րդ յօդուածը:

Փ. ՆԻՍՏ — 6 Յուլիս 1911 — Նախագահութեամբ Յովնանէսեան Տ. Գրիգորի Սրբազանի որ Տեղապահ Սրբազանին կը փոխանուղէր: Գիւանին կողմանէ եղած զեկոյցին վրայ ցաւակցութիւն կը յայտնուի յանկալոյ Հիմնադիր Անդամներէն Տեար Կարապետ Խորասանճեանի անակնկալ մասնաւոր համար: Ընդունուեցաւ Տօքթ. Թորգոմեանի պարզ հրատարականը Հիմնադիր Ժուզովը անդամակցութիւնէն: Ընդունուեցաւ Տեար Լեւոն Բանիկեանի պարզ հրատարականը Տնօրէն Ժուզովի անդամակցութիւնէն, և ընտրուեցաւ անոր

անց Տեար Ասատւածատուր Հարէնց, իսկ Տեար Արամ Հայաճեանի հրատարականը Տեօրէն Ժողովի անդամակցութենէն՝ մերժուեցաւ:

Ժողովը Հիմն. Կանոնագրի ԺԹ. Յօդուածի արտադրութեան համաձայն որչափ հրատարակ նկատելի միջոցներ Անդամներէն չորսը որոնք Պպիս զբառուելով հանդերձ՝ չարունակեան կերպով բացակայած էին սկիզբէն ի վեր անդի ունեցած բոլոր նիստերէն, և նկատելով որ այլ և այլ պատճառներով պակասած անդամներուն թիւը 10ի հասած է, կ'որոշէ վերաքննուած նոր Կանոնագրի համեմատ նոր բնորութիւններ կատարել անոնց անց:

Ժողովը ապա անցնելով Հիմն. Կանոնագրի վերաքննութեան, չարունակեց Կանոնագրին յօդուած առ յօդուած քննութիւնը՝ որոնք բնորունակեան նոյնութեամբ կամ բարեփոխութեամբ, և աւարտելով Կանոնագրի քննութիւնը՝ որչափ ներկայցնել նոր Կանոնագիրը Ազգային Կեդր. Վարչութեան վաւերացմանը:

Ամառնային վարժապետանց Կարնոյ Միացեալ Ընկերութեանց Հայոց (1910)

Մ Ի Ա Յ Ե Ա Լ Ի Մ Ա Ս Ն Ա Ճ Ի Ի Ղ Ե Ր

Ա Ղ Ե Ք Ս Ա Ն Գ Ր Ի Ա

Տեար՛

- Աբրահամ Բաշա Բարխուդ
- Տիգրան Կամարական
- Միհրան Թէլեան
- Գէորգ Իփէքեան
- Արիստակէս Ղազարեան
- Լեւոն Մկրտիչեան
- » Պէրպէրեան

- Նախագահ
- Դեր-Նախագահ
- Ասենաղայի
- Գանձապետ

Անդամ

Ա Գ Ր Ի Ա Ն Ո Ի Պ Ո Լ Ի Ս

Տեար՛

- Լեւոն Ֆրնտրոյեան
- Գէորգ Հափեան
- Գրիգոր Գ. Գոյմաքեան
- Գասնիկ Գաղապեան
- Հայկ Պոչեան
- Ներսէս Փափաղեան
- Սեպուհ Սարափեան

- Ասենապետ
- Ասենաղայի
- Գանձապետ
- Անդամ
- »
- »
- »

Ա Տ Ա Բ Ա Չ Ա Ր

Տեար՛

- Եսայի Տնկալեան
- Ս. Շիրինեան
- Համբարձում Կճիփեան
- Արտուէր Աշճեան
- Կարամբէր Պաւստոսեան
- Յակոբ Մարտիրոսեան
- Յարութիւն Տնկալեան
- Յովհաննէս Էրզրեան
- Ներսէս Աղաճանեան
- Ստեփան Աշրղեան

- Ասենապետ
- Ասենաղայի
- Գանձապետ
- Անդամ
- »
- »
- »
- »
- »
- »

Գ Ա Հ Ի Ր Է

Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան Տեղական Մասնաժողովը որ միևնոյն ժամանակ կը ներկայացնէ
Հայոց միացեալ Ընկերութիւնը

Տեարք

Միշրան Ղազարոսեան
Անտոն Գալրպէճեան
Հայկ Ինայէթեան
Առաքել Փափաղեան
Զարմայր Զատէեան
Տիգրան Հաճընեան
Տօքթ. Արզար Տէր Մարգարեան
Էամոն Պէշարա
Կարապետ Թրեանց

Ասենապէս
Փոյս-Ասենապէս
Ասենաղլի
Փոյս-Ասենաղլի
Գանձապէս
Հաշուէկներ
Անդալ
»
»

Չ Մ Ի Ի Ռ Ն Ի Ա

Տ. Մատթէոս Ծ. Վրդ. Ինճէեան

Նախագահ

Տեարք

Քերովրէ Թօփալեան
Կարապետ Տիլպէր
Խոսրով Եփրեմ
Անտոն Անտոնեան
Աւետիս Աւետիքեան
Զարեհ Ն. Պաքրճեան
Դուկաս Վարպետեան
Նազարէթ Հ. Ներսէսեան

Ասենապէս
Ասենաղլի
Գանձապէս
Անդալ
»
»
»
»

Կ Ա Ր Ի Ն

Տեարք

Ստեփան Մեսրիպեան
Արսէն Աւետիքեան
Յակոբ Իշղայեան
Ստեփան Շէշթեան
Յովհաննէս Յովհաննեան
Մարտիրոս Տիգրանեան
Անդրանիկ Սասեան
Աւետիս Եօղիկեան
Մամբրէ Աւետիքեան
Յովհաննէս Հանէսեան
Շաւարշ Բարսեղեան
Աերովրէ Նորասուհեան

Ասենապէս
Ասենաղլի
Բ. Ասենապէս
Բ. Ասենաղլի
Գանձապէս
Բ. Գանձապէս
Անդալ
»
»
»
»
»

ՄԻԱՑՅԱԼԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄԻՆԵՐԸ

Հ. Բ. Ընդհ. Միութիւն

Կեդրոնացեալի Գանձի

Conseil d'Administration Central de l'Union Générale Arménienne
10, Rue Nubar Pacha
Le Caire

Դպրոցասիրաց Միութիւն Բալուի Խօճաք գիւղի

(U. S. A.) 76, Derry St. Providence, R. I.

Կրթասիրաց Միութիւն Քղիի

(U. S. A.) A. N. Vosgerichian
61, Elm St. E. Watertown, Mass.

Ուսումնասիրաց Ընկերութիւն Հերիթ գիւղի

(U. S. A.) Mr. K. Kaladjian
43, P. O. Box, North St. Providence, R. I.

Ուսումնասիրաց Ընկերութիւն Քղի - Խուփս գիւղի

(U. S. A.) S. Baronian
5, P. O. Box Central Falls, R. I.

Ուսումնասիրաց Ընկերութիւն Հաւալի

(U. S. A.) G. Aylalian
427, W. 26 St. New-York

Կրթասիրաց Միութիւն Բալուի Արքիան եւ Խաւեյու գիւղերու

(U. S. A.) H. Hatchkian
1828 D. St. Granite City

Ուսումնասիրաց Ընկերութիւն Բերիի

(U. S. A.) Յ. Պ. Չախմախեան
217, E. 31^a St. New-York

Միացեալ Ազգաստիճան Ընկերութիւն Եգիպտոսի

Գանձի

ՊԱՐԱՀԱՆԳԻՍԻ ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԲՈՒՄԲ

1909

Տեսք ժ. Տէ՛ճէ՛Ս, Կախագահ
(Տօրէն Օսմանեան Կայսերական Պանֆայի)

Տեսքի
Ապանեան Յարութիւն Էֆէնտի
Բարադեան Լէօն Պէյ
Վսեմ. Բանձիրի Ա. Պէյ
Բէքմէզ Զարեհ
Բխար Լէօն
Գարակեօղեան Արշակ
Գարակեօղեան Եղուարդ
Եաղուպեան Տօքթ. Տ.
Զարիֆի Լէօնխաս
Էսսեան Յ. Յակոբ
Թանգրէյ ժօրթ
Իրրանտեան Իրրանտ
Կէրսօն Իղխօր
Կիւմրէզկերտան Տիրան
Կօրկօյի Ա.
Հայսճեան Արամ
Հիւրմիւզ Արտաշէս
Վսեմ. Մանուու Մուխթար Բաշա
Մանուկեան Մկրտիչ

Տեսքի
Յակոբեան Գրիգոր
Ներկարարեան Յարութիւն
Նօկարա Պէրնարաֆնօ
Շահպազ Խաչիկ
Շամսանճեան Հրանտ Խան
Շմաւոնեան Արշակ
Ուիթիւ Սըր Ռ.
Պապեան Հրանդ
Վսեմ. Բրէնս Սայիա Բաշա
Սինիօս Օկու Ալէքօ Պէյ
Սուրէնեան Թուրիկ
Տամասեան Քերալբէ
Վսեմ. Տիլպէր Զարեհ Էֆէնտի
Բամպէր Լուի
Քայսէրեան Սիմօն
Քեաթիպեան Սմբատ
Քէօչ Օկու Արամ Պէյ
Ֆրնաքեան Արտաշէս

1910

ԸՆԴ ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳ ԻՇԽԱՆ

Ն. Կ. Բ. ԵՌԻՍՈՒՅ ԻԶԶԷՏՏԻՆ ԷՑ.Ի

Տեսք ժ. Տէ՛ճէ՛Ս, Կախագահ
(Տօրէն Օսմանեան Կայսերական Պանֆայի)

Տեսքի
Ազարեան Ժօզէֆ Էֆէնտի
Ազարեան Մանուկ Էֆ., Մերախոսիկ
Իշխան Աղիզ Բաշա
Ապանեան Յարութիւն Էֆէնտի
Բխար Ա.
Քայսէրեան Սիմօն
Քարակեօղեան Եղուարդ
Քարակեօղեան Յովհաննէս
Զարիֆի ժօրթ
Զօհրապ Գրիգոր Էֆ., Երեսիխան
Էլիսաբօ ժ.
Էսսեան Յակոբ
Էքսէրճեան Գէորդ
Էօթէնիաի Է.
Թօրգոմեան Գէորդ Էֆէնտի
Թօփալեան Լեւոն
Իրրանտեան Մարուգէ
Հաճի Իսսան Պէյ,
Կախագահ Բերայի Թարապետեան
Կէսսն Ի.
Կիւմրէզկեան Աւետիս Ս.
Կիւմրէզկերտան Տիրան
Կրօս Տօքթ. Իւլ.
Կօրկօյի Ա.
Հայսճեան Արամ
Իշխան Հալիմ Սախա Բաշա,
Մերախոսիկ
Հարէնջ Աստուածատուր
Հիւկրնէն Էս.

Տեսքի
Ղազարոսեան Լեւոն
Ղազարոսեան Մկրտիչ
Մանուկեան Ահարօն
Ղազի Մուխթար Ահմէտ Բաշա,
Մերախոսիկ
Մուհիէտտին Պէյ, Կառախարիչ Բերայի
Յակոբեան Գրիգոր
Շահպազ Մաքսուտ
Շամսանճեան Հրանտ Խան
Շէֆիք Մէհմէտ Պէյ
Շէրալէթճեան Պօղոս
Շմաւոնեան Արշակ
Պալճի Զիւ Պէյ
Պապեան Հրանտ
Պասրի Պէյ, Երեսիխան
Պէկեան Եղուարդ
Սիլիէս Ա.,
Ընդհ. Հիւպատոս Գաղղիոյ
Սուրէնեան Թուրիկ
Սպարթայի Ստեփան Էֆ., Երեսիխան
Վիթիւ Սըր. Ճ. Վ.
Տըլճէյ Ֆ.
Տիլպէր Զարեհ Էֆէնտի
Բէրդեան Մանաս
Փափաղեան Լէօն Պէյ
Քամիի Վիթիւ
Օպուանօ Մօրիս
Ֆէրասեան Գրիգոր
Ֆէրնանտէզ Ի.

1911

ՀՆԻ ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՄԲ

ԳԱՀԱՓԱԲԱՆԳ ԻՇԽԱՆ

Ն. Կ. Բ. ԵՌԻՍՈՒՑ ԻԶԶԵՏՏԻՆ ԷՖ.Ի

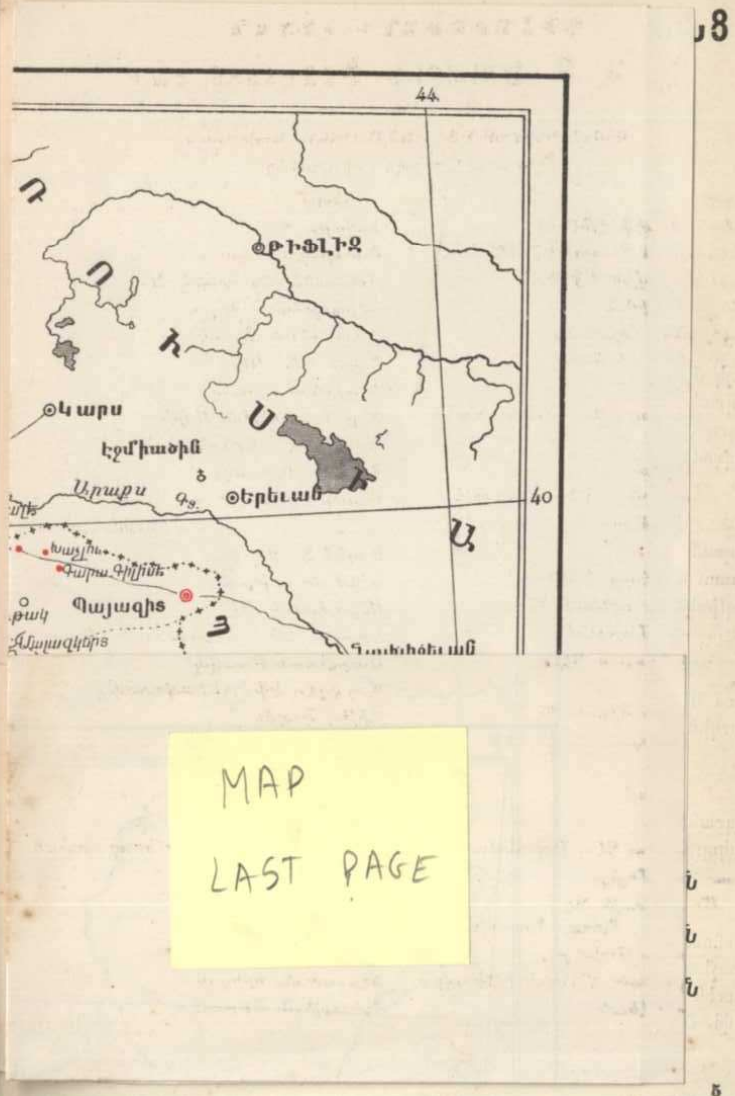
Վսեմ. ՊԵՏՐՈՍ ԷՖ. ՀԱՂԱՃՆԱՆ, Նախագահ
(Նախարար Հանրոցու Շինութեանց)

Տեսրֆ

Ազարեան Ժողէֆ Էֆէնտի
 Վսեմ. Ազարեան Մանուկ Էֆ., Մերկսին.
 Արպանեան Արթին Էֆէնտի
 Գայսէրլեան Սիմոն
 Գարակէօզեան Եղուարդ
 Գարակէօզեան Օհաննէս
 Զարիֆի Փօրժ
 Զօնրապ Գրիգոր Էֆ., Երեսփոխան
 Էնկէյ
 Էսեան Յակոբ
 Վսեմ. Էրամ Էֆ., Մերակոսական
 Էօժէնիտի Էօսթաշ
 Թէրէյ
 Թորքումեան Գէորգ Էֆէնտի
 Վսեմ. Իսմայիլ ձէնունի Պէյ
 Իփրանտեան Մարտըշ
 Խօրասանճի Պեարոս Պէյ
 Կէրսըն
 Կիւմիւշկերեան Տիրան Պէյ
 Կրոս Տօքթ. Իւլ.
 Կօրկօլի
 Հայանեան Արամ
 Հիւկընէն Էս.
 Հիւսէյին ձաւիա Պէյ, Երեսփոխան
 Ղազարուեան Մելիք
 Վսեմ. Մուհիթալին Պէյ,
 Բերայի Կառավարիչ
 Յարութիւնեան Յովսէֆ
 Վսեմ. Նազաչեան Միհրան Էֆէնտի
 Նշարթեան Լեւոն

Տեսրֆ

Նօկարա Պ.
 Շահպաղ Մաքսուտ
 Շամսանճեան Հրանդ Խան
 Շէրպէթեան Պօղոս
 Շմաւոնեան Արշակ
 Պայճի Զիա Պէյ
 Պապեան Հրանդ
 Սըր Պապինկիթըն Սոֆիճ
 Պարի Պէյ, Երեսփոխան
 Պէկեան Երուսնդ
 Բարձր. Սախա Բաշա Հայիտ,
 Մերակոսական
 Սպէտ Է. Ռ.
 Սէթեան Հեթում
 Սէլաւէտալին Պէյ
 Սիլիէս, ընդհ. Հիւպատոս Ֆրանսայի
 Սուրէնեան Թումիկ
 Վարդգէս Էֆ., Երեսփոխան
 Վիթոյ Էսովին
 Տը Անարէա Հէրման
 Տը Լա Պուլինիէր
 Տըլօնէյ
 Վսեմ. Տիգրէր Զարեճ Էֆ.,
 Մերակոսական
 Բէլիզեան Մանաս
 Բէլուայ
 Փափազեան Լէօն Պէյ
 Պառն Բյօզէյ
 Ֆէրատեան Գրիգոր
 Ֆընտըլեան Արտաշէս

8

5

1911

ԸՆԴ ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱԻՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Տեսրի
 Աղարեան
 Վսեմ. Աղբ.
 Աղարեան
 Գարակչու
 Գարակչու
 Գարակչու
 Զարիֆի Ե
 Զարիֆի Գ
 Էնկել
 Էսահան Ե
 Վսեմ. Էր
 Էսովնիսի
 Թէրել
 Թորգոման
 Վսեմ. Իս
 Իփրանուս
 Խորասանձ
 Կէրսն
 Կիւմիւշկեր
 Կրոս Տօքի
 Կորկոյի
 Հայանեան
 Հիւլիքնէն Է
 Հիւլիքնէն Ճ
 Դաղարուս
 Վսեմ. Մու.
 Յարութիւն
 Վսեմ. Նաղ
 Նշասթանես

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

(ԿԱԶՄՈՒԱԾ 1910 ՄԱՐՏ 3/16 ԻՆ)

Տեսրք

ՀԻՆԴԼԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՄԱԼԱԹԵԱՆ ԳԱԼՈՒՍՏ

Բրոֆ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

(Ներկայացուցիչ Տնօրէն Ժողովի)

Բրոֆ. Տէր-ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄ

Տ Ե Ս Չ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

Կարնոյ շրջանակի Ընդհ. Տեսուչ ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

» » Օգն. Տեսուչ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՍԱՅԵԱՆ

Կիլիկիոյ շրջանակի Ընդհ. Տեսուչ ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԹԱՆԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԶԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

1910—1911 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

Կ Ա Ր Ն Ո Յ Շ Ր Ջ Ա Ն Ա Կ

ԶԻԹՈՂԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հայկ ժամկոչեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Սեդրակ հալոյեան
Տիգրան Էնճիյէնեան
Անդրանիկ Մանուկեան

ՕԶՆԻ

Սեդրաք Գալլանեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Միսաք Բիւշիւեան
Մեղիսեղեկ Կ. Նորոնեան

ՎԷԼԻ-ՊԱՊԱ

Աւոս Մինրանեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Սարգիս Մկրտչեան

ՍԱՐԸ-ԳԱՅԱ

Տիգրան Մեղրիկեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Յակոբ Յ. Վանեցեան

ԽՆՈՒՍ-ԲԵՐԴ

Վահան Մ. Տիրանեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Հրայեայ Տ. Ղեւոնդեան
Սուրեն Ղրմոյեան
Յովն. Շահ-Մուրաշեան

ՊԱՅԱԶԻՏ

Մարտիրոս Սողիկեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Աւեսիս Մանուկեան
Համազասպ Գրանեան
Օր. Զապէլ Սողիկեան, *Ա. Ուսուցչուհի*
Աղաւնի Մանուկեան

ԳԱՐԱ-ՔԻԼԻՍԷ

Յովնաննէս Եսայեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Հայկակ Տ. Ռաճայիկեան
Գարեգին Պոյանեան
Մամբրէ Գաբրիէլեան
Զամար Գասպարեան

ԱԼԱՇԿԵՐՏ

Միխայիլ Հալանեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Գ. Խաչատուրեան
Վաղարշ Տ. Մինասեան
Կ. Ա. Գափամանեան *[սուցչուհի]*
Տիկ. Փառանձեմ Արփիարեան, *Ա. Ու-*
Օր. Արշալոյս Պետրոսեան

ԽԱՍՏՈՒՐ

Մանկունի Գեօրգեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Նազար Սահակեան

ԽԱԶԼՈՒ

Յ. Բարսեղեան

ՔՂԻ-ԳԱՍՍՊԱ

Միխայիլ Նալպանեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Յովնաննէս Պողոսեան
Տրդատ Ղամպարեան
Մարտիրոս Զուլեան
Լեւոն Զուլեան *[սուցչուհի]*
Օր. Վարսենիկ Սարգիսեան, *Ա. Ու-*
Արուսեակ Նալպանեան
Զապէլ Ալեմեան
Մարգարիտ Կարժարեան
Պիլղիլիլ Խաչատուրեան
Ազնիւ Ալեմեան
Ազիզ Օյնոյեան
Զմրուխտ Խաչատուրեան
Սօնա Շահինեան

ՔՂԻ-ԽՈՒՓՍ

Յարութիւն Վեգնեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Տանաս Թաւնեան
Համբարձում Եղիայեան *[չուհի]*
Օր. Հայկանուշ Սունեան, *Ա. Ուսուց-*
Արուսեակ Մուրաշեան

ՀԷՐՏԻՑ

Սեդրաք Ոսկերիչեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Վաղարշ Անանեան

ԹԷՄՐԱՆ

Սարգիս Մարտիրոսեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Վահան Գօգոյեան
Օր. Մարիամ Տօնապետ, *Ա. Ուսուցչուհի*
Արշալոյս Խոյեան

ՃԸՊԸԹ

Նուրիճան Նուրիճանեան
Օր. Բերաբէ Էհրամանեան

ԱՍՏՂ-ԲԵՐԴ

Արամ Ալեմեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Արամ Փիլիպպոսեան
Եփրեմ Յովնաննէսեան
Օր. Բենովաբէ Ա. Խաչատուրեան

ԽՕՇՄԱԹ

Ա. Պապանանեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Մ. Արփանեան
Մ. Մալեան

ԲԱԼՈՒ

Շ. Բարսեղեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Միսաք Կրպովեան
Մկրտիչ Աճամեան
Կարապետ Թիւրքինեան *[չուհի]*
Օր. Արուսեակ Աբգարեան, *Ա. Ուսուց-*
Զապէլ Խանրիկեան
Վարսենիկ Թեմոյեան

ԱՐԹԽԱՆ

Յ. Գալուսեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Պետրոս Գանիկեան

ՀԱԻԱԻ

Միսաք Խարախանեան, *Ա. Ուսուցիչ*
Արսաւա Մանուկեան
Վարդան Կասարեան
Յակոբ Նեմցեան *[սուցչուհի]*
Օր. Արմենուհի Մինասեան, *Ա. Ու-*
Եղսա Մալեկեան

Տ Ա Ր Օ Ն Ի Շ Ր Ջ Ա Ն Ա Կ

ՄՈՒՇ	Յարութիւն Փարւանեան Մարտիրոս Գլընեան
Յարութիւն Պողոսեան, <i>Տիորէն Ուսուց.</i>	ՓՈՒՐԻՆ-ԴԱԼԻՈՐԻԿ
Արշակ Միրինեանեան	Կարապետ Առաքելեան
Հայրապետ Համամեան	ՀԱՐԹՔ-ԴԱԼԻՈՐԻԿ
Գասպար Կ. Թիւրքինեան	Վարդան Ասեան
Յովն. Կոնջոյեան	ՅԵՏՈՒԳԱՆ-ԴԱԼԻՈՐԻԿ
Պետրոս Մանասեան	Մակար Յովնանեան
Յակոբ Էքեմեան	
ՎԱՐԴԵՆԻՍ	
Տիրան Վարժապետեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>	

Ս Ղ Ե Ր Դ Ի Շ Ր Ջ Ա Ն Ա Կ

ՍՂԵՐԴ	ՏՈՒՍԱՏԱԳ
Վաղարշ Արշակունի, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>	Լեւոն Ապուլանեան
Տիգրան Ասոեան	Ղազար Գալուսեան
Դանիէլ Էմիրեան	ՌՆՏՈՒԱՆ
Աւետիս Մինասեան	Մինհան Մանուկեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>
Մուրադ Ժամհարեան	Գասպար Պետրոսեան
Սողոմոն Նազրիկեան	ԳՈՒՊԻՆ
Նազարէր Սիմոնեան	Խաչատուր Յովնանեան, <i>Ա. Ուսուց.</i>
ՏԷՀ	Ղազար Տ. Գրիգորեան
Միխայիլ Գրիգորեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>	ՄԱԼԱՅԱՆ
Պետրոս Զաւարեան	Յարութիւն Սափեան
Վանան Սանասարեան	ՀԱԶԶՕ
ԶՈԳ	Մանուկ Պենիլեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>
Յակոբ Երեցեան	Յակոբ Խաչիկեան
	Երեմիա Երեցեան

Տ Ի Գ Ր Ա Ն Ա Կ Ե Ր Տ Ի Շ Ր Ջ Ա Ն Ա Կ

ՀԱԶՐՕ	ԿՈՒՆՏԷՆԱՆՕ
Պետրոս Շահինեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>	Կարապետ Տ. Յարութիւնեան
Յովն. Յարութիւնեան	ՀԱՇԹԷՐ
Փիլիպ. Դաւիթեան	Պետրոս Յովսէփեան
ԿՐԱՍԻՐԱ	ՀԷԼԻՆ
Աստուծոյ Գրիգորեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>	Յովսէփ Մարտիրոսեան
Մուրադ Յովնանեան	ՊԱՇՆԻՔ
ՔԷՐԸՔ	Եղիշեկ Մարգարեան
Սարգիս Կարապետեան	

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ո Յ Շ Ր Ջ Ա Ն Ա Կ

ՔԷՍԱՊ	Մանուկ Զօպանեան
Մանուկ Գոլյուսեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>	Ասատուր Զալնեան
Սեփան Քոնիակեան	Մինհան Խոսրովեան
Սիմոն Այանեան	Սեդրակ Զիլիկիլիբեան
Մարտիրոս Սեփանեան	Մովսէս Գալպանեան
Օր. Մեհմուճ Այանեան, <i>Ա. Ուսուցչունի</i>	Բարսեղ Էօրեանեան
Տիկ. Մ. Գոլյուսեան	ՅԷՔԷ (Վանկայ)
Իսկունի Ղազարեան	Օր. Ռեբեկա Կերճակեան
ՀԱՃԸՆ	ՇԱՐ-ՏԷՐԷ
Գաբրիէլ Խաչիկեան, <i>Տնօ. Ուսուցիչ</i>	Սարգիս Եանոյեան
Միխայիլ Խաչիկեան	Տիկ. Հնազանդ Գարսաղեան
Յովսէփ Նալպանեան	ՂԱՐՍ-ՊԱԶԱՐ
Համբ. Քէչեան	Գրիգորիս Գապայեանեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>
Արմենակ Ամելաճեան	Մուշեղ Գարապետեան
Միսաք Բուզեան	Հ. Ս. Քենեայեան
Առաքել Միսակեան	Օր. Ովաննա Գրիգորեան, <i>Ուսուցչուն.</i>
Գրիգոր Թամամեան	
Ազարիս Պապանեան	

ՉէթթՈՒՆ	ԳԻՐԷՃ
Յովհաննէս Ահարոնեան, <i>Փոխ-Տնօրէն</i>	Յովհաննէս Կարալսեան
Գրիգորիս Արոյեան	ՇԻՎԻԼԿԻ
Խաչիկ Եաղուպեան	Կարապետ Պերպերեան
Յովհաննէս Ալիխանեան	ԿՈԿԻՍՈՆ
Նշան Եղեկիկեան	Նազարէր Թումայեան
Գրիգոր Գասապեան	ԱԼՊՍՏԱՆ
Վարդավառ Խովանեան, <i>Ա. Մաղկոց</i>	Միսաք Սիսեռեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>
Նազարէր Աբարբեան, <i>Բ. Մաղկոց</i>	Մանուկ Տեր-Յակոբեան
<i>Ա. Ուսուցիչ</i>	ՏԷՅԻՐՄԷՆ-ՏԷՐԷ
Յակոբ Գերմանիկեան, <i>Բ. Մաղկոց</i>	Կարապետ Աւանեան
Հայկ Տիրացուեան, <i>Գ. Մաղկոց</i>	ՔԷՊՈՒՍԻԷ
Ասատուր Տեհեան, <i>Գ. Մաղկոց</i>	Ն. Ն. Նալբանդեան
Եղեկիկ Ա. Մովսէսեան	ՄԻԽԱԼ
ԿԱՊԱՆ	Կարապետ Ասանեան
Վարդավառ Փրանկիլիւսեան, <i>Ա. Ուսուց.</i>	
Ղազար Սերոբեան	
ՃԻՆՈՒՉ	
Ստեփան Տ. Ղեւոնդեան, <i>Ա. Ուսուցիչ</i>	
Մարտիրոս Զինիկեօղեան	
ՏԱՇ-ՕԼՈՒԳ	
Կարապետ Պսակեան	

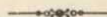
ՈՒՍՄԱՆՑ ԾՐԱԳԻՐ

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

Սոյն ծրագիրը պատաստուած է 1909 թուոյ սկիզբները Գիւղասնեստու-
րեան ու Մանկավարժութեան մասնագէտներէ կազմուած յասուկ Յանձնախմբէ
մը որուն կ'անդամակցէր Տնօրէն Ժողովոյ կողմանէ Տեար Լեւոն Բանիկեան :
Յանձնախմբին անդամներն էին .

Տեար

ԳԱԼՈՒՍ ՄԱԼԱԹԵԱՆ	ՀԱՅԿԱԶՆ ՊԷԿԵԱՆ
ԳԷՈՐԳ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ	ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԻՆԳԻԼԵԱՆ
ՀԱՅԿ ԽԾՃԱՍԱՐԵԱՆ	ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՌԱԻԵԱՆ
	ՎԱՀԱՆ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

Գ Ի Ի Վ Ա Կ Ա Ն Ն Ա Խ Ա Կ Ի Թ Ա Ր Ա Ն

(7-13 տարեկան տղայոց համար)

Վեց տարեշրջանով . Ա . Բ . Գ . Դ . չրջանները հաշուուած են Յական ամիս ,
խկ Ե . և Զ . չրջանները 7ական ամիս :
Տղան 7 տարեկան կը մտնէ դպրոց և 13 տարեկանին կ'աւարտէ չրջանը :

Ա . Մ Ա Ր Մ Ն Ա Մ Ա Ր Զ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Ծանօթ . — Կատարելի ամէն կարգի մարզանքներուն մէջ նկատի ունենալ
տղոց տարիքը , ֆիզիքական ուժը , և ըստ այնմ կանոնաւորել մարզանքներուն
տեւողութիւնը , որպէս զի չափէն աւելի չի յոգնին տղաքը :

1. Երգախառն քալուածք , չրջապար և խաղ .
2. Կարգ ըլլալ և քալիլ ոտից մասններուն վրայ .
3. Յատկրտել .

- 4. Թևեքումու գլխով պարզ մարզանքներ՝ կեցած տեղը և քաղաածքի մէջ .
- 5. Նմանութիւնը ընել այլեւայլ աշխատութեանց (չոր օրինակ՝ սղոցել, փորել, անիւ դարձունել, փայտ կտրել, գամ գամել, երկաթ ձեծել, ևն) .
- 6. Զանազան մարմնակրթական խաղեր՝ ընտրութիւն ընելով տեղա- կաններէն :

ԵՐԿՐՈՐԿ ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- 1. Կարգ կազմել և ցրուել .
- 2. Մէկէ աւելի կարգերու վրայ շարուիլ .
- 3. Համաչափ քայլափոխով ընթացք .
- 4. Մրցելով քայլի՝ չըջանակածև, պարուբաձև և ոլորապտոյտ .
- 5. Կեցած տեղը վազելու շարժումներ կատարել, նոյն շարժումները կա- տարել փոքրաթիւ խումբերով .
- 6. Յատկրտել և ցատկել .
- 7. Անդամներու և իրանի պարզ մարզանքներ .
- 8. Զանազան աշխատութեանց նմանութիւնը ընել, մասնաւորաբար տե- ղական աշխատութիւններէն .
- 9. Հաստատուն ձողէ մը կամ ճիւղէ մը կախուելու մարզանքներ՝ ոտքը գեախը դպչելու պայմանաւ .
- 10. Զանազան խաղեր :

ԵՐԿՐՈՐԿ ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- 1. Կարգ կազմել և ցրուել .
- 2. Կարգին մէջ նշանակել զոյգերն ու անզոյգները .
- 3. Զոյգ կազմել և քայլի՝ միաչար գծով .
- 4. Դէպի աջ կամ դէպի ձախ, դէպ առաջ կամ դէպ ետև քայլափոխ՝ քայլելու կամ վազելու մէջ . համաչափ վազք .
- 5. Յատկրտել և ցատկել .
- 6. Կրկնութիւն կախման նախընթաց մարզանքներուն և ազատ մար- ղանքներ կախման .
- 7. Զանազան խաղեր ըստ օրին մէջ կամ յարկածածուկ տեղույ մէջ :

ՉՈՐԻՈՐԿ ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- 1. Կարգ ըլլալ և ցրուիլ .
- 2. Կարգին մէջ նշանակել զոյգերն ու անզոյգները .
- 3. Մէկ գծի վրայ կարգ կենալու վարժութիւն .
- 4. Զոյգ կազմել ու քայլի՝ միաչար գծով .

- 5. Հեռաւորութիւն աննել .
- 6. Կարգի մէջ տեղափոխութիւններ կատարելու վարժութիւն .
- 7. Արագ քայլընթացք .
- 8. Սրունքներու, թեւերու և իրանի մարզանք .
- 9. Նախապարաստական մարզանք ոտումի . ոտոււմ .
- 10. Զանազան խաղեր ըստ օրին մէջ կամ յարկածածուկ տեղույ մէջ .
- 11. Մազցելու վարժութիւն :

ՀԻՆԳԵՐՈՐԿ ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- 1. Կրկնութիւն նախորդ տարույ մարզանքներուն .
- 2. Զուգորդութիւն՝ թեւերով, սրունքներով և իրանով կատարելի մար- ղանքներու .
- 3. Տեղական պարերու վարժութիւնք :

ՎԵՑԵՐՈՐԿ ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- 1. Կրկնութիւն նախորդ տարույ մարզանքներուն .
- 2. Ոտոււմ ըստ երկայնութեան . ըստ բարձրութեան՝ ոտքերը քովէ քով, և չափաւոր ոտոււմներ ըստ խորութեան .
- 3. Տեղական պարերու վարժութիւնք :

Բ. Ձ Ե Ռ Ա Կ Ա Ն Ա Շ Խ Ա Տ Ո Ի Ի Ի Ն

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- 1. Ուլունք շարել .
- 2. Հաստ թուղթը ծակիկի և թիւով բանիլ վրան .
- 3. Ոտայնանիկելու վարժութիւնք ծառի ոտերով, ծղօաներով և փայտի շերտերով (լրբ նախապարաստական վարժութիւն կողովապորժութեան) .
- 4. Մալլոււմ թուղթիկով .
- 5. Պարտիզամշակութիւն :

Բ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- 1. Ուլունք շարել .
- 2. Հաստ թուղթի և խոչորահիւս կտաւի վրայ ասեղով բանիլ .

- 3. Ոստայնանկելու վարժութիւն .
- 4. Ծալում և կտրատում թղթերով .
- 5. Կազակարում կաւով կամ մնղրամամով :

Գ. ՏԱՐԵՐՁԱՆ

- 1. Երկրաչափական մակերևոյթներ շինել արամադրելի յարմար նիւթե-րով (քառակուսի, ուղղանկիւն, եռանկիւն, տրապէզ, բոլորակ) .
- 2. Վերոյիշեալ ձևերը կիրարկել կեանքի սովորական պէտքերուն (գիրքի և տարակի կողք շինել, սեղանի երեսներ, ակոսակի նստարաններ, անուի ձե-ւեր, և չն) .
- 3. Թուղթի երիզներով աշխատութիւնք . երկայնութիւն մը բաժնել 2, 4, 8 հաւասար մասերու, իրարու հետ բազլատել կողմերուն, առանցքներուն և անկիւնագիծերուն երկայնութիւնները քառակուսի և ուղղանկիւն ձևերու մէջ :
- 4. Ոստայնանկում :

Դ. ՏԱՐԵՐՁԱՆ

- 1. Ծալումի, կտրատումի և սորնձումի վարժութիւններ .
- 2. Նամակի պահարան, պիտակ, քսակ շինել .
- 3. Բազմանկիւնային մակերևոյթներ շինել, ձևել և չափել .
- 4. Տնկարանի գործիքներուն և տունկերուն վրայ ծանօթութիւն .
- 5. Բազմացումի եղանակներ . — Աղբրի, չաչ և տեղափոխում .
- 6. Գեղանկ մաքուր պահել, մղի խոտերը քաղել, հողը փոցխել :

Ե. ՏԱՐԵՐՁԱՆ

- 1. Պաւաքարտով կամ թուղթով շինել ծաղկի թերթերու և տերևի զա-նազան ձևեր, ձուածեւ, թերատածեւ, պարուբածեւ .
- 2. Կաւով կամ գածով ձևակերպում գործածական առարկաներու (պտուկ, կճիճ, բլուկ, սափոր, սինակ, սկուտեղ, աշտանակ, կանթիկ, և չն) .
- 3. Կաւով կամ գածով շինել երկրաչափական հաստատուններ՝ տուեալ չափերով (խորանարդ, զուգահեռան, պրիմակ, զլան, բուրգ, կոն և գունա) .
- 4. Կուտերու և կորիզներու խաւ ի խաւ անկում, խորահերկ, ցան, հող և պարարտութիւնք . — Արմատանիլ ընել և անկել . — Պատուաստ, պատուաստելէ և տք խնամք . — Պտուկները կտրել, ճիւղերը պատին կապել . — Յօտել, հականկխում :

Զ. ՏԱՐԵՐՁԱՆ

Կրկնութիւն նախընթաց տարւոյ նիւթերուն :

Գ. Գ Ծ Ա Գ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ա. ՏԱՐԵՐՁԱՆ

- 1. Նախապատրաստութիւն զաւազանիկներու, կաւարներու և օղակնե-րու միջոցաւ .
- 2. Քառանկիւնագիծ կամ կէտանիլ թղթի վրայ, գրատախտակի, քարե-տախտակի վրայ՝ առանց գծագրական գործիքի գծադրութիւն .
- 3. Գործածական շատ պարզ առարկաներու գծադրութիւն՝ ուսուցչին ձեռքով գրատախտակին վրայ շինուած ուրուագծին հետևողութեամբ .
- 4. Ծալումէ առաջ եկած ձևերու գծադրութիւն .
- 5. Յիշողութեամբ գծադրութիւն .
- 6. Ազատ հնարողութեամբ գծադրութիւն :

Բ. ՏԱՐԵՐՁԱՆ

- 1. Առանց գծագրական գործիքի, գրատախտակին վրայ և կէտանիլ կամ քառանկիւնագիծ թղթի վրայ գծադրութիւն .
- 2. Կինդանիկներու, տերևներու, պտուղներու և գործածական առար-կաներու ուրուագիծ .
- 3. Ծալումէ և կտրատումէ յառաջ եկած ձևերու գծադրում .
- 4. Ուղիղ գծերու իրարու հետ զուգորդութեամբ ձևերու յօրինում . կոր գծերու իրարու հետ զուգորդութեամբ ձևերու յօրինում .
- Ուղիղ և կոր գծերու իրարու հետ զուգորդութեամբ ձևերու յօրինում .
- 5. Յիշողութեամբ գծադրութիւն :

Գ. ՏԱՐԵՐՁԱՆ

- 1. Իրագիտութեան և տեղական աշխարհագրութեան ընծայած նիւթոց գծադրութիւն՝ շատ պարզ ուրուագիծ մը հետևողութեամբ .
- 2. Ուղղաձիգ, հորիզոնական և շեղ գիծեր քաշել .
- 3. Գիծ մը բաժնել 2, 4, 8 հաւասար մասերու .
- 4. Տարրական զարգանկարի վարժութիւններ .
- 5. Իրազնական ծանօթութիւնք քառակուսիի և ուղղանկիւնի վրայ .
- 6. Առանց առանցքներուն և անկիւնագիծերուն միջոցաւ առաջ եկած բա-ժանումներուն իրարու հետ բազլատութիւնը .
- 7. Իրազնական ծանօթութիւնք եռանկիւնի (իր տեսակներով) և զու-գաչափ արապէզի վրայ .

- 8. Գործածական առարկաներու գծագրութիւնն՝ ուղղածից հասածի համեմատ միայն, իրր կիրարկութիւնն ստացուած ծանօթութեանց .
- 9. Մէղրէն աւելի պղտփկ, և որոշ թուով աչսփմէցը պարունակող երկայնութիւններ հաշուելու վարժութիւնք .
- 10. Յիշողութեամբ գծագրութիւն :

Գ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

- 1. Ուղիղ անկիւն, սուր անկիւն և բութ անկիւն .
- 2. Ուղղահայեացներ և զուգահեռականներ .
- 3. Դիժերը բաժնել 2, 4, 8, 16. — 3, 6, 12. — 5, 10 հաւասար մասերու .
- 4. Հաւասարակողմ եռանկիւն .
- 5. Զուգահեռագիծ . Տարանկիւն .
- 6. Պատակուսի ներքակ ութանկիւն . — Երջանակի ներքակ կանոնաւոր բազմանկիւններ .
- 7. Տղուն ծանօթ ձևերուն կիրառումը՝ այլեւայլ առարկաներու յատակադիր և ուղղածից հասածը միայն գծելու համար .
- 8. Աստղակերպ բազմանկիւններ, վարդաձևեր և ծաղիկներ .
- 9. Զարդանկարի տարրական վարժութիւնք .
- 10. Յիշողութեամբ գծագրութիւն :

Ե. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

- 1. Տերեւներու և ծաղիկներու ձևի ուսում .
- 2. Երջանակէ զատ կանոնաւոր կոր գծերու գծում՝ առանց գործիքի . — Զուսձև, թիրատաձև, պարուրաձև .
- 3. Ստացուած գիտելիքներու կիրառումը՝ գծելու համար ամաններ, կողադարարական առարկաներ, երկրագործական զործիններ (Մանչետու քաժին) . — Նոյն գիտելեաց կիրառումը՝ գծելու համար ասեղնագործութեան վերաբերեալ աշխատութիւններ (Աղջկանց քաժին) .
- 4. Տարրական հետապատկերի գննութիւն՝ երկրաչափական պարզ մարմիններու կամ անոնցմէ անսնցուած առարկաներու գծմանը կիրարկուած . — Ուրանարդ, սրխամակ, դլան, բուրդ, կոն, գունտ .
- 5. Գործածութիւն քանակի, ուղղաչափի և կարկինի՝ գծելու համար երկրաչափական ձևեր .
- 6. Պարզ առարկաներու չափանշուած ուրուագիծ .
- 7. Վերածման աստիճանի ծանօթութիւն .
- 8. Կայուածի մը յատակադիր հանելու համար կարեւոր եղող տարրական գիտելիք .

- 9. Որոշ աստիճանի մը և չափանշուած ուրուագիծի մը համեմատ յատակագիծի մը մաքուրը անել .
- 10. Լոյսի ազդեցութեան վրայ մէկ քանի գիտելիք .
- 11. Յիշողութեամբ գծագրութիւն :

Զ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Կրկնութիւն նախընթաց տարւոյ, ըստ կարելւոյն գործնական կերպով :

Դ. Գ Ր Ա Վ Ա Ր Ժ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ա. Ե Ի Բ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Ուղիղ գիրը գրատախտակի վրայ կաւիճով և թղթի վրայ մատիտով . բաներու կազմութիւն :

Գ. Ե Ի Գ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Ուղիղ կամ հակեալ պարզ գիր . նախադասութեանց կազմութիւն . պարզ գլխադրի ուսում :

Ե. Ե Ի Զ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Ուղիղ և հակեալ պարզ գիր, նըրագիր, գլխագիր . — Մասնաւոր աշխատութիւնք (Յուցակի, Հաշուեցուցակի, Ազդի, և ըն . պատրաստութիւն) :

Ե. Ե Ր Գ

Ա. Ե Ի Բ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Պարզ երգերու վարժութիւն ունկնդրութեամբ . առանձին և խմբովին երգել :

Գ. Ե Ի Գ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Աշխարհիկ և եկեղեցական երգերու վարժութիւն ունկնդրութեամբ . առանձին և խմբովին երգել :

Ե. Ե Ի Զ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

- 1. Երկձայն երգերու վարժութիւն՝ ունկնդրութեամբ :
- 2. Եկեղեցական երգերու վարժութիւն, ըստ աւուր պատշաճի :

Չ. Ի Ր Ա Գ Ի Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ա. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Դպրոցը և ևայրենի տունը. — Դպրոցական առարկաներ, կարասիներ, գործիքներ, ընտանի կենդանիներ, բանջարեղէններ, ծաղիկներ, պողատու ծառեր. — Մարդկային մարմինը:

Բ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Մարզագետիկ. — Մաղիկները և կենդանիները:
2. Այգի և Պարսեղ. — Որթատունկ, պողատու և ուրիշ ծառեր, անոնց արտադրութիւնները, շեստակար կենդանիներ այգիի և պարտէզի մէջ:
3. Շինուքիւնի. — տեղական քարեր և հողեր:

Գ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Դաշ. — Մշակեալ տունկեր (ցորեն, գարի, գետնախնձոր, եղիպտացորեն, և ին):
2. Անտառ. — Մտերը, բոյսերը և կենդանիները:
3. Շինուքիւնի. — Աւազ, կիր, կաւ, գածաքար:

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ

Դ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Բնական գիտութիւն. — Զուրեւ. — 1. Հեղեղ. — 2. Գետակ. կենդանիներ. — 3. Գետ. կենդանիներ. — 4. Լիճ. կենդանիներ. — 5. Մով. կենդանիներ: Ճանիւն. — Բոյսեր և կենդանիներ:

Շինուքիւնի — Գործածական մետաղներ: Երկրագործական ծանօթութիւն. — Հող. — Մշակելի հող կազմող մասերը — ամուլ հողերը բարեկաւելու միջոցներ. — Բոյսերու անողան պէտքն վրայ յենլով՝ արտերը պարարտացնելու անհրաժեշտ պէտքը և աղբերու գործածութիւնը — աղբերու տեսակները (կենդանական, բուսական և հանքային) — ասոնց պահպանման ու գործածութեան լուսազոյն եղանակները:

Հերկում և նորա յարակից գործողութիւնք — Հին և նոր գրութեամբ հերկման տարբերութիւնները և վերջնոյն առաւելութիւնները. — Եւրոպական

արօրը և իւր մասերը, սորա գործածման եղանակը. — Հողի կոյտերը փշրելու գործիք (herse), սերմնացու հունտերը դակելու ու մաքրելու անհրաժեշտ պէտքը և այս մասին գործածութիւնք մեքենաներ. — Հունձքի և կալի մեքենաներ:

Ե. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Բնական գիտութիւն. — Փայտի և ֆարի աշխատքիւնի. — Կահագործ, ստաղձագործ, քարակոփ, և ին:

Տախտիւն. — Զերմաչափ, մարմիններու ընդլայնումը: Զուր. — Բաղադրութիւնը և զանազան վիճակները, խտացում, մշուշ, ամպ, անձրեւ, և ին. — Զուրը լրբու շարժիչ զօրութիւն. շոգեչափ մեքենայ: Օդ. — Յատկութիւնները և բաղադրութիւնները, և ին. — Հով, միջնոյրտական ճնշում, ծանրաչափ, ջրհան:

Երկրագործական ծանօթութիւն. — Գլխաւոր բոյսերու մշակութիւն և ասոնց իրարու յաջորդելու պէտքն ու կարեւորութիւնը. — Հացահատիկներ (ցորեն, գարի, վարսակ, հաճար, եղիպտացորեն, թնձակեր, կորեկ, բրինձ, և ին):

Ճարտարարուեստական բոյսեր (ծխախոտ, բամբակ, շուշմայ, սիսամ, խաչիսաշ, կանեփ, վուշ, ճակնդեղ, բամբ, և ին):

Մարդագետիւնք և գլխաւոր ճարակարոյսք (առւոյտ, երեմեակ, իղիսար և ին), մարդագետիւններ ուսուցիչ և պահպանելու կերպերը — բնական և արուեստական մարդագետիւնք:

Պողատու ծառեր (խնձորենի, տանձենի, սերկեւիլի, արմաւենի, ձիթենի, թղենի, նոնենի, որթատունկ, թթենի և այլք, և անոնց մշակութեան կերպերը: Բանջարեղէնք, սոցա թոււմն և կարեւորութիւնը:

Անտառներու պահպանման կարեւորութիւնը. — Գլխաւոր բուսոց, ծառոց և հացահատիկներու՝ ըլլան անկային, ըլլան միջատային՝ հիւանդութիւնները և սոցա դարմանները:

Զ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Բնական գիտութիւն. — Երկաթի վրայ աշխատքիւնի. — Դարբին, երկաթագործ, սալագործ, պայտառ, և ին:

Կողմնացոյց. — Մագնիս, փոթորիկ, կիկարականութիւն:

Ջայն: Լծակներ, անախարակներ:

Ջեռուցում և շուսաւորում. — Զեռուցման զանազան տեսակ փայտեր. Ածուխ, կիզահող. — Ալյում, Մոմ, Բարիւղ, Լուսաւորութեան կազ, Երեքարական լոյս:

Հեռագիր և հեռաձայն (տրասմիսար): Տեղական յասուլ անախարակիւնի:

Մարդկային մարմին. — Ծանօթութիւնք Բնախօսութեան, Մարդակազմութեան և Առողջագանութեան վրայ (կերակուրք, ըմպելիք և հագուստք, մաքրութիւն, տարախօսիկ հիւանդութիւնք):

Երկրագործական ծանօթութիւնք. — Ընտանի կենդանիք. հաւ, մեղու, շերամ, ոչխար, այծ, կով, եղ, գոմէշ, էշ, ձի, շուն, հապաստակ, երն. — Աստնց անունոր և բազմացնելու կերպերը. — Հիւանդութիւնները:

Հաւկիթ պահելու կերպը:

Մեղու պահելու և մեղր հացնելու եղանակը:

Շերամ անուցանելու եղանակը և խոզակի գործածութիւնը:

Քացախ և զինի, բէքմէջ և պուլամայ շինելու կերպերը:

Մածուն, պանիր և կարագ շինելու կերպերը:

Բանջարեղէնի պահածոներ:

Է. Ա Շ Խ Ա Ր Հ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Դպրոցը. — Շէնքը. Ուսուցիչը. Աշակերտները:
2. Հայրենի տունը. — Բնակարան. Ընտանիք. Առանձին զբաղումներ. — Պարտէզ. — Գաւիթ. — Ամբարանոց. — Ախտ:
3. Մրգասաւ. — Պտղատու ծառեր, ընտանի կենդանիներ:

Բ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Երկրաչափ. — Շէնքեր. — Փողոցներ. — Հրատարակներ. — Աղբիւրներ. — Երկրի չորս կողմերը. — Յատակազիծը ներկայացնել և բացատրել:
2. Հողին երևէջները. — Զրոյ ընթացքներ. — Հաղորդակցութեան ճամբաներ. — Մշակութիւններ. — Կենդանիներ (Երկրաչափային մեջ):
3. Բնակիչներ. — Բարքեր. — Զբաղումներ. — Արհեստներ. — Արտաքին յարաբերութիւններ (ձևնդալայրի մեջ):

Երկիւն. — Շատ պարզ դիտողութիւններ արեւուն, լուսնին և մի քանի աստղերու ընթացքին վրայ. — Երկրագունտ. Գիշեր և ցերեկ. — Եղանակները և ամիսները. — Անձրև, ձիւն, հովեր:

1. Տեղական աշխարհագրութիւնը ընդլայնել նկարագրելով գետակը, լիճը, լեռները, դաւառը, երն. որոնք կրնան տեսնուիլ ծննդավայրէն կամ անոր շրջականերէն.
2. Տղուն պատկանած նահանգին բնական աշխարհագրութիւնը. — Քարտէզը ներկայացնել, բացատրել և գծել տալ:
3. Նահանգին վարչային բաժանումները. — Գլխաւոր քաղաքները:

Դ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Տղուն պատկանած նահանգին շրջակայ կամ կցորդ միւս նահանգներուն բնական աշխարհագրութիւնը.

Աստնց բնակիչները. — Բարք, տարազ, լեզու, զբաղում, արհեստ, առեւտուր, երկրագործութիւն, երն.

Կարեւոր քաղաքները, անոնց յարաբերութիւնները. — Հաղորդակցութեան միջոցները.

2. Ծանօթ նահանգներուն հետզհետէ կցորդել միւս նահանգներուն ուսումը ըստ վերնոյն՝ մինչև որ ուսուցուի ամբողջ Ասիական Թուրքիան քարտիսագծութեամբ:

Ե. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Ասիական Թուրքիոյ շրջակայ երկրները. — Բնակիչները, կենդանիները, բոյսերը. — Հաղորդակցութեան միջոցները, արհեստները և առեւտուրները.

2. Եւրոպական Թուրքիա.

3. Համառօտ գաղափար երկրի հինգ մասերուն վրայ՝ Երկրագունտին միջոցաւ.

4. Ասիական և Եւրոպական Թուրքիոյ կարեւոր նահանգներուն վրայ լրացուցիչ տեղեկութիւններ:

Զ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Աշխարհի զանազան մասերուն մէջ գործադրութեան լուսավոյն կերպերը այն ճարտարագործութեանց որոնք յատուկ են մասնաւորապէս տղուն բնակած նահանգին և ընդհանրապէս ամբողջ Թուրքիոյ.

2. Մտաւոր ճամբորդութիւններ աշխարհի զանազան մասերուն մէջ՝ ցամաքէն և ծովէն:

Ը. ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Փոքրիկ աղօթք բացատրուած և ի բերան ուսուցուած.
2. Զննական շատ պարզ դասեր դիւզի եկեղեցիին և անոր պաշտօնէից վրայ (եկեղեցիին մասերը, կազմածքը և սպասները. — Քահանային, սարկաւազին, դպիրներուն, լուսարարին և ժամակոյն տարազը, պաշտօնը):

Բ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Վերատեսութիւն նախորդ տարւոյ դասերուն.
2. Ստեղծագործութիւն (կանտոս) . — Դրախտ . — Ազամ ու Եւա կը խարտին . — Կայն և Արէլ . — Ջրհեղեղ .
3. Նահապետք . — Արքանամ, Իսահակ .
4. Յիսուսի ծնունդը . — Յիսուս տաններկու տարեկան . — Յովհաննէս Մկրտիչ . — Յիսուսի մկրտութիւնը . — Առաջին աշակերտները . — Կանայի հարսանիքը . — Յիսուս և Սամարացի կինը . — Յիսուս Նազարէթի Տաճարին մէջ . — Անդամալոյցին և Բեթհեղզայի հիւանդին բժշկութիւնը . — Հարիւրապետին ծառան Կափառնայումի մէջ . — Նային քաղաքի պատանիին և Յայրոսի աղջկան յարութիւնը :

Պատարագի երգեր . — 1. Տէր Ողորմեա, 2. Յիշեա Տէր և ողորմեա, 3. Կեցո Տէր և ողորմեա, 4. Եւ ընդ հոգւոյդ Քում, 5. Աստուծոյ երկրպագեցուք, 6. Առաջի քո Տէր, 7. Պոսիտումէ, 8. Ամէն, Հայր սուրբ, Որդիդ սուրբ, Հոգիդ սուրբ, 9. Միայն սուրբ, Միայն Տէր . . . , 10. Սուրբ Աստուած, սուրբ և հզօր . . . , 11. Փառաւորեալ և օրհնեալ . . . :

Գ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Նահապետք (չար.) . — Եսաւ և Յակոբ . — Յակոբի փախուստը . — Յակոբ Լաբանի քով . — Յակոբի վերադարձը . — Յովսէփ և իր եղբայրները . — Յովսէփի եգիպտոսի մէջ . — Յովսէփի եղբայրները եգիպտոսի մէջ . — Յակոբ եգիպտոս կուգայ .

2. Յիսուսի խօսած առակները . Սերմնացանին, Տօրնին և Որմին առակները . — Լիբան քարոզը (կարգալ) . — Տէրունական աղօթք . — Յիսուս կը հանդարտեցնէ փոթորիկը . — Հինգ հացին և երկու ձուկին հրաշքը . — Բարի Սամարացիին, Մեծատունին, Աղքատ Ղազարոսին, Անտակ Որդիին, Փարիսեցիին և Մաքսաւորին առակները ու Ղազարու յարութիւնը .

3. Յիսուս և Արդար . — Արդար և Թաղէոս . — Սանդուխտ կոյս . — Տրդատ և Գրիգոր Լուսաւորիչ . — Հովիտիման կուսանք .

4. Եկեղեցւոյ հայրերու աղօթքներէն ընտրութեամբ գոց սորվեցնել հանդերձ բացատրութեամբ :

Պատարագի երգեր . — 1. Փառք քեզ, Տէր Աստուած մեր, 2. Եղիցի անուն Տեսան օրհնեալ . . . , 3. Բարեխօսութեամբ վերին Քո զօրաց . . . , 4. Արի Աստուած հարցն մերոց . . . , 5. Աստուած մեր և Տէր մեր երեւեցաւ . . . , 6. Բրիստոս ի մէջ մեր յայնանցաւ . . . , 7. Ողջոյն սուք միմեանց . . . , 8. Խուճկ մատուցանեմք . . . , 9. Մի ոք յերեկայից . . . :

Գ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Մովսէս և զասաւորները . — Իսրայէլի ժողովուրդը եգիպտոսի մէջ . — Մովսէս . — ծնունդը, երիտասարդութիւնը, փախուստը . — Մովսէս Փարաւոնի առջեւ . — Եգիպտոսէն ելքը . — Իսրայէլացիները անապատին մէջ . — Տաննաբանեայ Պատուիրան . — Ոսկիէ հորթը . — Լրտեսները . — Մովսէսի մահը . — Յեսու, Քանանի երկրին նուաճումը . — Գէղէոն, Սամսոն, Հուլի . — Հեղի և Սամուէլ .

2. Յիւսու ի Բերսեղիս . — Յիսուսի մուտքն յԵրուսաղէմ . — Մշակներուն, Տաւր Կուսանաց և Տաղանդներուն առակները . — Յուզայի մասնութիւնը . — Հարկ աւ կեսար . — Այբիւն լուման . — Յիսուսի չարչարանքը . — Յարութիւնը և Համբարձումը .

3. Բրիստոնէութեան Հայոց մէջ հաստատութեան պատմութիւնը . — Հայաստանեայց Եկեղեցին և իր Սուրբերը .

4. Եկեղեցւոյ Հայրերուն աղօթքներէն ընտրութեամբ սորվեցնել՝ հանդերձ բացատրութեամբ :

Պատարագի երգեր . — 1. Սուրբ, Սուրբ . . . , 2. Յամենայնի . . . , 3. Որդի Աստուծոյ . . . , 4. Հոգի Աստուծոյ . . . , 5. Գոհանամք զքէն . . . , 6. Լցաք ի բարութեանց . . . , 7. Մարմին Տէրունական . . . , 8. Թագաւոր երկնաւոր . . . , 9. Խորհուրդ խորին . . . :

Ե. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Թագաւոր . — Սաւուղ . — Դաւիթ . — Սողոմոն . — Թագաւորութեան բաժանումը . — Մարգարէնք . — Գերութիւն .

2. Առաքեալ . — Բրիստոնէական Եկեղեցւոյ հիմնարկութիւնը . — Սուրբ Հոգին կ'իջնէ Առաքելոց վրայ . — Առաքեալներու հալածանքը . — Պօղոս Առաքեալին զլիսաւոր ճամբորդութիւնները .

3. Հայ Եկեղեցւոյ մեծանուն Հայրապետք և Թարգմանիչք .

4. Համառօտ քրիստոնէական վարդապետութիւն (Հաւատալիք Եկեղեցւոյ, Խորհուրդք Եկեղեցւոյ, Բրիստոնէական առաքելութիւնք և Եօթն Մահացու Մեղքեր) :

Նարականներ . — Ս. Էջմիածնի (ա) Էջմիածինն ի Հօրէ . . . , (բ) Տեսեալ զոյս . . . , (գ) Եկայք շինեցուք . . . : Վարդանանց . Նորահրաշ պակաւոր . . . , առաջին երկու տունները : Ղևոնդեանց . «Որք չուեալ, գնացեալ լինէին» . . . , երեք տուն :

Զ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Բրիստոնէութեան զլիսաւոր բաժանումները .
2. Հայ Եկեղեցւոյ Պատրիարքական և Կաթողիկոսական Աթոռները .

3. Եկեղեցւոյ Հայրերու ազօթքներէն ընտրութեամբ գոց սորվեցնել՝ հանդերձ բացատրութեամբ։
Շարականներ. — Հոյսիսիւսեանց. «Անճինք նուիրեալք» և Հ. Փ. տուները։ Յարութեան. «Այսօր յարեալ...», երեք տուն։ Ինննդեան. «Խորհուրդ մեծ և սքանչելի...», երեք տուն։ Լուսաւորչի. «Այսօր զուարճացեալ...», մէկ տուն։

Ծանօթ. — Կրօնագիտութեան ուսուցիչը կամ Հայերէնի ուսուցիչը կը բացատրէ աշակերտաց, յետոյ գոց կը սորվեցնէ ընազիրը, անկէ ետք երաժշտութեան ուսուցիչը կը սորվեցունէ եղանակը։

Թ. Թ Ո Ւ Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն, Ե Ր Կ Ր Ա Չ Ա Փ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն
Ե Ի Տ Ո Մ Ա Ր Ա Կ Ա Լ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- Թուարանութիւն. — 1. Ծանօթութիւն միութեան և բազմաթուութեան վրայ.
2. Իրազնական միջոցներով հաշուելու վարժութիւն 1—10 թուոց մտաւոր ու գրաւոր չորս գործողութիւն ստաջիմ տասը թուոց վրայ՝ գործածութեամբ +, —, = նշաններու.
3. $\frac{1}{2}$ ի, $\frac{1}{4}$ ի, $\frac{1}{8}$ ի ծանօթութիւն մտաւոր։
Երկրաչափութիւն. — 1. Ծանօթութիւնք հաստատանոց, մակերեսայիններու, գիծերու և կէտի վրայ.
2. Պարզ ձևերու վերլուծում և բազդատութիւն։

Բ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- Թուարանութիւն. — 1. Իրազնական ծանօթութիւն 1—10 և 1—20 թիւերու վրայ. — Մոյն թիւերը կազմել և վերլուծել.
2. 1—10 և 10—20 թուոց վրայ Յաւելման և Բարձման բերանացի վարժութիւններ թանձրացեալ և վերացեալ կերպով.
3. 1—20 թուոց վրայ Յաւելման և Բարձման գրաւոր վարժութիւնք թուարանական նշաններու միջոցաւ.
4. Մտաւոր վարժութիւնք Բազմապատկութեան և Բաժանման վրայ և ծանօթութիւն \times , $:$, \div նշաններու.

5. Վարժութիւն $\frac{1}{2}$ ի, $\frac{1}{4}$ ի, $\frac{1}{8}$ ի և $\frac{1}{16}$ ի՝ մտաւոր։
Երկրաչափութիւն. — 1. Կէտերու և գիծերու միջոցաւ մակերեսայիններ կազմել.
2. Ծայլումով և կտրատումով մակերեսայիններ կազմել.
3. Կաւով կամ ուրիշ յարմար նիւթով մը պարզ ձև ունեցող հաստատուններ կազմել (զուտ, խորանարդ, պրիսմակ, և շն)։
(Տես Ձեռնական աշխատութեան և Գծագրութեան դասերը Բ. տարեշրջաններուն մէջ)։

Գ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- Թուարանութիւն. — 1. 1—100 թիւեր. Իւրաքանչիւր տասնեակի վրայ իրազնական ուսում. — Թանձրացեալ և վերացեալ վարժութիւններ Յաւելման և Բարձման՝ իւրաքանչիւր յաջորդական տասնեակի վրայ.
2. Որոշ թուով միութիւններ կամ ամբողջական տասնեակներ բազմապատկել և բաժնել 2, 4, 8, 10, 5, 3, 6, 9, 7 թիւերով.
3. Իրազնական դաս տեղւոյն մէջ գործածուած երկայնութեանց և արժէքի չափերուն վրայ. սովորեցնել անոնց միութեան հետ գլխաւոր բազմապատկներն ու ստորաբաժանումները.
4. Վարժութիւններ դասարանին մէջ գտնուած առարկաներն ու կարասիները չափելու՝ տեղական չափերով. խնդիրներու միջոցաւ վարժութիւնք արժէքի չափելու վրայ։
Երկրաչափութիւն. — Քառակուսի ձևի մը մակերեսային բազդատելու եռանկիւն, ուղղանկիւն և սրապէղ մակերեսայիններու հետ որոնք անկէ մեծ ըլլան (Տես Գծագրութեան դասերուն Գ. տարին)։

Գ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- Թուարանութիւն. — 1. 1—1000 թիւեր. Իւրաքանչիւր հարիւրեակի կազմութիւնը սորվեցնել յաջորդական կարգով.
2. Տղուն ծանօթ հարիւրեակներուն վրայ թանձրացեալ և վերացեալ ստիճանաւոր վարժութիւնք Յաւելման և Բարձման.
3. Բազմապատկութեան և Բաժանման աղիւսակները սորվեցնել մինչև 10×10 .
4. Տասնաւոր և հարիւրաւոր թիւեր բազմապատկել միաւոր թիւերով։ Տասնաւոր և հարիւրաւոր թիւեր բաժնել այնպիսի միաւոր թիւերով որոնք բաժանելիներուն հիշող բազմապատկիւններն ըլլան.
5. 1—100 թիւերէն ու է բաժանական թուոյ մը $\frac{1}{2}$ ը, $\frac{1}{3}$ ը, $\frac{1}{4}$ ը, $\frac{1}{5}$ ը, $\frac{1}{6}$ ը, $\frac{1}{8}$ ը, $\frac{1}{10}$ ը գտնել.
6. Երկայնութեան, պարունակութեան և կշռոյ տեղական չափերը ծա-

նօթացնել տղուն՝ իրենց գլխաւոր բազմապատիկներով ու ստորաբաժանումներով : — Վարժութեան համար գործնական խնդիրք որոնց մէջ մտնեն մէկ կամ երկու գործողութիւններ :

7. Տասնորդական Կոտորակ . — Մէղրին միջոցաւ սորվեցունել երկու թուանշանով տասնորդական թիւեր գրել ու կարգալ . — Յաւելում և Բարձում տասնորդականաց :

Երկրաչափութիւն . — 1. Շրջանակ և աղեղ , աստիճան , շառաւիղ , արամագիծ , և ին .

2. Անկիւններ . Ուղիղ անկիւն , սուր անկիւն , բութ անկիւն . — Ուղիղ անկիւնին հետ բաղդատել միւսները :

Ե. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Թուաբանութիւն . — 1. 1—10000 թիւեր . Սոյն թիւերուն մշակութիւնը ըստ նախընթաց տարիներուն՝ ամբողջական թուոց Չորս Գործողութեամբ .

2. Տասնորդական թիւեր գրել ու կարգալ մինչև երեք թուանշանով . — Չորս Գործողութիւնք տասնորդական թիւերով .

3. Հասարակ Կոտորակաց վրայ վարժութիւնք Յաւելման և Բարձման : Երկրաչափութիւն . — 1. Կանոնաւոր և անկանոն բազմանկիւններու մակերևոյթները չափել . — Բոլորակի մը մակերևոյթը չափել :

2. Գիտիներու , պատերու մակերևոյթները չափել : Տոմարակալութիւն . — Ստացուած հաշուական ծանօթութեանց կիրառմամբ կազմել առանձին և զիւղատնտեսական հաշուետեսարներ :

Զ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Թուաբանութիւն . — 1. Ամբողջական թիւերով գործնական խնդիրք .

2. Տասնորդական Կոտորակով Չորս Գործողութեանց վրայ գործնական խնդիրք՝ երեք թուանշանէ աւելի պարունակող թիւերով .

3. Հասարակ Կոտորակով Չորս Գործողութեանց վրայ գործնական խնդիրք .

4. Միութեան Կանոնով լուծելի խնդիրք ասիոսի և զեղչի վրայ :

Երկրաչափութիւն . — Մաւաշները չափելու միութիւն . — Խորանարդի , պրիսմակի , գլանի ծաւաղները չափել . — Անոնց կիրառումը զիւղատնտեսական կեանքի մէջ :

Տոմարակալութիւն . — Գիւղատնտեսի հաշուական գործաւնութիւնները արձանագրել առարներու մէջ . — Հաշուական ցուցակներ պատրաստել :

Ժ. ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Ա. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Ամէն դասի առթիւ պիտի կատարուին լեզուի վարժութիւնք որոնց նպատակը պիտի ըլլայ կարելի եղածին չափ ուղիղ խօսիչ սորվեցնել տղուն :

1. Վայելչախօսութիւն . — Խօսակցութիւններ մանուկին և ուսուցչին միջև :

Մանուկը շատ պարզ տեղեկութիւններ պիտի տայ պատմուած գրոյցի մը , կատարուած պտոյտի մը և աւանդուած դասի մը վրայ :

2. Լեզուի վարժութիւնք . — Ասոնց նպատակը պիտի ըլլայ տղուն ծանօթացնել այն բառերը որոնք ցոյց կուտան անձերու , կենդանիներու և իրերու անուններ , անոնց կատարած գործողութիւնները և անոնց յատկութիւնները :

3. Ընթերցման նախապատրաստութիւն . — Վանկերը վերլուծել ձայներու և յօդաւորմանց . — Չայնաւորք :

4. Արտասանութիւն . — Գիրաւհասկնալի բանաստեղծութիւններ , յետ քաղաքութեան , գոց սորվեցունել :

Բ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Վայելչախօսութիւն . — Կարճ խօսակցութիւններ կամ տեղեկատուութիւնք Իրագիտութեան և Տեղական Աշխարհագրութեան դասուց վրայ :

Իրագիտութեան դասերուն հետ անշուքիւն ունեցող ստոյգ կամ շինծու դիպաց պատմութիւն :

Այս դասերէն քաղուած առածներու ի բերան ուսում :

Ընթերցանութիւն . — Նախապատրաստական ուսում լեզուի ձայնական տարերաց . — Չայն և յօդաւորում . — Խօսքեր , բառեր , վանկեր վերլուծել ձայնական տարերքներու :

Չայնական մեթոտով շինուած քերականի մը վրայէն ընթերցման վարժութիւն . — Կարգացուած բառերը գրել . — Տպագրական տառերու ուսում . — Կարճ և զիւրիկ բանաստեղծութեանց արտասանութիւն :

Բառագիտութիւն և Ուղղագրութիւն . — Գրատախտակին վրայ և քերականին մէջ կարգացուած բառերու գրուցագրութիւն . — Իրագիտութեան և Ընթերցանութեան դասերէն քաղուած բառեր դասաւորուած՝ նիւթի կարգով , իրենց տեսակին համեմատ :

Գլխաղբի և ուղղագրական նշաններու գործածութիւն :

Անուններու եղակին ու յօդանակին որոշել իրենց վերջաւորութեանէն :

Անձերու , կենդանիներու և իրերու անուններ . — Յատկութիւն և գործողութիւն ցուցնող բառեր :

Գ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Վայելչախօսութիւն . — Բնական Պատմութեան և Տեղական Աշխարհագրութեան ծրագրին պարունակած առարկաներուն վրայ խօսակցութեան շարունակութիւն :

Հատրնտիր բարդավէպեր . — Աշակերտաց հասողութեան յարմար կենսագրութիւններ :

Ընթերցանութիւն . — Ընթերցում և տեղեկատուութիւն . — Գլխաւոր գաղափարներու ցուցում . — Խորհրդածութիւն և բարոյական եղրակացութիւն . — Նոր եղբերու ուսում՝ նշանակութեան և ուղղագրութեան տեսակէտով :

Դիւբին հատուածներու արտասանութիւն :

Բառագիտութիւն և Ուղղագրութիւն . — Գասերէ քաղուած և իրենց նշանակութեան կամ իրենց տեսակին համեմատ խմբուած բառեր :

Ընթերցանութեան և Իրագիտութեան դասերէն առնուած պարզ և կարճ գրուցագրութիւնք :

Նախադասութեան մէջ որոշել անունը, տականքը, բայը, դերանունը՝ ստանց մանրամասնութեան :

Բային՝ իր ենթակային նեա համաձայնութիւնը թիւով և գէմքով :

Դ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Վայելչախօսութիւն և Ծարադրութիւն . — Բերանացի և գրաւոր տեղեկատուութիւն կարգացուած կամ սորվուած նիւթոց վրայ . — Ուրուագծին արտագրութիւն և պատրաստութիւնք շարադրական և ուղղագրական կրկին տեսակէտով :

Բերանացի դիպախօսութիւնք (narration) և նկարագրութիւնք որոնք համապատասխան ըլլան ծրագրին նիւթոց :

Ընթերցանութիւն . — Միւս դասերուն նեա ազնշակից հատուածներու բնարութիւն . — Համառօտ կերպով սորվեցնել անոնց խմաստն ու բացատրութեան ձևերը . — Նիւթին բնական բաժանումներուն համեմատ տեղեկատուութիւն . — Քիչ ծանօթ եղող եղբերու բացատրութիւն . — Հատուածին յատակազիծը :

Բառագիտութիւն և Ուղղագրութիւն . — Ընթերցանութեան և Իրագիտութեան դասերէն քաղուած և նիւթերուն կարգովը խմբուած բառեր :

Նախապէս կարդացուած և վերլուծուած բնագիրներէն քաղուած գրուցագրութիւնք :

Քերականութիւն . — Պարզ նախադասութիւն . — Իր էական մասերը . — Նախադասութեան մէջ որոշել յատուկ և հասարակ անունները, որակական, ստացական, ցուցական, թուական անականները . — Էական բայ, միւս բայերուն տարբերութիւնք և նմանութիւնք հակառակ բային բարդաստմամբ . — Հոլովում ա-

նունի և դերանունի . — Խոնարհում էական բայի և առաջին լծորդութեան բայերու, Սահմանական, Հրամայական և Ստորագասական եղանակներուն գլխաւոր ժամանակներովը :

Նիւթակայ և ինչիր եղող անունի տեղ գործածել դերանուն :

Գրաւոր և բերանացի քերականական նշաններ իրր կիրառութիւն ուսուցուած նիւթոց :

Ե. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Վայելչախօսութիւն և Ծարադրութիւն . — Նախընթաց նրահանգները շարունակել . — Կարճ շարագրութիւններ բերանացի, միանարար պատրաստուած . — Ընդլայնում նիւթի մը՝ նեոտեղութեամբ ուրուագծին զոր առաջուց պատրաստած են աշակերտք . — Պատմական, կենսագրական, աշխարհագրական և բնապատմական նիւթեր :

Ընթերցանութիւն . — Միւս դասերուն անշակից նիւթեր . — Վերլուծում խմաստին, բացատրութիւն գլխաւոր կէտերուն, բարդաստութիւն . — Բարոյական խրատներ և գործնական կիրառումներ :

Հատրնտիր հատուածոց արտասանութիւն :

Բառագիտութիւն և Ուղղագրութիւն . — Նախընթաց նրահանգներու շարունակութիւն :

Բառերն ու ասացուածքները գասաւորել իրենց քերականական տեսակին, իրենց նշանակութեան և իրենց գործածութեան նայելով :

Ածանցումներու վրայ պարզ նրահանգներ :

Կիրառիկ գրուցագրութիւնք :

Քերականութիւն . — Նախադասութեան ուսման շարունակութիւնք . — Այլեայ տեսակ խնդիրները որոշել տալ (Սեռի խնդիր, Բնութեան խնդիր, Տեղի և ժամանակի սրաւայ ցուցնող խնդիրներ) . — Ներգործական, Չկոչք, Կրաւորական բայերու զանազանում . — Նախադասութեան զրական, միասական, հարցական ձևեր . — Ծրջում :

Նախադասութեան մէջ որոշել Յետագրութիւնք և Մակրայը, Գերանուններուն տեսակները :

Խոնարհում կանոնաւոր բայերու . — Նախադասութեան մէջ ստորակէտի գործածութիւն :

Զ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

Վայելչախօսութիւն և Ծարադրութիւն . — Ծարունակութիւն շարադրական նրահանգաց՝ բերանացի և գրաւոր . — Ընտանեկան նամակներ :

Բարոյական նիւթեր՝ մանրակէտով մը կամ բարդակէտով մը լուսարանուած : Ընթերցանութիւն . — Հատուած մը կամ գլուխ մը բաժնել մասերու որոնց

ամէն մէկը համապատասխանէ պիտաւոր գաղափարի մը: Մասնաւոր բացատրութեանց ուսում:

Հատընտիր հատուածոց արտասանութիւն: Բառագիտութիւն եւ Ուղղագրութիւն.— Ընթերցանութեան, Բնական Պատմութեան, Աշխարհագրութեան կամ Պատմութեան դասերէն քաղուած բառեր: Կազմութիւն եւ վերլուծում բառերու: Արմատ բառեր եւ ամէնէն գործածական մասնիկներ:

Կիրառական դրուցագրութիւնք: Քերականութիւն.— Պարզ նախադասութեան ուսումը ամբողջացնել.— Նախագատութիւն մը որուն ամէն մէկ էական մասերը ունենան լրացուցիչ բառեր: Շաղկապ եւ Ձմբարկութիւն: Յերանուէն. կէտադրութիւն: Բերանացի եւ գրաւոր խոնարհում Կանոնաւոր եւ Անկանոն Բայերու: Բերանացի եւ գրաւոր հոլովում Անուններու եւ Գերանուններու:

ԺԱ. ՕՍՄ. ԼԵԶՈՒ

Գ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. — Խօսակցութիւն եւ Արտասանութիւն.— Առարկաներու վրայ խօսակցութիւն ուսուցչին եւ աշակերտին միջև:

Ուսուցիչը մանրավէպեր կամ դիպագրութիւններ կը պատմէ աշակերտին ի լուր եւ աշակերտը կը կրկնէ:

Կարճ առածներ, հատուածներ գոց կը սորվի տղան ունկնդրութեամբ միայն:

2. Գրել եւ Կարդալ.— Քերական մը որ պատրաստուած ըլլայ ձեռագիր եւ տպագիր տեսերով:

3. — Ուղղագրել.— Կարդացուած դասէն 4—6—8—10 բառերու ուղղագրութիւնը սորվիլ:

Ե. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Խօսակցութիւն եւ Արտասանութիւն.— Շարունակութիւն նախընթաց տարիին համաձայն:

2. Գիր եւ Ընթերցում.— Զեռագիր եւ տպագիր տառերով պատրաստուած դասագիրք մը.— Թարգմանութիւն:

3. Ուղղագրութիւն.— Ընթերցման հատուածէն 2—4—8 տող սորվիլ դրուցագրութեամբ գրելու համար:

4. Պաշտօնական գրութիւնք.— Պարզ մուրհակներ, անպարտագիրներ, կէն, գոց սորվիլ եւ գրել:

Զ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Խօսակցութիւն եւ Արտասանութիւն.— Շարունակութիւն ըստ նախընթաց տարիներու:

2. Գիր եւ Ընթերցում.

3. Ուղղագրութիւն եւ Շարագրութիւն.— Մանր պատմուածքներ շարագրել, նիւթը նախախրաքար ընթերցանութեան դասագիրքէն առնուած.— Ընթերցման հատուածէն 6—8—10 տող սորվիլ եւ դրուցագրել:

4. Պաշտօնական գրութիւնք.— Շարունակութիւն նախընթաց տարւոյ դասագիրքին՝ ամէն մէկ գրութեան առիթը բացատրելով այդ գրութեան հանգամանքը:

ԺԲ. ԱԶԳ. ԵՒ ՕՍՄ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

1. Ընտանիքին պատմութիւնը.
2. Գիրւղին պատմութիւնը. օգուտ քաղել յիշատակարաններէն, եթէ կան.
3. Նահանգին պատմական անցքերը, ջանալով օգտուիլ յիշատակարաններէն, եթէ կան:

Ե. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

ԱԶԳ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1. Հայկ եւ Իէլ,	8. Աշոտ Գ. Ողորմած,
2. Արամ,	9. Գագիկ Ա.— Անի քաղաք,
3. Արայ Գեղեցիկ,	10. Ռուբէն Ա. հիմնադիր Հայկական Իշխանութեան,
4. Վաղարշակ,	
5. Տրդատ եւ Գրիգոր Լուս.	11. Լեւոն Զ.
6. Սահակ եւ Մեսրոպ,	12. Լէնկիթիմուր եւ Շահարաս:
7. Աշոտ Բ. Երկաթ,	

Զ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Ազգ. Պատմութիւն

1. Հայաստանի ներքին կեանքի պայմանները՝ հին դարերուն.
2. Ներքին կեանքի պայմանները՝ հեթանոս Արշակունեաց ժամանակ.

- 3. Քրիստոնէական գրականութեան սկիզբը և բարգաւաճումը .
- 4. Արարական ազդեցութիւնը մեր գրականութեան վրայ .
- 5. Կիրիլիա . — Ներքին պայմանները և գրականութիւնը՝ Ռուսիոյ հանց օրով .
- 6. Հայոց գաղթականութիւնները (բունի և կամաւոր) .
- 7. Օսմանցոց և Պարսից պատերազմները Հայաստանի տիրապետութեան համար .
- 8. Հայոց յարաբերութիւնները Ռուսաց հետ . — Ռուսաստանի Հայք (Էջմիածին, Կաթողիկոսութիւն) .
- 9. Թուրքիոյ Հայք . — Պատրիարքութիւն Կ. Պոլսոյ . — Թանգրիմաթ . — Ազգ. Սահմանադրութիւն . — Յեղափոխական շարժում . — Օսմ. Սահմանադրութիւն :

Օ Ս Մ . Պ Ա Տ Մ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

- 1. Օսմանցոց ծագումը .
- 2. Անատոլի մէջ իրենց ծաւալումը (Պրուսա) .
- 3. Բումէլի մէջ իրենց մուտքն ու ծաւալումը (Էտիրնէ) .
- 4. Կ. Պոլսոյ առումը .
- 5. Ենիշէրքիներու գունդին կազմութիւնը և ջնջումը .
- 6. Թուրքիոյ վիճակը Սուլթան Մահմուտի, Մէհմետի, Աղիբի, Մուբաթի և Համիտի օրով . — 1876ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը և 1908ի Սահմանադրութիւնը :

Ժ Գ . Ա Ռ Տ Ն Ի Ն Տ Ն Տ Ե Ս Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Դ . ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Հագուստ եւ ներմաշիկն . — Հագուստներու արուելիք խնամք ամբան և ձմրան մէջ . — Լուացքի համար ամենակարեւոր եղած գործիքներ, անօթներ . — Լուացման նիւթեր (ածառ, սոսա, կաւ, և չն) . — Օսլայում և արդուկում :

Ե . ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Քննարան . — Ընտրութիւն և պահպանութիւն ընկերանի . — Կարասիներու արուելիք խնամք . — Խոհանոց . պղնձեղէնք և կազմածք . — Տնական պաշարներ . անոնց պատրաստութեան և պահպանութեան դիւրագործի և ստույգապահական միջոցներն ու եղանակները :

Զ . ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Հիւանդապահութիւն . — Հիւանդին սննեակը, անոր օղակոխութիւնը, ջնուցումը . — Հիւանդին հազուստն ու անկողինը . — Կերակուրը, ըմպելիքը, դեղաջուրերը, և չն . — Առանին դեղարան . — Պատահարաց միջոցին նախնական խնամք :

Ժ Դ . Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Յ Ի Ա Կ Ա Ն Կ Բ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ե Ի

Տ Ն Տ Ե Ս Ա Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Զ

Ե . Ե Զ . ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

- 1. Գիւղայաւոր . Ոստիկան, ապահովութիւն . — Հարկահաւաք, Ծերոց ժողով, աուրք, նպատակը : — Գիւղապետ, հսկողութիւն, բարեգարգութիւն, վէճեր կամ դատեր, ձերբակալութիւն, բանտ :
Եկեղեցի, Թաղական Խորհուրդ, ընտրութիւն :
 - 2. Գաւառակ . — Կազմակերպութիւնը ըստ վերնոյն . Գալմազամ :
 - 3. Գաւառ . — » » » Միւթէտարքի :
 - 4. Նանակ . — » » » Վալի :
- Առաջնորդական փոխանորդ :
Առաջնորդ . — Գաւառական Վարչութիւն :
Պատրիարք . — Կեդրոնական Վարչութիւն :
5. Տնտեսագիտական պարզ խօսակցութիւնի կամ ընթերցումն . — Եկամուտ, սոկոս, թոչակ, դրամ, վարկ, Գրամատուէն, Խնայողական անուկ, Ապահովագրական և Գործակցական ընկերութիւնք :

Յ Ե . Ա Ս Ե Ղ Ն Ա Գ Ո Ր Ծ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ա . ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ

Օղանիւս (Դրիդոյ) . — 1. Ծինել 30—40 օղակով երկը մը վարժութեան համար . այդ երկուն վրայ գործել տալ հետզհետէ, 8—10 անգամ . երկայնքով, հետեւեալ ասեղները . Ա . Հիւսել առանց թել առնելու . — Բ . Հիւսել շիտակէն . — Գ . Հիւսել հակառակ կողմէն . — Դ . Հիւսել մէկ մը շիտակէն, մէկ մը հակառակէն . — Ե . Հիւսել պակսեցնելով :

ԵԱՆՕԹ. — Վարժուհին կ'սկսի երիզները որոնց համար կը գործածուի անյուայ բամպակ:

2. Կար. — Քանավայի վրայ զարդասեղներ. — Հաստ կտաւի կամ էզամի մին վրայ կարի պարզ և դիւրին վարժութիւն գունաւոր թելով (Շուլլալ, թեւակար (իլինդի), երկու կտորի վրայ շուլլալ):

3. Ձեւ. — Ուղիղ դիժեր քաշելու վարժութիւն առանց քանակի, այլևայլ երկարութեամբ:

Բ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Օղանիւս. — Գուրպայի երկու սրունք՝ կրունկի երկդով. վարժուհին կը սկսի գուրպանները:

2. Կար. — Հաստ կտաւի վրայ շարունակութիւն կարի վարժութեանց. — Յետակար (մանրադա). — Քանավայի վրայ թելզիր:

3. Ձեւ. — Բեկեալ և կոր դիժեր քաշելու վարժութիւնք:

4. Յօրինում. — Թաշկինակ, դպրոցականի պարզ թեւնոց. կտաւէ քանակուսի կտոր մը պատրաստել, որ յարմար ըլլայ գործածուելու իբր գոգնոց և կամ իբր անձեռոց:

Գ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Օղանիւս. — Զոյգ մը գուրպայ. պարզ շղթայիկ զոր կը շարունակէ աշակերտուհին և կ'ամբողջացնէ:

2. Կար. — Խժիպ (շայն), թելզակ (թեյեղ)՝ հաստ կտաւի վրայ:

3. Ձեւ. — Կաղապարներու վրայէն ընդօրինակել ձեւազօմներ որոնց մէջ գանուին կոր դիժեր:

4. Յօրինում. — Քանավայի վրայ թելզիր. — Ձեռագործի գրպանիկ՝ 80 մնդմ. երկայնքով և 40 մնդմ. լայնքով:

Դ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Օղանիւս. — Զոյգ մը գուրպայ (կրկին շորայիկ) բոլորովին աշակերտուհին ձեռքով շինուած՝ վարժուհին ցուցումներուն հետևողութեամբ:

2. Կար. — Վարժութիւնք հասարակ կտաւի վրայ. կէտակար (մեկնայի կար), եզերակար (սալաջօրիկ), զոյգ շուլլալ (պարկի համար գործածելի), ծակար (սժիպ շուղրայ):

3. Ձեւ. — Վարտիք, չապիկ՝ 2—5 տարեկան տղոց համար:

4. Յօրինում. — Մէկ կտորով չապիկ՝ 2—5 տարեկան տղոց համար, օձիքը խժիպով:

5. Կարկսուք. — Հաստ կտաւի վրայ մաշած տեղը լեցնելու պարզ վարժութիւն (խանութքանի զոգնոց):

Ե. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Օղանիւս. — Զոյգ մը գուրպայ՝ ամբողջովին աշակերտուհին ձեռքով շինուած:

2. Կար. — Նախորդ վարժութեանց կրկնութիւն. փոթ քաշել, ժայաւէն փակցնել, կերպաս մը ժայաւէնով եզերել, կոճակ փակցնել, լամբակ և օղակ շինել, ճերմակեղէնի նշանագիր:

3. Ձեւ. — Մանկիկի չապիկ ու սովորական չապիկ աշակերտուհին համար:

4. Յօրինում. — Սովորական չապիկ աշակերտուհին համար. — Օձիքը զարդարել:

5. Կարկսուք. — Հաստ կտաւի վրայ մաշած տեղը լեցնել ու պատուած տեղը կտոր դնել. — Մաշած եզերքի նորոգում:

Զ. ՏԱՐԵՆՐՁԱՆ

1. Օղանիւս. — Զարդասեղով զոյգ մը գուրպայ:

2. Կար. — Փոթ քաշել, փոթը կտորի վրայ առնել, անցէնք (կասպի, շարի մարայ), չապիկի վրայ նշանագիր դնելու յատուկ զարդասեղներ (փշախար, խաչխար, շորայախար):

3. Ձեւ. — Պզտիկ տղու իրանազգեստ, կրծկալ ու պզտիկ աղջկան չապկընկեր (վարսիլ):

4. Յօրինում. — Աղջկան չապկընկեր (շիտակ գօտիով):

5. Կարկսուք. — Ձանէլա նազուստներու վրայ մաշած տեղերը լեցնել, կտոր դնել. — Գուրպայի նորոգութիւն:

ՏԵՍՉԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐԵՐ

Միացեալ Ընկերութիւնը այս եռամեայ շրջանին իր Գիւլասնեստ-Տեսուչ-Ներէն, ինչպէս նաեւ շրջանակներու Տնօրէններէն եւ Ա. Գասասուներէն շատ մը տեղեկագիրներ ստացած է վարժարանաց մասին ուսումնական, գիւլասնեստական, վիճակագրական շահեկան ծանօթութիւններ պարունակող: Անոնց ամբողջութեամբ հրատարակութիւնը շատ երկար բլլալուն, կը բաւականանանք ներկայ տեղեկագրին մէջ հրատարակել միայն քաղուածներ ամենէն կարեւորներէն:

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱՐՆՈՑ ՇՐՋԱՆԱԿ

ԳՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ 1909—1910

21 Հոկա. 1909ին պաշտօնատեղիս Կարին հասայ, երբ արդէն իսկ տեղաւոյս Միացեալ Ընկերութեան Օժանդակ Մասնաճիւղին միջոցաւ բացուած էին ուկր մատակարարուէին հետեւեալ տեղերու գպրոցները. Պայտղիտ, Թոփրագ-Գալէ (Երկսեռ), Գարա-Քիլիսէ, Մաչու, Մաստուր, Խնուս-Բերդ, Չիլիտղ եւ Օձնի: Տարւոյ ընթացքին այս գպրոցներուն վրայ աւելցան հետեւեալ գպրոցները որոնց ուսուցիչը պաշտօնի վրայ էին արդէն ու պայմանաւորուած տեղական թաղ. Խորհուրդներու կամ Հոգարարժութեանց հետ, բացի երկու փոքրագոյն գիւղերու ուսուցիչներէն. — Վէլի-Պապա, Սարը-Գայա, Քղի-Գասապայի երկսեռ վարժարաններն ու մանկապարտէզը, Խուրճ նոյնպէս երկսեռ ու մանկապարտէզով, Խօշմաթ եւ Հէրաթի:

Այսպէս, տեսչութեանս տակ ունիմ այժմ 14 մանկերու գպրոց, 3 աղջկանց գպրոց եւ 2 մանկապարտէզ՝ ընդամենը 39 ուսուցիչներով, 16 վարժուհիներով եւ մօտաւորապէս 2000 երկսեռ աշակերտութեամբ: Բալուի, Թէմրանի, Ասազերգի եւ Ճըպըր-Գիւղի ազգային երկսեռ վարժարաններն այլ յառաջիկայ տարիչըմանէն սկսեալ Միացեալ Ընկերութեանց հոգատարութեանը յանձնուած բլլալով, նմիարկուած են տեսչութեանս, որով Կարնոյ չըջանակի մեր ընդհանուր աշակերտութեան թիւը մօտաւորապէս 2500ի պիտի բարձրանայ:

Միացեալ Ընկերութեանց գպրոցական ծրագիրը գործադրութեան գնելու ջանքերուս մէջ հետեւեալ դժուարութեանց հանդիպած եմ, որոնք անկարելի գործուցած են անկարելուած ծրագրին լիակատար գործադրութիւնը:

Ծրագրին տրամադրած նորամուտ դասերն աւանդելու պատրաստուած ուսուցիչներու չգոյութիւնը. — Զեռական աշխատութեան, դժագրութեան, Մարմնամարզի, Գիւլասնեստութեան դասերն մասնաւորապէս տուժեցին նպատակայարմար ուսուցիչներու պակասին պատճառաւ: Գրեթէ ոչ մէկ տեղ յաջողեցայ Զեռական Աշխատութեան դասը աւանդել տալ: Միայն երեք նախակրթարաններու մէջ գժագրութեան դասին առաջնորդելու կարող ուսուցիչներ կըցի գտնել, միւս բոլոր նախակրթարանները գրկուեցան: Մարմնամարզի վարժութիւնները իւրացուցած ոչ մէկ ուսուցիչ գտայ, հետեւաբար այս դասն այ ոչ գոհացուցիչ աստիճանաւ աւանդուեցաւ քանի մը նախակրթարաններու մէջ միայն: Գիւլասնեստութեան գործնական վարժութիւնները թէև կատարուեցան արմատաւոր յարմար տեղ ունեցող բոլոր նախակրթարաններու մէջ, բայց այս արհեստին գիտական սկզբանց ու քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ կիրարկուած մեթոտներու եւ գործիքներու մասին գրեթէ բոլորովին անտեղեկ ըլլալով ուսուցիչներն առհասարակ, մշակութեան տեղական կերպերուն կրկնութիւններն էին լոկ կատարուած վարժութիւնները:

ԱՍՏՂԲԵՐԴԻ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ 1910—1911

Միացեալ Ընկերութեանց որդեգրած նախակրթարանական ծրագիրն , ուրեմն , մեծ մասամբ անգործագրելի է ու պիտի մնայ ցորչափ չունենանք զայն գործագրելու կարող ուսուցչական պաշտօնէութիւն մը :

Գիւղական նախակրթարաններու առակերտաց ցրուումը գտնան ամիսներէն սկսեալ .— Այս պարագան մասնաւորապէս կը դժուարացնէ զիւղաստեանական դասերու կանոնաւոր աւանդումը , կը խանգարէ աշակերտաց յաջորդ տարեան կարգերը , աններդաշնակութիւն յառաջ բերելով անոնց ստացած ուսման աստիճաններուն միջև ու տեղ տեղ անկարելի խակ կը դարձնէ ամաւերջի քննութիւնները : Ներկայ տարեշրջանի ամաւերջի քննութեանց ատեն զիւղերու մէջ բարձրագոյն կարգերը տեղ տեղ կէս առ կէս մնացած չէին , աշակերտաց ամբողջական թիւը գարոցին շարունակութիւնը անօգուտ ձգելու աստիճան նուազած էր ու մէկ երկու տեղ աւելորդ համարուեցաւ քննութիւն ատենալ հազիւ թէ ամբողջութեան մէկ քառորդը կամ աւելի պակաս թիւ մը ներկայացնող մնացորդ աշակերտներէն :

Մինչև որ այս չարիքին առջեւ առնելու յաջող հնար մը չի գտնուի՝ անկարելի պիտի ըլլայ զիւղական նախակրթարանները բարեկարգ վիճակի մը մէջ դնել ու գիւղաստեանական դասերու գործնական վարժութիւնները յառաջ տանել :

Այս դժուարութիւնները բաւանալու նպատակաւ եղած կարգադրութիւններու ու Տնօրէն Ժողովոյ նկատառութեանը ներկայացնելիք մէկ քանի թեկադրութիւններս հոս նշանակելէ առաջ , կարեւոր է տեղեկագրել ձեռք բերուած յաջողութիւններն ալ :

Գիւղաստեանական վարժութիւններ , մասնաւորապէս բանջարամշակութեան փորձեր կատարուեցան բոլոր դպրոցներու մէջ՝ բացի Պայաղտէ , Խուսաբերդէ , Խուբէ և Խօշմաթէ : Պայաղտ լեռան մը կողերուն վրայ կառուցուած քաղաք մը ըլլալով՝ դպրոցին մօտերը մշակութեան յարմար գեղաններ չի կան ու տեղին բնակչութիւնն ալ երկրագործութեամբ չի պարապիր , այլ առևտուրով ու արհեստով : Խուբի մէջ թէև խոստում եղաւ փոքրիկ գետին մը գնել դպրոցի արամադրութեան տակ , բայց չիրականացաւ եղած խոստումը :

Քղի-Պատապալի աղբայինները եկեղեցւոյն պատկանող երկու պարտէզներէն մին մանչերու և միւսը աղջկանց դպրոցին յատկացուցին զիւղաստեանութեան համար : Տեղեր յատկացուեցան իւրաքանչիւր աշակերտի ու բանջարեղէններ մշակուեցան , ամբողջ աշխատութիւնները կատարուեցան աշակերտաց կողմէն՝ ուսուցչաց հակողութեան տակ և անոնց հրահանգներուն համաձայն : Թէ՛ աղջկանց և թէ՛ մանչերու այս բանջարանոցները բաւ վիճակի մէջ են , միայն վերջի նեղելները քանդեցին անոնց մէկ մասը : Ուսուցչի մը հակողութեան տակ աշակերտք կը շարունակեն իրենց զիւղաստեանական աշխատութիւնները ամբան այս օրերուն ալ :

Ուղեցի փորձել Քղի գաւառին մէջ շերամարուծութեան կարելիութիւնները , ու չերամբ տուի մը հունաւ բերել տալով՝ շերամարուծութեան տեղեակ ուսուցչի մը առաջնորդութեամբ՝ դպրոցի դասարաններէն մէկուն մէջ սուղեցանել

տուի : Կատարեալ յաջողութեամբ պատկուեցաւ այս փորձը : Քղի ամբողջ գաւառին մէջ շերամարուծութիւնը գոյութիւնն չունի և ոչ մէկ տեղ , ուստի այս յաջող փորձէն քաջաբերուելով կի՞նէ կարենանք ընդհանրացնել թիւստաններու մշակութիւնը գաւառին մէջ՝ քանի մը տարիէն ապրուստի և շահու կարեւոր աղբիւր մը պիտի տեղեկուի բազմաթիւ բնասնիքներու և սնտեսական զարգացման կարեւոր աղբիւր մըն ալ ամբողջ գաւառին :

Օձնի մէջ բնդարձակ արտ մը յատկացուեցաւ բանջարամշակութեան , թէև վերջի ցրտերը մեղեցուցին փափուկ տունկերէն շատերը , սակայն վերստին սերմանուելով արդիւնաբերութեան մէջ են այս պահուս : Ամբողջ զիւղին մէջ մեր նախակրթարանի այս բանջարանոցէն զատ միայն մէկ բանջարանոց կայ : Գիւղերու մէջ տիպար բանջարանոցներու մշակութիւնը մեր նախակրթարաններու կողմէն , որ աւելի մեթոտաւոր կերպով ու արդիւնաւորապէս կրնայ յառաջ տարուիլ յառաջիկային , օրինակ ու գրգիտ պիտի հանդիսանայ զիւղացիներու :

Գարա-Քիլիսէի , Ալաշկերտի և Զիլիսոյ մէջ փոքրիկ տեղեր միայն յատկացուեցան բանջարամշակութեան : յուսալի է թէ յառաջիկայ տարի այս տեղերն ալ ընդարձակագոյն հողեր պիտի ունենանք մեր արամադրութեան տակ :

Ամէն տեղ ժողովուրդը ջերմ համակրութեամբ կը վերաբերուի զիւղաստեանական այս ձեռնարկներուն հանդէպ , ինչ որ կը զիւրացնէ մեր գործը ու կապահովէ վերջնական յաջողութիւնը : Յետաջիկայ տարեշրջանի համար նոր պայմանադրուած զիւղերը՝ ինչպէս Թէմրան , Աստղերդ , ճրպլու-գիւղ , խոստացած են բաւականաչափ տարածութեամբ արտեր գնել մեր նախակրթարաններու արամադրութեան տակ :

Մեր ծրագրի գործադրութիւնը թէև վերջ նշանակուած պատճառներով շատ հեռի է առկալին գոհացուցիչ ըլլալէ , բայց կարելիութեան սահմաններուն մէջ նշանակելի յաջողութիւններ ձեռք բերուած են : Իրադիտութեան , աշխարհագրութեան և նման ուսմանց դասեր՝ որ դասադրքի մէջ գրուածները թուրքալիսէն ի բերան ուսանելու մեթոտով կ'աւանդուէին ցարդ՝ աւելի գործնական մեթոտներով աւանդուեցան , աշակերտք առաջնորդուեցան բուն իսկ իրադիտական առարկաները գննել ու ծանօթանալ անոնց յատկութեանց և հասկնալ անոնց զիրքն ու յարաբերութիւնները շրջակայից հետ : Հայերէնի ուսուցման մէջ շատ աւելի ոյժ արուեցաւ արտապայտիչ վարժութեանց քան թէ լոկ յտղական , այսինքն պղծութիւններ վախճախօտութեան , մեծերու ալ շարագրութեան գատերուն շատ աւելի կարեւորութիւն արուեցաւ քան թէ քերականական կանոններու ի բերան ուսուցման և լոկ ուսուցչին կողմէն եղած բացատրութեանց : Աշակերտը ինքնաշարժութեամբ միայն կրնայ ու և է լեզու իսկապէս սովորի , այսինքն խօսելով ու գրելով : Մանկավարժական այս հիմնական սկզբունքին կիրարկմանը մասին չեղտուեցաւ միշտ : Մարմնամարզի դասերու կարեւորութիւնը չեղտուեցաւ ու մարմնամարզական վարժութիւններ կատարուեցան ամէն ուր որ քիչ շատ յարմար դասատու մը կրցի գտնել : Զանքեր եղան նախակրթարաններու բարոյական մթնոլորտը մաքուր պահելու , ուսուցչաց աշակերտաց հետ ունեցած յարաբերութիւն-

ները փոխադարձ սիրոյ և վստահութեան վրայ հիմնելու յաւէտ քան թէ պատժոյ և վախի, ինչպէս նաև հրահանգելու ուսուցիչները որ իրենց օրինակելի նկարագրին ուժովը յաւէտ ազնիւ նկարագրի մը շինութեանը աշակերտներու կենաց մէջ քան թէ բարոյախօսութիւններով լոկ, որոնք ապարդիւն մնալու դատարարուած են:

Ամէն պարագայ նկատի ունենալով կրնամ վստահաբար յայտարարել թէ Մխացեայ Ընկերութեանց Կարնոյ շրջանակի նախակրթարանները, մէկ երկու բացառութեամբ, իրենց բոլոր անբաւականութեամբն ու թերութիւններովն հանգերձ շատ աւելի բարեկարգ ու արդիւնաւէտ շրջան մը բոլորեցին, քան նախընթաց տարիներու մէջ ու է ստան:

ՄԵՈՅ ՆԵՐՍԷԱՆ ՎԱՐՄԱՐԱՆԻ ՈՐԲ ԱԵԱԿԵՐՏԵՐ
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՐԱՆ 1909-1910

ԿԱՐԻՆ, 20 Դեկտ. 1909

Թուրք Ազակերտներ. — Վէլի-Պասպայի մեր դպրոցին մէջ 7-8 թուրք աշակերտներ սկսած են յաճախել, որոնք բնականաբար մեր ծրագրին համաձայն կրթութիւն պիտի ստանան ու Հայերէն լեզուն ալ պիտի սորվին՝ դասախօսութիւններն հասկնալու համար: Այդ կողմերու թուրքերէն ոմանք արդէն քիչ շատ Հայերէն կը հասկնան: Գարա-Քիլիսէի մեր Ա. դասատուն ալ կը գրէ մեզ թէ Քիլիստոնէից զինուորապետութեան հանդէսին առթիւ ուսուցիչներէն մէկուն և դպրոցի մէկ աշակերտին արտասանած ճառերն ընդհանուր գնահատութեան արժանացած են և թէ տեղացի պատուաւոր թուրքերէն ոմանք փափաք յայտնած են մեր դպրոցը զրկել իրենց մանջ զաւակները. քանի մը հատ արդէն իսկ սկսած են յաճախել: Այս մասին հրահանգ ուզուած ըլլալով ինձմէ, պատասխանեցի թէ ուրախութեամբ կ'ընդունինք թուրք աշակերտներ, պայմանաւ սակայն որ չի խանգարուի մեր ծրագրը և դասախօսութիւնք Հայերէն լեզուով ըլլան թուրք աշակերտաց նաև, որոնք խառն պիտի դաս առնեն հայ աշակերտներու հետ:

Գիւղացեացիներ. — Խարբերքի գաւառը իր մեղմազոյն կլիմայով, բայց մանաւանդ Հայ գիւղերու պատրաստականութեանը կողմանէ գերազանցապէս յարմար դաշտ մը կ'ընծայէ Մխացեայի՝ գիւղատնտեսական կրթութեան մը բարբերները տարածելու: Հայերու մէջ զօրաւոր միտում մը կայ հող գնելու. երիտասարդաց մեծագոյն մասը Ամերիկա է և խանդով կ'աշխատի ու կը զօճէ դաստիարակութեան համար: Ամերիկա գաղթելու շարիքը աստիճանաբար նուազեցնելու ամենպէս զօր միջոցներէն մին կը համարիմ գիւղատնտեսական կրթութիւն մը տալ նոր սերունդին:

Այս նկատմաներով ջերմապէս կը յանձնարարեմ Տնօրէն Ժողովոյդ որ լրջօրէն քննութեան առնէք Խարբերքիներու առաջարկը և ստանձնէք գիւղատնտեսական գիչորթիկ վարժարանի մը հողը, որով կրթական ամէնէն թանկագին օրնութիւնը պիտի շնորհէք այս Հայաշատ գաւառին՝ առանց նոյնարկուելու դրամական մեծ զոհողութեանց: Քաջայայտ եմ թէ երկու տարիէն ինքնապահ պիտի կրնայ ըլլալ այս դպրոցը, պայմանաւ որ լաւ մատակարարուին վանքերը:

ԿԱՐԻՆ, 7 Օգոս. 1910

Շեքամարուծուրիւն. — Քղի-Գասպայի շեքամարուծութեան փորձէն 20 օրնա խոզակ արտադրուեցաւ, զոր Խարբերք զրկել տուի վաճառուելու: Աւելի արդիւնք պիտի ունենայինք եթէ յարմար տեղ ունենայինք: Ամբողջ Գասպայի թիթեղներն ալ հաղիւ թէ այսպիսի շեքամի մտուղ կրնային հայթայթել:

Փորձն պիւս յաջողած ըլլալով, անհրաժեշտ է Քղիի գաւառին մէջ թթա-

սասններու մշակման ձեռնարկել: Շերամարուծութիւնը պիտի կրնայ ազդել ամբողջ գաւառին տնտեսական վիճակին վրայ: Ուստի, հաճեցէք Պրուսուէն կառավարական ազնուագոյն թիկնիններու սերմեր ապահովել: Կառավարութիւնը ձրի կը բաշխէ եզեր թիկնի մատաղ տունկեր, բայց չեմ կրածեր թէ փոխադրութեան ծախքն ալ կը վճարէ: Թերեւս շատ աւելի ազանով և խնայողական պիտի ըլլայ սերմերու միջոցաւ թիկաստաններ հասցնել քան թէ տունկերու փոխադրմամբ: Հաճեցէք առաջին պատեհութեամբ կառավարութիւնէն խնդրել Քոլիի գաւառին համար բաւականաչափ թիկնի սերմ և զրիկ ինձ: Հանրային Պարտուց Շերամարուծութեան բաժնէն կը ստացուին սերմերը:

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ո Յ Շ Բ Ջ Ա Ն Ա Կ Ի Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր Ը

Դ Պ Բ Ո Յ Ա Կ Ա Ն Շ Բ Ջ Ա Ն 1909 — 1910

Ստանձնելով Միացեալի Կիլիկիան Վարժարանաց Ընդհ. Տեսչութիւնը, ներկայ տարուոյ Մայիս 13/26ին ժամանեցի Մերսին ուր գտայ Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսը, որուն ուղղուած Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօրմէն յանձնարարական մ'եւս ունէի: Տանն Կիլիկիոյ հրաժարած և վշտարկ Հայրապետ եռանդապին ընդունելութիւն մը ցուցուց մեզ, զոր իբր միջանկեալ պէտք է լսեմ թէ ցարդ եւս կը շարունակէ:

Ընկճուած գտայ զինք, անհուն վիշտ ու ցաւերէն՝ որ տարիէ մ'ի վեր իր հայրական գիտոս և կարեկից սիրտը կը տանջէին: Համակերպած սակայն իրական կեանքի պահանջներուն, եւ զայն գտայ այն ուղղութեան վրայ՝ որ ամէնէն բանակներ կը մտար ներկայ հանդամանքներու մէջ: Այն է՝ ազգին կրթական և տնտեսական զարգացման և լաւացումին նուիրուիլ, լո՛իկ մեջիկ, ջանալով այդու Կիլիկիոյ տարաբողջ Հայութեան սասանուած կացութիւնը դարմանելու:

Միացեալը իր փափաքներէն միտն, յարենք և մեծագոյնին, գործադրութիւնը ընդգրկած էր արդէն սիրով. այսինքն կրքախմբը, և այն ալ ամէնէն տղէտ, անկար և անտեսուած, բայց համակրելի յիսական դասակարգին մէջ: Ուստի ընական էր որ ծերունագարդ Կաթողիկոսը զնահատելով Ընկերութեան ստանձնած գործին մեծութիւնը և օգտակարութիւնը, ուղէր ըլլայ և մնայ՝ իրեն ներթափաչ շրջանակին մէջ՝ մին բարոյական նեցուկներէն, որուն ան պէտք կրնար ունենայ:

Մերսինէն, զեւ զպրոցաց այցելական սրտոյտիս չի մեկնած՝ Ատանա գացի ն. Վսեմութեան Կուսակալ ձէմալ պէլին եւս ներկայանալու, որուն նոյնպէս ներքին Գործոց նախարարութիւնէն յանձնարարական մը բերած էի:

Ուրախ եմ հաստատելու որ աւերուած Կիլիկիան վերաշինելու զրկուած կառավարական այդ բարձր պաշտօնատարը ջերմ ընդունելութիւն մը բրաւ Միացեալի ներկայացուցչին, նկատելով Ընկերութեան ձգտումն մէջ իր փափաքներուն համանման զանգ մը, երկրին մտաւորական զարգացման տեսակէտով, որուն անտեսուած վիճակը և առհասարակ տիրող սգիտութիւնը մեր Հայրենիքին յետամնացութեան ամէնէն ցայտուն պատճառներէն եղած էր: Կուսակալը խոստանալով կառավարական աջակցութիւնը նահանգին Միացեալի վարժարանաց համար, սիրով հաճեցաւ սոսլ մեզ բաց հրամանագիր մը, ուղղուած Ատանայի Կուսակալութեան քաղաքային պաշտօնէութեան, որով բազատելով Ընկերութեան ձգտումն էութիւնը կը հրամայէր հարկ եղած ատեն սոսլ խնդրուած ամէն աջակցութիւն:

ՂԱՐՍ - ՊԱԶԱՐԻ Ա. ԴԱՍԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ
Դ Պ Բ Ո Յ Ա Կ Ա Ն Շ Բ Ջ Ա Ն 1910 — 1911

Հանրն. — Ուղեգծիս վրայ ամենէն մօտիկ վարժարանը եղող Ղարս-Պազարը այդ թուականներուն զոյց ըլլալով և Հայութիւնն ևս կայրան երած ըլլալուն, ուղղակի Միս գացի և անկէ Հաճըն մեկնեցայ:

Հաճըն մնացի շարքի մը, 22—29 Մայիս: Պատիւ ունեցայ վայելի հոն հիւրասիրութիւնը և թանկագին բարեկամութիւնը Առաջնորդ Հայր Ներսէս Դանիէլեանի, որ տեղւոյն մէջ Միացեալի ամենէն ջերմեռանդ աշխատաւորներէն եղած էր և ժողովրդեան՝ յաճախ անցիտակ՝ ու մեր Տնօրինութեան միջև արժանաւոր միջնորդը:

Հաստատ կարելի է ըսել թէ Հաճընի մեր Ուսուցչական մարմինն յաջողութիւնը ամենամեծ մասով՝ զէթ յարաբերական և վարչական տեսակէտով՝ պարտաւոր ենք Նորին Արժանապատուութեան անձուէր և անշահանդիր ջանքերուն:

Հաճընի Հայ ժողովուրդի վերաբերութիւնն ևս հանդէպ Ընկերութեան աղէկ գտայ: Հայութիւնը հոն աւելի բարեկիրթ, ուսումնասէր և յառաջդիմելու փախաբող է: Յամենայն զէպս Կիլիկեան կարեւոր կեդրոններէն եղող այս գիւղաքաղաքին ազգայնութիւնը, թէև ճշուած, ինկած և հիւժուած գծազգուծիւններու, թշուառութեանց և հիւանդութեանց ճիրաններէն, բոլորն ալ արդիւնք իրենց խճողուած և աննպաստ դիրքին—բոլորովին աննպաստ ասլուտաբի հարկաւոր դիրութիւններու չգոյութեամբ, կը խոստանայ ըլլալ լեռնային Կիլիկիոյ ամենազարգացած կեդրոններէն մէկը:

Միացեալը կրնայ վտաս՛ ըլլալ որ հոն աւաղի և կամ տեղւոյն նման անբերրի և ապերախտ քարածայրերու մէջ չէ որ կը ցանէ կրթական և զաղափարական իր սերմերը:

Ձերբուն. — Հարկ է խոստովանիլ թէ վերջին ծայր խանդավառ ընդունելութիւն մ'եղաւ ինձ և առողջութիւնս խանդարելու աստիճան հիւրասիրութիւն մը՝ սկսեալ Գայմագամ Պէյէն որ տեւեց մինչև և մեկնումի օրս: Ձէյթունցիք ասով կուզէին արտայայտել Միացեալի շուրջ տեսողուած խանդավառութիւնը:

Չորս թաղերու բաժնուած և 6000 անձէ բաղկացած (մօտ 1500 տուն) Ձէյթունի բոլոր մասնոց կրթութիւնը Միացեալին ձեռքն է:

Կայ Կեդրոնական վարժարան մը մէկ նախապատրաստականէ և հինգ կարգերէ բաղկացած—136 աշակերտով, և 4 Մաղկոց 318 աշակերտով:

Կարգապահական և ուսումնական վիճակը ըստ բաւականին գոհացուցիչ գտայ և ուրախութեամբ տեսայ որ նախորդ տարուան ըմբոստ տղաք ամենէն հյուսիսները եղած էին:

Ձէյթունի մէջ թաղային բաժանումները, իրենց յոխորտ բնաւորութիւնն ու մասամբ մ'ալ կուսակցական ազդեցութիւններ ազդին այդ լեռնական քաջարի գաւառները նուազ գոհացուցիչ գոյնով մը կը ներկայացնեն այցելուին աչքին: Ժամանակ է աշխատիլ այս ժողովրդին մէջ ներշնչելու իր քաջութեան համապատասխան բարոյական կրթութեան ու քաղաքացիական առաքիտութեան սկզբունքներ ևս մտաւորականին հետ զուգընթացաբար, կարենալ զիրենք իրապէս բարձրացնելու իրենց հոչակուած անունին ճշգիւ արժանի քաղաքացիութեան աստիճանին:

ՁէթՈՒՆԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՇԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇԵՐԱՆ 1910—1911

Քեսապի վարժարան. — Միացեալի Ազգ. երկսեռ վարժարանը կը յաճախեն մօտ 240 աշակերտ, որու 130ը մասն է 110ը աղջիկ: Մանկապարտէզի չէնքը անցարժար է: Փոքրիկներ ևս կան, որ մեծերուն հետ միասին կը յաճախեն, և որոնց անջատումն աւելի օգտակար պիտի ըլլար: Եթէ տեղացիները, աղջկանց վարժարանի չէնքը արամադրեկէն ետք, քիչ մըն ալ դրամ կարենան հայթայթել ուրոյն Մանկապարտէզի մը համար, կարելի է դատէն ուսուցչուհի մը ևս բռնել:

Շերամի գործին պատճառաւ, Ապրիլ և Մայիս ամիսները, զպրոցը ամենամեծ մասամբ կը զատարկուի: Այնպէս որ կը խորհիմ զպրոցական արձակուրդը այդ ամիսներուն ընել ինչպէս Սուէյտի մէկ երկու զպրոցաց մէջ կ'ընեն, որով սղալք չեն զրկուիր դասաւանդութիւններէ: Ամառուան ամիսներուն մէջ անտանի ըլլալու չափ օդերը սուք չեն հոն:

Աշակերտաց յառաջդիմութիւնը շատ փայլուն չէ: Անոնք հաւասարապէս սկար են թէ՛ Հայերէնի և թէ՛ Թուրքերէնի մէջ: Պատճառը լեղունին է: Հայերէնի

ուսուցումը օտար լեզուի մը դժուարութիւններն ունի իրենց համար և ասով աւանդուած միւս առարկաները եւս դժուար կ'ըմբռնեն :

Հարկ եղած հրահանգը առի ուժ տայու լեզուներուն , մանաւանդ Հայերէնին : Ասոնց լաւ բմբռնումէն կախուած է միւս առարկաներու մէջ ունենալիք յառաջդիմութիւննին :

Հոս ալ ժողովուրդը լաւ վերաբերում մէջ գտայ զէպի Միացեալք : Ժողովուրդը՝ շատ թարեկիրք և ուսումնասէր— ինչ որ մասամբ մը Ամերիկեան Միսիոնարութիւնէն և Հայ Բողոքականաց ազգեցութիւնէն հետեւանքն էր՝ յաջողած էր անցեալ տարւոյ զէպի միջոցին աւերուած տուները , գրեթէ ամբողջութեամբ , նորոգել կառավարական նպաստով :

Անցեալ տարի ի նորոյ շինուած էր նաև տեղւոյն մանչոց վարժարանը , երկու յարկի վրայ և քարաշէն , եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ : Մինչոյն ետանդով այս տարի ձեռնարկուեցաւ աղջկանց վարժարանի շէնքի մը շինութեան , տեղւոյն Տէր Պօղոս քահանայ Աթիկեանի նուիրած սեփական ընդարձակ հողին վրայ : Ենչքը եթէ նիւթական , որպէս և Լատինաց կողմէ յարուցուած դժուարութեանց պատճառաւ կարելի չեղաւ աւարտել , յուսալի է սակայն որ ի մօտոյ ան ալ կրնայ զլուխ ելլել :

Լուսուորչական և Բողոքական հայութեանց յարաբերութիւնները անօրինակ կերպով մտերմայից են , ուստի և ինձ նաք եղաւ անգամ մը մեր դպրոցին մէջ , անգամ մ'եւս Բողոքականաց օրահին մէջ , խուռն բազմութեան մը ներկայութեան խօսիլ կրթական և գիւղատնտեսական խնդրոց վրայ :

Տեղացի իգական սեւր բաւական շարժումն նշաններ ցոյց կուտայ նոյնպէս : Միացեալին իրենց բերած գործօն ավակցութիւնը յայտնի է : Աղջկանց կրթութիւնը այս տեսակէտով կը խոստանայ բլլալ հոն բեղմնաւոր և օգտաւատ : Ինչպէս յայտնի է , Միացեալը ստանձնած է տեղւոյն երկեսու դպրոցներուն մատակարարութիւնը :

Այս վայրերու , ընդ որս և Քէսապի , ապրուստի գլխաւոր աղբիւրը կը կազմէ մետաքսի բերքը : Հաճի-Հասկիլի մէջ շատ յատաջացած է նաև մետաքսագործութիւնը : Երկրագործութիւնը յեռնոտ և քարուտ գիրքին պատճառաւ՝ շատ յաջող չէ , սակայն կը հասնի լաւ ձիթապտուղ և դափնի : Այս ծառերուն բազմացումը հասոյթի կարեւոր աղբիւր մը պիտի բլլար իրենց , ինչպէս նաև նարինջը :

Ղարս-Պազար . — Միսէն մօտ վեց ժամ հարաւ-արեւելք , Ատանայի դաշտին ծայրը , Տորոյի սկզբնաւորութեանց վրայ , Սիւի կոտավարչութեան (Գողան) ներքև Գայմազամութիւնը մը : Ժողովուրդը ամառը լեռանց մէջ կը ցրուի , և ոչ ոք կը մնայ—բացի պահպաններէ—Գասապային մէջ : Գպրոցին չէնքը երկարիկ և նորաշէն է , բաւարար մանչոց և աղջկանց , որոնց երկուքին մատակարարութիւնն եւս Միացեալին վրայ է : Արձակուրդը չորս ամիսէ աւելի կը տևէ :

Ժողովուրդը թէև անգամ Հայերէն մը գիտէ , բայց չի գործածեր : Սովորական լեզուն Թուրքերէնն է : Աշակերտաց թիւն է 180 , որոնցմէ 120ը մանչ (մէկ Յոյն և մէկ Թուրք) և 60ը աղջիկ :

Հայերէն լեզուն . — Կիլիկեան վարժարանաց մէջ Հայերէն լեզուի խնդիրը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ , ի նկատի առնուելով որ տեղական սովորական լեզուն ընդհանրապէս Թուրքերէնն է և այն տեղերն իսկ ուր Հայերէն կը խօսին— Հաճըն , Չէլիուս և Քէսապ—բոլորովին աղճատուած բլլալով , տարբեր լեզուի մը չափ , ահագին դժուարութիւններ կը պատճառէ : Աշակերտութիւնը դժուար կ'ըմբռնէ դասագրքերուն պարունակութիւնը և մանաւանդ դժուար կը բացատրէ : Ընտանիքը , ի սպաս աննպաստ այս վիճակին դարմանումին , ընդհակառակը յաճախ կը քանդէ դպրոցին գործը : Մինչև որ նաք չբլլայ լեզուի այս դժուարութիւնը արմատապէս դարմանել , ուսուցման գործը բաւական դժուարութեանց պիտի հանդիպի . իսկ դարմանումը , սխաթեմաղիք աշխատութեամբ մը , քանի մը տարիներու կը կարօտի :

ՀԱՃԻՑ ԿԵՂԵՆԱՎԱՆ ՎԱՐՇԱՐԱՆԻ Գ. ԵՒ Գ. ԴԱՍԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏԵՐԸ

Հայերէն խօսակցութիւնը պարտաւորիչ դարձուցած ենք բոլոր մեր դպրոցաց մէջ , զի այդ միայն կրնայ դիւրացնել գրքերու պարունակութեանց բմբռնումը : Այս պատճառաւ ալ աշակերտութիւնը առ հասարակ շատ աւելի դիւրութեամբ կը սորվի Թուրքերէնը քան Հայերէնը :

Ուսուցչաց պակասը եւ վարժապետացի պէտքը . — Կանոնաւոր ու իրենց

պաշտօնին զիտակից ուսուցիչներ չունինք բառին բովանդակ առումովը: Անոնցմէ շատերը ոչ իսկ նախակրթարանական կանոնաւոր ուսում մը ստացած են և իրենց ուսումնական կարողութիւնը հաստատող վկայականներ չունին ի ձեռին, այնպէս որ դանուած միջակ կարողութեան տէր ուսուցիչները ստիպուած ենք պահել և ի հարկին նոյն իսկ փնտել զիրենք առ ի չզոյէ լաւագուճի:

Սահմանադրութեան վերահաստատումը եկաւ այլ աւելի զգացնել այս պէտքը, որովհետեւ նորանոր ասպարէզներու բացումովը կարող ուսուցիչներէն շատերը կառավարական պաշտօններու հետամուտ եղան և կամ նախընտրեցին կառավարական դպրոցական հաստատութեանց մէջ պաշտօնավարել:

Ասոր դարմանը պէտք է փնտել միմիայն իւրաքանչիւր չրջանակի մէջ կեդրոնական մէկ մէկ վարժապետներու հաստատումն մէջ ուր կարելի պիտի ըլլայ մասնաւոր ու բնորոշ ուսուցչական կազմերու կողմէ և յատկապէս պատրաստուած ծրագրի մը համաձայն հասցնել Միացեալի գիւղական վարժարանաց մէջ դասփօսելու կոչուելիք ուսուցիչները: Այսպէսով պիտի կարենանք Միացեալ Ընկերութեան ասպարէզի իր կրթական ծրագրին հարազատ ողբին կիրառութիւնը որուն կը ձգտի, և այս կերպով միայն պիտի կարենանք ազատի մեր դէմը ելող ուսուցիչներէն՝ որոնց ազիկարութիւնն ու տղիտութիւնը յաճախ դպրոցէն ներս մտնելէն և աւերը գործելէն ետքն է որ կը տեսնենք գժրազգարար, և հիւր զնկ կանոնաւոր ու վերակազմեալ աշխատութեան մը:

Փիւղասնտեսական. — Նպատակը և ցանկութիւնը այսպէս կարեւոր ծրագիր մը իրականացնելու բաւական չըլլալով, ես քանիցս առիթ ունեցայ ծանրանալ թէ գիւղատնտեսական սկզբունքներու ներշնչման համար անհրաժեշտ էր որ Ընկերութիւնն ի ձեռին ունենար գիւղատնտեսական զիտակեաց տարերքները զորո կարելի ըլլայ աշակերտաց տալ և կանոնաւոր դասաւանդութեան մը ստաբիլայ ընել: Տեսական Փիւղատնտեսութիւնը արդիւնաւոր ընելու համար անհրաժեշտ է և անոր միացնել գործնականը:

Մեր գիւղացիք—մեծ թէ փոքր—հողագործներ են, բայց եթէ մէկը գործնական չաճ մը արտադրող խորհուրդ մը տայ, դժուար թէ անոնք անոր հետեւին: Ասոր պաշտօնաբար չունին և հետեւաբար մնացածը զուտ խօսքեր կ'ըլլան: Ուրիշ է երբ աչքովն տեսնեն և չօգտփելի կերպով անոր օգուտը հաստատեն: Սակայն սկսելով զայն դպրոցէն, ուսանողական զբասեղաններէն, զիտութեան և կրթութեան միւս ճիւղերու նման, մենք մանուկ աշակերտութիւնը կը պարտադրենք գիւղատնտեսական ծանօթութեանց ևս նոյն սկզբունքներովը, ինչպէս են միւս առարկաները, և ատով մենք կ'ապահովենք անոր մէջ զիտութեան նոր պաշար մը, որուն կիրառումն ան անշուշտ պիտի աշխատի, ինչպէս պիտի աշխատի իրագործել իր ուսած միւս բաները — գրելը, կարգալը ևն. — բնականաբար իրեն տեղին և հանգամանքներուն չափով:

Շատ աւելի զիւրին և արմատական պիտի ըլլայ այս կերպով սկսել գիւղատնտեսական ծանօթութեանց տարածումն, որուն ևս անմիջապէս կարելի է կցել ևս գործնականը—ինչ որ դասին մէկ ճիւղը դառնալով աւելի պարտաւորել

և սուպերիւր կ'ըլլայ աշակերտաց համար—յան նիւակումնիս զոս ևս մասնաւոր գիւղասնտեսական հաստատութիւն մը որմէ սակաւթիւր պիտի օգտուին և համայնական օգտակարութիւն մը պիտի չունենայ:

Միացեալի գիւղատնտեսական ծրագրին առաւելութիւնը պէտք է ըլլայ ոչ թէ քանի մը գիւղատնտես-մասնագէտ հասցնել որքան շատ աւելի կարեւոր և օգտակար՝ անոր ճաշակը, պէտք և անհրաժեշտութիւնը ճանչցնել իր դպրոցաց միջոցաւ ժողովրդեան, և այդու ուսուցման միւս նիւթերու կարգին դայն ևս ընդհանրացնել:

Իրաւ է որ գիւղատնտեսական դասերու ամէն հետեւող երկրագործ չըլլար, ինչպէս բժիշկ, գիտնական և գրագէտ չեն ըլլար անպատճառ զիտութեանց և զբաղիտութեան հետեւողները, սակայն անփնտելիօրէն նոր ստաբիլայի մը, զիտութեան մը ճաշակը կ'արթնցնեն մեր ժողովրդեան մէջ, որ մեծամասնութեամբ հողագործ ըլլալով հանդերձ՝ անոր զիտութենէն զուրկ մնացած, անոր գործնականը զօրացնող տեսակներն գաղափարը չունին:

Ուստի ատոր համար, ինչպէս առաջ ալ կրկնած եմ, ուրիշ ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է անյետաձգելիօրէն պատրաստել տալ գիւղատնտեսական նախնական զիտութեանց դասագրքեր, քանի մը աստիճաններով, և զանոնք անմիջական կերպով արամադրելի ընել մեզ կիրառութեան համար:

Մէկզի թողլով ուսուցիչի բացատրութիւններ և մեծ մեծ բէքլամներ, որ թիրեւս իրենց օգուտը ունենան ժողովուրդին արամադրութեան տեսակէտէն — բարբոթին անօգուտ գործնականին մէջ — մեզ կը մնայ առեւ ինչ սկսիլ նիւեկ, փոխիւ ևս փոխիւնեւրեկ, կանոնաւոր և զբական արդիւնքի մը համեմու համար:

Այն ինչ որ պիտի կրնանք մեր դպրոցաց միջոցաւ գիւրու և տեսական կերպով ընել, եթէ թողունք որ մեր աշակերտներն ալ մեծնան և չօգտուինք անոնց մանկատի և սպաւորող ուղեղներէն՝ ուսուցչաց և ուսանողաց համար միանգամայն զիւրահակնալի և մատչելի գիւղատնտեսական դասագրքերով հողագործական զիտութիւնները սիրելի դարձնել անոնց — վաղուայ գործնականին առաջին և զժուար քայլը, վաղը անոնք ևս նոյն պիտի ըլլան և ընեն, ինչ որ իրենց հայրերը այսօր: Այսինքն ոչինչ գրեթէ:

Դ Պ Ր Յ Ա Կ Ա Ն Շ Ր Զ Ա Ն 1910 — 1911

Ընդհանուր տեսութիւն. — Այն ամէն տեղեր, ուր Միացեալ Ընկերութիւնը վարժարաններ ունին, հակառակ մեծ մասամբ տղիտութենէ բղխած խայնաբաններու, ժողովուրդը տակաւ բմբունել կ'սկսի Միացեալին կրթական և բուսաբուսութեան ջանքերուն փրկաբար դերը: Եւ ինչ որ ի սկզբան բաւական խորթ կը թուէր իրենց—թէ տեղացիք ու է միջամտութիւն չպիտի ունենային դպրոցին վերաբերող գործոց, այժմ փորձով կը տեսնեն ատոր օգտակարութիւնը: Շատ տեղեր

խակ պատահած է որ ինձմէ խնդրած են ստանձնել իրենց վարժարանին վարչութիւնը, լոկ որպէս զի վարժարանին ազատի խաղալիք ըլլալէ իրենց ներքին երկպառակութեանց և անպատեհ միջամտութեանց:

Անշուշտ ասիկա չի նշանակեր որ մեր գործին դէմ դժուարութիւնք չեն մնացած այլ եւս: Դեռ երկար հարկ կ'ըլլայ աշխատիլ Գաւառական կրթական գործը անկախ և կանոնաւոր հիման մը վրայ դնելու համար, ու նոր սերունդն է, այսինքն մեր դպրոցներէն ելլող սերունդը. որ պիտի դիւրացնէ այդ դժուար և ապերախտ գործը:

Եթէ առհասարակ միշտ զիւրին պիտի չըլլայ, ամէն գործոց վրայ, լիակատար հասկացողութեան մը գալ տեղական մարմնոց հետ, երբ մանաւանդ իրենց տգիտութեան խառնուին նաև տեղական և քաղաքական կուսակցութեանց կիրքն ու էնթրիքները՝ ինչպէս այս տարի Հաճըն Սրբանոցին ծանօթ խնդրովը, այսուամենայնիւ եթէ գտնուին տեղեր բանխաց, լուրջ և կրթատէր Առաջնորդներ կամ Առաջնորդական Փոխանորդներ, մեր գործը աւելի թեթեւ կ'ըլլայ: Յաճախ կամ երբէք, հնար չէ տեղական կիրքերը լիովին հաշտեցնել մեր կրթական պահանջներուն հետ, ինչպէս որ դժուար է միշտ զիրենք միաբանեցնել զպրօքն շուրջը, բայց երբ դէմընիս կ'ունենանք ոչ թէ բանէ գործէ չի հասկցող և իրարու ընդդիմամարտ ուժեր՝ այլ տեղական ազգայնութիւնը ներկայացնող միակ անձնաւորութիւն մը, որպիսին է Առաջնորդը, անոր հետ հասկացողութիւն դիւրին է:

Շատ տեղեր, ուր չկան ազգային հեղինակաւոր ներկայացուցիչներ, և կամ գոնուամենայն իրենց արժանի բարձրութեանը վրայ չեն, ոչ միայն մենք չենք կրնար մեր ուզածը գլուխ բերել ի շահ իրենց կրթական գործին, այլ և ինչ որ պէտք է ընել սկսուածը չի բանդելու համար՝ հարկ կ'ըլլայ որ մենք ընենք: Եւ կը վստահացնեմ որ ասիկա զիւրին աշխատութիւն մը չէ: Ամէնքը առանձնապէս համաձայն են մեզի հետ, բայց կարելի չըլլար այդ առանձինները ի մի բերել:

Եթէ Առաջնորդներու անձնաւորութիւնը մեր վարժարանաց յարաբերական, տեղացեաց հետ խնդրոց և ի մի բան արտաքին կանոնաւորութեան կարեւոր ազդակը կը համարինք, վարժարանական ներքին կարգապահութիւնը, զաստիարակական և կրթական ջանքերուն արդիւնաւորութիւնը եւս անտարակուսիօրէն կապուած կը մնան Տնօրէն-Դասատուներուն, անոնց նկարագրին, վարչական կարողութեան և ջանասիրութեան:

Տնօրէն-Դասատուք իրենց չրջանակին մէջ ըլլալով Ընկերութեան վարչական ներկայացուցիչը և զլիակար ուսուցիչը, իրենց ազդեցութիւնը շատ մեծ է վարժարանաց ներքին կանոնաւորութեան տեսակէտէն: Իրենց պաշտօնը—պարտաւորութիւնքն ու իրաւասութիւնքը—մանրամասնօրէն գծուած են Վարժարանական առժամայն ներքին կանոնագրին մէջ:

Իրենց զիրքն ու կարեւորութիւնը՝ յայտ տեղացեաց, պաշտօնակիցներու և աշակերտութեան՝ մենք կարելի եղածին չափ բարձրացնելով, իրենց հեղինակութիւնը յարգելի ընծայելով, միանգամայն մենք ամէն խտութեամբ պատուախանստու կացուցած ենք զիրենք իրենց պաշտօնին վերաբերող գործունէութեան

հետեւանքներուն, բնականաբար չի զազրելով ամենամօտիկ հակողութիւն մը կատարելէ և ուշադիր քննիքով մը ենթարկելէ իրենց ամէն գործողութիւնքը:

Վարժարանք. — 1. Ղարս Պագարի Վարժարանը. Աշակերտաց Հայերէնը շատ երեսի վրայ մնացած էր, ինչ որ բնական է թէ դասագիրքերու գործածութիւնը անօգուտ դարձնէր: Մասնաւոր ջանք տարուեցաւ ազգային լեզուի զարգացումին թէ՛ տեսական և թէ՛ գործնական, և արդիւնքը որքան հնարաւոր կրնար ըլլալ տարւոյ մը մէջ և այսպիսի պայմանաց ներքեւ, գոհացուցիչ կրնայ համարուիլ:

Ազգկանց մասը անցեալ չրջանին կազն ի կազը ընթացաւ: Տեղացիներու անիրաւ միջամտութեամբ նախկին վարժուչին հեռացուցուած էր. զիւրին չեղաւ անմիջապէս փոխարինել զինք: Տեղական վարժուչի մը հազիւ քսանի մը ամիս պաշտօնավարած, ամուսնացաւ և զպրօքը երեսի վրայ թողուց: Ի վերջոյ, զպրօքը չի ցրուելու համար միայն, ուրիշ տեղացի վարժուչիով մը շարունակուեցաւ մինչև տարեվերջը:

Աշակերտուչիքը փոքր էին, ուսուցումը տկար. որով և ներկայ չրջանին պիտի կարենանք միայն ճիշդ եղրակացութեան մը յանդիլ:

ՔԵՍԱՊԻ ՎԱՐՇԱՐԱՆԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՇԻՆԵՐԸ

Փորձեր ըրինք տեղւոյն փոքրաթիւ Բողոքականաց նետ՝ որ անուանական ազգկանց դպրոց մ'ունէին՝ դպրոցական միութիւն մը հաստատելու, այսինքն մասնաւոր նպաստի մը փոխարէն ընդունիլ իրենց աշակերտութիւնը, բայց ինչո՞րք՝ հակառակ Պատուելիին համամտութեան՝ որքան իմացայ, նետեանք մը չունեցաւ Բողոքականաց Մարաշ գումարած տարեկան միութեան մէջ տրուած որոշումին նետեանքովն որով կը գատուարտուէր և վնասակար կը համարուէին Մայր-Համայնքին նա կրթական համերաշխութեան փորձերը:

Ի վերջոյ Պատուելիէն նամակ մ'առի, որով միութեան անցաջողութիւնը պարզելով՝ կը խնդրէր այնուամենայնիւ երեսէ չի ձգել իրենց աշակերտութիւնը, զի այլ եւս դպրոց պիտի չունենային... Աւելի լաւ համարուած էր անվարժարան թողուլ զիրենք, քան համաձայնիլ համերաշխութեան:

Բնական է որ մեր կողմէն որ և է արգելք մ'եղած չըլլալով, անխորթէն անոնցմէ և տեղւոյն Լատինաց վարժարանը դնացող աշակերտ ու աշակերտութիւնը եւս մեզի կուգան, մեծապէս ստուարացնելով ուսանողութեան թիւը:

2. Բիւսապի վարժարան. — Հոն ժողովուրդը չի միջամտեր դպրոցի գործերուն, բայց ասիկա անտարբերութեան հասնելու աստիճան, այնպէս որ զվնասուոր դժուարութիւնը պէտք եղած ատեն զիրենք գործի մղին է: Կ'ուզին որ ամէն բան կատարուի և զուրի գայ առանց իրենց միջամտութեան և առանց իրենցմէ ամենափոքր գոհողութեան:

Բարձրագոյն կարգերու մէջ Հայերէնն ու Թուրքերէնը բաւական յառաջացած են: Տեղական հնչումին նետեանքով թէև ընդհանուր թոթովութիւն մը կը նըշմարտի, այսու ամենայնիւ յուսալի է որ ժամանակին նետ կարելի ըլլայ տեղական աղաւաղեալ Հայերէնն՝ ի սպաս անհասկնալի՝ փոխել աշխարհաբար Հայերէնի:

Աշակերտները շատ ընդունակ են: 1911—12 շրջանին վերջը ընթացաւարտից կարգ մը պիտի ունենանք, որ մեր գործին մէջ մեզի մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ: Դպրոցը իր կանոնաւորութեամբը՝ Այեքսանտրէթիէն սկսեալ, մեծ համբաւ մը ստացած է և շրջակայքիններու՝ ընդհանրապէս ազէս, անխնամ և երեսի վրայ ձգուած՝ նախանձը կը չարժէ:

Ասիկա պէտք չէ ննջազրէ մեր Բէսապի վարժարանաց կատարելութիւնը — օ՛հ ասիկէ դեռ նետու ենք, այլ Լ'նկերութեան բրած վանքերուն շօշափելի արդիւնքը:

Բէսապի դպրոցական կանոնաւորութիւնը շատ օգտակար պիտի ըլլայ շրջակայ ցիրուցան և մտցուած նայութեան վերածնութեան տեսակէտով: Ամէն կիրպիլով զանց առնուած այդ ափ մը Հայութիւնը, շատ տեղ լեղուն իսկ կորսնցուցած և արարախօս, և Լատին այլասերիչներու ձեռքին տակ օտարանալու և կորուսելու վտանգին տակ, Բէսապէն հասնելիք նոր սերունդին շունչին տակ մասամբ մը պիտի կրնայ ուշաբերիլ:

Մեր դպրոցները հետզհետէ կանոնաւորուելուն նետ, տեղւոյն Բողոքական վարժարանները յաճախող աշակերտները մեզի կուգան երկուս: Եւ եթէ այսպէս կրթայ՝ յառաջիկային մենք տեղի նեղութիւն պիտի ունենանք:

ՄԱՐՇԱԿԱՆ ՎԱՐՇԱՐԱՆԻ ՌԻՍՈՒՑԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

3. Ուլնիոյ Տեօրհնութիւնը. — Կիլիկիան շրջանակին ամէնէն շատ գիւղային վարժարաններ ունեցող Տեօրէնութիւնն է:

1910—11 վերջացող շրջանին Չէլիժուտի Կեղրնականի Բարձրագոյն կարգը ընթացաւարտ եղաւ: Հետզհետէ հասնող ընթացաւարտները իրարմէ ազէկ պիտի ըլլան, ըստ որում արդի վերին կարգերու բովանդակ կրթութիւնը Մրացեալին գործը չէ: Այս առաջին արդիւնքը որքան ալ դեռ անզոհացուցիչ՝ այնուամենայնիւ տիրող ուսուցչական սովին մէջ օգտակար եղաւ:

4. Հանքն. — Վերջացող շրջանին բարձրագոյն կարգն ընթացաւարտ չկաւ ըստ որում Երզ կարգը կը պակսէր արդէն և աշակերտութիւնը ձերմ փափաք ունէր տարի մ'եւս շարունակել ներկայ շրջանին վերջը միայն անոնք ընթացաւարտ պիտի ըլլան, համեմատաբար շատ աւելի գոհացուցիչ պայմաններու ներքեւ բաղադրամամը Կիլիկիոյ ազգային վարժարանաց, և իրապէս օրհանման ուժ մը և անվակիցներ պիտի ունենանք, անհամեմատ աւելի ազէկ եւ կրթուած, քան անոնք, զորս ստիպուած ենք պահել իբր ուսուցիչ և որոնք իրենց զարգացմամբ և նկարագրովը նախանձելի օչինչ ունին:

Դպրոցական գործը լաւ հիման մը վրայ կը գտնուի: Տեօրէնութիւնը խանդավառ նուիրում մ'ունի գործին, բայց ինչ որ ուրախատիթ է, ժողովուրդն ալ

սկսած է գնահատել Ընկերութեան ջանքերն և իր անակցութիւնը չի խնայեր ի հարկին: Այս ամառ հոն գտնուած ատենս, երբ առիթ ունեցայ տեղւոյն ընդ-գիտմարտ կողմերուն հետ տեսնուիլ, նկատեցի որ հասարակէս գո՛ւ էին մեր գպրոցներէն, ուստի սիրով զիջան գպրոցը հանդիստ թողու խնդրանքիս:

Վերջացող շրջանին մէջ, Հաճո՞րի շրջանակին ննթակայ երկու նոր վարժարաններ ևւս ունեցանք—Ճէքէ՛ վարժուհիով մը կառավարուած և Շար-Տէրէ՛ վարժուհիով մ'և ուսուցիչով մը, երկու վարժարաններն ալ մատակարարուած Հ. Բ. Ը. Միութեան նպաստով:

ՀԱՃՐԻ ԿԵԳՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՇԱՐԱՆԻ Ա. ԵՒ Բ. ԿԱՐԳԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Վիճակագրական. — 1910—11 գպրոցական շրջանին Ընկերութիւնը այս չորս շրջանակներուն մէջ— Ռւնիա, Հաճո՞ր, Ղարս-Պաղար և Քէսապ — ունէր 23 վարժարան, 2ը աղջկանց (Ղարս և Քէսապ), 56 պաշտօնեաներով որոնցմէ վեցը վարժուհի, և 2060 աշակերտներով, 199ը աղջիկ և 15ը օտարազգի — Թուրք, Քիւրտ և Յոյն:

Ասոնցմէ դուրս է Ամառնային Վարժապետանոցը, որուն հետեւեցան Միաց-կայի ուսուցիչներէն 16ը:

Տարեկան ծախքը եղած է, թոչալը՝ 107331¹/₄ դր.՝ Չանազանք՝ 10166¹/₄ և Ամառնային Վարժապետանոցներ՝ 8620¹/₂ դր.: Ընդամէնը 126118 դր.:

ՇԱՐ-ՏԵՐԵԻ ՎԱՐՇԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Գիւղասնտական Գաղբնրացի. — Անցեալ շրջանին մէջ զժրագրար կա-րեւոր քայլ մը չի կրցինք առնել և յատաճիկային ըլլալիքներն ևւս համեմատա-րան գո՛հացուցիչ պիտի ըլլան միայն, ցորչափ այդ կարեւոր գասընթացքը աւան-դող կանոնաւոր ուժեր չունենանք:

Ամառ. Վարժապետանոցը այս տեսակէտով բաւական ծառայութիւն մը պիտի կրնայ մատուցանել, բայց ոչ լիակատար: Այնուամենայնիւ սկզբնաւորու-թիւնը, որ ներկայ շրջանին մէջ կ'ըլլայ, ապագային տեսակէտով նշանակալից և յուսաատու է: Աստով Ընկերութիւնը սկիզբը կը գնէ գպրոցներուն մէջ նոր ուսուց-ման մը, նոր նիւթի մը, որ թէև ամէն սկզբնաւորութեանց պէս սնկատար և թերի պիտի ըլլայ, բայց հեղհեղէ ու համող նոր ուժերու և աշակերտաց ըմ-բռնումին ու զարգացման հետ պիտի կրնայ կատարելագործուիլ և զբաղան ար-դիւնքներ ընծայել:

Գործին յուսահատական կողմը Գիւղասնտես անակիցներ չունենալիս և կամ աւելի ճիշդ չգտնելիս է: Գիւղասնտեսութեան մասնագէտներ չեն զիջա-նիր գաւառական հետաւոր անկիւններ այդ գիտութիւնը տարածելու և ընդհան-րացնելու այնքան ասպեպիտ որքան օգտալատ գործին նուիրուելու: Գործին մէջ

հրատարակելու կը պահանջուի, թէ շահ կամ անձնուիրութիւն, չգիտեմ, սակայն իրողութիւնն այն է որ այդ մասին մեր արամազրեղի ուժերը շատ աղքատիկ են:

Պաւստոսյ անուպահով վիճակը և յարատեւ անստուգութիւնը նմանապէս, ուղեւորութեանց և գիւղական-դաշտային կեանքին հետ կապ ունեցող այս պարսպմունքը շատ հաճելի չեն կացուցաներ արդարեւ: Միւս կողմէն, բռնապետութեան ժամանակներէն արտասահման հայաժական երիտասարդներէն այն փոքրաթիւ մասն եւս, որ հետամուտ եղած է գիւղատնտեսական գիտութեանց, բացի վերոյիշեալ պատճառներէն՝ ղրնուորագրութեան պատճառաւ ալ չուզեր երկիր վերադառնալ, երբ անդին այդ արհեստով կրնայ խաղաղ և շահաւէտ պայմաններու տակ աշխատիլ միշտ:

Փափաքելի է որ յար և նման Վանայ Վարժապետանոցին, որ ընդ՝ ուսուցիչ-դաստիարակներ պիտի հասցնէ, հնար ըլլար և Կիլիկիոյ մէջ—որ երկրագործութեան տեսակէտէն Փոքր-Ասիոյ ամէնէն կարեւոր տեղերէն մէկն է—հաստատուել Պիւղատնտեսական վարժարան մը—“Ecole Pratique d'Agriculture” ներուծրագրով—ուրիշ կարենալին ելլել և՛ վարժ հողագործներ և՛ գիւղատնտեսութեան դասախօսներ:

Դպրոցական շէնքերը. — Ոչ նուազ կարեւոր խնդիր մ'ալ մեր վարժարանաց շէնքերուն խնդիրն է: Տեղեր կան ուր ոչ միայն շէնքերը կանոնաւոր, առողջապահիկ և յարմար չեն՝ այլ և անբաւական հետադիմ շտապող աշակերտութեան համար:

Ձի տեսած կարելի չէ դադար մը կազմել այն խեղճուկ, մուժ և խոնու խորշերուն վրայ որոնք գիւղերու մէջ կոչուած են ծառայելու դպրոցական շինութեանց տեղ:

Շարունակել այդ պայմանաց մէջ դպրոցը, պիտի ըլլար դատապարտել ազատ օդին և լոյսին վարժուած գիւղական մանկութիւնը անօգուտ չարարանքի մը: Մէկ քանին այդ դպրոցներէն ցերեկին խի ճրագ չի վստած հնար չէ տեսնել: Յատակը հող է, խոնաւ և աղտոտ:

Ստիպուեցանք դպրոցներն գոցելու, սպառնալիքի երկիւղով պարտաւորցնելու համար տեղացիները նոր շէնքերու շինութեան, երկու յարկի վրայ, տախտակամածով, պատահանով և նստարաններով:

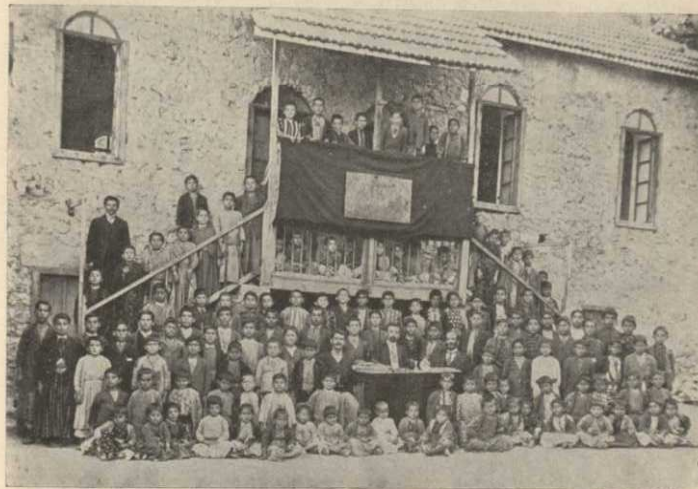
Անցեալ շրջանին, հուսկ ուրեմն, դպրոցական շէնքերու շինութեանց ձեռնարկեցին՝ գիւղերէն Փոնուզ, Կապան և Շիվիլի: Քիրէճ նորէն իրարու մէջ անմիաբան՝ բան չըրին, որով ներկայ շրջանին դպրոցը չի բացուեցաւ, մինչև որ քիչ շատ յարմար շէնք մը չի տրամադրեցին:

Հաճոյն Կեղրնականը՝ քառապարկ, որուն Ա. Բ. և Գ. յարկերը միայն գործածելի, վերջապէս լրացաւ: Բայց դժբաղդարար օրընտօրէ շտապող աշակերտաց համեմատութեամբ ան ալ դեռ չի սկսած՝ կը սկսի փոքր դալ: Այս շինութեան երեսէն Հաճոյն Աղզ. իշխանութիւնը մօտ 200 ոսկի պարտքի տակ մնացած է:

Քէսապի մէջ Աղջկանց վարժարանին շէնքը գրեթէ լրացած է: Կը մնայ միայն արտաքին ծփը, ինչպէս և մանչոց բաժինը: Բարեգործական Միութեանէն

ստացուած նպատովը պիտի ձեռնարկուի գրասեղաններուն շինութեան, բակին շրջապատ քաշելու և մնացած պահանջներուն: Այս դպրոցը սեպտեմբերին պիտի գործուի Ընդ՝. Միութեան անունին: Ինչպէս գիտէք բացի Ընդ՝. Բարեգործականէն, Միս Չէմպլըս ևս 140 ոսկի օգնութիւն մ'ըրաւ ստոր:

Քէսապի մէջ ալ, որպէս Ղարս և Զէթուն, դպրոցական շէնքերը երթալով անբաւական կը դառնան շտապող աշակերտաց համեմատութեամբ:

Քէսապի ՈՒՍՈՒՑԱԿԱՆ ՄԱՐԾԻՆ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Օտար վարժարանները՝ որոնք ցարդ Կիլիկիոյ մէջ կրթութեան մենաշնորհ պահած էին՝ ի վնաս տոհմային զարգացման, ամէնէն շատ աշակերտ ունէին, բայց մեր վարժարանաց կանոնաւոր յատազգիմութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ նոն յաճախողները հետզհետէ մեր դպրոցները գան: Մեր դպրոցները ներկայ վիճակին մէջ խի, անոնցմէ շատ աղէկ են և կրթութիւնը աւելի դրական է և գործնական:

Ատիկա նուազ մտահոգութիւն մը չէ: Ի՞նչ ընել ղիմող աշակերտաց համար, երբ շէնքերը բաւական պիտի չի գան, ենթադրելով որ կարողանանք նոյն խի բաւականաչափ ուսուցիչներ հասցնելու:

Աշակերտաց այս յաւելումը աւելի պիտի շեշտուէր, եթէ կարգ մը տեղեր տեղական նպատատալու համար մուշի գրամ չի գանձէին: Որովհետեւ շատ ծնողք-

ներ նախամեծար կը համարին դեռ—ըլլալով նոյն խակ ունեւոր, տղաքնին զպրոց չլրկել տարեկան քանի մը զըջ. մուտքի կամ գիրքի գրամ չտալու համար:

Այսու ամենայնիւ, եթէ թողունք չէնքերու անբաւականութիւնը, աշակերտաց յարածուն վիճակը պատճառ պիտի ըլլայ որ յառաջիկային մէջ Լնկերութեան պիւտճէն՝ ուսուցչաց յաւելումով՝ նոր անձում մ'ունենայ, որմէ բոլորովին խոյս ապ հնար պիտի չըլլայ: Ինչպէս մերժել եկող արժանաւորները:

Ուսուցչական խնդիրները. — Ուսուցչական ժողովները. — Ներքին Կանոնադրութեան արամադրութեան համաձայն, վերջացող շրջանին մէջ Տնօրինական շրջանակները անխափան ունեցան իրենց այդ ժողովները: Բնական է թէ Ուսուցչական ժողովները առանց վարչական հանգամանք մ'ունենալով՝ այլ լոկ խորհրդակցական ըլլալով, և այս եւս միակայն դպրոցական եւ մանկավարժական խնդրոց չուրջ, անոնք կը ծառայեն աւելի զազախարաց չիւմի, փոխադարձ հասկացողութեան և կրթական գործին բարւոք իրագործումի միջոցներուն որուման, ու իրենց ցանկութիւնները չեն կրնար գործադրուիլ ցորչափ Տնօրիններէն իւրացուցուած չառաջարկուն մեղ:

Այս կերպով Ուսուցչ. ժողովներու ձեռամբ մեծապար և անօգուտ ձեռնարկութեանց առաջօր անուելով հանդերձ—որոնք յաճախ անմեղ երեւոյթներով առաջ կուգան՝ Վարչութիւնը լայնօրէն կ'օգտուի նաև ուսուցչաց փորձառութենէն բոլոր նպատակայարմար թեւադրութիւններէն:

Ուսուցչ. ժողովները այն մասնաւոր օգուտն եւս ունին, որ ուսուցչաց մէջ ծագող անհամաձայնութիւնքն և այլ խնդիրները դեռ իրենց սկզբին ու տաք չեղած միջոցին՝ ամէնուն խորհրդակցութեան առարկայ դառնալով, առանց արժանապատուութեան խնդիր յարուցուելու կրնան կարգադրուիլ և զպրոցը ներքին երկպառակութենէ՛ գերծ պահել՝ հնար եղածին չափ անշուշտ:

Ուսուցչ. ժողովները միանգամայն զպրոց մըն են խակ ուսուցչաց համար, որ փորձ Տնօրինները երբեմնակի վիճարանութիւններով և գծնփէրանաներով կը քրքրեն, կը բացատրեն և կը լուսարանեն կրթական և դաստիարակչական գործոց շուրջ մեծ հեղինակութիւններէ արտայայտուած միտքերն ու մեթոտները:

Տեղական նպաստ. — Գաւառացիները երկար տարիներ վարժուած Միացահայէն ձրի վարժարաններ ունենալու, բնական է որ դժուարանային իրենց կողմէն եւս գումար մը յատկացնելու զազախարին և առաջարկին, ինչպէս որ կը զփկամակին երբ իրենց զաւակաց գրքերուն արժէքը կը պահանջուի իրենցմէ: Այսու ամենայնիւ այդ միևնոյն տեղացիները, երբ իրենց զաւակները օտար և Միսինարական հաստատութիւններն ու վարժարանները կը զրկեն, կրէք չեն արանջար և անմուռնջ կը վճարեն անոնց պահանջած թոշակը, այլապէս աւելի ծանր և մեծագումար, քան ինչ որ մեզի չպիտի տային:

Ասկիւ գաւառացւոց անպարտաճանաչութեան ոգին ճնամ է, և որ չնշտուած է ապա, ազգին իրենց հանդէպ՝ դժբաղդ պարագային մէջ՝ ցոյց տուած զրական—ըսենք զրամական աջակցութիւնէն և վերաբերումէն: Ասկիւ հետեւանքն է նպատակ ողորմութեան ձեւին սակ մատակարարութեան ապականիչ

ազդեցութեան, որուն դէմ կռուիլը այժմ սրբազան պարտականութիւն մը պէտք է համարել:

Նոր բացուելիք զպրոցաց համար տեղական նպատակն պահանջը աւելի զիւրին է կարգադրել, ըստ որում իրենց համար մեր աջակցութիւնն ունենալու ուրիշ ճար չեն տեսներ, և ընդունելով ու տալով կը վարժուին: Աւելի դժուարը արդէն բացուած տեղերուն համար է, մանաւանդ Ուլնիոյ շրջանակը, որ ցարդ ստրկած է քաշելը քան տալը:

ՋԵՅՅՈՒՆԻ ՈՒՍՈՒՑԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Անցեալ շրջանին մէջ ընդամէնը 9617¹/₂ զըջ. միայն կարելի եղաւ ստանալ տեղացիներէն—Հաճըն 3240 զըջ. Ղարս-Պազար 3240 զըջ. Բէսասպ 3137¹/₂ զըջ. (Փոզայի նուէրովը միայն):

Ներկայ շրջանին համեմատաբար շատ աւելի պիտի առնենք, ինչպէս և գրեմական վաճառումներէն, որուն հասոյթը անցեալ շրջանին եղաւ միայն 3040 զըջ. — Հաճըն 1186 զըջ. Ուլնիա 452 զըջ. Ղարս 357 զըջ. և Բէսասպ 935 զըջ: Տեղական ժողովուրդը պէտք է վարժեցնել՝ յամբօրէն և առանց շատ զգալի ընենու որ չի խրախնի իրենց պարտականութեանը զիտակցութեան: Տեղացիք շատ լսեղ՝ ուր եկեղեցապատական եկամուտներ չունին՝ մեզի տալիք նպատակն հայ-

թայթելու համար մուսթի գրամ կը հաւաքեն աշակերտներէն : Այս պարագան շատ գծուարութիւն կը յարուցանէ զպրոցական վարչութեանց մէջ :

Լեզուի խնդիրները. — Հայերէնի վարժութեան խնդիրը, զգրագրարար դեռ կը մնայ ամենակարեւոր պահանջներէն մէկը Կիրիկեան ազգային վարժարանաց : Բարեբաղդարար մեր հաստատութիւնները այդ էական պէտքին գոհացման համար ամէնէն յատկապէս մնին : Ազգային լեզուն մեր զպրոցաց մէջ կանոնաւորարար յառաջ կ'երթայ, առանց վնասելու պետական լեզուին վարժութեան :

Ոչ-Միացեալ վարժարանաց մէջ տարբերութիւնը շատ քիչ զգալի է : Նոյն իսկ Մերսինի պէս տեղ մը, ուր գաղթական հայութեանէն կարեւոր մաս մը հայախոս է, զպրոցին մէջ Թուրքերէնը տիրող է և ուսուցիչները՝ մեծաւ մասամբ՝ այդ լեզուով կը խօսին :

Բողոքականները, որոնք Կիրիկիոյ կրթական մեծամեծ հաստատութիւններն ունէին ձեռքբերելն և երկեսու վարժապետներէն մեծ մասը իրենցմէ կ'առնէին, այդ տեսակէտով իսպառ բացասական արդիւնք մը տուած են և ի մասնաւորի վարժուչիները՝ մասնաւոր Հայերէնի մէջ՝ շատ յետադէմ են, թէ և անոնցմէ շատերը զօրէճական վկայականներ ունին : Բարեբաղդարար անոնք ալ սկսած են մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել Հայերէնի դասաւանդման :

Դպրոցներու սարեկան տեղադրութիւնը. — Կիրիկիոյ զանազան մասերուն կլիմայական տարբերութիւններն և տեղական պայմանները անհնար կ'ընեն զպրոցաց տեղադրութեան ամիսները միեւնոյն ընել : Կարտի մէջ ութը ամիս է առ առաւելն, Չէթուրի մէջ 8 1/2-9 ամիս, Հաճըն ու Քէտայ՝ մօտ 10 ամիս : Կարս-Պազարը որուն բնակիչներէն մեծ մասը գրեթէ են—Մարաշէ և Հաճընէ — Մայիս գարուն տեղերնին կ'երթան և տեղացիք ալ լեռները կ'ելլեն ու Հոկտեմբերէն առաջ չեն գար : Լեռնազնացութեան պարագան աւելի չեւտուած է զիւղերու մէջ : Ծառ տեղ ինչպէս Փոնուզը՝ վեց ամիսէն աւելի զպրոց չենք կրնար ունենալ, և այս վիճակը զպրոցական աշխատութեանց տեսակէտով պարզապէս յուսահատական է : Հայաստանի կողմերը, ամառը բացուելուն, տղայք դուրս կը տարուին երկրագործական աշխատութեանց պարապեցնելու համար, բան մ'որուն առաջքը կամաց կամաց թերեւս կրնայ առնուիլ : Հոս տեղերը թէ՛ այդ պարագան կայ և թէ՛ ամբողջ զիւղին լեռ կլկլու խնդիրը, որ զիւրաւ դարմանուողներէն չէ : Նոր վարժարանաց մէջ մենք տեղադրութեան խնդիրն ալ տեղացւոց հետ բանակցութեան պայմաններէն մէկը կ'ընենք, բայց սպարդիւն յաճախ : Թերեւս ժամանակը և նոր համող սերունդը կարենան զիւղական վարժարանաց այս կարեւոր թերին՝ զէթ մասամբ մը՝ դարմանել :

Աւակիրաց առողջութիւնը. — Գաւառաց մէջ կարգ մը տարափոխիկ վտանգաւոր հիւանդութիւններ կան, որք ժամանակին հետ տեղական և տեւական հանգամանք մը ստացած են, և որոնց ակամայ զոհերը կ'ըլլան ու կը մնան անոնց անմեղուկ զաւակները :

Սպասել որ անոնց ծնողքները խելք ունենան իրենց իսկ ձեռամբ իրենց հարազատներուն պատճառած ցաւերը տեսնել և անոնց զէմը առնել աշխատիլ :

ընդունայն յոյս մը պիտի ըլլար : Իսկ այս վիճակին դէմ անտարբեր մնալը, պիտի ըլլար այդ սպանիչ ցաւերուն յաւերժացման պատճառը դառնալ :

Քանիցս տեղական բժշկիները հրաւիրեցինք քննել աղաքը, ըրին, բայց չարունակել չեն ուզեր, իրենց համար վճար չեղած ատեն մասնաւոր պարտաւորութիւն մը չի համարենուն : Եւ յետոյ մի միայն նայլը բաւական չէ : Եթէ լոկ հիւանդներն ճանչնալ և ջոկելու գործն ըլլար՝ բժշկի ալ պէտք չէինք ունենար, կարեւոր անոնց դարմանումի խնդիրն է, և ասիկա ալ առանց մասնաւոր զոհողութեան չըլլար :

Հ. Բ. Ընդհ. Միութիւնը այցելու բժիշկ մը որոշած է զրկել այս կողմերը վեց ամսուան համար, մօտ 200 անգ. ոսկիի ծախքով : Այդպիսի բժիշկ մը աւելի զարդ պիտի ըլլայ, քան իրական օգուտ : Քանի մ'օր մէկ տեղ կամ զիւր մը մնալ ինչ արժէք կրնայ ունենալ :

Եւ յետոյ ամէնէն կարեւոր կեդրոններն ալ բժիշկներ կան, խնդիրն անոնցմէ օգտուիլն է, և անոնք աւելի օգտակար կրնան ըլլալ իրենց տեւական յատկութեամբը, քան այցելու բժիշկ մը իր թոռուցիկ հանգամանքովը :

Աւելի աղէկ պիտի ըլլար նախ՝ մեր ամէնէն կարեւոր կեդրոններուն մէջ պզտիկ դեղարան մ'ունենալ ամէնէն անհրաժեշտ դեղերով, և ապա բանակցիլ տեղական բժիշկներու հետ, որոշ ամսականով մը—1-2 ոսկի առ առաւելն—պարտաւորցնելով զիրենք՝ որպէսզի բացի պարբերական ընդհանուր զննութիւններէ՝ ամէն անգամ որ իրենց զիմում ըլլուի Դպրոցական վարչութեանէն, նային հիւանդ աշակերտներն և նոյն իսկ աղքատ ծնողքներն, որոնք բժիշկի վճարելու կամ զիւր մեղու կարող չեն : (*)

Նմանօրինակ կազմակերպութիւն մը օգտակար պիտի ըլլար նաև չրջակայ զիւղական վարժարանաց աշակերտներուն և ի հարկին ծնողքներուն, որոնք պիտի կրնան օգտուիլ թէ՛ դեղերէն և թէ՛ բժիշկէն : Ապա թէ ոչ աղոց առողջական վիճակը կարելի պիտի չըլլայ կանոնաւոր դարմանումի ենթարկել, և մէկին ցաւը պիտի կրնայ մինչև և իսկ առողջ ընկերներուն և ս վարակիլ :

(*) Ուրախ ենք յայտարարելու որ Տեղեկատիրս մամոյ յանձնուելու պահուն Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան Պատ. վարչութիւնը նամակով մը մեզ կը հարգողք մէ ընդունած է Կիրիկիոյ Տեսչի այս առաջարկը և արամաղբիկի գումարն ալ արդէն զրկած է իր նպատակին գործածելու համար :

Կ Ա Ր Ն Ո Յ Շ Ր Ջ Ա Ն Ա Կ Ի Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր Ը

Գ Պ Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն Շ Ր Ջ Ա Ն 1910 — 1911

Ներկայ դպրոցական տարելըջանին ունինք 21 մանչերու նախակրթարան և 9 հաս ալ աղջկանց, նաև 2 մանկապարտէզ ընդամենը 32 դպրոց: Աշակերտաց ընդհանուր թիւն է 3008, որոնց 2306ը մանչ են և 702ը աղջիկ: Այս 32 դպրոցներուն մէջ կը պաշտօնավարեն 63 ուսուցիչ և 28 վարժուհի:

Նոր դպրոցներ. — Նախորդ տարելըջանին մեր ունեցած վարժարաններուն վրայ հետեւեալներն աւելցան ներկայ տարելըջանին՝ Թէմրան, Ասաղբերդ, Ճրպլու Գիւղ, Հէրտիֆ, Բալու, Հաւաւ և Արթիւան, ամէնն ալ երկսեռ՝ բացի Արթիւանէ: Ուրեմն, ներկայ տարելըջանին Միացեալի հովանաւորութեան տակ աւտուեցան 13 վարժարաններ: Եթէ ասոնց վրայ աւելցնենք Քղի-Պատապալի և Խուբի երկսեռ վարժարաններն ու մանկապարտէզները և Խօշմաթի դպրոցը, որոնց վարչութիւնը նախորդ տարելըջանի վերջերք միայն յանձնուեցաւ Տեալութեանս և ներկայ տարելըջանին միայն վերականն նոր կարգադրութիւններով, կ'ունենանք 20 նոր դպրոցներ որ ներկայ տարելըջանին աւելցան: Կարճոյ չըլանակի Միացեալի վարժարանաց թիւը աւելի քան կրկնապատկուած է ուրեմն 1910—11 տարելըջանին:

Զարգացում. — Բոլոր այս վարժարանաց մէջ պաշտօնավարող ուսուցչաց թիւը զրիթէ եռապսակեցիկ և որակն ալ ըստ կարելոյն յարձրացուցինք, որով կարելի եղաւ աշակերտաց կարգերու դասաւորում, կանոնաւոր դասառութիւն՝ որչեպ ազանքու մէջ և որոշեալ թիւերով: Մանչերու դպրոցներն միայն օրինակ առնելով՝ Թէմրանի դպրոցը կը կառավարուէր նախապէս—մեզ փոխանցուած չըլանին նախորդող տարին — միակ դասատուի մը կողմէն. այսօր 100է աւելի աշակերտներով նոյն դպրոցը կը կառավարուի երեք փորձառու և կարող ուսուցիչներով:

Ասաղբերդ ունէր մէկ ուսուցիչ, այսօր ունի երեք. Հէրտիֆ մէկ՝ այսօր երեք, Բալու երկու՝ այսօր չորս, Արթիւան մէկ՝ այժմ երկու, Խուբս երկու՝ այժմ երեք, Քղի-Պատապա չորս՝ այժմ վեց և այլն: Նկատի ունենալով ուսուցչական կազմի այս բարեբեւեմը, քանակի և որակի տեսակէտներով միանգամայն, կրնամ վստահարար յայտարարել թէ սա նուազն կրկնապատկի աւելի զարգացում ունեցած են Միացեալի հովանաւորութեան տակ առնուած վարժարաններն ընդհանրապէս և կրցած են իրականացնել ճոխալոյն ծրագիր մը՝ կարգաւոր-

րուած դպրոցի մը մէջ: Այս արդիւնքը բացարձակապէս անկարելի պիտի ըլլար՝ եթէ իրենց վիճակին ձգուած ըլլային այս վարժարանները:

Տեղացիներու նպաստ. — Միացեալը այս դպրոցները իր հովանաւորութեան տակ առնելով՝ երբեք ձրիակերութեան չէ վարժեցուցած տեղացիներն, ինչպէս հետուէն զիտողներ կ'աւարկեն երբեմն, ընդհակառակն սա նուազն կրկնապատիկ զո՞ղութեանց զրոյցած է տեղացիներն: Այսպէս, Ասաղբերդիք տարեկան 20 լիւրայի պիւտծէով մը կը կառավարէին իրենց դպրոցը, այժմ Միացեալին կը վճարեն 68 ոսկիի նպաստ մը: Թէմրանցիք նոյնպէս 20 ոսկի տարեկապով ուսուցիչ մը կը պահէին, այժմ Միացեալի նպաստ կուտան 95 ոսկի: Խուբս կը վճարէր 60 ոսկի՝ այժմ 100, Հէրտիֆ 20՝ այժմ 50, Բալու իրը 45 ոսկի՝ այժմ 120, նոյնպէս ուրիշ տեղեր:

ՕՅՆԻԻ ՎԱՐՉԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Միացեալ Ընկերութեանց ստանձնած գերը Քղի-Բալու չըլանակաց մէջ կը կայանայ ոչ այնչափ այդ դպրոցներուն համար բրած իր գրամական զո՞ղութեանց՝ այլ յաւէտ անոնց մատակարարութեանը մէջ: Գիւղական համայնքներ երբեք տեսականօրէն բարեկարգ ու զարգացուն դպրոցներ չեն կրնար ունե-

նայ, մինչև անոնց վարչութիւնը չյանձնուի տեղական ազդեցութիւններէ անկախ մարմնոյ մը վերին հսկողութեանը՝ ինչպիսին է Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը:

Կը շեշտեմ հոս իմ խորին համոզումս թէ Միացեալ Ընկերութիւնը խորը դեր մը պիտի կրնան կատարել մեր ազգային կրթութեան գործին մէջ՝ եթէ զբամական գործութիւններ չստանձնելով հանդերձ՝ պարագայից ներսոյն չափ չատ թրով զպրոցներու մատակարարութիւնը միայն ստանձնեն: Քղիի և Բայուի գրեթէ բոլոր գիւղերը կրնան իրենց զաւակաց տարրական նախակրթութեան ծախսերն հոգալ ամբողջովին: Միացեալը կարելու է այս տեղերէն իր նպաստի բազմապատկառ շնորհիկ գումարներն և անոնց համագումարով հիմնելու է՝ կեդրոնական տեղ մը՝ գիւղատնտեսական բարձրագոյն նախակրթարան մը, որուն պիւտեմէն մեծագոյն մասը կրնայ զոգտել աշակերտաց թոշակներով: Այս տեսակ զաւանդու կրթական ամենամեծ պէտքն է կեդրոնական բարձրագոյն նախակրթարան մը, զոր լրացնելու նախախնամական դերին վսեմ կոչումն ունի Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը:

ՅԻՓՈՂԻ ՎԱՐժԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրիշ կարեւոր նկատուածով մին ալ անհրաժեշտ է Միացեալի բոլորովին անկախ վարչութեանը տակ կեդրոնական բարձրագոյն վարժարան մ'ունենալ գիւղային զպրոցներու խրաքանկուր կուռ խմբակցութեան մէջ: Տեղացիներու

հետ պայմանաւորմամբ կառավարուած զպրոցներն, որոնց պիւտեմէն մեծագոյն մասը տեղական Ազգ. մարմիններէ կը հայթայթուի, երեւութապէս միայն անկախ են: Արտաքին ազդեցութիւններ անուղղակի միշտ կը ներգործեն զպրոցի ներքին կեանքին: Ուսուցչական անհամերաշխութիւններ, որոնք անպակաս են զարգացման ու ազնուացման պահանջուած բարձրութեանը վրայ չգտնուող ուսուցչութեան մը մէջ, իրենց արձագանգներն կ'ունենան ժողովուրդին մէջ ու կողմնակցական քաջակրթութիւն գտնելով կը սաստկանան՝ խանդարելով զպրոցին խաղաղ զարգացումը, ապականելով անոր բարոյական մթնոլորտը, տկարացնելով աշակերտաց տիրութիւնը և նոյն իսկ սպաւնալով զպրոցին գոյութեանը: Ներկայ տարեշրջանին Պայազիտի և Հաւաւի մեր զպրոցները այսպիսի տեսարաններ ընծայեցին: Թոշակաւոր աշակերտներով և ստանց տեղական որ և է մարմնոյ հետ պայմանաւորմամբ մատակարարուող անկախ զպրոցի մը մէջ չպիտի կրնային այսպիսի սաստկութեան համեմիլ ուսուցչական անհամերաշխութիւններ: Գրաստային կեդրոնական անկախ վարժարաններ անհրաժեշտութիւններ են բացարձակապէս:

Աղջկանց վարժարաններ. — Գաւառի մէջ առ հասարակ չէ ճանչցուած աղջկանց դաստիարակութեան աւագ կարեւորութիւնը: Տեղ տեղ լոկ մանչերու զպրոց բացուած է, աղջիկները զուրկ թողուելով տարրական նախակրթութեան մ'իսկ բարեքներէն: Ուրիշ տեղեր եթէ աղջկանց զպրոց ունենալ խորհած են, միշտ աւելի սժման ուսուցչով կառավարել փորձած են քան մանչերունը:

Ներկայ տարեշրջանին Միացեալի նոր վարժարանները բոլորն ալ աղջկանց բաժին մ'ունին, բացի Արթիւնէն ուր հակառակ ջանքերուս չկարողացայ աղջկանց բաժին մըն ալ ունենալու արտօնութիւնը ձեռք բերել: Եւ կարողագոյն այժմեր հայթայթեցի ուր որ աղջկանց անուանական զպրոց մը միայն կար: Այսպէս Քղի-Գրասպա ուր աղջկանց բաժնին մէջ կարող վարժուհի չկար, այժմ կը պաշտօնավարէ ուսուցանելու մասնաւոր ընդունակութեամբ կարող վարժուհի մը: Նոյնպէս Խուբս, նոյնպէս Բայու, ուր մէկ վարժուհի մը կ'ուսուցանէր 80է աւելի աղջկանց խառնիճազանձի մը, այժմ կ'ուսուցանեն երեք վարժուհիներ, մին կարող մանկապարտիզպանուհի մը: Թէմբան կը պաշտօնավարէ երկարատեւ փորձառութիւն ունեցող և բարձրագոյն կրթութիւն ստացած վարժուհի մը, որ կանանց զարգացման համար ալ անձուիրարար կ'աշխատի:

Բայց զժբազդարար Միացեալն ալ նախընթաց տարուան մէջ իր բացած զպրոցներուն մեծագոյն մասը մանչերու միայն յատկացուցած է, զրիկելով աղջիկները: Ասիկա Միացեալի բարձր անունը արատաւորող զրկանք մը կը համարել իջական սեռին: Գարա-Քիլիսէ, Խաստուր, Խաչու, Վէլի-Պապա, Սարը Գայա, Խօշմաթ և Արթիւնէն՝ աղջկանց զպրոց բնաւ չկայ, աղջիկները հասարակ կարգալ գրել իսկ չեն կրնար ուսնել: Բացարձակապէս անհրաժեշտ է դարման մը տանել այս մեծ չարիքին: Ձիթող և Օձնի թէև Միացեալը մանչերու զպրոց միայն ունի, բայց Ազգանուէր-Հայուհեացն ալ ունի աղջկանց զպրոցներ: Գրամական ու վարչական խնայողութիւն մը պիտի ըլլար և զպրոցներու բարեկարգ ընթացքին մեծապէս նպաստաւոր, եթէ Ազգանուէրն ու Միացեալը կարե-

նային գործակցարար միացնել այսպիսի տեղերու մանչերու և աղջկանց անձնու գպրոցներն: Խնուս-Բերդ ալ Հայ-Ա.և.տարանականաց գպրոցը, որ աղջկանց ալ բաժին մ'ուճի, մասամբ կը լրացնէ աղջկանց գպրոցի պակասը:

ՔԷԻ-ԳԱՍԱՊԱՅԻ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՅԻՆԵՐԸ

Գպրոցական շենքեր. — Յարմար ուսուցիչներէ վերջ՝ գպրոցական շէնքերու անյարմարութիւնը և կարասեաց չգոյութիւնն է որ ամէնէն աւելի կը դժուարացնէ մեր գործը: Գրեթէ բոլոր շէնքերն ալ խոշոր պակասութիւններ ունին, իսկ ունեք բացարձակապէս անգործածելի են: Խաչուի մէջ իսկական մուկ անտ մըն է յատկացուած գպրոցի: Հաւաքի աղջկանց գպրոցը գոմ մը կրնայ համարուիլ այն տարրերութեամբ որ անձրիւ մը գալու պարագային ջրհեղեղ մը կ'եննէ գպրոցին մէջ: Քղի-Գասապայի երկուս վարժարանն ու մանկապարտէզը բոլորովին խարխուլ և անբաւական են: Թ. Գալէի գպրոցները աւերակներ են, հին Միացեալի օրերէն անսխալի մնացած: Հէրաթի գպրոցը վարձու լռնուած մուկ ու կոշտ սենեակ մըն է միայն, ուր չափազանց խճողում կայ: Իսկ գրասեղաններու և նստարաններու մասին բոլոր գպրոցներն ալ արգահատիկ են պարզապէս, շատեր բլթրովին զուրկ:

Ներկայ տարեջրջանին մասնաւոր ջանքերու շնորհիւ կառուցուեցան մէկ մէկ վարժարաններ Խնուս-Բերդի, Խաչուի և Գարա-Քիլիսէի մէջ, կարևոր նորագոթիւններ եղան Բալուի մէջ և գրասեղաններ շինուեցան: Կարգ մը գրասեղաններ շինուեցան Քղի-Գասապայի մէջ, ուրիշ տեղեր ալ աննշան վտփոխութիւններ եղան միայն:

Գպրոցական շէնքի ու կահաւորման հարցը արժանի է Պատ. Տնօրէն ժողովոյ ամենալուրջ ուշադրութեանը: Ուրիշ ինչ կատարկագործումներ ալ որ ունենանք՝ անկարելի է աշակերտաց առողջութիւնը պահպանել և բարեկարգ ընթացք մը տալ գպրոցին ու արդիւնաւէտ ընծայել ուսումնական աշխատութիւններն, առանց նպատակայարմար գպրոցական շէնքերու և կահերու: Արմատական միջոցներ խորճուելու են: Ուր որ ժողովուրդը ի վիճակի է, պահանջ դնելու է շէնքի կառուցումը կամ նորոգութիւնը՝ իրենց գպրոցէն վերջնականապէս ձեռք քաշելու իրական սպանալիքով: Իսկ ուր որ անկարող է ժողովուրդը, տարուէ տարի վճարելու պայմանաւ համատ գպրոցական շէնքեր կառուցուելու են բարեգործական ընկերութեան մը կամ մարմնոյ մը կողմէն, պայմանաւ որ այդ մարմնոյն անուանը կառուցուին շէնքերը ու մասնակի վճարումներով տեղացիք կարողանան սիրանալ անոր:

ԽՈՒՓՍԻ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՅԻՆԵՐԸ

Մերոս ուսուցման. — Կարգ մը բարեկարգումներ ներմուծուեցան ուսուցման մեթոտներու մէջ ներկայ տարելըմնիս: Տարրական նախակրթարաններու խոնարհագոյն կարգերու մէջ դասուանդման վաղընկալ մեթոտին աննպատակա-
 յարմար ըլլալն տեսնելով, մասնաւոր ուշադրութիւնս և ջանքեր կեդրոնացուցի Մանկավարժական բաւազոյն մեթոտներու իրականացման: Ամառ Վարժապետա-
 նոցը կարելի ընծայեց այս նպատակին իրականացումը, ուր մանկավարժութեան հոգեբանական սկզբունքներուն հետ աւանդուեցան նաև ընթերցանութեան, իրա-
 գիտութեան, թուարանութեան և աշխարհագրութեան ուսուցման մեթոտներն:

Ընթերցանութեան դասը «Տեւ-ընէ», «Ճնշական» ու «Վանկային» մե-
 թոտներու յաջորդական դասաւորմամբ կազմակերպուած «Միացեալ» անուն
 մեթոտով աւանդուեցաւ Քղիի ու Բայուի շրջանակաց մեր բոլոր տարրական նա-
 խակրթարաններու սկզբնական կարգերուն մէջ, առանց քերականի: Գրեց միշտ
 զուգընթաց աւանդուեցաւ կարգալուծն հետ, նաև տատերու ճանաչումը զուգոր-
 դուեցաւ ոչ միայն զանոնք գրելուն՝ այլ և ձողիկներով զանոնք ձեւակերպելուն
 հետ: Ընթերցանութեան ուսուցումը, այսպէս, կատարուեցաւ ոչ միայն աչքի՝
 այլ ձեռքի միջոցաւ, ինչ որ հիմնական պայմանն է որ և է ծանօթութեան խրա-
 ցումին: Այս մեթոտը շատ յաջող արդիւնք տուաւ ամեն ուր որ պետակցորէն
 կիրարկուեցաւ:

Թուարանութեան, Աշխարհագրութեան և Իրագիտութեան դասերն այ
 առարկայական մեթոտով աւանդուեցան, նպատակ ունենալով ոչ թէ կարգ մը
 ծանօթութիւններ հաղորդել աշակերտաց, այլ մասնաւոր զարգացնել անոնց գի-
 տելու և դասելու կարողութիւններն՝ ինչ որ խորագոյն պաշտօնն է տարրական
 նախակրթութեան:

Իրիդասնեռական. — Մեր գիւղատնտեսական կարեւորագոյն ձեռնարկն
 եղաւ թիթենիներու մշակութիւնը Քղիի ու Բայուի շրջանակին մէջ: Հանրային
 Վարչութեան նուիրած 20000 մատաղատունկ թիթենիներն Կառավարութեան Երկ-
 րագործական բաժնի նուիրած 2000 դրուշ գումարին ծախուածով անկարկեցինք
 զանազան գիւղերու՝ զարոցին տրամադրութեան տակ դրած գետններու վրայ,
 ինչպէս՝ Քղի-Փասապա, Ծըպլու-գիւղ, Ատողբերդ, Թէմրան, Խօյմաթ և Հաւաւ:
 Թիթենիներու մօտաւորապէս ութը տասներորդը բռնեցին և ընծիւղ կամ տերեւ
 արձակեցին: Գետններէն ոմանք ծառի ճիւղերով ցանկապատուեցան: ուրիշներ
 անպատասար մնային: Ամրան արձակուողին, երբ ո՛չ աշակերտք ո՛չ ուսուցիչք
 կընային հսկողութիւն ընել ու ցրուեցան, ցանկապատներն վերցուեցան և մեր
 բանջարտնոցներէն մնացածներն ու թիթենի մատաղատունկեր ոտնակոխ եղան
 արջառնելու և ոչխարներու կողմէն: Այսպէս, Քղի-Փասապայի, Ծըպլու գիւղի և
 Թէմրանի թիթատանները ոտնակոխուելով փճացան: Այժմ ունինք 2000ի մօտ
 թիթենիներ Խօյմաթի Խորտիկ պարտէզին մէջ, 6000ի մօտ Հաւաւ ու Քաղցրա-
 հայեաց վանքին մէջ, 300ի մօտ Ծըպլու գիւղի մեր ուսուցչին՝ Պ. Նուրիճանեանի
 պարտէզին մէջ, որ Պրուսայի շերամաբուծական վարժարանի ուսումնասարտ-
 ներէն է և որ կատարեց Քղիի դաշտին անկարկութեան աշխատութիւնները: Ու-

նինք նաև 10000ի չափ ցանուած թիթենի սերմերու ծրուներ Պ. Նուրիճանեանի
 պարտէզին մէջ և զօրս ձրի պիտի բաշխենք բոլոր ուզողներուն: Անհատներու
 ձրի բաշխելն աւելի նպատակալարմար կը գտնեմ, քանի որ կրնան անոնք պահ-
 պանել ու մշակել թիթատանները շահագործելու դիտումով: Հաւաւի և Խօյմաթի
 թիթատաններն այ կիթէ մշակուին, պիտի կրնան պայմաններն ստեղծել ընդարձակ
 շերամաբուծութեան մը:

ԹԷՄՐԱՆԻ ՎԱՐՓԱՐԱՆԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Բանջարեղէններու մշակութիւններ կղան ամէն ուր որ հողեր տրամա-
 դրուեցան մեզ, ինչպէս Քղի-Փասապա, Ծըպլու գիւղ, Ատողբերդ, Թէմրան, Բա-
 ռու, Խօյմաթ, Հաւաւ և այլն: Հաւաւի Քաղցրահայեաց վանքին մէջ Պ. Խարա-
 խանեանի ձեռամբ մշակուեցաւ բնդարձակ բանջարտնոց մը, նոր մեթոտով չի-
 նուած չորս փեթակներով մեղուանոցի մը միջոցաւ՝ աւանդուեցան մեղուարու-
 ծութեան զատիկ և տուի մը շերամի հոռնտով կատարուեցան շերամարուծական
 աշխատութիւններ, որոնք արտադրեցին առաջնակարգ խոզակ: Նոյնպէս Խօյ-
 մաթի Խորտիկ պարտէզին մէջ եղաւ բնդարձակ բանջարամշակութիւն:

Բայց տարրական նախադրմանն մը աշակերտող գիւղացի աշակերտներու ս'չ մարմնական, ս'չ մտաւորական վիճակը կը ներքէ գործնական գիւղատնտեսութեան արհեստին տիրացման : Կարգ մը գիտելիքներ ու վարժութիւններ միայն կրնան ստանայ այդ 6—12 տարեկան հասակի տղայք : Ուստի խիստ կարեւոր կը նկատուի իւրաքանչիւր գումարի մէջ նպատակայարմար վանք մը վերածել տղայք ազարակի մը , ուր վեց ամիս կամ տարի մը տեւող զանազան դասընթացքներու հաստատումը՝ գիւղացի երիտասարդներ զան թէ՛ աշխատիլ ազարակին մէջ , թէ՛ օրական մէկ երկու պահ ուսանիլ իրենց կատարած աշխատութիւններուն գիտական սկզբունքներն : Գաւառի Հայութեան ամէնէն ընդհանրական արհեստն եղող երկրագործութեան զարգացմանը համար եղած բոլոր ձեռնարկներուն մէջ ոչինչ աւելի անմիջական և համաարած ազդեցութիւն պիտի կրնայ ունենայ որչափ Միացեալի անկախ վարչութեան տակ վանքերու մէջ հաստատուած գիւղատնտեսական գործնական ու կարճատեւ դասընթացքներ : Եւ ինքնապահ կրնան ըլլալ բոլոր այդ հաստատութիւնները , քանի որ իրենց արամագործութեան տակ պիտի ունենան ընդարձակ հողեր և ստոյգ երիտասարդաց գիւղատնտեսական աշխատութիւններն :

**ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
Դ Ա Ս Ը Ն Ք Ա Յ Ք Ե Ի**

(Քաղուածքներ Տեսչական Տեղեկագրերէ)

ԿԱՐԵՈՅ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՎԱՐժԱՊԵՏԱՆՈՑ 1910ԻՆ

Յուլիս ամսոյ առաջին շաբթուն սկսաւ Միացեալ Լ'նկերութեան Կարնոյ մէջ բացած ամառնային Գիւղատնտեսական և Մանկավարժական դպրոցը , որուն աշակերտեցին 17 ուսուցիչներ :

Կանոնաւոր աշակերտներէն զատ յաճախ ունեցանք ունկնդիրներ երկուսու ուսուցիչներէ :

Ուսուցիչք և ուսուցման ճիւղերը.— Երեք ուսուցիչներով սկսաւ դպրոցը : Պրն . Միքայիլ Մինասեան՝ (1) Գիւղատնտեսութիւն , շաբաթը 6 դասախօսութիւն : (2) Ուսուցանելու Մեթոդը՝ շաբաթական երեք դաս : Պրն . Մանուէլ Տէաէեան , ուսուցիչ Սանասարեանի՝ (1) Պատմութիւն Մանկավարժութեան , շաբաթը մէկ դաս :

(2) Տարեք Հոգեբանութեան , երկու շաբաթը երեք դաս : Պրն . Սաչատրեան , Տեսուչ Սանասարեանի՝ ճանօթութիւնք իրադիտական , զրական և պատմական դասերու աւանդման եղանակաց վրայ , շաբաթը մէկ անգամ :

Դժբաղդաբար , Պրն . Սաչատրեան՝ իր գրադմանց շատութենէն՝ միայն մէկ անգամ կրցաւ դասախօսել , ուստի իր դասին ժամանակը յատկացուեցաւ բանջարամշակութեան մասին գործնական գիտելիքներու աւանդման՝ Պրն . Յովհաննէս Ազնաւորեանի կողմէն . Պրն . Մանուէլ Տէաէեան ալ իր ամուսնութեան պատճառաւ շաբաթ մը ստիպուեցաւ բացակայիլ , որուն պարագր լրացուց Պրն . Մ . Մինասեան :

Ուսանողք ամէն առաւօտ կանոնադրապէս երկու դասախօսութեանց ունկնդրեցին , մին՝ Գիւղատնտեսական և միւսը՝ Հոգեբանական-Մանկավարժական : Իսկ կէս օրէ վերջ՝ պարապեցան Գիւղատնտեսական զանազան վարժութիւններով , բանջարամշակութեամբ՝ Պրն . Ազնաւորեանի առաջնորդութեամբ , և իրենց դասերու զրաւոր պատրաստութիւններով : (Ամէն ուսանողի համար պարտաւորիչ էր նօթագրել դասախօսութիւններն և յաջորդ օրը մաքուրի քաշելով և ընդդայնելով առանձին տետրակներու մէջ՝ ներկայացնել Տեսչութեան :)

Շրջագալութիւն և Այցելութիւն . — Աշակերտք մի քանի անգամ Պրն . Ազնաւորեանի առաջնորդութեամբ շրջագայեցան քաղաքին շրջակայ արտերն ու բանջարանոցները , բերին զանազան հողեր որոնց ասիտային կամ կալաքարային ըլլալն ազատցուցուեցաւ քիմիական պարզ փորձով մը , բանջարեղինաց փաստող միջատ հաւաքեցին և քննեցին անոնց հասուցած փաստները :

Յարմար դեանի մը վրայ բանջարամշակութեան գործնական փորձեր կատարուեցան :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՎԱՐժԱՊԵՏԱՆՈՑ Ի ՔՂԻ 1911ԻՆ

Յուլիս ամսոյ առաջին երկուշաբթին (Յուլիս 4) բացուեցաւ Ամառ . Վարժապետանոցը ու տեւեց ութը շաբաթ , մինչև Օգոստոս 25 :

Աւակիրտութիւն . — Փորձի և տարեկան հարցաքննութեանց մասնակցող աշակերտաց թիւն էր 42 , երկուքը վարժուհի ու քառասունը ուսուցիչ : Ասոնցմէ զատ Վարժապետանոցին դասախօսութեանց կանոնադրապէս հետեւեցան երեք այլ մարդիկ և ինը վարժուհիներ , որոնք սակայն զրաւոր քննութեանց միայն չմասնակցեցան : Այս աղատ-ուսանողներն ալ աւելցնելով քննութիւն անցնող ուսանողաց թուոյն վրայ՝ կ'ունենանք 54 աշակերտներ : Ամառ . Վարժապետանոցի դասախօսութեանց շարունակ ներկայ գտնուող այս ուսանողներէն զուրս յաճախ կ'ունենայինք նաև մի քանի այցելու-ուսնիդիրներ :

Ընդամենը Միացեալի 42 ուսուցիչներ և վարժուհիներ հետեւած են ուրեմն Ամառ . Վարժապետանոցին — Քղիի ու Բալուի դաշտի վարժարանաց բոլորին ալ Ա. ուսուցիչներ և երկրորդական ուսուցչաց ալ ստուար մեծամասնութիւնը, շատ տեղեր ամբողջութիւնը : Իսկ Կարնոյ դաշտէն Ս. Գայան, Թ. Գայէն ու Խնուօ-Բերդը միայն ներկայացուցիչ չ'ունեցան : Զարսանճագէն 2 ուսուցիչ աշակերտեցան :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՎԱՐՇԱՊԵՏԱՆՈՅ ՔՂԻ 1911

Գիւղատնտեսութիւն. — Թաղարներու միջոցաւ պահանջուած փորձարկութիւններն կատարեցին աշակերտք զոյգ զոյգ, պարտէզին մէջ մշակեցին քանի մը բանջարեղէններ և նոր մեթոտով չիտուած փեթակի մը միջոցաւ աւանդուեցան իրենց մեղուարուծութեան սկզբունքները :

Հողամշակութեան հիմնական սկզբունքները, այսինքն հողին ունեցած յարպերութիւնները օգի, ջրի, բարեխառնութեան, մանրէներու և մանդատու նիւթերու հետ, աւանդուեցաւ ընդարձակօրէն և ազատացուեցաւ ու լուսարարուեցաւ փորձարկութիւններով :

Բանջարամշակութեան մասին դասախօսութիւններն կիրարկուեցան՝ մի քանի բանջարեղէններ անկելով և մշակելով՝ մինչեւ ծրելին :

Հրապարակային դասախօսութիւն. — Գրաւոր հարցաքննութիւններէն զատ, յաջողագոյն աշակերտներէն վիճակով ինը հատ ընտրուեցան ժողովուրդին առջեւ 10ական վալլիեան խօսելու Մանկավարժական կամ Գիւղատնտեսական նիւթի մը վրայ՝ իրենց փորձի թաղարներով, իրազիտական ատարկաներով և պատկերներով լուսարանելով դասախօսութիւններն : Մեծապէս շահեկան եղան մասնաւորապէս Փորձադասերն և Գիւղատնտեսական ցուցադրումները :

Այս առաջին տարուան Ամառ . Վարժապետանոցի սուած և տալիք արդիւնքներէն դատելով՝ կրնամ վստահարար յայտարարել թէ եռամեայ կանոնաւոր շրջանով մը կարելի պիտի ըլլայ իրենց պաշտօնին յաջող կատարման կարողութիւնը ապ ըզոր այն ուսուցչաց որ գոնէ բարձրագոյն նախակրթարանի մը սուած զարգացման աստիճանն ունին և ուսուցանելու ալ բնական յարմարութիւն : Գարձեալ, կրնամ յայտարարել թէ անհրաժեշտ է որ կանոնադրաբար Վարժապետանոցի մը չհետեւող ամէն ուսուցիչ, ինչ աստիճանի ալ բարձր ըլլայ իր իմացական զարգացումը, երբէք չկրնար արժանաւորապէս կատարել դասաւանդութեան իր պարտականութիւնները : Հետեւաբար ոչ մի ուսուցիչ թոյլատրուելու է պաշտօնավարել Միացեալի վարժարաններուն մէջ, մասնաւորապէս որ և է Տնօրէն կամ Օգն. Տեսուչ, որ չհետեւի Ամառ . Վարժապետանոցի դասախօսութեանց և յաջող քննութիւն չունցներ : Համոզուած է թէ այսպիսի խիստ միջոցներով միայն կարելի պիտի ըլլայ զպրոցներու ընդհանուր բարեկարգումն ու արդիւնաւորումը ապահովել :

Ժողովրդային դասախօսութիւններ. — Կրթական հաստատութիւն մը պէտք է օժանդակէ նաև այն ընկերութեան զարգացմանը և վայելէ անոր համակրութիւնը ուր կ'ապրի : Ուստի յարմար դատուեցաւ հրապարակային դասախօսութիւններ ևս սարքել ժողովուրդին համար : Կիրակի օրեր Հայերէն լեզուախօսուեցաւ Հայոց, լսարան մը կանանց տրուեցաւ, և լսարան մըն ալ Ուրբաթ օր տրուեցաւ Թուրքերէն լեզուաւ Թրքաց զպրոցին մէջ՝ Գիւղատնտեսական նիւթի մը վրայ : Ամէնուհետ ալ մեծ ընդունակութիւն ներկայ գտնուեցաւ և ամէն կողմէ փափաք կը յայտնուի, որպէս զի ձմեռն ալ նոյնօրինակ հրապարակային դասախօսութիւններ չարուեսակուին :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԱՆՈՑ Ի ՄԵՐՍԻՆ, 1911ԻՆ

Դասաւանդութիւններ. — Մանկավարժական ճիւղի ուսուցչի չգոյութեանն միայնակ մնացած ըլլալով, Գիւղատնտեսական ճիւղը ընտանաբար աւելի երկար ըրի և ընդարձակ, քան ինչ որ կրնար դասախօսուիլ 24 ժամուան մէջ, թէև միշտ ծրագրի նիւթին և սահմաններուն մէջ: Այդպէս բրինք մասամբ մը Մանկավարժական ճիւղին պակասը դարձանելու և միւս կողմէն ծրագրին տրամադրութիւնները լաւ իմն իրադրծելու համար: Այլապէս, չատ համառօտ՝ հասկնալի և բնորոշելի պիտի չըլլար ուսանողաց:

Նկատելով թէ դասախօսութիւնս՝ որ բոլորովին նոր և օտար էր իրենց համար՝ պէտք եղածին պէս պիտի չկրնային նօթագրել, ստիպուեցայ նախապէս գրել դասերս, զորս ապա կ'օրինակէին իրենք, որով և իրենց դասախօսութեանց նիւթերը, ըստ կարի, լիակատար ունենալու միջոց մ'եղաւ ստիպալ:

Ծրագրէն դուրս ըլլալով, հողաբանական իրենց լսեղծուէկ ծանօթութիւնները ընդարձակելու համար համառօտ երկրաբանութիւն մը դասախօսուցի: Մտադրած էի նաև դաս սոյլ կենդանեաց ընդհանուր կազմախօսութեան վրայ, սակայն ուսանողաց յոգնութիւնը և անոնց մէկին ևս տկարութիւնը ստիպեցին դիւս որ զանց առնեմ այդ դասը:

Յաւելուածական ուրիշ դասախօսութիւնք—զօնֆերաններ — եղան Միքայէլ Էֆ. Սաչիկեանի միջոցաւ, զի նաւորարար ուսուցչական պարտաւորութեանց և ուսուցչաց ունենալիք դիրքին մասին՝ սակայն սահմանափակ թուով, որովհետև Սաչիկեան Էֆ. ևս ենթակայ ըլլալով նին տկարութեան մը լաւական կը նեղուէր, ուստի և չուզեցի շատ յոգնեցնել զինք և բաւականացնէք եղածով:

Պետ. — Ուսանողք դասերէն վերջ և երեկոյեան դէմ ու կիրակիները, զի նաւորարար Մ. Սաչիկեան Էֆէնտի առաջնորդութեամբ քաղաքիս չըջակաները կ'երթային, այցելելու բամպակի և սուսամի մշակութիւնները: Գործադրարար այդ եղանակներուն ասոնցմէ դուրս ուրիշ կարևոր մշակութիւնք չէին գտնուէր: Շատ ստիպեցի ցոյց տրուեցաւ և բացատրուեցաւ իրենց զանազան հոլըրը ճանչնալու գործնական և գիւրջին միջոցները:

Անտարակոյս այս կարգի դասընթացը մը որպէս զի գործնական առաւելութիւններ ընծայէ, պէտք է որ ըլլայ այնպիսի տեղ մը ուր արամագրելի գտնուին կարգ մը գործիքներ, մշակելի հող և յարմար մշակութիւնք, ինչ որ հնար ըլլայ թերևս երբ Ընկերութիւնը ստանձնէ Քէլէկեան Որդանցիւն վարչութիւնը:

Որոշեցայ զիրենք առաջնորդել Ատանայի և Սիսի մօտերը կարգ մը պետական տիպար ագարակներն ու ասպատանները, սակայն աչքի առաջ ունենալով ծախքին շատութիւնը, որ առանց այն ալ Ընկերութեան կանխորոշածէն շատ

աւելի կ'ըլլար, և չուզելով աւելի ծանրաբեռնել Ընկերութեան զօհողութիւնը, հարկադրուեցայ զանց առնուլ ատոնք:

Դասընթացի մասին. — Այնու ամենայնիւ մեր ոչ նպատաւոր պայմանաց և ուսուցչիներու չգոյութեան մէջ միայնակ մնացած, մենք առանձին ձեռնարկեցինք Դասընթացքին Յուլիսի սկիզբէն մինչև Օգոստոսի կէտը, մօտ մէկ շաբաթ պակաս կանխորոշ ժամանակէն, և շարունակեցինք առանց ընդհատումի:

Տեղէն Մանկավարժութեան ուսուցչին չղրուելուն, Զեր ցանկութեան համաձայն՝ դիմեցինք Ատանա Տեսրց Արամէրի և Գույուսճեանի: Սակայն զրոքազգարար արդէն միշտ մեկնած ըլլալը և միւսին մասնաւոր դրադուսները արգելք եղան անոնց մասնակցութեան:

Դասախօսութիւնները տեղի ունեցան Մերսինի նորակերտ վարժարանին մեծ սրահին մէջ առաւօտեան ժամը 3էն (Ը. Ե.) մինչև ժամը 10ը, որմէ ետք ուսանողք կը զբաղէին իրենց գասերուն գրութեամբը:

Այս դասախօսութիւնք անգամ մին ալ ինձ այն համոզման բերին որ մեր Դասախօսական վարժարանաց մէջ գիտութեանց պակասը ճշմարիտ ազդեցութեան մ'առտիճանին ձգած է զիրենք: Գիտական ամենապարզ սկզբունքներն իսկ արդէն զիրբնորոշելի քիչ շատ արամագրուած ուղեղներու՝ յաճախ անմաշակելի և անբնորոշելի կը մնային:

Դասախօսութեանց նիւթերը. — Հոս աւելորդ կը համարեմ Գիւղատնտեսական դասաւանդութեանց նիւթերուն և ճիւղերուն վերլուծումն ընել մէկիկ մէկիկ: Անոնք համաձայն են կանխորոշ ծրագրին:

Որպէս զի դասախօսութիւնք օգտակար ըլլան հետեւորդներուն — որոնք իրենց կարգին պիտի դասախօսեն իրենց չըջանականերուն մէջ — խնդրած եմ Հաճնոյ Տնօրէնութեանն որ զանոնք բոլորովին հանէ: Երբ ունենամ ասոր օրինակներէն, պիտի կրնամ հատ մը հոս Զեղ չղել, որով ճշգրիտ գալափար մը պիտի ունենայ թէ որ աստիճան յաջողուած է ինձ իրականացնել Ամսոն. Վարժապետանոցի ծրագրին այդ ճիւղը:

Աւսիկհրճեմ եւ Բնութիւնները. — Քէսապէն և Կարսէն յարմար հետեւորդներ չգտնուելուն, դասընթացքին բոլոր ուսանողները ընտրուեցան Զէլթունէն և Հաճընէն. սակայն անոնցմէ մէկ մէկ հատ այս չըջանելի պիտի պաշտօնավարեն և Քէսապ:

Ուսանողներն երեքը, զեռ դասընթացքները չաւարտած, տկարութեան և ջերմի պատճառաւ չուզելով հոս մնալ՝ կիսատ թողին դասերը և տեղերին վերադարձան, մին Հաճըն և երկուքը Զէլթուն:

Բնութիւնները կատարուեցան երկու անգամով, ընտանացի՝ զանազան նիւթերու վրայ և գրաւոր՝ չորս նիւթերու վրայ, որոնցմէ մէկը՝ բոլորին ալ արուած: Իսկ արդիւնքը հաշուուած է, բերանացին՝ մեկ և գրաւոր՝ երկուք, և երկուքին գումարը բաժնուելով երեկոյն կ'առ միջինը իրենց նիւր կը ցուցնէ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՑՈՅՑ

Վերջին դպրոցական Երջանին Տնօրեն ժողովը փորձեց վիճակագրութիւն մը կազմել վարժարաններու աշակերտութեան առողջական վիճակի մասին: Ղըրկուած հարցարաններուն պատասխանեցին միայն 47 վարժարաններ, որոնք դրժբաղպարտ գոնացուցիչ չէին գիւղերու մէջ բժիշկ չզտնուելուն պատճառաւ: Սոյն վիճակագրոցները Տօբ. Վահրամ Յ. Թորգոմեանի Բնութեան յանձնուած ըլլալով՝ իր երակացութիւնները շնորհակալութեամբ կը հրատարակենք ստորեւ:

Պատիւ ունեցայ ստանալ Միացեալ Ընկերութեան վարժարաններու առողջապահական 47 վիճակագրոցները, զորս հաճած էք իմ ուսումնասիրութեանն ննթարիկել:

Շնորհակալութիւններս Ձեզ յայտնելով ինձ ընծայուած յոյժ պատուարերի կարեւորութեան, կը փութամ ներկայացնել Ձեզ իմ տկար տեսութիւններս վերոյիշեալ վիճակագրոցներու մասին:

Ներող եղէք ինձ նախ որ բտմ թէ Առողջապահական մակդիրով որակուած այդ 47 վիճակագրոցները բոլորովին հետի են և զուրկ այդ անունին յատուկ օրինական հանգամանքներէն, որովհետեւ բժիշկի մանրակրկիտ քննութեան արդիւնք չեն առնէք, և հազիւ մէկ երկուքը անոնցմէ կը կրնն բժիշկի ստորագրութիւն, այն ալ այնպիսի հարեւանցի կերպով որ միւսներէն բնաւ չեն տարբերի:

Այսու ամենայնիւ, խղճի պարտք ինձ համարեցի ուշի ուշով կարգալ այդ 47 վիճակագրոցները, և զանոնք վերածելով ընդհանուր պատկերի մը, զոր կը գտնէք ներքեակ, տեսայ որ Միացեալ Ընկերութեան 47 վարժարանները յաճախող արու և էդ գրեթէ 5000ի մօտ աշակերտները մնծագոյն մասամբ առողջ և քաջառողջ վիճակի մէջ կը գտնուին. անոնց մէջ բացի բնական խեղանդամութիւններէ, շատ ու շատ հազուադէպ են պատահական սուր հիւանդութիւններ և հիւժական պատեր, ինչ որ վերագրելի է գիւղերու բարձրագիւր ու առողջարար կացութեան, մաքուր կլիմային և անապակ ջուրին: Կէտ մը սակայն այդ վիճակագրոցէն խորապէս խոցեց սիրտս, և տխրազգեցիկ ուշադրութեանս առարկայ եղաւ. այդ կէտն է չպատուաստուած կամ առանց պատուաստի մնացած մանուկներու հոծ առատութիւնը, որ 1042 պատկառելի թուով նշանակուած է վիճակագրոցին մէջ:

Մասնաւորապէս պիտի խնդրէի, որ Միացեալ Ընկերութիւնն իր աւագ պարտականութիւնն համարէր դարման փութացնել այս մեծ թերութեան, և այգու մանուկ սերունդներու բազմաթիւ կեանքեր ստոյգ մահուան ճիւղաններէն:

փրկել: Ան այս հարկ է ուրինն լուրջ միջոցներ խորհիլ. նախ, պատուաստի չիճուակն առատութեամբ գրեկ այդ գիւղերը, յետոյ բժիշկ չեղած վայրերը պատուաստի գործողութեան վերաբերեալ մասնաւոր հրահանգներ յղելով պահանջել՝ որ գիւղին քահանան կամ գայեակը, վարժարաններու զաստիարակներն ու զաստիարակուհիներն ուսնին պատուաստ ընկու. ամենաչնչին գործողութիւնը և կատարեն զայն, որով անոնք պիտի յաջողին անկասկած զերժ կացուցանել գիւղերու բազմազունը երախաներ Մաղիկ հիւանդութեան աւերիչ և մահացուցիչ հետեւութիւններէն:

Բաց աստի՝ պիտի խնդրէի նաև, որ ամէն տարի հրատարակուէին առողջապահութեան պարզ հրահանգներ գիւղացի ժողովուրդին հասկացողութեան համաձայն, և ուղղուած զաստիարակ-ուսուցիչներու կամ ուսուցչուհիներու, որպէս զի անոնք առողջապահ կանխարգել միջոցներ սորվին, և բժիշկի պակասը աստիճան մը զգալի չընելով, գտնէ զխանան գալիք հիւանդութիւններէ զերժ ապրելու փրկաւէտ միջոցներն ի կիր արկանել:

Ահա ինչ որ ախ յախոյ կը ներշնչեն ինձ Ձեր վարժարաններու առողջապահական վիճակագրոցները, ինչ որ կը թկապրեն ինձ իրեւ. գիտողութիւն, զորս ներկայացնելով Ձեզ, մեծ յոյս ունիմ թէ բազմաթիւն «Ընկերութիւնը Միացեալ» պիտի հաճի ուշադրութեան ստնել զանոնք և միանգամայն գործադրել:

ՋԷՅԹՈՒՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

(ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԿ)

1909-10 ԵՒ 1910-11 ՇՐՋԱՆՆԵՐ

	ՇՐՋԱՆԱԿ	ԲԱՑՄԱՆ Ք ՈՒ Ա Կ Ա Ն	ԱՇԱԿԵՐՏ		ՊԱՇՏՈՆԷՈՒՔ		Պ Ի Տ Ճ Է	
			1909-10	1910-11	1909-10	1910-11	1909-10	1910-11
	ԿԱՐՆՈՑ ՇՐՋԱՆԱԿ							
	Ընդհ. Տեսչութիւն				2	2	30452	28836
1	Զիրով	1 Սեպտ. 1909	150	125	5	5	6126	9504
2	Օձնի	1 Սեպտ. »	200	152	4	4	5009	6662
3	Վեյի Պապա	15 Դեկտ. »	100	85	4	4	2142	4644
4	Սարը Գայա	1 Փետր. 1910	80	64	3	2	1512	4212
5	Խնուս բերդ	1 Սեպտ. 1909	120	102	5	5	9319	13932
6-7	Պայազիս	1 Սեպտ. »	125	209	8	7	11026	50 19710
8	Գարա Գիլիսե	1 Սեպտ. »	150	211	5	7	8135	9720
9-10	Ալաւիտր	1 Սեպտ. »	150	147	7	7	10003	50 13069
11	Խասուր	1 Հոկտ. »	50	52	4	3	1140	50 2160
12	Խաչու	1 Սեպտ. 1908	50	50	2	2	1296	1836
13-15	Բղի-Գասապա	1 Սեպտ. 1909	430	456	14	16	22736	50 30834
16-18	» Խուփա	1 Սեպտ. »	235	293	9	11	5920	14567
19-20	Հերշիֆ	1 Ապրիլ 1910	80	70	4	4	1980	5637
21-22	Թեմրան	1 Սեպտ. »	—	194	—	5	—	12304
23-24	ձրպրո	1 Սեպտ. »	—	50	—	3	—	5832
25-26	Ասդրերդ	1 Սեպտ. »	—	132	—	4	—	8208
27	Խօւմար	1 Սեպտ. 1909	120	160	5	4	6286	7403
28-29	Բալու	» 1910	—	246	—	7	—	16956
30	Արքիան	» »	—	45	—	3	—	4374
31-32	Հաւա	» »	—	243	—	8	—	19062
			2040	3086	81	113	123084	— 239464

ՇՐՋԱՆԱԿ	ԲԱՑՄԱՆ Ք ՈՒ Ա Կ Ա Ն	ԱՇԱԿԵՐՏ		ՊԱՇՏՈՆԷՈՒՔ		Պ Ի Տ Ճ Է		
		1909-10	1910-11	1909-10	1910-11	1909-10	1910-11	
33	Ամառն. Վրժպսնց.	17	42	3	4	216	4153 50	
	ԿԻԼԻԿԻՈՑ ՇՐՋԱՆԱԿ							
	Ընդհ. Տեսչութիւն	—	—	1	1	8907 75	23874	
4-38	Չոք Մարզուան	1 Հոկտ. 1909	450	—	6	—	9998 75 —	
39-40	Բեապ	1 Նոյ. »	240	210	7	8	8707 50 15281 25	
41-43	Հանրն	1 Սեպտ. »	430	537	16	17	26075	34577
44	Ֆեհե (Վանկայ)	1 » 1910	—	35	—	1	— 400	
45	Շար Տերե	1 Յուն. 1911	—	70	—	2	— 1026	
46-47	Ղարս Պազար	1 Սեպտ. 1909	180	180	4	4	5006	8629
48-52	Զեյրուն	1 Յուն. »	455	505	10	12	18300 50	21776 25
53	Կապան	1 Նոյ. »	150	63	2	2	1188	2268
54	Ֆրնուզ	1 » »	150	134	2	2	1188	1836
55	Քիրեհ	1 Յուն. 1910	60	34	1	1	433	972
56	Տաօ Օլուֆ	1 Փետր. »	55	43	1	1	324	972
57	Շիվիլի	1 » »	60	48	1	1	432	972
58	Կոկխան	1 Նոյ. 1909	35	41	1	1	1188	2160
59	Ալպսան	1 Սեպտ. »	80	75	1	1	1620	1674
60	Տեյրուհն Տերե	1 Յուն. 1910	30	35	1	1	216	432
61	Միլալ	1 » »	45	50	1	1	432	648
62	Քեպուսիե	1 Ապրիլ 1911	—	80	—	2	—	*
63	Ամառն. Վրժպսնց.	—	16	—	1	—	—	8620 50
		2420	2156	55	59	84016 50	126118 —	

(*) Այս վարժարանին հասանալի հաշիւը նոր շրջանին անցած է:

ԵՐԶԱՆԱԿ	ԲԱՅՄԱՆ Ք ՈՒՒԱԿԱՆ	ԱՇԱԿԵՐՏ		ՊԱՇՏՈՆԵՈՒՔ.		Պ Ի Ի Տ Ճ Է		
		1909-10	1910-11	1909-10	1910-11	1909-10	1910-11	
ՄԵՈՑ ԵՐԶԱՆԱԿ								
64	Մուլ	1 Յուն. 1909	165	122	7	8	15202	18654
65	Վարդինիս	1 Հոկտ. »	80	75	3	4	2921	5969
66-67	Փուրխ Հարթ	1 » »	30	41	4	3	4726	3843
			275	238	14	15	22849	28467
ՄԼԵՐԴԻ ԵՐԶԱՆԱԿ								
68-69	Սղերդ	1 Ապրիլ 1910	132	161	3	7	2324	14848
70	Տեհ	1 Սեպտ. »	—	94	—	4	—	3906
71	Զոզ	20 Մարտ 1911	—	44	—	2	—	626
72	Ռնուան	1 Ապրիլ »	—	40	—	3	—	837
73	Տուսասաֆ	1 Սեպտ. »	—	—	—	—	—	—
74	Գուպին	27 Մարտ »	—	61	—	3	—	677
75	Մալանան	22 » »	—	25	—	2	—	670
76	Հազգո	1 Ապրիլ »	—	103	—	4	—	1344
77	Հազգո	1 Սեպտ. 1910	—	122	—	4	—	4535
			132	650	3	29	2324	27445
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ԵՐԶԱՆԱԿ								
78	Կրապիս	1 Յուն. 1911	—	70	—	4	—	1620
79	Քերեֆ	1 » »	—	25	—	2	—	1620
80	Կունսեհանո	1 » »	—	35	—	2	—	1620
81	Հաքեր	1 » »	—	45	—	2	—	1620
82	Հեյին	1 » »	—	35	—	3	—	1620
83	Պաճնիֆ	1 » »	—	35	—	2	—	1620
84	Ապի		—	25	—	2	—	1620
			—	270	—	17	—	11340
Համագումար			4884	6442	156	237	232490	436988

1909-10 շրջանի 4884 աշակերտներուն 474ը, իսկ 1910-11 շրջանի 6442 աշակերտներն 601ը ազդի վարժարաններուն միւս էր 1909-10 շրջանին՝ 53, իսկ 1910-11ին՝ 84:

Խ Ն Դ Ր Ա Ն Ք Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ա Ց

Ստորեւ կը նրատարակենք այն տեղերու ցանկը ուրիշ վարժարանաց բացման համար դիմում եղած է Միացեալ Ընկերութեանց: Ասոցմէ շատեր բացարձակապէս զուրկ են դպրոցէ եւ մինչեւ իսկ անտեղեակ իրենց մայրենի լեզուն: Արդարեւ ազգային ընդհանուր գոնուակութեան արժանի գործ մ'ըրած պիտի ըլլայ այն անձնաւորութիւնը կամ մարմինը որ պիտի օգնէ Ընկերութեան այս խեղճ գիւղացիներու արդար խնդրանքին զոնացում տալու:

Կարին	Մանագիտութիւն
Բասէն—Ս. Աստուածած. վանք	Բերդուան
Դերջան	
Սպեր	Ճապաղզուր
Գարապէյ Ալաշկերտի	Չիֆթլիկ գիւղ
Մանկասար Գարաքիլիսէի	
	Կիւնն
Մուլ	Արշէն
Թիլ գիւղ	Չքթէ
Ս. Կարապետ	Մարաշգուլթ
Ս. Սահակ հայրապետի վարժոց	Փէզար
Խզլապաճ	Կէօյնուկ
Սուլուխ	
Ընձքար	Սասուն
Լիքովաօինչ	Կէլիկուզան
	Մասէն-Առաքելոց
Վարդօ	Մըջեղ
Պտաբան գիւղ	Ահարոնք Խուլիի
Կիւնաէմլը	Իշխրնձոր-Խիանք
Տօսան	Փանայ
Պաղրիան	Դարւորիկ-Պեղմ
	Մքթինք
Պուլանրգ	Կուցղեր
Ս. Դանիէլ	Բոնաշէն
Լիզ	Խուլի
Կոր	Գղիս

Խուժ
 Մտականի գիւղերը
 Շատախի »

 Բաղե
 Բաղէշի գիւղերը
 Կիզալ Տէրէ
 Տատիկ
 Ախլաթ
 Խիզան
 Ապակիրտ

 Աղերդ
 Աղերդի գիւղերը

 Վապուրական
 Խաղէնց
 Աղիւր
 Անդղ
 Խարակոնիս
 Կէճ
 Արտամէտ
 Թողաս
 Գործօթ
 Աղգայ
 Վարազի վանք
 Աղթամարի թեմի գիւղերը
 Կարճկանի գիւղերը
 Ս. Գոմոց վանք
 Լիմ Անապատ
 Խօչապի գիւղեր
 Նորդուզի գիւղեր

 Տիարպէֆիւ
 Սեւերէկ
 Էարզան
 Տուսատաք
 Թրպէսիի
 Իււրիւն
 Վարդաշան

 Քօճան
 Քնիաթ
 Տանուտի
 Հայնէ
 Պէրան
 Ճիւղէղ
 Քօշան
 Մէլիք Շա՛
 Գուլլք
 Հատ Հատք
 Հիգնամէր
 Ճանապարհ
 Ճարտագոն
 Պիմէր
 Քէլէվօք
 Պարէնչ, Պանքիթի
 Սրպի
 Գոնիզալ
 Արցնի Մատէն
 Նաղատէ
 Շիրվան
 Լիճէ
 Զնքուչ
 Սըլվանի գիւղերը
 Պըշէրիկի 30 գիւղերը
 Պարալի 15 »
 Վէրան Շէ՛իր
 Ճէզիբէ

 Մալաթիա
 Մալաթիոյ գիւղերը
 Քնաղթէի »

 Տիվրիկ
 Խուսնավիկ
 Սինճան
 Մրվանայ
 Պէշեանի
 Տիվրիկի միւս գիւղերը 7 հատ

Եղեսիա
 Եղեսիոյ գիւղերը
 Նէզիպ

 Եւդոկիա
 Չիֆթիկ
 Պօլուս
 Քէրվանէրայ
 Կէտաղաղ
 Նաթմիշ

 Սեբասիա
 Թուղասար
 Բանոց
 Մանոց
 Գոչ Հիւար
 Ազիլիէ
 Տարէնտէ
 Խուսնիկի

 Կիւրիկ
 Կիւրիկի գիւղերը
 Կապան-Մատէն
 Գանկալ
 Մեծկերտ
 Ալիզըն
 Ակն
 Լիճք
 Նարվէր

 Երզնկա
 Ս. Լուսաւորիչ վանք
 Խնձորէկ
 Վերի Բաղատիճ (Կամախ)
 Մեծ-Արման (Գուրու Չայ)
 Տանձիք
 Բերկրի (Բալամոր-Տէրսիմ)
 Կերանուր
 Դերջան-Մամախաթուն
 Լաւոզիկէ

 Քէմախ

 Եօզլաս
 Պէքէր

 Քիլի
 Խաչատուր Գիւղ
 Չանաքճի
 Մերմազ
 Չիֆթիկ
 Լզեկ
 Շարուկ
 Գլլզուզ

 Տիւրիմ
 Չմէկածակի 4 գիւղերը
 Չմէկածակ քաղաքը
 Միստուն գիւղ

 Շապին-Գարանիսար
 Շ. Գ. Հիւարի գիւղերը (12
 Վերին Ածպտեր [հատ)
 Թամզարա
 Անդրէասին

 Կիլիկիա
 Տարսոն
 Ատանա
 Ատանայի գիւղերը
 Մարաշ
 Պանրոզ
 Ֆրնտրճազ
 Բուսիու
 Հասան Պէլլի
 Ֆարլլի (Ճէպէլի-Պէրէքէթ)
 Էքպէղ
 Անտիոք
 Իսկէնտէրուն
 Անտիոքի գիւղերը
 Սիսի չըջանակ

Գարատուբան	Հածի Հապիպի
Սիւէյաֆէի գիւղերը	Պէյլի
Նէրէպագան	Պիրէճիք
Ունիոյ 25 գիւղերը	Ալապաշ
Նփեսու	Պուրուն Գըշա
Օսմանիէ	Ազէճիք
Պահէ	Բաշադակ
Լարաշու	Էզրէկ
Խարունի	Աշուշէն
Քիլիս	Հոշէ
Սելիւկիս	Ազ-Շէճիք
Նաճաուլու	Պիանք
Օճազու	Պաղեւ
Էնթիլի	Կիււ Կիււ
Կէօքչալըր	Մուսուլ
Քիշիշ	Նարբուզ

ՏԷՔԷԻ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ ԱԵԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐ

Շատ անգամ մեկ մասը կը դնենք միայն այն բազմաթիւ զնահասականներուն որոնք երեւցած են Հայ մամուլի մեջ վերջին երեք տարուան ընթացքին: Ընկերութիւնս հրատարակաւ իր անկեղծ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ազգային լրագրութեան որ շարունակ աջակից ու զօրավիգ հանդիսացաւ Գաւառի կրթական գործին:

Հին բռնապետական ուժերը իր ամենատարափելի ճիւղաններով չկարողացաւ բողբոջելն քամիկ Հայուն արիւնը և մտքնեկ անոր մէջ ուսման և քաղաքակրթութեան սաղմը: Կեդրոնական գաւառները, ուր Հայերը համեմատաբար աւելի հոծ բազմութիւն մը կը ներկայացնէին, կարողացան տեղ տեղ իրենց վանքերով և եկեղեցական ծխական զպրօցներով պահել գէթ իրենք զիրենք ուսման և քաղաքակրթութեան շաւղին վրայ: Այդ գաւառներուն մէջ մասնաւորապէս անդնահատիկ ծառայութիւն է մատուցեր նաև Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը իր աշխարհային ու գիտական զիւրմտութիւն կրթութեամբ, որով գաւառացիին առջև բացած է նորն իսկ Համալսարանի դռները:

Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը և Միջինարեան գրականութիւնը մօտ երկու դարէ ի վեր մուտ գործած են մեր մէջ, սակայն այսօր ամէն գաւառացի Հայ կարող է խոստովանել որ Միջինարեան կրթութիւնը այն գործնական և իրական օգուտները չէ տուած Գաւառին, ինչ որ տուած է Հ. Մ. Ընկերութիւնը իր անցեալ շրջանին մէջ:

Ո՞վ կարող էր նաևտալ որ Մշեցի պատանին յանդգնութիւն կ'ունենայ գիւղատնտեսական և գիտական դանազան ճիւղեր կատարելագործելու համար եւրոպական Համալսարաններու դռներ բաղխել, կուրծք տալ, յոգնիլ ու աշխատիլ և վկայականով դառնալ իր հայրենիքը: Այս կարգի օրինակները մէկէ աւելի են այժմ Մշոյ աշխարհին և Սասնոյ շրջանակին մէջ: Եւ միթէ այսօր վառք չէ՞ Միացեալին որ մեր տաղանդաւոր Երզնէ Պ. Արմենակ Շահ-Մուրատեանը Մշոյ Ներսէսեան վարժարանի նախկին սաներէն է: Սակայն ի՞նչ է եղեր անոր դերը քրդախօս ծայրագաւառներու համար. եթէ ըսեմ որ Միացեալը եղեր է անոնց ուղղակի կրթական փրկիչ, չեմ սխալիր: Այո՛, այս տողերը գրողը բազմ է ունեցեր 95ական թուականին անձամբ շրջագայիլ Խուբ, Դարգան և Բշերի քրդախօս գաւառները և տեղւոյն վրայ դիտել թէ ինչպէս Միացեալի նորրիւ քիչ շատ Հայերէն և մասնաւոր գրել կարգալ գիտցողները այդ տարօրինակ երկրի Մովսէսներն ու Քաննոթիոնները կը համարուին: Քրդախօս գաւառներն այլ տուած

են Միացեալի նին շրջանին բեզմաւոր արդիւնք և մտաւորական սերունդ մը : Սա Միացեալի նախկին շրջանի, անցեալ գործունէութեան հակիրճ, բայց խիստ բեղմնաւոր նկարագիրն էր :

ԱՐԵՒԵԼՔ, 2 Յունիս, 1910

Չեզի, Ռուսահայեր, ձեզի շատ լաւ ծանօթ է Քիւրքահայոց երբեմնի կրթասիրական Միացեալ Ընկերութիւնը : Համիտական վերջին շրջանին մեր կարգ մը յատկապէսական ձեռնարկներուն հետ ան կը կործանուէր, իսկ հիմա այդ Ընկերութիւնը վերակազմուած է և նախանձնելիօրէն կը գործէ :

. . . . Ուրախ եմ ըսելու որ Քիւրքահայը հիմա շատ համակրութեամբ կը մտածէ Միացեալի վրայ, միայն դաւայի է որ գաւառի պէտքերուն խոչորու-
թիւնը կը ծածկէ, կը նսեմացնէ Միացեալի ներկայ վտարկութիւնը :

ՄՇԱԿ, 12 Յունիս, 1910

. . . . Միացեալ Ընկերութեան այս գովելի և ազգին համար յոյժ օգ-
տակար ձեռնարկին պէտք է նպաստէ ամէն անհատ իր կարողութեան չափով
որպէս զի Դաւառի կրթութեան գործն աւելի ընդարձակուի և ապացուցուի միան-
գամայն թէ երբ միասակար ձեռնարկներու և գործերու դէմ կը պայքարինք,
զիտենք նաև մասնաինչ ընել թէ որո՞նք են Ազգին պէտքերը, Ազգին համար օգ-
տակար գործերը :

ԲԻԻՉԱՆԴԻՈՆ, 10 Օգոստոս, 1910

Մեր նախորդ սերունդին ամէնէն հոյակապ ու տեսնու գործն է աս՝ որ
անվերապա համակրանքի ու համազգային գուրդուբանքի ատարկան եղած ըլ-
լալու էր այսօր :

. . . . Եթէ նշանակելի եղաւ Միացեալին դերը անցեալին մէջ, եւս
աւելի կարեւոր գործ մը վերապահուած է անոր ներկայ ուժիմին տակ—Քիւրքիոյ
արդի վերածնութեան նորարաց շրջանին մէջ :

. . . . Օգնենք Միացեալին, օգնած ըլլալու համար մեր զիւղերու մտա-
ւոր վերածնումին :

ԱՉԱՏԱՄԱՐՏ, 19 Օգոստոս, 1910

. . . . Միացեալի անցեալը և ներկայ մարմինը մեզ մեծ յոյս կուտան
թէ լաւ և կարող Ընկերութեան մը առջեւ կը գտնուինք որ միտք ունի և կարող
է գործ տեսնել եթէ ծանր դժբաղդութիւններու չհանդիպի և եթէ մնացեալ Հայ
տարրերը անոր ոյժերը չչէզոքացնեն : Միացեալը իր մտաւոր կարողութեան, իր
խմաստութեան ապացոյցը արդէն կուտայ իր ծրագրին և գործելակերպին մէջ :
Անկարելի է առանց մեծ գոհունակութեան զգացումի վերջացնել իր հրատարա-

կած տեսրակին մէն մի պարբերութիւնը : Հոն հեռաստեութիւնը, խոհեմութիւնը,
գործնականութիւնը և ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը իրենց արժանի տեղը գրա-
ւած՝ երեւան կուգան շատ որոշ կերպով :

. . . . Մենք կը մաղթենք որ Հայը իր բոլոր ուժովը քաջալերէ Միացեալը :
ԿՈՉՆԱԿ, Նիւ-Եորք, 12 Նոյեմբեր, 1910

. . . . Ուրախ ենք տեսնելու որ Օսմ. Սահմանադրութեան Դրօշին տակ
ուսումը, իր երկարամտայ կաշկանդումներէն ձերբազատուած, ազատ թռիչք մը
մը առնել սկսած է նորո՞նի ազատ Կառավարութեան՝ բոլոր Օսմանցիներուն մէջ
հաւասարապէս, իսկ նորո՞նի Միաց. Ընկերութեան՝ Հայոցս մէջ մասնաւորա-
պէս : Ամէն Հայու պարտականութիւնն է օժանդակել Միացեալին նիւթական ու
բարոյական ամէն միջոցներով :

Մեր քաղաքական կազմակերպութիւնները կրթական գործին մէջ պէտք է
առպարելը բաց թողուն Միացեալի առջեւ ու օժանդակեն անոր ամէն ձեռնարկ-
ներուն :

Ամէնքս մէկին՝ Միացեալին համար, ու մէկը՝ Միացեալը՝ ամէնուս հա-
մար, որովհետեւ Միացեալը մեր ազգային բոլոր կազմակերպութեանց ծնուցիչն
եղած է, ու մեր մայր կազմակերպութիւնն իսկ է, և ան է որ բոլոր շրջանակ-
ներու հարկ եղած ՄԱՐԴը պիտի հասցնէ :

ԱՉԳ, Պոսթրմ, 26 Հոկտ., 1911

. . . . Երկար տարիներ առաջ, Ապրիլ Համիտ իր թշնամութիւնը յայտ-
նել առաջ, Հայերը «Միացեալ կրթ. Ընկերութիւն»ը կազմակերպեցին, որու
վարչութեան ներքեւ Հայաստանի այլ և այլ մասերուն մէջ նախնական զարգացնող
բացուեցան : Սակայն երբ Սուլթանը հայածել սկսաւ, զարգացնող փակուեցան :
Սակայն սահմանադրութենէն առջին Ընկերութիւնը վերակազմուած է կարող
վարչութեան մը ներքեւ ու սքանչելի գործ կը տեսնէ՝ Հայաստանի այլ և այլ մա-
սերուն մէջ զարգացնող բանալով :

. . . . Հայ ժողովրդին փառասիրութիւնը անսահման է, իրենց ազգային
հպարտութիւնն աւելի մեծ է քան ուրիշ ու է մէկ ազգինը : Ոչ մէկ ժողովուրդ
այսչափ չարչարուած է, սակայն և սչ մէկը Հայերուն չափ չահած է :

ԲԷՔԸՐՏ ՀԷՐԸԼԸՏ, Շիխալօ, 12 Նոյեմ. 1910

Պէտք է շունամ հոս ծանրանալու վանի գերազանցապէս Հայկական կեդրո-
նին մէջ վարժապետանոցի մը հաստատման կարեւորութեան ու օգտակարու-
թեան մասին :

Մեզի ամէնէն աւելի պէտք եղածը՝ զարգացնել չորս պատերէն առաջ՝ անոր
հոգին կազմել կոչուած վարժապետն է :

Այս ճշմարտութիւնը հազար անգամ կրկնած ենք և չենք խորհիր որ անոր մասին երկու կարծիք գտնուի մեր մէջ :

Բարեգործականին կողմէ առնուած գործնական քայլը՝ Վանի կեդրոնականը Վարժապետանոցի վերածելու համար՝ ամէնէն շքեղ ժէսթը պիտի մնայ իր կրթնապատ գործունէութեան :

Մենք, այս առթիւ, սրտազին կը խնդակցինք մեր Վանեցի եղբայրներուն, կը մաղթենք որ կրթական այս նոր ու բարձրագոյն հաստատութիւնը իրիմեաններու, Սրուանձտեանցներու, Տիկանցներու, Ամիրջանեաններու, Փիրղայէմեաններու, Թօխմախեաններու հզօր ցեղէն մտաւորական նորանոր ստեղծագործ ուժիք ծնուցանէ . . . :

ԴԱՇԻՆՅ, Իզմիր, 21 Յունուար, 1911

. . . Si tous les concours sont venus à la Miatzial, c'est que cette institution est digne de toutes les sympathies.

Constituées depuis 40 ans, les Sociétés Unies Arméniennes Miatzial ont pour but de répandre gratuitement l'instruction dans les localités les plus reculées de l'Asie Ottomane. Elles ont—comme nous avons souvent eu l'occasion de le dire—rendu les plus grands services à la nation Arménienne et à l'Empire.

STAMBOUL, 4 Mars, 1911

. . . Սահմանադրութեան հոչակումէն յետոյ երբ այլեայ կազմակերպութիւններ Ազգը վերականգնելու փքուուոյց խոստումներ կ'որոտային, Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնի անունով լուսատու վաղեմի ճրագը՝ որ Համիտեան բռնականութեան փոթորիկին մէջ մարտի երեւոյթով մը կը սլուլար անշէջ՝ կամեաց մը սկսաւ նշունագեղ փայլել, և ահա՛ ամէն կողմէ Լուսաւորչականը, Կաթիլիկն ու Բողոքականը փութացին իրենց իւրի կաթիլներովն ապահովել Միացեալին լոյսը՝ որ հանդարտիկ տարածումով անխտիր կը ցոլացնէ այսօր իր ճառագայթներն ամէն Հայ անուն կրող ուսանողին, ինչ որ այ ըլլայ անոր կրօնական դաւանանքը :

Ահա կեդրոն մը որ վարչական կամ վարդապետական կենճի չունի : Գործունէութեան ասպարէզ մ'է, ուր որչափ որ զիրար գերազանցելու ճիգով մրցին Ազգին երեք հատուածները, ամբողջ ազգութիւնն է որ պիտի շահի : Ուրեմն ամէն անոնք՝ որ նախանձախնդիր են Ազգ. Միութեան, անոնք որ կը վստահին դատարարութեան հրաշագործ կարողութեանը, թող Միացեալը միանան և շատ չանցած պիտի սեննուի բազմապատիկ բարերար արդիւնք :

ԲԻԻՉԱՆԴԻՈՆ, 11 Մայիս, 1911

. . . Նոր ծրագրի մը համեմատ, Միացեալ Ընկերութիւնը այս տարի կ'ունենայ դպրոցական արձակուրդի առթիւ անտունային դասեր, իր գործունէութեան այլ և այլ շրջանակներուն մէջ :

. . . Երկու ամուսն կեանք մը միեւնոյն վայրերու մէջ, միեւնոյն դասերը, միեւնոյն վաղերները Ընկերութեան ուսուցիչ-սաներու համար : Ճաշել միեւնոյն սեղաններու վրայ, չնչել միեւնոյն օդը, իրարու հետ շփում սրտով ու մտքով, իրարու հետ լաւ ծանօթութիւն, հոգեկան եղբայրակցութիւն, միեւնոյն ուղղութիւնով պատրաստութիւն մեր գաւառացի մանկութեան մտաւոր կեանքին համար, որոնք ամէնը ունին իրենց մեծ առաւելութիւնը :

Ու ընտա տարակուսելի չէ որ երեք տարի ետքը, այսօրուան ուսուցիչ-ուսանողները, համեմատաբար շատ աւելի լաւ վարժապետներ են, կազդուրուած մարմինով ու մտքով, նորոգուած և զբեթէ վերաստեղծուած մեր գաւառի մանկութեան դաստիարակութեան գործի մասին :

ԱՉԱՏԱՄԱՐՏ, 24 Յուլիս, 1911

. . . Ահա ազգին կրթական ամէնէն կարեւոր Ընկերութիւնը որ խօսքէ աւելի գործք ունեցած է անցեալին մէջ ու պիտի ունենայ նաև ներկային ու ապագային մէջ : Ենթադրութիւն մը որ իրաւունք ունի ամէն մէկ Հայէ ազնկալելու բարոյական կամ նիւթական աջակցութիւն մը իր այնքան կենսական գործը շարունակելու և հետզհետեան աճումով ընդարձակելու համար :

ԲՈՂԲՈՋ, 15 Սեպտ., 1911

. . . Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը մեր ընկի կրթական ներքին վիսպոնարութիւնն է հայալատ և խաւառակուան կեդրոններու և գիւղերու մէջ, որ նպատակ ունի կրթութիւնը ծաւալել և փրկել ու լուսաւորել Հայը :

Միակ կրթուած լուսաւորուած ժողովուրդներն են որ կրնան իրենց գոյութիւնը պահել և յտաջգիմել այս լուսաւոր գարուն մէջ : Անկերթ ժողովուրդները ճակատագրուած են ընկալուի դասակարգն ըլլալ աշխարհի : Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը ուրեմն փրկարար գեր մը կը կատարէ մեր համայնքին մէջ :

ԵՓՐԱՏ, 1 Հոկտեմբեր, 1911

. . . The Union of Educational Societies, or "Miatzial", enjoys the confidence of all classes and parties, its chief aim being to spread education in Armenia without distinction as regards race or creed.

. . . These institutions are extremely modern and practical. In all country sections agriculture is taught as a part of elementary education, and, in cities, such trades as tailoring and carpentering.

THE NEAR EAST, London, 1 March, 1912

ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆ ՄԸ ՎԱՆԷՆ

Ազնուայոյք Ասեմայեհ եփ. եւ

Մեծայարգ Տեարք Անդամք Տեօրեկ Ժողովոյ Հայոց Միաց. Ընկերութեանց
ի Կ. ՊՈԼԻՍ

Մեծայարգ Տեարք,

Լրագիրներէն իմացանք որ Պատկ. Տեօրէն Ժողովոյք անդամներէն Բրօք. Տեար Յովհաննէս Յակոբեան Եզեպտոս եղած ասոն «Հայոց Ընդհանուր Բարեգործական Միութեան» Պատկ. Կեդր. Վարչութեան հետ խորհրդակցելով որոշում տուած են Բարեգործականի ստատուութեամբ Վանի մէջ Վարժապետանոց մը բանալ, ընդ հովանաւորութեամբ Պատ. Տեօրէն Խորհրդոյք:

Այս լուրը անհուն ուրախութեամբ լեցուց մեր և ժողովուրդի սիրար, վասն զի ցաւատանջ հայրենիքի ամենակենսական մէկ պէտքն է որ կը մտածեն լրացնելու տարանակ Հայութեան յաւազոյն զաւակները:

Մայր Հայրենիքի կրթութեան նուիրուած Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը երկրորդ անգամն է որ կը ձեռնարկէ իւր մասնաւոր գուրգուրանաց առարկայ դարձնել ըզմակարօտ Վաստարականը. կատարեալապէս կը յուսանք որ 80ական թուականներու Վարժապետանոցին և անոր շարունակութիւնն եղող Կեդրոնականի թէև արդիւնաւոր բայց կարճատեւ կեանքը պիտի չունենայ այս անգամուան Վարժապետանոցը, քանի որ նոյն չրջանի տխուր պայմանները գոյութիւն չունին այժմ և մանաւանդ Վանեցի իմակ առաւել գիտակցօրէն պիտի փարի այդ հաստատութեան և Պատկ. Տեօրէն Խորհրդոյք արամադրութեան սակ պիտի զնէ իր սրտագին աջակցութիւնը երբ կը տեսնէ որ Հայազգի երկու հոյակապ կազմակերպութիւնները, Բարեգործականը և Միացեալը, ձեռք ձեռքի տուած ընդատակ կ'երթան Հայրենիքի պահանջներուն:

Ընդունեցէք, Տեարք, մեր և ժողովրդի սրտազեղ շնորհակալութեան և յարգանքներու զգացումները:

Դիւան Թաղականութեան	Նորալինու (Ստորագրութիւն և Կնիք)
»	Ս. Յակոբի «
»	Հայկալանքի «
»	Յայնկոյնեբու «
»	Արաբի «
»	Քաղաքամէքի «
Դիւան Հայկ. Կեդր. Վարժարանի	Խնամակալութեան «

ՎԱՆ, 14 Փետր. 1911

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻԱՅԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԷՔ

Ինչպէս Տեղեկագրիս յառաջաբանէն յայտնի է՝ Տեօրեկ Ժողովը բանակցութիւններ կատարելով Բարեգործական Միութեան հետ այժմ կը վայելէ այդ պատական Ընկերութեան գնահատելի աջակցութիւնը ու գործակցութիւնը: Ասորեւ կը նրաստակեմք Միութեան մեր ստացած կարգ մը նամակները որոնք ընդհանուր շահեկանութիւն ունին և երեւան կը բերեն երկու ոյր Ընկերութեանց համախառնութիւնը:

Պանիրե, 15 Նոյեմբեր, 1910
Թիւ 1311

Պատ. Տեօրեկ Ժողով Միացեալ Ընկերութեանց
Կ. ՊՈԼԻՍ

Տեար Ատենայեհ

Կեդր. Ժողովս ժամանակին պատիւ ունեցաւ ստանալու Ձեր 9 Օգոստոս ամսաթիւ նամակը յարակից տեղեկագրի պատճէններով ու ցուցակներով, սակայն անդամներուն ամառնային բացակայութեան պատճառաւ չի կրցաւ աւելի կանուխէն որոշումի մը յանգիլ այն խնդիրներուն մասին որ պարզուած են ձեր վերոյիշեալ նամակին մէջ, և որոնց նկատմամբ մեր պաշտօնակիցներէն Տեարք Անդրանիկեան և Մալէղեան եւս հաճօյքը ունեցած են անձամբ խորհրդակցելու Պատ. Ժողովիդ հետ:

Աւելորդ է ըսել թէ Կեդր. Ժողովս եւս ջերմապէս կը փափաքի ընդհանուր համաձայնութեան մը գալ ձեռք հետ, ինչպէս որ կը թելադրէք, իր նպատակին կրթական բաժնին մասին. սակայն ստ այժմ կանխահաւ նկատելով այդ բանը, արուած ըլլալով թէ Միութիւնը իր գործունէութեան նախնական շրջանին մէջ կը գտնուի և թէ տակաւին իր միջոցները չեն ներք տարբեր յանձնառութեանց, կը գոհանանք մասնակի գործակցութեամբ մը՝ մասնաւոր պարագաներու մէջ, այն համազումով որ հետզհետէ մեր սիրալի յարաբերութիւնները կը ձգտին երկուստեք ցանկացուած ընդհանուր և վերջնական համագործակցութեան:

Ինչպէս արդէն նախնական խորհրդակցութեան մը նիւթ եղած է Պատ. Ժողովիդ մէջ, այս անգամ Միութիւնս խնդիրը իր տեսակէտէն ուշիւ քննելէ վերջ, տարեկան 300 անդ. ոսկիի գումար մը քուէարկեց Հայաստանի 16 և Կիլիկիոյ 4 փոքր գիւղերու մէջ 20 նախնական դպրոցներու բացումին համար, պայմանաւ որ ոչ այդ վարժարաններուն թիւը 20էն պակաս ըլլայ և ոչ ալ անոնց տարեկան ծախքը 300 ոսկին անցնի, անշուշտ ջանադիր ըլլալով իւրաքանչիւր

գիւղի գիւղացիները եւս ըստ կարելոյն մասնակից ընել բացուելիք զպրօցներուն ընդհանուր ծախքերուն: Ժողովս այդ հաստատութեանց յանուն Միութեանս բացումը և անոր հաշուոյն անօրինութիւնը առ այժմ կը վստահի Միացեալ Լճակերութեանց, և այդ նպատակաւ յառաջիկայ Յունուար մէկէն սկսեալ յանձն կ'առնէ վեց ամիսը անգամ մը 150 անգլ. ոսկի վճարել Պատ. Ժողովիդ. առաջին վեցամսեան ներքակ չէքով կը զրկենք:

Տարակոյս չունինք թէ մերազնի մանկտիկն կրթութեանը համար ձեր ցոյց տուած խիստ գնահատելի անձնութեան շնորհիւ, Միութեանս անունով և հաշուին բացուելիք զպրօցները քիչ ատենէն յուսացուած արդիւնքը պիտի տան և թէ ձեռք բերուելիք յաջողութիւնը Միութեան համար զրգու մը պիտի ըլլայ նորանոր ազգօգուտ ձեռնարկներու:

Հաճեցէք ընդունիլ, Տեար Ասենապետ, մեր կանխայայտ շնորհակալութիւն հետ մեր խորին յարգանքին հաւաստիքը:

Ի գիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան
Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Գանձապետ
Մ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ
Փոխ-Ասենապետ
ԵԱԳՈՒՊ ԱՐԹԻՆ ՓԱՇԱ

Գահիրե, 20 Յունուար, 1911
Թիւ 1509

Մեծայարգ ԲրոՅ. Յովն. Յակոբեան
Լիպօր Պատուիրակ Միացեալ Բնկերութեանց
և Անգլամ Տնօրէն Ժողովի
Ա Ս Տ

Մեծայարգ ԲրոՅեւոյ

Կը փութանք իմացնել ձեզի թէ Կեդր. Ժողովս, իր վերջին նիստին մէջ, նկատի առնելով ձեր 16 ամսաթիւ նամակը, որոպէս ըստ սովորութեան այս տարի եւս ֆ 100 հարիւր անգլ. ոսկիի գումար մը տրամադրել Միացեալ Լճակերութեանց, իր ծանրալուծ բնութեամբ մասամբ թեթեւեղութեամբ: Սոյն գումարը առաջին անթիւ պիտի զրկուի Տնօրէն Ժողովի Գանձապետի հրամանին:

Սորին յարգանքներով

Ի գիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան
Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ասենապետ
Վ. ՄԱԼԷՉԵԱՆ
Գանձապետ
Մ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ

Գահիրե, 21 Յունուար, 1911
Թիւ 1510

Մեծայարգ ԲրոՅ. Յովնանէս Յակոբեան
Լիպօր Պատուիրակ Միացեալ Բնկերութեանց
և Անգլամ Տնօրէն Ժողովի
Ա Ս Տ

Յարգելի ԲրոՅեւոյ

Հաճոյքը ունինք հաղորդելու ձեզի թէ Կեդր. Վարչ. Ժողովս, իր վերջին նիստին մէջ, շատ նպատակայարմար գտաւ յանուն Միացեալ Բնկերութեանց ձեր ներկայացուցած ծրագիրը որով Միութեանս կ'առաջարկէք Վարժապետանոց մը հիմնել Վանի մէջ:

Արդէն Ժողովս վաղուց զգացած էր այդպիսի հաստատութեան մը անհրաժեշտ պէտքը մեր Ազգին մէջ և ուրախ ենք որ ձեր զրական թելադրութիւնը յարմար առիթը հղաւ իրագործելու մեր մտադրութիւնը:

Ժողովս, համաձայն ձեր ծրագրին, որոպէս է յառաջիկայ Սեպտեմբերին Վանի մէջ Վարժապետանոց մը հիմնել, ստանձնելով 450 օսմ. ոսկիի ծախք մը և յանձնելով ասոր մատակարարութիւնը Միացեալ Բնկերութեանց: Նախնական պիտոյքներու գնման համար եւս ձեր Բնկերութեան տրամադրութեան ներքեւ կը դնենք 200 անգլ. ոսկիի գումար մը:

Ինչպէս ցոյց տրուած է ձեր ծրագրին մէջ և անձամբ եւս բացատրեցիք Ժողովիս, Վանի Հայկազեան վարժարանը կը վերածուի—անշուշտ սոյն վարժարանին արդի նամակալութեան հետ վերջնական համաձայնութեամբ մը—«Հայկազեան Վարժապետանոցի», յանուն և ի հաշիւ «Հայկազեան Ընդհանուր Միութեան»: Այս պարագային յիշեալ վարժարանին հաստատ եկամուտը — կտակ, նուէր և տեղական հասոյթ —, որ ըստ ձեր ցուցմունքի կը հասնի 150 օսմ. ոսկիի, բարգաւաճելով Միութեանս յանձն առած գումարին վրայ, առաջադրուած Վարժապետանոցին տարեկան պիւտճէն 600 օսմ. ոսկի կ'ըլլայ:

Այսպէս երկու Գոյր Բնկերութեանց միջեւ սկսուած համագործակցութիւնը, 20 գիւղային վարժարաններու բացումէն քիչ վերջ, Վարժապետանոցի մտաւուտ հիմնարկութեամբ աւելի եւս կ'ամրապնդուի, և մենք անկեղծ փափաքը ունինք, և մեծ յոյսը թէ այս ուղղութեամբ փոխադարձաբար կարելի պիտի ըլլայ հասնիլ աւելի հիմնաւոր և աւելի վերջնական համերաշխութեան մը ազգային-կրթական գետնի վրայ:

Այս առթիւ, Կեդր. Վարչ. Ժողովս իր ուրախութիւնը կը յայտնէ ձեզի մասնաւորապէս այն շատ համակարգի վերաբերմունքին համար զոր ձեր այցելու-

խեամբ հաճեցաք ցոյց տալ զէպի Միութիւնը և իր վարիչները, երկու Քոյր
Ընկերութեանց եղբայրակցութեան թանկագին միջնորդ հանդիսանալով:

Խորին յարգանքով
Ի զիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան
Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Ասեմադպիր Ասեմապետ
Վ. ՄԱԼԷՉԵԱՆ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

Գանիրե, 21 Փետրուար, 1911
Թիւ 1687

Մեծայարգ
Տեար Երուանդ Խորասանցեան
Ասեմապետ Հ. Մ. Ը. Տեօրեմ Ժողովի
Կ. ՊՈԼԻՍ

Մեծայարգ Տեար

Ինչպէս յայտնի է՝ Բարեկարգակ Տիգրան Խան Քէլէկեան Միութեանս
նուիրած է £ 1500 անգլ. ոսկիի զուամբ մը Կիլիկիոյ մէջ Որբանոց մը շինելու
համար: Միութիւնս որոշած է կանգնել Քէլէկեան-Որբանոցը Չուք-Մարզուանի
մէջ, ուր աշխատութեանց արդէն ձեռնարկուած է: Միւս կողմէ, 100 որբի
պատասխարումին և դաստիարակութեան համար յաջողած է հինգ տարուան ծախ-
քերը ապահովել, չուք տարեկան £ 1000 անգլ. ոսկի: Որբանոց-Վարժարանը
պիտի բացուի յառաջիկայ Սեպտեմբերին, ուր պիտի ընդունուին 10-13 տարե-
կան մանչ որբեր՝ Կիլիկիոյ զանազան տեղերէն ընտրուած: Որոշած ենք որ այդ
որբանոցին շրջանը ըլլայ միայն 5 տարի, որուն լրանալուն՝ պիտի խորհինք ինչ
ուղղութեամբ շարունակել սոյն կրթական հաստատութիւնը: Կը վստիւքինք որ
որբերը պատասխարուն գոհացուցիչ պայմաններու մէջ և ստանան զուտ զործնա-
կան կրթութիւն մը, որպէս զի 5 տարի վերջը կարենան ունէ զօրժով մը պա-
րտալի կամ արհեստի մը հետեւիլ:

Արդ՝ պիտի ուզէինք զիմնալ թէ Ընկերութիւնդ յանձն կ'առնէ՝ Քէլէկեան
Որբանոց-Վարժարանին մատակարարութիւնը. հաւանութեան պարագային, հա-
ճեցէք մնալ զիմնալ պիտեմքն և կրթական ծրարները: Յետոյ կ'ուսու մատուցենք
համաձայնութեան ուրիշ պայմանները:

Խորին յարգանքով
Ի զիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան
Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Ասեմադպիր Ասեմապետ
Վ. ՄԱԼԷՉԵԱՆ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

Գանիրե, 8 Նոյեմբեր, 1911
Թիւ 2582

Մեծայարգ Տեար Երուանդ Խորասանցեան
Ասեմապետ Հայոց Միացեալ Ընկ. Տեօրեմ Ժողովի
Կ. ՊՈԼԻՍ

Տեար Ատենապետ

Ասկէ առաջ ձեր 6 Օգոստոս ամսաթիւ համակով կ'առաջարկէիք համա-
ձայնութիւն մը զոյգանել Գիւղասնտես-Պատուիրակի պաշտօնին մասին՝ որուն
համար Միութիւնը տարեկան 200 անգլ. ոսկի յատկացուցած է:

Ժողովս, միշտ ներշնչուած համերաշխութեան զգացումէն զոր անհրաժեշտ
կը նկատէ երկու Քոյր Ընկերութեանց ազգային համար, սկզբունքով կ'ընդունի
առաջարկուած համաձայնութիւնը՝ հետեւեալ հիման վրայ:

Ժողովիդ հետ համամտաբար բանիրուն և զօրծունեայ գիւղասնտես մը
պիտի անուանեմք, որուն ուղղակի պիտի վճարենք ամսական 15 օսմ. ոսկի,
ինչպէս և իբրև ճամբու ծախք՝ տարեկան 40 օսմ. ոսկիի զուամբ մը:

Իր պաշտօնավարութեան շրջանակը պիտի ըլլայ Տարօն և շրջակայք —
Սասուն, Սղերջ, Սլիվան և այլն, և կեդրոնատեղին՝ Մուշ:

Իր պաշտօնը պիտի ըլլայ առաջին՝ իբրև Միութեան Պատուիրակ զորեկ
Ժողովիս հրահանգներուն համաձայն, մասնաւորապէս աշխատելով Միութեանս
ծաւալումին և նպաստներուն բարոք զօրծածութեան. երկրորդ՝ իբրև Ընկե-
րութեանց կրթական տեսուչ՝ զորեկ Ժողովիդ հրահանգներուն համաձայն,
Միութեանս այդ շրջանակի վարժարաններուն վերին հակողութիւնը կատարելով
տեղւոյն վրայ:

Ասկէ զատ, իբրև գիւղասնտես, պիտի ջանայ անձնուիրաբար օգտակար
ըլլալ հողագործ համայնքներուն:

Եթէ Ժողովդ համաձայն է, կրնայ իր ընտրելիները մանրամասնաբար նշա-
նակել որպէս զի ժամ առաջ կարենանք զօրծաղբութեան ձեռնարկել:

Խորին յարգանքով
Ի զիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան
Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Ասեմադպիր Վ. Ասեմապետի
Վ. ՄԱԼԷՉԵԱՆ Ե. Գ. ԱՂԱԹՕՆ

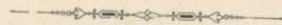
ՀԱՋԸՆԻ ՆՈՐԱԿԵՐՏ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԻՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՎ

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1908-1909, 1909-1910 և 1910-1911

ԾԱԽՔ ԵՆԱՍՈՅԹ

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

1908 Օգոստոս 4 - 1909 Յուլիս 31

Տասրդ. Թ. ՄԱՏԹԵՐՈՆԵԱՆ - Կ. Պոլիս

Հ Ա Ս Ո Յ Թ		ԴՆԿ. Արժ.	
Զանազան հասոյթ		8891	75
Կեդրոնի ամսավճար		32883	50
Նուիրատուութիւնք		33637	25
Կարնոյ Մանածիւղէ		16200	
Աղէքսանդրիոյ »		13691	
Ոսկերչաց շուկայի կէս խանութի վարձք		360	
Մանկավարժէզ Ա. (շահ 110 հատի վրայ)		56	
Դազարեալ Ընկ. Գոյք		6209	50
Մ. Է. Ֆ. Արիկեան. (Գրքեր նուէր տուած)		267	50
Պ. Է. Ֆ. Պալենց »		1087	
Յատկացեալ Նուիրատուութիւնք		13175	
Բերայի Մանածիւղէ		7090	
Նիկոլիդիոյ »		200	
Բընճըլարի »		756	
Դատը Քէօյի »		7876	
Պարահանդէս (զուտ)		66748	50
Պարտիզակի Մանածիւղէ		500	75
Սամաթիոյ »		540	
Հասոյթ Գաւառներէ		2161	
Օվանըրի Մանածիւղէ		690	
Ատարազարի Կրթական Ընկերութիւնէ		1080	
Մեծ Նոր-Գիւղի Մանածիւղէ		864	
Պանտրմայի »		540	
		215504	75

Ն Ս Ա Ն Վ		ԴՆԿ. Արժ.	
Իրասնեակի վարձք		2835	75
Զանազան ծախք		2370	
Իղթեղէնք		2173	
Իղթատար եւ հեռագիր		502	
Կազարական ծախք		1560	
Վարսիք. - Մաշման զեղչ % 10		242	50
Ատոցական ճանապարհի ծախք		1620	
Վարչական պաշտօնեայք		19316	
Ազատագրութիւնք		107	75
Բամի տարբերութիւն		150	25
Իրական օժանդակութիւն վարձարանաց		84	
Շոյ «Ներսէսեան» վարձարանին համար եղած ծախք		14137	50
Վաշկերտի »		2975	50
Շղջանուր Տեսչութիւնք		187	
Պոլսադրութիւն գրեանց եւ թղթոց		239	
Բամազուխ		167005	25
		215504	75

Ե Լ Ի Ց Կ Ե Ի Ո

Հ Ա Յ Ո Ց Մ Ի Ա Ց Ե Ա Լ Ը Ն Կ Ե Բ Ո Ւ Ք Ե Ա Ն Ց

31 Յուլիս 1909

Գ Ո Յ Բ			
Սճուկ. — Տնօրէն ժողովոյ Գանձապետ Էֆի րովի պահ	Գնկ. Արծ.	8384	50
Կարասիք. — Պատրաստ կարասնաց արժէքը	»	2182	»
Շուկայի կէս խանութ	»	5000	»
Մանկավարժաց Ա. պատրաստ 1862 հատ (նոր տպուած)	»	1629	25
Մանկավարժաց Բ. » 1568 (հինէն մնացած)	»	3292	50
Մայրենի Լեզու Տարրական Ա. » 1628 »	»	3419	»
» » » Բ. » 2414 »	»	6757	25
Քրիստոնէական	»	2450	25
Գեղարու թիւն Թահտանեան Ա. » 8770 »	»	2199	50
» » » Բ. » 7380 »	»	2397	50
» » » Գ. » 6263 »	»	2035	25
» » » Դ. » 8615 »	»	2799	25
» » » Ե. » 8050 »	»	2615	75
Գրեանք եւ թղթերէնք Տեսչութեանց րով	»	2301	50
Վիճեր Պանք. — Պատրաստ	»	156600	»
Մայրենի Լեզու Միջին Ա. պատրաստ 4357 հատ (հինէն մնացած)	»	12199	75
» » » Բ. » 4853 »	»	13588	50
» » » Գ. Տարի » 1151 »	»	3223	»
» » » Դ. » 990 »	»	2771	50
Ֆրանս. Ի Հայ թարգմանութիւն » 2531 »	»	5315	»
Գեղարու թիւն Թահտանեան Զ. » 8405 »	»	2731	»
Ուսուցիչք Ալաշկերտի վարժարանին. — Յիշեալներէ մեր պահանջքը	»	166	50
		244058	75

Պ Ա Ր Ց Բ			
Լերտիֆ գիւղացիք. — Մեր րով աւանդ	Գնկ. Արծ.	540	»
Մշոյ «Ներուէտեան» վարժարան. — Դասատուաց պահանջքը	»	3610	50
Խաղարեալ Ընկ. Գոյք. — 1568 հատ Մանկավարժաց Բ.	»	3292	50
1628 » Մայր. Լեզու Տարր. Ա.	»	3419	»
2414 » » » Բ.	»	6757	25
2335 » Քրիստոնէական	»	2450	25
6770 » Գեղարու Թահտանեան Ա.	»	2199	50
7380 » » » Բ.	»	2397	50
6263 » » » Գ.	»	2035	25
8615 » » » Դ.	»	2799	25
8050 » » » Ե.	»	2615	75
4357 » Մայր. Լեզու Միջին Ա.	»	12199	75
4853 » » » Բ.	»	13588	50
1151 » » » Գ. Տարի	»	3223	»
990 » » » Դ. »	»	2771	50
2531 » Ֆրանս. Ի Հայ թարգմ.	»	5315	»
8405 » Գեղարու Թահտանեան Զ.	»	2731	»
Կէս խանութ շուկան	»	5000	»
Դարանի մը արժէք	»	108	»
Իրամագրութիւն. — Ընկերութեան Դրամագրութիւն	»	167005	25
		244058	75

ՀԱՍՈՅԹ ԵՒ ԾԱԽՔ

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

1909 թվաթիվի 1910 Յուլիս 31

Հ Ա Ս Ո Յ Թ		Դ՛ճկ. Արժ.
Ջանազան հատոյթ		4232
Ամսավճար կեդրոնի		35480
Նուիրատուութիւն.— (36356,25+6603)		42959
Ջանազան նպաստներ		71606
Ջանազան Մասնաճիւղերէ		73968
Ոսկերչաց շուկայի խանութէն վարձը		480
Շահ վաճառեալ գրեանց վրայ		7821
Դադարեալ Ընկ. գոյք.— ծախուած զիրքեր		30321
Գրատուն		3000
Յատկացեալ նուիրատուութիւն		69725
Պարահանդէս		102344
Հատոյթ Գաւառներէ		4236
Տոկոս		6944
		453118

453118 50

Ծ Ա Ւ Ք		Դ՛ճկ. Արժ.
Գրասենեկի վարձը		3780
Ջանազան		6051
Թղթատար, Հեռագիր եւ Տպագրական ծախք		4968
Ուսուցչական ճանապարհի ծախս		15264
Գրեանք եւ թղթերէնք Տեսչութեանց ձեռք տրուած		11976
Գրական օժանդակութիւն վարժարանաց		45684
Ընդհանուր Տեսչութիւնք		16272
Փոխադրութիւն գրեանց եւ թղթոց		8893
Արտաքոյ կարգի վարկ		2862
Վարչական պաշտօնեայր		31410
Ձէյթունի վարժարանաց (հին հաշուէ վճարեալ)		6912
Մշոյ «Ներսէսեան» եւ յարակից վարժարանաց ծախքը		22849
Զոր-Մարզուանի վարժարանին ծախքը		9998
Ղարս-Բազարի		5006
Քէտսպի Երկսեռ		8707
Կարնոյ շրջանակի վարժարանաց ծախքը		105989
Ունիոյ		25820
Հածքնի		25075
Մ. Նաթանեանի ամսականք		4860
Սղերդի վարժարանին ծախքը		2824
		364205
Սրամագլուխ.— Հատոյթից առաւելութիւն		88913
		453118

453118 50

Ե Լ Ի Ց Կ Շ Ի Ռ

Հ Ա Յ Ո Ց Մ Ի Ա Ց Ե Ա Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Ք Ե Ա Ն Ց

31 Յունիս 1940

Գ Ո Ց Ի					Պ Ա Ր Ց Ի		
Մտուկ պատրաստ	ԴՆԿ. Արժ.	3005	25	Դադարեալ Ընկ. Գոյք	ԴՆԿ. Արժ.	42581	50
Կարասիր	»	2230	25	Մ. Խարախանեան	Պահանջքը	378	25
Ոսկերչաց շուկայի կէս խանութի արժէք	»	5000	»	Գ. Խաչիկեան	»	584	»
Զանազան գրեանք եւ զեղագրութեան տետրակներ	»	46429	50	Մշոյ «Ներուէտեան» եւ յարակից վարժարանաց (Յուլիսի կէսը Դասատուաց)	»	891	50
Դրեանք եւ թղթեղէնք Տեսչութեանց քով	»	17827	75	Ղարս-Բագարի վարժարանին դասատուաց (չըջանի մացորդ)	»	3170	»
Վինըր Պանք.— Պատրաստ ի Դրամատան	»	228344	»	Քէտապի երկսեռ վարժարանի 513, Պ. Հացունիի 850 1/2	»	1363	50
Դրատուն	»	4772	»	Մ. Նաթանեանի	Պահանջքը	3537	75
Գ. Մարգարեանի	պարտքը	540	»	Հաճընի վարժարանաց (Յուլիս կէսը Դասատուաց)	»	867	»
Գ. Գապուկեան	»	431	75	Սղերդի վարժարանի (չըջանի պարտք)	»	2324	»
Մ. Մինասեան	»	511	75			55697	50
Մ. Գուլումեան	»	645	25	Դրամագլուխ.— Ներկայ Դրամագլուխ	»	255918	25
Տ. Գոչունեան	»	1554	25				
Մ. Գարապէյեան	»	324	»				
		311615	75			311615	75

ՀԱՍՈՅԹ ԵՒ ԾԱԽՔ

Հ Ա Յ Ո Ց Ց Մ Ի Ա Ց Ե Ա Լ Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Ք Ե Ա Ն Ց

1940 Օգոստոսի 1941 Օգոստոս 31

Հ Ա Ս Ո Ց Թ		Դ՛նկ. Արժ.	
Զանազան հասոյթ		2850	
Նուիրատուութիւն		17603	50
Ոսկերչաց շուկայի կէս խանութէ վարձր		600	
Յատկացեալ Նուիրատուութիւն		7052	
Պարտանդէս (զուտ)		233681	
Դրամի տարբերութիւն		108	50
Հասոյթ Գաւառներէ		10120	50
Տոկոս		5912	50
Մթերանոց Գրեանց. — Շահ գրեանց վրայ		47918	75
Նպաստ		171249	50
Մասնճիւղեր		41177	75
Գրեանական Նուիրատուութիւն		21182	
Հայ. Բարեգործ. Ընդհ. Միութենէ		35738	
Ունիոյ հրկիզելոց Յանձնաժողով		16200	
Կիւմիւշեան կտակ		3706	
Ամսավճար Կեդրոնի		64537	
Մտից Տուրք		74	
		679711	

Ծ Ա Ւ Ք		Դ՛նկ. Արժ.	
Գրանենկի վարձր		6849	
Թղթատար եւ հեռագիր		3694	
Տպագրական ծախս		6274	
Կարասիր. — Մաշման զեղչ % 10		2135	50
Գրեանական օժանդակութիւն վարժարանաց		54958	25
Արտաքոյ կարգի վարկ		10260	
Զոր-Մարզուանի վարժարան. — (1909-1910ի արձակուրդ)		553	25
Ղարս-Բազարի վարժարան. — (1910-1911ի շրջան)		8138	
Քէտսպի երկօնու վարժարան		15550	50
Տասանորդ. — Նուիրատուութիւնները հաւարոյին		6127	25
Ունիոյ վարժարանք. — 1910-1911ի շրջան		33711	
Հածընի		32137	25
Կիլիկիոյ շրջանակ. — (Մ. Նաթանեան) իւր թոշակները		21145	
Սղերդի վարժարանք 1910-1911ի շրջան		27445	50
Մշոյ «Ներսէսեան» եւ յարակից վարժարանք 1910 1911ի շրջան		28467	50
Զանազան ծախս		25773	75
Կարնոյ շրջանակի վարժարանք. — 1910 1911ի շրջան		244762	50
Վարչական պաշտօննայր		51628	
Գիւանական տուրք		461	50
Ձեռագործի նիւթեր գնուած՝ վարժարանաց համար		5926	25
Ուսուցչական ճանապարհածախս		16205	75
Ընդհ. Տեսչութիւնք. — Իրենց ձեռամբ ծախս		18947	
Ֆոխադրութիւն գրեանց եւ թղթոց		19871	
Կիւղասնտեսական ծախս		10030	25
Ամառնային վարժապետանոց ի Մերսին		8620	50
Սիսակ Նալպանտեան		648	
Գրեանական նուէր զանազանաց		252	50
Ամառնային վարժապետանոց ի Քղի		4153	50
Իրանակերտի վարժարան		540	
Իրամագլուխ. — Հատուցից առաւելութիւն		14444	50
		679711	

Ե Լ Ի Ց Կ Շ Ի Ռ

Հ Ա Յ Ո Ց Մ Ի Ա Ց Ե Ա Լ Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Ք Ե Ա Ն Ց

31 Օգոստոս 1911

Գ Ո Ց Կ			
Կարասիք.— Պատրաստ	Դճկ. Արժ.	19220	75
Ոսկերչաց շուկայի կէս խանութ.— արժէքը	»	5000	
Վլնրը Պանք.— Պատրաստ 962,27 Ոսկի	»	108924	75
Իէորդ Մարզպետունի.— Պարտքը	»	540	
Գ. Խաչիկեան.— Պարտքը	»	1193	25
Ընդհ. Միջերանոց Իրեանց.— Պատրաստ	»	76199	50
Վ. Արշակունի.— Պարտքը	»	312	
Յ. Պօղոսեան.— »	»	114	75
Պանք ար Սալօնիք.— Պատրաստ 136,60 Ոսկի	»	14753	
Յ. Ահարոնեան.— Պարտքը	»	1478	75
Իրեանք եւ թղթեղէնք Տեսչութեանց բով պատրաստ	»	79659	
Մետուկ.— Պատրաստ Գանձապետ Էֆէնտիի բով	»	12827	50
Ամառնային Դասընթացքի հետեւող ուսուցիչք (Պարտքերնին)	»	1944	
Չանագան պարտականք.—	»	864	
Այվազովսկիի երկու պատկերք.— Արժէք	»	47500	
		365531	25

Պ Ա Ր Տ Կ			
Մ. Նաթանեան (Պահանջքը)	Դճկ. Արժ.	3186	
Մ. Մինասեան »	»	1037	
Առկախ հաշիւ »	»	864	
Դրամագլուխ.— Ընկերութեան ներկայ դրամագլու իւր	»	360444	25
		365531	25

ՀԱՇՈՒԵՔՆԵՒԶ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՏԵՂԵԿԱԳՒՐԻՆԵՐԸ

Հիմնադիր ժողովին ուղղուած

Ազնուաւոյ Ասեմապետ Էֆենքի
Միացեալ Ընկերութեանց Հիմնադրաց Ժողովոյ
Ա Ս Ս

1909 Դեկ. 15 Դ. Նիտին մէջ, Միաց. Ընկ. Հիմնադրաց ժողովոյ որոշման համեմատ պաշտօն յանձնուած էր մեզ Ընկերութեան 1908 Օգոստոս 1էն մինչ 31 Յուլիս 1909 հաշիւները քննել եւ արդիւնքը տեղեկագրել Պատ. Ժողովոյը :

Ներկայիւս կուգամք յայտարարել որ յաջորդական երեք նիստերուն մէջ մեր կատարած քննութիւնները կ'ապացուցանեն թէ հաշիւները ճշդիւ արձանագրուած եւ համապատասխան են եզած գործողութեանց . նոյնպէս քննելով Մնատեկի հաշիւը, Wiener Bank Verein դրամատան դարնէին մէջ նշանակեալ պատրաստ դրամը համաձայն գանուած է յիշեալ դրամատան տոմարներուն :

Ժամանակի խնայողութեան եւ հաշուոց պարզութեան տեսակէտով նկատողութեան աւնուելու արժանի նետեւեալ կէտերն ալ կան . այսինքն թէ տեսնելով որ հաշիւներու մանրամասնութիւնք Մայր հաշուոյ տոմարին մէջ զատ զատ ստորաբաժանեալ հաշուոց անուան տակ անցած են, ինչ որ անօգուտ աշխատութեան եւ ի զուր ժամավաճառութեան պատճառ եզած կ'ըլլայ, խորհուրդ տուինք եւ յանձնարարեցինք որ փոխանակ այդ մանրամասնութիւնները Մայր հաշուոյ մէջ անցուելուն գոհանան օժանդակ տեսարկներուն մէջ նշանակելով :

Այսու հանդերձ խզճի պարտք մը կատարած ըլլալու համար պէտք կ'ըզգամք յայտնել մեր գոհունակութիւնը հաշիւներուն կրկնատոմարի դրութեամբ կանոնաւոր կերպով եւ մաքուր բնուած ըլլալուն մասին : Որով մնամք յարգանքօք

Ի դիմաց քննիչ յանձնաժողովոյ

(Ստորագրութիւնք)

- ԽՆԴԻՐ ՄԻՄՈՆԵԱՆ
- ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԱՊՈՒՃՃԵԱՆ
- ՄԻՀՐԱՆ Գ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
- ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ
- ՕՐԵՒԿ ՏԷՐՈՒՆԵԱՆ

Կ. Պոլիս, 24 Մարտ 1910

Կ. Պոլիս, 15 Դեկտեմբեր, 1910

Ազնուաւոյ Տէր Ասեմապետ

Մեզ յանձնուած պաշտօնին եւ արուած իշխանութեան համաձայն ուշի ուշով եւ մանրազնին քննեցինք Միացեալ Ընկերութեանց Հայոց 1909-1910 տ. սուսնական չրջանին հաշուական տոմարները :

Կր փութանք յայտարարել թէ կատարելապէս համաձայն գտանք զայնա Տնօրէն ժողովոյ կողմէ Հիմնադրաց ժողովոյն մատուցուած հաշուեկշիւին հետ :

Յանձնախումբա իր տեղեկագրին հետ կը բերէ նետեւեալ երկու առաջարկները .

Ա. Մեր Ընկերութիւնք բնաւորին հրամանաւ բոլորովին լուծուելով 1898ին, իր գոյքերը յանձնուած էին Պատրիարքարանի, զորս մեզ վերադարձուց այս նոր չրջանին սկիզբը՝ այն է 1908ին : Ասոնց արժէքն էր 79112¹/₂ դր. արձաթ, որ արձանագրուած է Ընկերութեանս տոմարաց մէջ առանձին պիտով իրբու—գոյք դադարեալ Ընկերութեան—եւ երկու տարուան ընթացքին մէջ վաճառուելով մէկ մասը՝ որուն արտագրութիւնը անցած է խառն հասութից մէջ, կր մնայ այժմ 42581¹/₂ դրուչի գոյք զոր կ'առաջարկենք զբամազլտոյն վրայ յաւելուլ եւ կամ առանձինն պահեստի գումար արձանագրել՝ հաշուական կանոնաւորութեան համար :

Բ. Նոյնպէս ստիպողական կը նկատենք Ընկերութեանս բարերար հանգուցեալ Յովհաննէս Ալվազովաքիէ նուիրեալ երկու ծովանկարները նուազագոյն արժէքով արձանագրել մեր տոմարաց մէջ եւ յաւելուլ զբամազլտոյն վրայ :

Ընդունեցէք, Տէր Ասեմապետ, մեր խորին մեծարանաց հաւատարիքն :

Ի դիմաց Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովոյ
Միացեալ Ընկերութեանց Հայոց

(Ստորագրութիւնք)

- ԿՈՄԻՏԱՍ ԿՈԹՈՂԵԱՆ
- ՄԿՐՏԻՉ Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
- ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ
- ՎԱՀԱՆ Մ. ԷՍԱԵԱՆ
- Օ. ՏԷՐՈՒՆԵԱՆ

4. Պոլիս, 31 Յունուար, 1912

Տէր Ատենապետ,

Ժողովուրդ կողմանէ մեզ արուած պաշտօնին համաձայն խղճի մտօք և մանրազնին քննեցինք Ընկերութեանցս 1910-11ի ուսումնական շրջանին հաշուական տոմարները և հետեւեալ եզրակացութեանց և թելադրութեանց յանդէս առ մեր քննութիւնը:

Ա. Կր յայտարարենք նախ թէ տոմարները մաքուր, կոկիկ և կանոնաւոր բնուած էին Ընկերութեանց Գրասենեկին մէջ երկրորդական պաշտօնէի մը կողմէ նախ վարձատրութեան մը փոխարէն:

Բ. Աւելորդ չենք համարիր համառօտ տեսութիւն մ'ընել անցեալ տարւոյ երմացոյցին վրայ զոր գործադրած է մեր Պատ. Տնօրէն Ժողովը մեծ ուսումնական թէ՛ հաստիկից և թէ՛ ծախուց գրութիւններուն մէջ: Օրինակի յաղագրասոյն երմացոյցին մէջ իրր հաստիկ ցոյց արուած 4450 ոսկին բարձրացած է իրականին մէջ 6293 ոսկւոյ, այսինքն 1843 ոսկւոյ յաւելումով՝ որ զոյգացած է մեծաւ մասամբ Ընկերութեանց տարեկան պարահանդէսի արտակարգ և անանկալ յաջողութեամբ և մնացեալն այլ՝ այլ և այլ նուիրատուութիւններով: Նմանապէս իրր ծախք ցոյց արուած 5974 ոսկւոյ գումարը բարձրացած է 6160 ոսկւոյ, այսինքն 186 ոսկւոյ յաւելումով: Բարեբաղդաբար և բացառաբար հաստիկի ատաւելութիւնը 41⁰/₁₀էն աւելի ըլլալով, երմացոյցի բացը և յաւելեալ ծախքերը փակելէ յետոյ՝ 133 ոսկի այլ գումար չա՛ Ընկերութեանց գրամագլխոյն անցած է:

Գ. Ընկերութեանց գրամագլխոյն տարւոյս սկիզբը բարձրացած տեսանք 3337 ոսկւոյ, սակայն բարեյիշատակ Յովհաննէս Այվազովքեոյ երկու ծովանկարները գնահատուած ըլլալով՝ ֆրանկ 10000 և յամենայն դէպս օգտակարութեան տեսակէտով, մտեալ գրամագլխոյն մը համարելով այս զոյքը, կ'առաջարկենք այդ ծովանկարները վիճակահանութեան գնել փութապէս:

Դ. Ի վերջոյ կ'առաջարկենք որ մեր Պատ. և ժրջան Տնօրէն Ժողովը ներկայ շրջանին վաւերացեալ ելեւմտացոյցը կէտ առ կէտ գործադրէ առանց ծախուց յաւելման որպէս զի յանկարծօրէն հաստիկից նուազումով յուսախարութեան մը առջեւ չի գտնուի Ընկերութիւնս, և շարունակէ հետատեսութեամբ իւր գովելի գործունէութիւնը:

Մնամք Խորին Յարգանքօք

(Ասորագրութիւն)

ԿՈՄԻՏԱՍ ԿՈՐՈՒԵԱՆ
ՄԻԿՐՏՁ Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ
ՎԱՀԱՆ ԷՍԱԵԱՆ
ՕՆՆԻԿ ՏԷՐՈՒՆԵԱՆ

Մ Ի Ա Յ Ե Ա Ս Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Յ

Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ն Ե Ր

ՏԵՄԻՔ		ՏԵՄԻՔ	
Արզաբեան Գրիգոր	5	Առաքեկեան Տիգրան	20
Արէլ Յովհաննէս	20	Ասասեան Մկրտիչ	10
Արիկեան Հայկառէր	5	Ասատուրեան Մկրտիչ	10
Արրահամեան Անդրանիկ * (արտասահման գացած)	5	Ասլանեան Յարութիւն	54
Արրահամեան Համբարձում	3	Ասլանեան Պէհրան*	1
Արրահամեան Միհրան	2	Ասլանեան Պօղոս	10
Ազամեան Անդրանիկ	5	Ասլանեան Տիկին Սրբուհի*	2
Ազարեան Եղուարդ	20	Աստարճեան Կարապետ	5
Ազնաւորեան Ժիրայր	10	Աստուածատուր Դաւանիկ	10
Ազնաւորեան Պետրոս	5	Ավճեան Անդրէաս *	2
Ալան Պօղոս	10	Աարոնի Պետրոս	10
Ալիովեան Արշակիր	1	Արամեանց Հմայեակ	5
Ալլաւէմճեան Յովհաննէս	10	Արապեան Արայ	10
Ալլաւէմճեան Ներսէս	5	Արապեան Սիրունակ	2
Ալմամեան Նիկողոս (մեռած)	5	Արապեան Ստեփան	20
Ալլաւմեան Կարապետ	5	Արզուեան Տիգրան	5
Ալլաւմեան Պօղոս	5	Արզուման Երուանդ	5
Աղաթուն Եզնիկ	10	Արզումանեան Զօրա	5**
Աղաթուն Լեւոն	10	Արզումանեան Տօրթօր	20
Աղաթունեան Գրիգոր	5	Արթինեան Յովսէփ	40
Աճէմեան Զարուհի	1 ¹ / ₂	Արթինօֆ Արթին	5
Աճէմեան Տիգրան	20	Արիսանեան Գեորգ	5
Ամիրզատեան Մարգար	1	Արշաիր Արշակ	45
Անուշեան Ենօփ	2	Արսէնեան Արսէն	20
Անտոնեան Կարապետ	5	Արսէնեան Գ. Արսէն	5
Անտոնեան Հրանտ	2	Արսէնեան Մարտիրոս	2
Անտոնեան Յարութիւն	5	Աւետիսեան Բարսեղ	5
Աշճեան Դազար	10	Աւետիսեան Քովմաս	5
Աշճեան Յովհաննէս	2	Բարէլեան Յովսէփ *	1
Առապաճեան Տ. Հմայեակ Ք.Գ.	2	Բամպուրճեան Մարգար	5
Առաքեան Դաւիթ	5	Բանիկեան Լեւոն	5
		Բապուճճեան Կարապետ	20

* Աստղանիշ գրուած է այն անուններու բով որոնք այժմ բաժանորդ չեն այլ եւս:

** Այս շրջանէն սկսեալ 10 եղած է:

		ՏԵԱՐՔ	
Բաստրմանան Գարեգին	10	Գլըճեան Դասպար	5
Բարազման Արմենակ	2	Գլըճեան Դէրզ	3
Բարադաման Տիգրան	10	Գնահան Եղբարք	90
Բարթաման Տ. Մաղաքիա Քճ.	2	Գորեան Յակոբ	10
Բարունակեան Օհան	2	Դուլումեան Կարապետ	10
Բէհիլվանան Դէրզ	5	Դուլումեան Նշան *	2
Բէքմէզ Զարեհ	15	Գրիգորեան Արիս	3
Բէքմէզեան Անտոն	10	Գրիգորեան Արմենակ *	5
Բէքմէզեան Թորոս	2	Գրիգորեան Լուծիկ	2
Բուլատեան Բարսեղ (Օսթրով)	9 1/2	Գրիգորեան Կարապետ	2
Բուլատեան Յ. Կարապետ (Օսթրով)	9 1/2	Գօլանճեան Արմենակ	2 1/2
Գարրիշեան Պետրոս	5	Գօլանճեան Նուարդ	2 1/2
Գազազեան Հրանդ	5	Գօլանճեան Օննիկ	5
Գազազեան Յովսէփ	54	Դանիէլեան Լեւոն *	2
Գազազեան Յովսէփ	5	Դերմակեան Երուանդ	5
Գազազեան Կերսէս	10	Դերմակեան Յարութիւն (մեռած)	5
Գազազեան Նշան	5	Դերմակեան Տ. Վարդան	5
Գազազեան Տիգրան	10	Դիմարսեան Հնայեակ Արքայակ.	10
Գազազեան Ս. Տիգրան	5	Դուրեան Դեւոնդ Նր. Վրդպ. *	5
Գազանճեան Պետրոս *	5	Եազճեան Կազարէթ	5
Գալայճեան Գէորգ *	5	Եալըճեան Տօթթ. Միճրան	10
Գալաֆաթ Տիրան	2	Եազմանճեան Մարտիկ	2
Գալմիքեան Գնէլ Վրդպ. *	5	Եազմանճեան Մկրտիչ	9
Գալլեան Թորգոմ	2	Ելարզճեան Յարութիւն	3
Գամէլեան Սիմոն	3	Եաղուպեան Զարեհ	5
Գառնակերեան Գրիգոր	10	Եպիբուսեան Կարապետ	25
Գասպարեան Յակոբ	5	Երանճեան Արմենակ *	2
Գասպարեան Կազարէթ	10	Եուսուֆեան Գառնիկ	10
Գալանդեան Արտաշէս	5	Եուսուֆեան Յովսէփ	10
Գալանդեան Ստեփան	5	Երամեան Լեւոն *	2
Գալաֆեան Լեւոն	2	Երէցեան Միլոս	5
Գարազաշ Երուանդ	5	Երկանճեան Վահրամ	2
Գարազաշ Զենոբ	2	Երկանճեան Տիրան	5
Գարազաշ Միհրան	30	Ետրիկ Սազըզլը *	1
Գարազաշ Յարութիւն	10	Զահրէճեան Համբարձում	2
Գարազաշ Օննիկ	2	Զահրէճեան Կազարէթ	2
Գարեան Ստեփան	27	Զատէլեան Երուանդ	27
Գարակէօզեան Արամ	40	Զատէլեան Զարեհ	20
Գարակէօզեան Արշակ	98	Զարուկեան Տիգրան	2
Գարակէօզեան Եղուարդ	54	Զարֆեան Տօթթ. Գէորգ	10
Գարակիլեան Յարութիւն	10	Զիշեան Լեւոն	5
Գարամանեան Ստեփան	5	Զորապեան Յակոբ	5
Գափամանեան Եղուարդ	5	Զօհրապ Գրիգոր	54
Գափամանեան Արմոն	2	Զօհրապ Տօթթ.	20
Գափամանեան Տարէս	5	Էնգարէլեան Միլոս	5
Գափամանեան Տիգրան	5	Էսանեան Երուանդ	20
Գէորգեան Խաչիկ	10	Էսանեան Յակոբ և Եղբարք	54

		ՏԵԱՐՔ	
Էսանեան Վահան	27	Ժամկուլեան Գէորգ *	5
Էսմէրեան Կարապետ	3**	Ժամկուլեան Եղիազար	10
Էվլինեան Գրիգոր	20	Իճատճեան Նուարդ	5
Էքսէրճեան Մարտիկ	20	Ինճէլեան Յակոբ	2
Էքսէրճեան Գօղոս	5	Ինճիճեան Յակոբ	3
Թագուորեան Գառնիկ	2 1/2	Իշլէմէճեան Գառնիկ	2
Թագուորեան Տօթթ. Ա. Վ.	5	Իշլէմէճեան Տօթթ. Երուանդ	5
Թահտապրունեան Մարտիկ	5	Իսագուլեան Գ.	5
Թաշճեան Հայի *	2	Իսագուլեան Յովհաննէս	180
Թաշճեան Սարգիս	10	Իւզիմեան Սաթնիկ *	3
Թաշճեան Սարգիս Գ.	10	Իւթիւճեան Աթանիկ	2
Թապարեան Մարիամ	5	Իւթիւճեան Արմենակ	20
Թապարեան Երիտթեան	10	Իւթիւճեան Արշակ	5
Թալշանճեան Գառնիկ	5	Իւթիւճեան Բիւզանդ	10
Թալշանճեան Որդիք	5	Իւթիւճեան Գարեգին	5
Թարազ Անտոն *	20	Իւթիւճեան Գրիգոր	5
Թէլլիեան Մարգար	5	Իւսիլիճեան Երուանդ	5
Թէրզեան Գլոր	5	Իփէրճեան Գարեգին	10
Թէրզեան Գրիգոր	5	Իփէրճեան Զենոբ	1
Թէրզեան Երուանդ *	2	Իփէրճեան Համբարձում	10
Թէրզեան Տօթթ. Ստեփան	5	Իփրանոսեան Կարապետ	54
Թէրզեան Վահան *	2	Իփրանոսեան Միհրան	27
Թէրզեան Տիրան	10	Լոյս Պարոնեան Յակոբ	10
Թէրզմէզեան Եղբարք	20***	Լօսէլեան Գրիգոր	2
Թէրէլեան Գօղոս	5	Խահլէճեան Դուկաս	4
Թէրէլեան Վահան	5	Խանճեան Միհրան	20
Թընկըր Մկրտիչ	2	Խաչատուրեան Ասատուր *	2
Թընկըրեան Համբարձում	20	Խաչատուրեան Կոպերնիկ	10
Թիմուրեան Եղբարք	20	Խաչատուրեան Մկրտիչ	10
Թորգոմեան Գէորգ	5	Խարրուկեան Տիրան *	4
Թորոսեան Խոսրով	2	Խէրպէլեան Կարապետ	10
Թորոսեան Միհրան *	5	Խթիկեան Կարապետ	2
Թուլըրեան Յարութիւն	5	Խիւտովլըրեան Միսակ	5
Թուլունեան Յակոբ	10	Խնտամեան Ռաֆայէլ	5
Թօփալեան Ալիբան	108	Խունարթուր Նիզօլա	2
Թօփալեան Էֆրիկ *	5	Խպիկեան Սարգիս	2
Թօփալեան Յակոբ	5	Խօռօզեան Գէորգ	2
Թօփագափուլեան Մարտոս	10	Խօսիկեան Գարեգին	20
Թօրաթիլեան Արամ	2	Խօրասանճեան Երուանդ	10
Թօրաթիլեան Մկրտիչ	20	Խօրասանճեան Զգօն	5
Թօրաթիլեան Յովսէփ	10	Խօրասանճեան Կարապետ (մեռած)	5
Թօրաթիլեան Տիգրան	20	Խօրասանճեան Վարդանոյշ	2

** Նոր շրջանին 5 եղած:

*** Այս բաժնեկիճը 1912 Մարտ ամիսին սկսեալ երեք եղբարց անուան ստորաբաժանուած է իրենց փոխարդով:

ՏԵՄԻՔ		ՏԵՄԻՔ	
Կարագեան Յ. Որդիք	10	Հիսարլեան Հրանտ	2
Կարապետեան Կարապետ	5	Հիսարլեան Պարոյր	5
Կարապետեան Ս. Կարապետ	5	Հիւրմիւզ Արտաշէս	27
Կարապետեան Յովակիմ	10	Հօշեան Տօրթ. Եղիա	10
Կարապետեան Նազիկ	2	Ղազարոսեան Գառնիկ	1
Կարապետեան Պօղոս	5	Ղազարոսեան Դաւիթ	5
Կարճեանեան Յարութիւն*	2	Ղազարոսեան Խաչիկ	10
Կեսարեան Թուփիկ	20	Ղազարոսեան Մելիք	20
Կեսարեան Միհրան	10	ձամճեան Լեւոն	10
Կէնճեան Խաչիկ	5	ձանկիւլեան Յարութիւն	5
Կէլբէկեան Միհրան	5	ձէզվէճեան Լեւոն	10
Կէօզիւմեան Ղազարոս	5	ձէզվէճեան Նասիպ	20
Կէօյճեան Մ. Հայկազուն	5	ձէլաբեան Տօրթ. Գրիգոր	10
Կիւլէսերեան Ստեփան *	9	ձէլաբեան Յովակիմ	20
Կիւլպէնկեան Արմենակ	10	ձէճիգեան Բրօֆ. Յակոբոս *	10
Կիւլպէնկեան Աւետիս*	20	ձէՆազեան Նշան	5
Կիւլպէնկեան Թ. Յովհաննէս	20	ձէպէճեան Տ. Գրիգոր Գճեյ.	2
Կիւլպէնկեան Լեւոն	10	ձէվաղիբճեան Արամ	10
Կիւմիւշեան Արամ	5	ձիզմէճեան Երուանդ	5
Կիւմիւշեան Արթուրի	5	ձիզմէճեան Նիկողոս	10
Կիւմիւշկէրտեան Տիրան	10	ձիզմէճեան Նշան *	2
Կիւմիւշճեան Եղիա	5	ձիլաճեան Յակոբ	10
Կիւմիւշճեան Վահրամ	10	ձիլաճեան Տիգրան	10
Կիւրեղեան Արշակ *	5	ձշմարտախօսեան Գեղամ	10
Կորոնեան Յակոբ	2	ձշմարտախօսեան Չարմայր	27
Կոթոյեան Կոմիտաս	10	Մազլըմեան Գէորգ	10
Կոկիկեան Նշան	5	Մազլըմեան Թաղէոս	2
Հալաճեան Արամ	54	Մազլըմեան Հրանտ	5
Հալաճեան Բարսեղ	108	Մազլըմեան Մաթթա	9 ^{1/2}
Հալաճեան Միհրան *	10	Մաթթեան Գէորգ (Օսթրովա)	5
Հալաճեան Պետրոս	50	Մալեան Սարգիս	10
Հալաճեան Սուրէն	10	Մակարեան Միտաք	5
Հաճեան Լեւոն	5	Մաղաբեան Մաղաք Գ.	5
Հաճեան Վէրք	10	Մաղաբեան Մաղաք Գ.	5
Համալեան Պօղոս	5	Մանաշեան Աւետիս	5
Համաճեան Արմենակ	5	Մանասեան Ֆրանկիւլ *	10
Համաճեան Ստեփան	5	Մանասեան Կարապետ	10
Համաճեան Տիկին Ստեփան	5	Մանուկեան Ներսէս	2
Համաբաժումեան Գառնիկ*	5	Մանուկեան Արմենակ	20
Համաբաժումեան Եղբարք	5	Մանուկեան Եղբարք	108
Համաբաժումեան Սեփոն	5	Մանուկեան Եղբարք	5
Հայրապետեան Մարտոս *	5	Մանուկեան Հրանդ	4 ^{3/4}
Հանէսեան Գանիէլ	20	Մանուկեան Վառձապառհ	10
Հանէսեան Նշան	20	Մանուկեան Օննիկ	2
Հարէնց Աստուածատուր	20	Մալեան Յակոբ	10
Հէքիմեան Մկրտիչ *	3	Մարգարեան Բեռեկ	1
Հիսարլեան Արշակ	2	Մարգարեան Միհրան	5
		Մարգարեան Ռսիկան	5

ՏԵՄԻՔ		ՏԵՄԻՔ	
Մարգարեան Տիկին Ս. *	2	Յակոբեան Տիրան	1
Մարգարեան Միխիթար	10	Յակոբեան Տիրան	3
Մարթանեան Վահան *	5	Յակոբեան Տրդատ	5
Մարտիկեան Եղբարք	5	Յարութիւնեան Տ. Խորէն Գճեյ.	2
Մարտիկեան Մկրտիչ	5	Յովակիմեան Հրանտ *	2
Մարտիկեան Նիկողոս	5	Յովակիմեան Մելքոն	2
Մելիքեան Գալուստ *	5	Յովակիմեան Յովակիմ *	5
Մելքոնեան Մելքոն	10	Յովհաննէսեան Գրիգոր	5
Մեծտերեան Անդրանիկ	5	Յովսէփեան Ստեփան	10
Մեստուճեան Գրիգոր	3	Նազգաշեան Գէորգ	5
Մեսրոպեան Մանուէլ	2 ^{1/2}	Նազգաշեան Միհրան	10
Մէլզոն Պէլէ	10	Նազարեան Յովհաննէս	5
Մէլզոյիճեան Համբարձում	10	Նազարէթեան Արտաշէս	20
Մըկայլճեան Տիգրան	5	Նազարէթեան Երուանդ	20
Մինասեան Մելքոն	2	Նալպանտեան Ստեփան	3
Մինասեան Մինաս	10	Նահապետեան Միհրդատ *	10
Մինասեան Յովակիմ	20	Նարեան Մանուկ	10
Մինթանեան Արշակ	2	Նարկիլէճեան Մարտոս	10
Մինթանեան Եղբարք	5	Նարկիլէճեան Յակոբ	5
Մկրեան Արտաշէս	10	Ներկարարեան Յարութիւն	10
Մկրեան Միտաք	27	Ներսէսեան Հայկազն	2
Մնակեան Ազնիւ *	5	Նիգօթեան Գարեգին	2
Մնակեան Արամ *	5	Նիկողոսեան Օննիկ	10
Մնացականեան Էտմոն	5	Նիկոսեան Մանուկ *	2
Մատիկեան Արշակ	5	Նշանեան Գարեգին	20
Մոմճեան Պետրոս	10	Նշաստաճեան Եղբարք	20
Մութաֆեան Տօրթ. Կարապետ	10	Նուրեան Գարեգին	2
Մուշեղ Եպիսկոպոս	10	Շալճեան Արմենակ	5
Մուրատեան Երուանդ *	2	Շալճեան Օննիկ	10
Մուրատեան Միհրան	10	Շահինեան Ստեփան	5
Մուրատեան Մկրտիչ (մեռած)	5	Շահնազար Հրանտ	10
Մուրատեան Յովհաննէս	5	Շահպազ Հրանտ	10
Մուրատեան Տիրան	10	Շահպազ Մարտոս	27
Մսերեան Միլդա* (արտասահման)	10	Շահպազ Գարեգի	2
Մտրլեան Օննիկ [գագած]	2	Շահպաղեան Միտ. Թովմաս	2
Մրճիկեան Արամ	5	Շահպաղեան Միհրան	2
Մրճիկեան Օննիկ *	2	Շամտունճեան Լեւոն	5
Յակոբեան Գարիտոն *	3	Շամտունճեան Միհրան (մեռած)	90
Յակոբեան Գրիգոր	54	Շամտունճեան Սիմոն	5
Յակոբեան Եղբարք	5	Շատան Ապրօ	20
Յակոբեան Չարհի	2	Շատեան Աւետիս	5
Յակոբեան Հեթիթիկ *	2	Շատուրեան Ղեւոնդ	2
Յակոբեան Յակոբ	20	Շարսարեան Գրիգոր	5
Յակոբեան Յովհաննէս	10	Շեքերճեան Արմենակ	2
Յակոբեան Պարթև	10	Շեքերճեան Մարտիկ	5
Յակոբեան Սեղբակ	2	Շէճիկեան Գառնիկ	2
Յակոբեան Տօրթ. Ստեփան	5	Շիշմանեան Անդրանիկ	2

Տեւրբ		Տեւրբ	
Շիրմանեան Արշակ	2	Պետրոսեան՝ Մարտիկ	10
Շիրինեան Եղուարդ	10	Պետրոսեան Մարտիրոս	5
Շիրինեան Կարապետ	3	Պէզազեան Գառնիկ	5
Շիրինեան Միհրան	5	Պէկեան Երուանդ	10
Շիրինեան Տիգրան	5	Պէշազեան Երուանդ	2
Շնորհքեան Երուանդ	2 ^{1/2}	Պէշիրեան Կուսար	10
Ունանեան Արամ	2	Պէշիրեան Վահան	10
Ունանեան Մաթուս	50	Պէրպէրեան Բարունակ	5
Ունանեան Մասնի	10	Պէրպէրեան Գառնիկ	5
Ունանեան Մարգար	10	Պէրպէրեան Մկրտիչ *	3
Չալեան Կարապետ	5	Պէրպէրեան Տօթ. Մարգիս	20
Չամիկեան Լեւոն *	2	Պիւլպիւլեան Միհրան	5
Չայեան Գրիգոր	1	Պոճեանեան Սարգիս	5
Չարքեան Կուսար	2	Պուղտայեան Մկրտիչ	3
Չարքեան Գևորգ	3	Պողոսեան Գառնիկ	10
Չարքեան Իսախան	2	Պողոսեան Յակոբ	2 ^{1/2}
Չարքեան Կարապետ	10	Պողոսեան Յովհաննէս	2
Չարքեան Քրիստօնէ	2	Պողոսեան Պետրոս	10
Չէօկիւրեան Տիգրան	2	Պոյանեան Գառնիկ *	2
Չիֆանեան Պօղոս	5	Պոյանեան Համբարձում	10
Չիլինկիրեան Սիմոն	5	Պօշեանեան Յակոբ	5
Չիլինկիրեան Օննիկ *	3	Պօսթանեան Մարտիրոս	5
Չիլէքեան Եղիա	5	Պօսթանեան Մկրտիչ	1
Չորեան Գրիգոր	5	Պօսթանեան Սարգիս	10
Չուհանեան Գարրիէլ	10	Պօսթանեան Սմբատ Մ.	1
Չուհանեան Կարապետ (Օսթրովա)	4 ^{3/4}	Ռօսթօնեան Ռօսթօմ	27
Չարքեան Յովակիմ	1	Սազեան Սարգիս	2
Չարքեան Յովսէփ	10	Սահաթեան Լեւոն	3
Չրագ Բօլ	10	Սահաթեան Յակոբ	5
Պազրիկեան Երուանդ * (արտասահման գացած)	10	Սամանեան Արամ	10
Պաթալեան Բաղէոս	5	Սամանեան Յարութիւն	20
Պաթմազեան Նիկողոս	5	Սամիկեան Ռօտօֆ *	10
Պալեան Հերմիէ, Ասրիմէ	5	Սամուէլեան Եղուարդ	5
Պալենց Պօղոս	10	Սամուէլեան Վուստշապուհ	3
Պաղեան Օննիկ	2	Սարանտօփուլ Սըրբօ	3
Պաղտատարեան Իգնատիոս (Օսթ.)	4 ^{3/4}	Սարաֆեան Լեւոն	3
Պաղտատեան Գրիգոր	5	Սարաֆեան Խաչիկ	2
Պապեան Գարրիէլ	5	Սարաֆեան Մարտիկ *	54
Պապեան Վահան	5	Սարաֆեան Յակոբ	2
Պապիկեան Ջօզօն	3	Սարաֆեան Օննիկ	20
Պարտիզպանեան Արամ	5	Սարգիսեան Դուրզէն	10
Պարտիզպանեան Գրիգոր	20	Սարգիսեան Խորէն	10
Պարտիզպանեան Լեւոն	3	Սարգիսեան Փիստոս	1 ^{1/2}
Պարտիզպանեան Խաչիկ	2	Սարգիսօֆ Գառնիկ	20
Պարտիզպանեան Մկրտիչ	5	Սարդեան Գրիգոր	5
Պնչեան Գրիգոր (Օսթրովա)	9 ^{1/2}	Սարդեան Յարութիւն	5

Տեւրբ		Տեւրբ	
Սարուխանեան Յարութիւն *	4	Տէմիրճիպաշեան Գարեգին	10
Սեթեան Հեթում	10	Տէմիրճիպաշեան Թորոս	3
Սեղբոսեան Նիքոթ	5	Տէմիրճիպաշեան Լեւոն	10
Սեղբոսեան Սեղբոս *	5	Տէրունեան Արթուր	5
Սեմերճեան Լեւոն	10	Տէրունեան Տիկին Աննիկ	5
Սեպուհեան Վահրամ	5	Տէրունեան Թազար	10
Սերոբեան Մկրտիչ	10	Տէրունեան Լուիս	1
Սըվանեան Սինիմ	5	Տէրունեան Շէրիսթան	1
Սըվանեան Վահան *	5	Տէրունեան Օննիկ	20
Սիլիմեան Յակոբ	5	Տէրունեան Օրիորդ	1
Սիմոնեան Արտաշէս	2	Տէր-Ահարոնեան Ստեփան	10
Սիմոնեան Հրանտ	2	Տէր-Գրիգորեան Գրիգոր	5
Սիմոնեան Ռուբէն	5	Տէր-Գրիգորեան Ռուբէն	5
Սիմեոնեան Առանձար	5	Տէր-Մանուէլեան Գրիգոր *	5
Սիմապեան Գրիգոր	10	Տէր-Մարգարեան Մարգար	1
Սիւլեան Մկրտիչ	15	Տէր-Յակոբեան Արմենակ	5
Սիւզովեան Բարունակ	3	Տէր-Յակոբեան Նշան	5
Սուհանեան Թադէոս	7	Տէր-Յակոբեան Վահան	5
Սուհանեան Յարութիւն	2	Տէր-Ներսէսեան Եղբարք	20
Սուրբեան Թումիկ	10	Տէր-Ներսէսեան Միհրան	20
Սուրբեան Վահան	10	Տէրովչեան Նշան	5
Սուրբիստեան Ա. Յարութիւն	2	Տէօլլէթեան Բարթիկ	3
Սուրբիստեան Սուրբիս	5	Տիպիզեան Սարգիս	10
Սպէնչեան Աւետիս	15	Տիպիզեան Սեղբակ	5
Սպէնչեան Յակոբ	3	Տիրատուրեան Ալիբաբա	5
Ստեփանեան Աղրիպպաս	5	Տիպիզեան Նշան	5
Ստեփանեան Արտաշէս	5	Տիօնեան Սիրոն *	5
Ստեփանեան Միսակ	10	Տնտեսան Լեւոն	5
Ստեփանեան Ստեփան (մուս.)	10	Տուտեան Երուանդ	5
Սրմարէշեան Գարրիէլ	5	Րազմեան Տիկին Մարութի *	5
Սրմարէշեան Լեւոն *	10	Րէզիկեան Արշակ	2
Սրմարէշեան Մկրտիչ	5	Րէզիկեան Մանաս	20
Վարդանեան Գրիգոր	20	Փամպուրեան Միքայէլ *	10
Վարդանեան Տ. Խորէն Բճնյ. *	5	Փանտեան Արթուր	5
Վարդեան Նազարէթ	20	Փապուհեան Օննիկ	20
Վարժապետեան Նիկողոս *	5	Փափազեան Արամ	2
Վարժեան Բազար *	5	Փափազեան Գրիգոր	2
Տաղաւարեան Տօթ. Նազարէթ	20	Փափազեան Եղիա *	5
Տամատեան Քերովթ	10	Փափազեան Երեւոս *	20
Տամկանեան Հրանդ	5	Փափազեան Կարապետ	5
Տանէսեան Արամ	5	Փափազեան Յակոբ	2
Տապանեան Լեւոն	10	Փափազեան Պարգեւ	10
Տափուլեան Սեփան	5	Փափազեան Ռուբէն	20
Տատուրեան Տէօլլէթ	5	Փափազեան Տ. Սահակ Բճնյ. *	2
Տէլէճերեան Տ. Յակոբոս Բճնյ. *	2	Փափազեան Սօֆի *	2
Տէմիրճեան Սեպուհ	10	Փափազեան Վահան	2
Տէմիրճեան Տիգրան *	5		

ՏԵԱՐՔ		ՏԵԱՐՔ	
Փափազան վանքում	2	Քիւրքենան Գարրիէլ եւ Որդիք	10
Փիոսեան Անթուան *	10	Քիւրքենան Գէղէոն	5
Փոկոտեան Յովհաննէս * (արտասահման զացած)	2	Քիւրքենան Հրաչեայ	2
Փուլճեան Կարապետ	5	Քիւրքենան Միսակ	5
Քայսէրլեան Սիմոն	54	Քիւրքենան Օզսէն	5
Քարանֆիլ Մննիկ	5	Քիւրքենայաշեան Միգրան	10
Քեաթիպեան Սմբատ	20	Քնարեան Լեւոն	2
Քէլէկեան Գրիգոր	5	Քնարեան Կարապետ	3
Քէլէկեան Կարապետ	10	Քօլօլեան Միգրան	2
Քէլէկեան Սեդրակ	10	Քօչեան Մովսէս	5
Քէճեանեան Թօրոս	9 1/2	Օհանեան Յակոբ	20
Քէճեանեան Խոսրով	2	Օհանեան Ներսէս	5
Քէմնաճեան Ռուբէն	5	Օհանեան Օ.	1
Քէպապճեան Մարտիրոս	5	Օվաճըզեան Գրիգոր	5
Քէրէսթէճեան Պերճ	10	Ֆէնէրճեան Հէրթօր *	20
Քէրէսթէճեան Պօղոս	5	Ֆէնէրճեան Մեսրոպ	5
Քէրիւրճեան Մեսրոպ *	5	Ֆէսճեան Միգրան	10
Քիրէճեան Տիգրան	5	Ֆէրհատեան Գրիգոր	20
Քիրէճեան Մննիկ	5	Ֆէրմանեան Պետրոս *	3
Քիւլիւկեան Հրանդ	5	Ֆնտրլեան Արամ	10
Քիւրքենան Արշակ	5	Ֆնտրլեան Արտաշէս	54
		Ֆրէնկեան Յովհաննէս	10

Տեղեկագրիս տպագրութիւնը զանազան պատճառներով ուշացած ըլլալով, Տնօրէն ժողովս այս յապաղումէն կ'օգտուի ներկայ շրջանի մէջ՝ այն է 1911 Սեպտեմբեր 1է ի վեր արձանագրուած նոր բաժանորդներուն մէկ ցուցակն ալ զետեղելու համար Տեղեկագրիս մէջ: Այս նոր բաժանորդներուն յաւելումը կը պարտինք զլիսաւորապէս անձնուէր ջանքերուն յատուկ Մասնախմբի մը՝ թողկացնել մի ջանի եռանդուն ու գործունէայ երիտասարդներէ՝ որ վերջին Գեղտեմբերի սկիզբները գործի սկսելով մինչեւ այսօր կը շարունակէ իր աշխատութիւնը աւելցնելու համար Ընկերութեան բաժանորդաց թիւը:

Մասնախումբը՝ որուն մասնաւոր չորհակալութիւն կը յայտնենք հրատարակաւ՝ կազմուած է հետեւեալ պատուական անձներէն.

Տեսարք

- Գ.Ա.Ռ.Ի.Կ ՇԷՀՐԻԿԵԱՆ
- Դ.Ա.Ի.Թ՝ ԱՐԱ.ՔԵԱՆ
- ԼԵԻՈՆ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
- ԼԵԻՈՆ ՅԱԿՈՐԵԱՆ
- ՍԻՄՈՆ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

Արդարութեան պարտք մը կը կատարենք նոյնպէս յատուկ չորհակալութիւն յայտնելով պատուական ազգայինի մը՝ Տեսար ՄԻՆԱՍ ԵՐԷՅԵԱՆԻ՝ որ Ընկերութեան բաժանորդներ զանելու համար շատ ջանք ըրած է:

Ահաւասիկ այս նոր բաժանորդաց անունները.

Աբիկեան Միգրան	5	Եվրեմեան Մեսրոպ	5
Ալեանաբեան Գեորգ	2	Էլմասեան Գարեգին	5
Ալեանաբեան Վահան	5	Էսաբեան Յ. Էսուարս	5
Ալիխանեան Մարկոս	5	Թաւանեան Լեւոն	2
Աղապապեան Մկրտիչ	5	Թօռումեան Բենեամին	2
Անճումեան Հրանց	5	Իւրիւնեան Վահրամ	2
Այանեան Լեւոն	5	Խանճեան Գրիգոր	2
Անուճեան Արամ	5	Խաչատեան Խ. եւ Որդիք	10
Ասուածատուրեան Լեւոն	5	Խաչատուրեան Կ. Խաչիկ	5
Արամեան Մարտիրոս	2 1/2	Խըսրեան Արամ	5
Արիճեան Կարապետ	5	Խըսրեան Գեորգ	3
Բապունճեան Արակ	5	Խսեան Հրանց	5
Բապունճեան Նուպար	5	Կարապետեան Սարգիս	5
Բապունճեան Պետրոս	5	Կիւլպէնկեան Վարդ Պատրիկ	10
Գազազեան Գ. Հրանց	10	Կիւլքերեան Յովակիմ	2
Գազազեան Յովսէփ	5	Կիւմիւրեան Ֆրանկիլ	2
Գազազեան Տիգրան	5	Կիւրիեան Գեորգ	3
Գազանճեան Հրանց	5	Կիւրեան Մելին	10
Գազանճեան Պետրոս	5	Համամեան Յովնանճես	5
Գալիսերեան Կարապետ	5	Համբարձումեան Գարեգին	5
Գալքանճեան Ա.	5	Հանգեսեան Հրանց	5
Գալուսեան Երուանդ	20	Հինգլեան Յովնանճես	5
Գալմասեան Նեան	5	Հիսարեան Պետրոս	5
Գալսեան Գրիգոր	2	Ճանգլեան Լեւոն	5
Գալմասեան Գեղամ	2	Ճիգլեան Հայկ	2
Գարսապետեան Յ. Կարապետ	5	Մանեսեան Ասատուր	5
Գարակիօզեան Գրիգոր	5	Մանեսեան Հրանց	5
Գարակիլեան Գեորգ	1	Մանուկեան Կարապետ	5
Գալիմանեան Յարութիւն	5	Մարգարեան Մարտիրոս	2
Գեորգեան Արակ	5	Մեսիանեան Տիգրան	3
Գրլբեան Գ. Յովնանճես	10	Մըրըրեան Արակ	1
Գոչունեան Յակոբ	5	Միսիկեան Յովակիմ	5
Գուլպարզեան Մանուկ	5	Յակոբեան Եղբարք	5
Գօնապրլբեան Ալիսան	5	Յակոբեան Լեւոն	5
Գաւիթեան Յակոբ	2	Յակոբեան Միսաք	5
Եավրուեան Լեւոն	5	Յակոբեան Պ. Յակոբ	2
Եվրեմեան Զարեհ	5	Յովնանճեսեան Եղբարք	5

Նայբանջեան Արամ	5	Պեօրեկեան Թովմաս	5
Նահապետեան Յ. եւ Ս. Եղբարք	5	Պեօրեկեան Օհան	2
Նասիպեան Նասիպ	5	Պոյանեան Վանհամ	5
Նարեան Մատուս	5	Պոյանեան Օցնիկ	5
Նորասունկեան Ներսես	5	Պօզնախեան Շերիսարան	1
Շամբեան Երուանդ	5	Սաբրդ Յովն. Բաւա (մեռած)	20
Շեհրիկեան Տիկին Արախի	2	Սերոբեան Յակոբ	5
Շեօնիկեան Արամ	2	Սեֆեռեան Կարապետ	5
Շմաւոնեան Արակն	5	Սիրուն Սովոն	10
Ուննեան Անիկոս	15	Սրապեան Պ. Հրանս	5
Չամիչեան Նեան	5	ՎասրՅ պիլ	1
Չաբրեան Վեռնոյ	5	Վարժապետեան Տօբր. Պ.	10
Չաբրեան Ռուբին	5	Տեր-Մովսէսեան Դաւիթ	10
Չիլինկիբեան Հայկ	5	Տեր-Յակոբեան Օհաննէս	10
Չիլինկիբեան Յարութիւն	5	Տիրասուրեան Եղբարք	10
Պարսեան Միհրան	2 1/2	Տուխանեան Արմենակ	5
Պազասարեան Նազարէք	5	Փարեանեան Հրանս	5
Պասմանեան Յարութիւն	5	Փափազեան Բարունակ	5
Պարսիզպանեան Ալիբան	5	Փափազեան Յովնաննէս	2
Պարսիզպանեան Սարգիս	2	Փիւսկիւլեան Հայկունի	2
Պեզազեան Մարտիկ	5	Քանթարեան-Քիւրճեան	5
Պերպեռեան Թորոս	5	Քենեանեան Դրիգոր	2
Պերպեռեան Սերովբէ	10	Յեանեան Խաչիկ	5
Պերպեռեան Վահրամ	5		

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՅՅԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՊԱՆԶԷ: ԳՐԱՌԻ, ՈԱՏԸ ԳԻԼԷ ԽԱՆ, ԹԻԻ 23 ԵՒ 27, Կ ՊՈԼԻՍ

Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց 'ի նպաստ կը փափաքիմ' ամսական [redacted] ղրուշ բաժանորդագին վճարել [redacted] ամսէն սկեալ, որպէս եւ [redacted] ղրուշ մտից տուրք:

, 191

(Ստորագրութիւն)

(Հասցէ)

ԻՐԱՆՈՒԹ. — Բաժանորդագրուիլ փափաքողներէն կը խնդրուի վերելի կտրօնին մէջ նշանակել իրենց որոշ հասցէն եւ այդ կտրօնը Միացեալ Ընկերութեանց Տնօրէն Ժողովին ուղղել: ԲԱԺԱՆՈՒԹ անդամակցութեան համար պարտաւորիլ է առնուազն ամսական 5 դրանկան վճարել Ընկերութեան եւ առնուազն 20 դրանկան իրրել մտից տուրք, իսկ անկից պակաս վճարողները նՈՒԻՐՈՏՈՒ ՆՆ:

(Բաժանորդներէ ու ճուրհատներէ կը խնդրուի մասնաւոր նկատարութիւններ եւ բեւադրութիւններ երէ ունին՝ գրել եւ դրկել Տնօրէն Ժողովին վերի կտրօնին նէս ի միասին):

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՅԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՊԱՀՁԷ ԳԱՓՈՒ, ՍԱՏԸԳԻԷ ԽԱՆ, ԹԻՒ 23 ԵՒ 27, Կ. ՊՈԼԻՍ

Տէր _____, 191

Ներփակ կը ղրկեմ _____
իբր միանուագ նուէր ՚ի նպատտ Միացեալ Ընկերութեանց կրթական
և գիւղատնտեսական ձեռնարկներուն:

(Ստորագրութիւն)

(Հասցէ)

ՅՕԳ. 13. Հիմն Կանոնագրի. — ՊԱՏՈՒՈՑ ԱՆԳԱՄ պիտի հռչակուի Ընկերութեան մեծ ծառայութիւն մը մատուցանող կամ առնուազն յիսուն ոսկւոյ նուիրատուութիւն մ'ընող անձը, իսկ ԲԱՐԵՐԱՐ ԱՆԳԱՄ պիտի հռչակուի այն անձը որ բարոյական նշանակելի աջակցութիւն մը կամ առնուազն ճինգ հարիւր ոսկւոյ գումար մը կը նուիրէ միանուագ:

ՅՕԳ. 40. Հիմն Կանոնագրի. — Տնօրէն ժողովը պատճով գրամատան մը մէջ կը պահէ իբր անձեռնմխելի գրամագլուխ՝ հետեւեալ հատոթները.

Ա. Այդ նպատակով եղած նուիրատուութիւններն ու կտակները.

Բ. Մուտքի տուրքերը.

Գ. Պատուոյ և Քարեւաբ անդամներու նուիրատուութիւններէն անոնք որոնք անձեռնմխելութեան հակառակ պայման չեն պարունակեր:

ՄԱՅԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՇԱՅՈՑ

	Պ.բ.
1. Մանկապարտեզ, Ա. Տարի	2
2. Մանկապարտեզ, Բ. Տարի	3
3. Տարրական Դասընթաց, Ա. Տարի	3
4. Տարրական Դասընթաց, Բ. Տարի	4
5. Միջին Դասընթաց, Ա. Տարի	4
6. Միջին Դասընթաց, Բ. Տարի	4
7. Մայրենի Լեզու, Գ. Տարի	4
8. Մայրենի Լեզու, Դ. Տարի	4
9. Ա. Գիբ Զրանս. ի Հայ քարգմանութեան, Ռ. Յ. Պերպրեանի	3
10. Բրիտանական	1 1/2
11. Բաղաճացիական Կրթութիւն, Բրոք. Յովն. Յակոբեանի	5
12. Գործնական Գիւղասնեսութիւն, Ա. Հատոր, Մ. Միւսսեանի	5
13. Թուաբանութիւն Նախապատրաստական, Հ. Խանճեանի	3
14. Թուաբանութիւն Տարրական, Հ. Խանճեանի	4
15. Թուաբանութիւն Միջին, Հ. Խանճեանի	7 1/2
16. Գեղագրութիւն, Թանրաճեան, Ա. Բ. Գ. Ե. Չ. Հատոր 20 փրկ.	

Գիւղասնեսական Մասնաւոր

Ա. Հողային Արդիւնաբերութիւն, Մ. Միւսսեան	1
Բ. Սերմնցաներու ընտրութեան օգուտները, Մ. Նարանեան	1

Մամուլի ասկ

Աւխարհագրութիւն Օսմանեան, Հ. Խանճեան

Սոյն հրատարակութեանց համար դիմել ուղղակի Ընկերութեան Գրասենեակը, Պոլիս, Պահճէ Գափու, Սատրգիէ Խան, թիւ 23 եւ 27:

ԾԱՆՈԹ. — Հրատարակ ելած մէն մի օրինակ Ընկերութեան պաշտօնական ԿՆՈՒՐը պէտք է կրէ անպատճառ:

Մ Ի Ա Ց Ե Ա Լ Ի Ն Ե Բ Կ Ա Յ Գ Ո Ր Ծ Ը

(Մտաւոր գաղափար մը տալու համար Միացեալի արդի կրթական դործի մասին, ստորև կը զետեղենք կարգ մը վիճակագրական տեղեկութիւններ առանց մանրամասնութեանց մտնելու: Այս հաշտին մէջ չկան գրեւորական և այլ զանազան ծախքերը:)

	Վարժ.	Մանչ	Աղջ.	Գում.	Պատեօն.	Դան.
Կարնոյ Երջանակ	33	2207	1015	3222	116	205497
Տեսչութիւն					2	29376
Կիլիկիոյ Երջանակ	23	2484	169	2653	61	107406
Տեսչութիւն					1	19440
Սղերդ	9	518	103	621	21	39230
Տիգրանակերտ	8	268	22	290	9	21600
Մուս	4	251	—	251	14	31752
Վարժապետանոց ի վան	1	24	—	24	7	34776
Գիւերայիւն դասընթացք		30		30		
Ամառն. Վարժ. ի Քղի	1	50		50 (երկուեք)	3	5400
Ամառն. Վարժ. ի Մերսին	1	16		16	2	5400
Քիլիկեան Ուրբանոց	1	100	—	100	16	118800
	<u>81</u>	<u>5948</u>	<u>1309</u>	<u>7257</u>	<u>252</u>	<u>618677</u>

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՆԱԲԱԿԱՑ ՀԱՄԱՐ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻ Զ ՀԱՅՈՑ

Օսմ. Նամակաստի, թիվ 124, Կ. ՊՈԼԻՍ

در سعادتہ ارمنی میاسیال مکتبہری جمعیتی ادارہ سنہ
استانبول عثمانی مرکز پوستہ خانہ سی ۱۲۴ نومرولی قوطی

SOCIÉTÉS-UNIES ARMÉNIENNES "MIATZIAL,"

Poste Centrale, B. P. No. 124

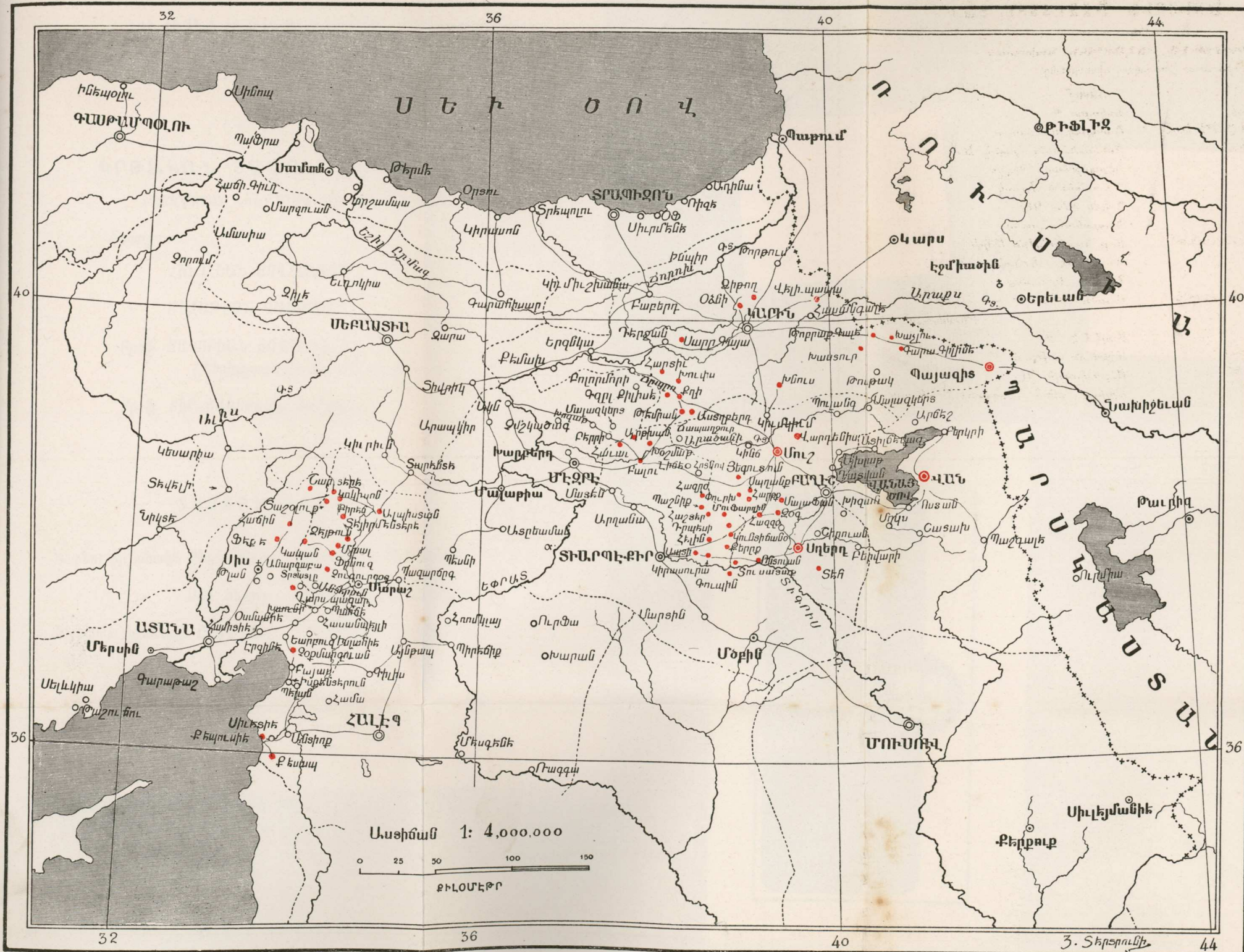
CONSTANTINOPLE

Որ եւ է Դրամ եւ Չեֆ պէս է ղրկել Ընկերութեան հասցեով եւ
Գ-Ն-Յ-Պ-Է-Դ-Ի հրամանին միայն :

ՀԵՌԱՆԳԻՒՄ ՀԱՄԱՐ

میاسیال در سعادت

MIATZIAL Constantinople

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՅԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՐՃԱՐԱՆՆԵՐԸ